

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

HAYÂTÎZÂDE MUSTAFA FEYZÎ'NİN
RİSÂLE-İ HUMMÂ-YI REDÎE ADLI RİSÂLESİ
(İNCELEME, METİN, DİZİN, TİPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ İRFAN KARNAK

İSTANBUL 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

HAYÂTÎZÂDE MUSTAFA FEYZÎ'NİN
RİSÂLE-İ HUMMÂ-YI REDÎE ADLI RİSÂLESİ
(İNCELEME, METİN, DİZİN, TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ İRFAN KARNAK

TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. AYLİN KOÇ

İSTANBUL 2016

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Ali İrfan KARNAK'ın "Hayâtîzade Mustafa Feyzi'nin Risâle-i Hummâ-yı Redîe Adlı Risâlesi (İnceleme, Metin, Dizin, Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Aylin KOÇ
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Zuhâl KÜLTÜRAL
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Dilek HERKMEN
Üniversitesi Düzce Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 15 / 06 / 2016 tarih ve 2016/12-06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖN SÖZ	III
ÖZET	IV
SUMMARY	V
KISALTMALAR.....	VI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	VII
1. İNCELEME	1
1.1. Anadolu Sahasında Tıbbın Gelişimi ve İlk Türkçe Tıp Metinleri.....	2
1.2. Risâle-i Hummâ-yı Redîe	4
1.2.1. Eserin Müellifi	4
1.2.2. Nüsha Özellikleri	6
1.2.3. Yazılış Sebebi ve Konusu.....	7
1.2.4. Eserin Tespit Edilen Nüshaları	8
1.2.5. Bölüm Özetleri	10
1.3. Dili ve Üslûbu	20
1.4. Yazım Özellikleri	21
1.4.1. Ünlülerin Yazılışı	21
1.4.1.1. /a/	21
1.4.1.2. /e/	21
1.4.1.3. /ı/, /i/	21
1.4.1.4. /o/, /ö/, /u/, /ü/	21
1.4.2. Ünsüzlerin Yazılışı	21
1.4.2.1. /p/	22
1.4.2.2. /ç/	22
1.4.2.3. /t/, /d/	22
1.4.2.4. /g/, /v/	22
1.4.2.5. /k/, /ğ/	22
1.5. Ses Bilgisi	22
1.5.1. Ünlü Değişimleri	22
1.5.1.1. i, e > e	22
1.5.2. Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi	22
1.5.3. Ünlü Birleşmesi.....	22

1.5.4. Ünlü Uyumu	22
1.5.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	23
1.5.4.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	23
1.5.4.2.1. Kelimelerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	23
1.5.4.2.2. Eklerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	23
1.5.5. Ünsüz Uyumu	24
1.5.6. Tonlulaşma	24
1.6. Arapça ve Farsça Kelimelerle İlgili Bazı Özellikler	23
2. METİN	25
2.1. Metin	26
3. DİZİN	60
3.1. Alfabetik Dizin	61
KAYNAKÇA	235
EK: ORJİNAL METİN	237

ÖN SÖZ

Risâle-i Hummâ-yı Redîe, Hekimbaşı Hayâtîzâde Mustafa Feyzi tarafından Türkçe olarak Sultan IV. Mehmet döneminde yazılmış ve ona takdim edilmiş hummâ ile ilgili bir risâledir. *Risâle-i Hummâ-yı Redîe*'nin birçok nüshası bulunmaktadır. Bu çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümünde 1025 demirbaş numarasıyla kayıtlı *Resâilü'l-müşfiye li'l-emrâzi'l-müşkile* ismiyle bilinen hamsenin tam nüshası kullanılmıştır. *Risâle-i Hummâ-yı Redîe* hamsenin beşinci risâlesi olup 120b-162b varakları arasındadır. Eser 267x156-165x80 mm boyutlarındadır. Harekesiz nesihle yazılmıştır. Her sayfada 19 satır bulunmaktadır. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Bölümü 573 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshadan da yararlanılmıştır.

Çalışma; inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde *Risâle-i Hummâ-yı Redîe*'nin müellifi, nüsha özellikleri, imla özellikleri, bölümlerin özetleri hakkında bilgi verilmiştir.

Metin bölümünde eser çeviri yazıya aktarılmıştır ve sayfa numaraları metin üzerinde gösterilmiştir.

Dizin bölümünde kelimeler ve birleşik şekiller alfabetik sıra gözetilerek dizilmiştir. Arapça, Farsça birleşik ve türemiş kelimelerin kaynağı, oluşturulma şekilleriyle diğer alıntı kelimelerin hangi dilden oldukları ve asıl şekilleri belirtilmiştir. Çalışmanın sonuna esas alınan Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hamidiye Bölümü'nde 1025 numara ile kayıtlı tıpkıbasımı konulmuştur.

Çalışmanın hazırlanmasında bana yardımcı olan ve kıymetli vaktini ayıran muhterem tez danışmanım Doç. Dr. Aylin Koç'a, tez danışmanımla birlikte bu konuyu almama vesile olan kıymetli hocam Prof. Dr. Zuhâl Kültürâ'ya, çalışmam esnasında yardımcı olan Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali ve Arş. Gör. Ömer Güven'e, yüksek lisans öğrenimimde maddî ve manevî desteklerini esirgemeyen babam Ramazan Karnak'a ve annem Hafize Karnak'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ALİ İRFAN KARNAK

ÖZET

Bu tezde Hekimbaşı Hayâtîzâde Mustafa Feyzi'nin *Hamse-i Hayâtîzâde* olarak da bilinen *Resâilü'l-müşfiye li'l-emrâzi'l-müşkile* eserinin beşinci risâlesi olan *Risâle-i Hummâ-yı Redîe* üzerinde çalışılmıştır. Tez üç bölümden oluşmaktadır. İnceleme kısmında müellif, risâle ve risâlenin özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra bölüm özetleri yapılmış ve ardından gramer incelemesi üzerinde durulmuştur. İkinci bölüm çeviri yazı metnidir. Üçüncü bölüm ise dizin bölümüdür. Bu bölümde metnin alfabetik dizini yapılmıştır. Tez, kaynakça ve eserin orijinal metni ile sonlandırılmıştır.

SUMMARY

In this thesis, I have studied on *Hummâ-yı Redîe*, the fifth treatise of the *Resâilü'l-müşfiye li'l-emrâzi'l-müşkile*. Which is also known as *Hamse-i Hayâtîzâde* written by *Hekimbaşı Hayâtîzâde Mustafa Feyzi*. The thesis consists of three main parts. In the analysis part, a great deal of information has been given to the writer, his work and the features of his work as well. Also, the chapters of the work have been summarised, and afterward it has been put an emphasis on a grammatical analysis. The second part consists of the transcription text. The third part includes the indexes. In the third part, an alphabetical index of the text is made. The thesis ends with the work's original text and a bibliography.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

- Ar.** Arapça
age. Adı Geçen Eser
bk. Bakınız
C. Cilt
Far. Farsça
Fr. Fransızca
hızl. Hazırlayan/Hazırlayanlar
krş. Karşılaştırınız
Lat. Latince
S. Sayı
s. Sayfa
T. Türkçe
Yun. Yunanca
+ İsim kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.
- Fiil kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.
[] Sayfa numaraları ve derkenarları gösterir.
(?) Okunuşundan emin olunamayan kelimeleri gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	'	ص	ş
آ, ا, أ	a, e, ā	ض	ž, đ
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	o, ö, u, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
س	s	ی	ı, i, ī, y
ش	ş		

1.ÎNCELEME

1.1. Anadolu Sahasında Tıbbın Gelişimi ve İlk Türkçe Tıp Metinleri

“Osmanlı hekimleri XVIII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar klasik İslâm tıbbına bağlı kaldı. Huneyn b. İshak’ın eserleri, İbn Sînâ’nın *el-Ğânûn fi’t-tıbb*, Ebü’l-Kâsım ez-Zehrâvî’nin *Kitâbü’t-Taşrîf*, Ebû Bekir er-Râzî’nin *el-Ğâvî fi’t-tıbb*, İsmâil b. Hasan el-Cürcânî’nin *Zahîre-i Ğârizmşâhî*, İbnü’l-Baytâr’ın *el-Câmi‘ li-müfredâti’l-edviye ve’l-ağziye*, İbnü’n-Nefîs’in *el-Mûcez fi’t-tıbb* gibi tıbbı dair temel eserler okutuldu; ayrıca bu kitaplardan Türkçe’ye alıntılar ve çeviriler yapıldı. İslâm tıbbının temel eseri ve Osmanlı hekimlerinin başlıca kaynağı olan *el-Ğânûn fi’t-tıbb*, Mustafa b. Ahmed et-Tokadî tarafından *Tahbîzü’l-mathûn* adıyla Türkçe’ye tercüme edildi. Aynı zamanda antik dönemin önde gelen isimlerinden Hipokrat, Galen (Câlnûs), Dioskorides gibi şahsiyetlerin kitaplarından çeviriler ve alıntılar üzerinde açıklamalar yapılarak tartışmalar yürütüldü. Muhammed b. Mahmûd eş-Şîrvânî, Sabuncuoğlu Şerefeddin, Sinoplu Mü’min b. Mukbil gibi hekimler çeviri, şerh ve telif eserlerin içine kendi tecrübelerini de kaydettiler. Kuruluş döneminde âlimler tecrübe ve bilgilerini geliştirmek amacıyla önde gelen ilim merkezlerinden Dimaşk, Bağdat, Kahire, Semerkant, Buhara, Tebriz ve Merâğa gibi şehirlere giderdi. Fethin ardından İstanbul bilim merkezi olunca Yahyâ b. Mahmûd Engürî, Nidâî, Abdülbâkî Şifâî, Emîr Çelebi gibi az sayıda hekimden başka ilim tahsili için Anadolu coğrafyası dışına pek çıkan olmadı. Mısır ve İran’dan İstanbul’a gelen hekimler yanında hükümdarların davetiyle saraya intisap eden ünlü tabipler de vardı. XIV. yüzyılın sonlarından XVII. yüzyıla kadar Fransa, Almanya ve özellikle İspanya’dan sürülerek Osmanlı Devleti’ne sığınan çok sayıda yahudi hekim de sarayda hizmet etti. Ayrıca birçok gayri müslim ve Avrupalı hekim Osmanlı topraklarında serbestçe mesleklerini icra etmekteydi. Osmanlılar’ın hüküm sürdüğü dönemde dünya bilim merkezi Doğu’dan Batı’ya kaymıştı. Avrupa’da gelişmekte olan yeni tıp XVI. yüzyılda ürünlerini verdi. Batı tıbbında meydana gelen Rönesans XVII. yüzyılda Osmanlı tıbbına nüfuz etmeye başladı ve XVIII. yüzyılda somut etkileri görülmekle birlikte büyük değişim XIX. yüzyılda gerçekleşti.”¹

Anadolu sahasında XIV. yüzyıldan itibaren birtakım tıp kitapları yazılmış; Arapça ve Farsçadan çeviriler yapılmıştır. Bu konuda Türkçe olarak kaleme alınan ve

¹ Nil Sarı, “Tıp-Osmanlı Dönemi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 41 (Tevekkül-Tüsteri), İstanbul 2012, s. 101.

tarihi bilinen ilk eser İshak bin Murad'ın *Edviye-i Müfred*'sidir. Yine bu dönemde yazılan eserlerden biri de Celâlüddin Hızır tarafından *Müntehab-ı Şifâ ve Teshil*; Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey adına Ali Çelebi b. Şerîf tarafından yazılmış olan *Yâdigâr-ı İbn Şerîf* adlı tıp eseri; Aydınoğulları'ndan Umur Bey'in emriyle, XII.yüzyılın ünlü botanik âlimi *İbnü'l-Baytâr'ın Kitâbü'l-câmi' fî edviyeti'l-müfred* adlı eserinden kısaltarak Türkçeye çevrilen *Müfredât-ı İbn Baytar Tercümesi*; Ali b. Abbas el-Mecûsî'nin *Kâmilü's-sinâa*; Hekim Bereket'in, Amasya Emiri Melikü'l-ümerâ Mübârizüddeve ve'd-dîn Alp Gazi'nin emri ile kaleme aldığı *Tuhfe-i Mübârizi* ile *Hulâsa* adlı tıp kitapları Beylikler döneminde meydana getirilmiş belli başlı mensur eserlerdir.²

“Bu alanda yazılmış eserler arasında *Müntehab-ı Şifâ*, *Yâdigâr*, *Cerrâhiyetü'l-Hâniyye*, *Kitâbu'l-Müntehab* gibi doğrudan doğruya tıpla ilgili olanların yanı sıra, tıpla ilgisi olmayıp ancak içeriği ve tıbbî konularda ilgisi bakımından tıp kitabı sayılabilecek eserler yazılmıştır. Önemli bir kısmı; sağlığı koruma, hastalıklardan korunma gibi konuları ele alan eserlerdir ve tıbbî destekleyici nitelikte değerlendirilmektedir.”³

17. Yüzyıl, Türk tıbbının yönünü Batı'ya çevirdiği bir dönemdir. Bir Yahudi mühtedisi olan Hekimbaşı Hayâtîzâde Mustafa Feyzî *Hamse-i Hayâtîzâde (er-Resâilü'l-müşfiye li'l-emrâzi'l-müşkile)* adlı beş kitaptan oluşan eserinde J. Frenel, D. Sennert, H. Fabricus, Z. Lusitanus, R. Fonseca, F. Platter, Anton, A. Benivieni, G. Fracastoro gibi Batılı yazarlara atıflarda bulunur. Türk tıbbı için Batılılaşma yine Batı'dan yapılan tercümeler aracılığıyla 18. yüzyılda olmuştur. Bu yüzyılda basılan ilk Türkçe tıp kitabı Mustafa Reşid Efendi ve Behcet Mustafa Efendi'nin birlikte hazırladığı *Tertib-i Eczâ'dır* (İstanbul 1232). Batı tıbbını aktaran en önemli kitabı ise çağdaş tıbbın öncüsü Şânîzâde Mehmet Atâullah Efendi'nin *Hamse-i Şânîzâde*'sidir ve bu eser, Osmanlı döneminin ilk modern anatomi çalışması ve ilk modern fizyoloji kitabı özelliği taşır. Ayrıca iç hastalıkları ve farmakolojiye dair bilgiler barındırır.⁴

Behcet Mustafa'nın Almanca ve Arapçaya da çevrilen *Kolera Risâlesi*, Karslîzâde Cemâleddin Mehmed'in sünnetle ilgili *Me'debetü'l-hitân*'ı, Reîsületıbbâ İsmail Paşa'nın *Kolera Risâlesi* bunları izler. Osman Sâib Efendi'nin August François Chomel'in *Elements de pathologie générale* adlı kitabından *Ahkâmü'l-emrâz* adıyla

² Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2009.

³ Zuhâl Kültüral, Aylin Koç (hızl.), *Ebu'l-Hikmet Ahmed Muhsin, Meyvenâme*, Palet Yayınları, Konya 2011, s. 18.

⁴ Nil Sarı, “*Tıp-Osmanlı Dönemi*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 41 (Tevekkül-Tüsteri), İstanbul 2012, s. 110.

yaptığı muhtasar çeviri stetoskop, oskültasyon ve perküsyondan söz eden ilk eserdir. İlk doktora tezi olan Reîsületıbbâ Hayrullah Efendi'nin *Makâlât-ı Tıbbiyye*'sinde diseksiyonları aktararak ilk otopsi protokolleri verilir. Zeki Ali Bey'in *Havâss-ı Biberiyye*'si, Mustafa Hâmi Paşa'nın *Pânzehirnâme* ve *Menâfiu'l-hüccâc*'ı bu dönemde basılmıştır. Eski tıbbın tamamen terkedilmediği XIX.yüzyılın ikinci yarısında çok az sayıda da bu alanda kitaplar basılmıştır.⁵

İlk basılan Türkçe tıp kitabı *Tertib-i Eczâ*'dan sonra 1856 yılına kadar yirmi beş civarında eser basılmıştır. Bu tarihte tıp öğretiminin Türkçeleştirilmesi için tıp kitaplarını Türkçe'ye çevirecek bir sınıfın tıbbiye okulunda açılması, 1866 yılında Cem'iyet-i Tıbbiyye-i Osmaniyye'nin kurulmasıyla çeviri tıp kitaplarının yayımlanması, 1867'de faaliyete geçen Mekteb-i Tıbbiyye-i Mülkiyye'de Türkçe öğretim yapılması ve 1870'te Askerî Tıbbiyye'nin Türkçe tıp öğretimine geçmesiyle basılı tıp kitaplarının sayısı hızla artmıştır. Tıbbiye kitaplarının çoğu ders kitabı niteliğinde temel tıp bilimleri ve cerrahî konularındandır. Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne tarafından çıkarılan ilk Türkçe tıp dergisi *Vekâyî-i Tıbbiyye* (1849) aynı zamanda ilk Türkçe bilim dergisidir. En uzun ömürlü tıp dergisi olan *Cerîde-i Tıbbiyye-i Askeriyye* ile (1871-1921) *Sıhhat-nümâ* ve *Mir'âtü'l-ebdân* onu takip eden tıp dergileridir.⁶

1.2. Risâle-i Hummâ-yı Redîe

1.2.1. Eserin Müellifi

Hayatının ilk yılları hakkında fazla bilgi yoktur. Yahudi dönmesi olup İslâmiyet'i kabul etmeden önceki adının Moche Ben Raphael Abravanel olduğu belirtilir. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, onun babası Hayâtî'den ve diğer Yahudi hekimlerinden tıp eğitimi gördüğünü, öteki hekimler gibi şifâhânede yetişip medreselerde ilim tahsil etmediğini, ancak bilgisiyle bütün hekimlerden üstün olduğunu, bu özelliğinden dolayı IV. Mehmed'in saltanatının ilk yıllarında (1648) Turhan Vâlide Sultan'ın dikkatini çekerek onun vasıtasıyla İslâmiyet'i kabul ettiğini ve az zamanda “etıbbâ-i hâssa” arasına girdiğini yazar. Bir müddet Süleymaniye Tıp Medresesi'nde müderrislikte bulunan Hayâtîzâde, yine bir mühtedî olan Hekimbaşı Sâlih b. Nasrullah b. Sellûm'un vefatı üzerine 3 Rebûlâhîr 1080'de (31 Ağustos 1669) hekimbaşı oldu ve kendisine ayrıca Kudûs-i şerif kadılığı pâyesi verildi. Uzun süren hekimbaşılığı sırasında Tekirdağ, Malkara arpalıkları ile Ağustos 1678'de Edirne, Haziran 1684'te İstanbul kadılığı pâyelerini aldı. 1100 Şevvalinde (Temmuz 1689) Anadolu kazaskerliği

⁵ bk. age., s.110-111.

⁶ bk. age., s.111.

pâyesi, ardından Pravadi ve ikinci defa Tekirdağ kazaları arpalığı kendisine ihsan edildi.⁷

Kaynaklarda döneminin en bilgili ve hâzık hekimi olduğu belirtilen Hayâtîzâde, uyguladığı tedavi usulünün fayda etmediğini II. Süleyman'ın vefatı üzerine muhaliflerinin de tesiriyle kusurlu bulunarak II. Ahmed'in cülûsunun (23 Haziran 1691) hemen ardından görevinden alındı. Silâhdar Mehmed Ağa, onun azlinde Rumeli Kazaskeri Hekîmzade Yahyâ Efendi'nin ve diğer bazı hekimlerin önemli rol oynadıklarını; bunların II. Ahmed'in tahta çıkması esnasında bir heyet halinde Şeyhülislâm Ebûsaidzâde Feyzullah Efendi'nin huzuruna çıkıp Hayâtîzâde'nin ulemâ meclisine devam etmediği, yahudilerle sürekli irtibat halinde bulunduğu, hıyanet üzere olup Müslümanlığı'ndan şüphe duydukları, Yahudiliğe yeniden döndüğü yolunda şikâyetle bulunduklarını; durumdan haberdar olan II. Ahmed'in onun hıyanetine inanmayıp eğer kardeşine uyguladığı tedavide bir hatası varsa azledebileceğini söylediğini, ancak ulemâ heyetinin ısrarı karşısında onu görevden aldığını yazar. Defterdar Mehmet Paşa ise, II. Süleyman'dan fazla perhiz yapmasını isteyip “mâ-i mukattardan dahi men' eylemekte ifrat etmekle” ölümüne sebep olduğu yolundaki şikâyetler üzerine önce azledilip sonra İstanbul'a gönderilerek Yedikule Zindanı'na hapsedildiğini, yerine ise “evlâd-ı Arab”dan tanınmayan bir kişinin getirildiğini belirtir. Hayâtîzâde, hekimbaşılıktan ayrıldıktan sonra arpalığı olan Tekirdağ kazası da kendisinden alınmış ve çok geçmeden 1103 senesi sonlarında (Ağustos-Eylül 1692) vefat ederek Edirnekapı Mezarlığı'na gömülmüştür.⁸

Hekimlikteki üstün başarısından dolayı “Bukrât-ı zamân, Câlînûs-ı devrân, hükemâ-yi Eflâtun-ı sâni” unvanlarıyla anılan Hayâtîzâde birçok hekim yetiştirmiştir. Hekim Şa'bân-ı Şifâî bunların en ünlülerindendir. Hayâtîzâde'nin Latince'yi ve bazı Batı dillerini bildiği kaleme aldığı eserlerinden anlaşılmaktadır.⁹

Hayâtîzâde'nin tıp alanındaki başarılarından biri de tenzu kursları terkibindeki acı maddelerin birkaçını çıkarıp yerine koyduğu bazı maddelerle rengi hoş ve tadı güzel tenzular elde etmiş olmasıdır. Bu kurslar faydalı ve lezzetli olduğu için Osmanlı toplumunda çok revaç bulmuştur. Ayrıca her yıl hekimbaşı tarafından hazırlanan

⁷ Nuran Yıldırım, “Hayâtîzâde Mustafa Feyzî”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 17 (Hayal-Hilafiyat), İstanbul 1998, s. 16.

⁸ bk. age., s.16.

⁹ bk. age., s.16.

macunu Rûmî 9 Mart'ta padişaha, ailesine ve devlet büyüklerine sunma usulünü ilk başlatanın Hayâtîzâde olduğu söylenmektedir.¹⁰

Hayâtîzâde, Osmanlı tıp tarihinde bu adla anılan hekimler ailesinin ilk ferdidir. Oğlu müderris Ahmet Efendi'den olma torunları Hayâtîzâde Mustafa Feyzi ve Mehmet Emin Efendi ile onun soyundan gelen Hayâtîzâde kethudâsı Mehmet Said Efendi hekimbaşılık görevinde bulunmuşlardır. Aynı zamanda Hayâtîzâde Hafidi diye tanınan Mehmet Emin Efendi hekimbaşı iken şeyhülislâm olan ilk kişidir. Bursalı Mehmed Tâhir'in, Hayâtîzâde'nin talebesi olduğunu kaydettiği Ebü'l-Feyz Mustafa et-Tabîb de (Mustafa Feyzî b. Mehmed b. Ahmed et-Tabîb) tıp alanında eserler vermiş başarılı bir hekimdir. Bazı kaynaklarda isim benzerliğinden ötürü bu hekimler, özellikle de dede ile torun Hayâtîzâde birbirine karıştırılmıştır. Bu karışıklık onların kabirleri için de söz konusudur. Halbuki Hayâtîzâde Edirnekapi'da, torunu ise Eyüpsultan'da medfundur.¹¹

Eserleri. *Resâilü'l-müşfiyye li'l-emrâzi'l-müşkile*. Beş risâleden oluşan eser *Hamse-i Hayâtîzâde* olarak da bilinir.¹²

Hayâtîzâde'ye bazı eserlerin isnat edildiği görülmektedir. Ebü'l-Feyz Mustafa et-Tabib'in, hocası Kazasker Feyzullah Efendi adına yazdığı *er-Risâletü'l-Feyziyye fî lugâti'l-müfredâtı't-tıbbiyye* ile *Hulâsatü't-tıb* adlı kitabı Hayâtîzâde Mustafa Feyzî'ye mâl edilmiştir. *Risâletü'l-Feyziyye*'yi bugünkü Türkçe'ye çeviren Hadiye Tuncer de (*Yabani Bitkiler Sözlüğü*, I-II, Ankara 1974) eseri Hayâtîzâde'ye nisbet etmiştir. Ayrıca Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunan (Veliyyüddin Efendi, nr. 2543/3) *Risâle fî taktîri'l-miyâh* Ramazan Şeşen'in *Fihrisü mahtutati't-tıbbi'l-İslami* eserinde ona isnat edilirse de bunun, müellifin hamsesiyle bir arada bulunmasından kaynaklanan bir yanlış olduğu anlaşılmaktadır. *Müşevviku 't-tıb fî emri'l-cimâ'* adlı kitap da anılan eserde Hayâtîzâde'ye ait gösterilmektedir. Ancak bu eser, Mustafa Ebü'l Feyz et-Tabîb tarafından Türkçe'ye çevrilmiş müellifi meçhul bir kitaptır.¹³

1.2.2. Nüsha Özellikleri

Risâle-i Hummâ-yı Redîe'nin birçok nüshası bulunmaktadır. Bu çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümünde 1025 demirbaş numarasıyla kayıtlı *Resâilü'l-müşfiyye li'l-emrâzi'l-müşkile* ismiyle bilinen hamsenin tam nüshası kullanılmıştır. Eserin telif tarihi belli değildir. *Risâle-i Hummâ-yı Redîe* hamsenin

¹⁰ bk. age., s. 16.

¹¹ bk. age., s. 16.

¹² bk. age., s. 16.

¹³ bk. age., s. 17.

beşinci risâlesi olup 120b-162b varakları arasındadır. Harekesiz nesihle yazılıştır. Her sayfada 19 satır bulunmaktadır. Başı ve sonu belli, eksiksiz bir risâledir. Eser 267x156-165x80 mm boyutlarındadır. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Bölümü 573 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshadan da yararlanılmıştır.

Resâilü'l-müşfiye li'l-emrâzi'l-müşkile adlı eserde yer alan risaleler şunlardır: *Risâle-i İllet-i Merâkiyye*, *Risâle-i Sevdâ-yı Merâkiyye*, *Risâle-i Maraz-ı Efrençî*, *Risâle-i Emrâz-ı Pilika*, *Risâle-i Hummâ-yı Redîe*. Bizim tezimizin konusunu beşinci risâle oluşturmaktadır. *Risâle-i Hummâ-yı Redîe* risâlesi on üç bölümden müteşekkildir.

Nüshanın 120b-162b varakları arasında 124a numaralı varakta okuyuşa engel olmayan leke, 137a numaralı varakta 3. satırda çerçeve dışına çıkan bir kelime, 142a, 151b, 152b, numaralı varaklarda derkenar bulunmaktadır.

1.2.3. Yazılış Sebebi ve Konusu

Eserin Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Bölümünde 1025 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshasının mukaddime kısmında yazılış sebebinden ve konusundan bahsedilmektedir: Kitabın ön sözünde müellif, *illet-i merâkiyye* ile *sevdâ-yı merâkiyye* hastalıklarının halk arasında yaygın olduğunu fakat Arap ve İranlı hekimlerin bu iki hastalığı ayırt edemediklerini, bu sebeple İslâm tıp literatürü ile Latin kaynaklarından faydalanmasının yanında kendisinin de hastalar üzerinde denediği ilâçların sonuçlarını ilâve ederek ilk iki risaleyi meydana getirdiğini belirtir. Ayrıca *hummâ-yı vebâiyye* (*hummâ-yı redîe*) hastalığının İslam tıp literatüründe adından söz edildiği halde tedavisine dair bilgi bulunmadığını, *pilika* ve *maraz-ı ifrenç* (*frengi*) hastalıklarına ise hiç yer verilmediğini, bu sebeple IV. Mehmed'in bu hastalıklara dair Türkçe bir kitap yazmasını kendisinden istediğini anlatır ve eserini padişaha takdim ettiğini söyler.¹⁴

Risâle-i Hummâ-yı Redîe adı verilmiş olan bu risale; On üç bölümden oluşmuştur. Risâlenin yazılmasındaki sebep, *Hummâ-yı Redîe* hastalığının teşhisi ve tedavisi hakkında bir bilgi bulunmamasıdır. Müellif kendinden önceki ve kendinden sonraki Arap ve Latin hekimlerinden edindiği bilgileri ve kendi tecrübelerini Osmanlı hekimleri ve halkının yararlanması amacıyla IV. Mehmed'in ricası üzerine yazmıştır. Bu nedenle teşhis ve tedavi biçimleri özenle ve olabildiğince açık bir şekilde anlatılmıştır. İlk bölüm; *Hummâ-yı Redîe*'nin isimlendirilmesi, ikinci bölüm; mahiyeti, üçüncü bölüm; sirayeti, dördüncü bölüm; hastalığın ateşinden çıkarılacak semptomları, beşinci bölüm; nabızdan anlaşılan belirtileri, altıncı bölüm; vücut ateşinin

¹⁴ bk. age. s.16.

yükselmesinden çıkarılacak sonuçları, yedinci bölüm; ateşin normalden yüksek olmasının belirtileri, sekizinci bölüm; insan dışkısı ve göz bebeğinden çıkarılabilecek teşhisleri, dokuzuncu bölüm; *Teḳaddümetü'l-mua'refe*'yi, onuncu bölüm; kullanılacak ilaçların özeti, on birinci bölüm; kullanılması uygun müshilleri, on ikinci bölüm; uygulanacak ilaçların detayları, on üçüncü bölüm; *Hummâ-yı Redîe* sebebiyle ortaya çıkan diğer kötü huylu hastalıkların tedavisi hakkında bilgileri içerir.

Eserin çalışmamıza konu olan nüshası dışında elli nüshasına daha Ramazan Şeşen'in *Fihrisü mahtutati't-tıbbi'l-İslami* eserinden ve katalog taramalarından ulaşılmıştır. Tespit edilen nüshaların sonuncusu ise Bedi N. Şehsuvaroğlu, Ayşegül Erdemir Demirhan ve Gönül Çantay Güreşsever'in ortaklaşa hazırladıkları *Türk Tıp Tarihi* başlıklı kitabında yer almaktadır. Nüshalarla ilgili bilgiler kaynaklarda yazıldığı gibi aktarılmıştır.

1.2.4. Eserin Tespit Edilen Nüshaları

İstanbul Üniversitesi, Arapça kısmı, 2736, 60 varak, talik.

Süleymaniye Kütüphanesi, Hafid Efendi, 265, müstensihî Ahmet Eskari, istinsah tarihi 1100 (1689), 179 varak, talik.

Selim Ağa Kütüphanesi, 868, müstensihî Halil b. Eyüp Mutehalici, istinsah tarihi 1104 (1693), 150 varak, nesih.

Cerrahpaşa, Tıp tarihi bölümü, 473, istinsah tarihi 1106 (1695), 94 varak, nestalik.

Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi Efendi, 1389, istinsah tarihi 1111 (1700), 92 varak, talik.

Ali Emiri Efendi, 274, istinsah tarihi 1113 (1702), 150 varak, nesih.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, 2/3492, müstensihî Mustafa Tabib Halebi, istinsah tarihi 1139 (1727), 75b-107a, nesih.

Cerrahpaşa, Tıp tarihi, 219, müstensihî Mustafa b. Ali İstanbullu, istinsah tarihi 1154 (1741), 78 varak, talik.

Kastamonu Halk Kütüphanesi, 1670, 143 varak, talik.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, 2/3473, 569a-668a, nesih.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, 3512, 105 varak, talik.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, 3513, müstensih İbrahim b. Siyavuş, 1140 (1728), 62 varak, talik.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, 3514, 127 varak, talik.

Tavşanlı Kütüphanesi, Zeytinoğlu Bölümü, 411, 58 varak, nesih.

Topkapı Sarayı Türkçe Yazmaları, Revan Köşkü Bölümü, 1680, 257 varak, talik.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 1730, müstensihî Mehmet b. Ahmet b. Mehmet b. Osman, istinsah tarihi 1179 (1766), 123 varak, nesih.

Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Bölümü, 1041, istinsah tarihi 1183 (1770), 179-300 sayfalar arası, nesih.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 7051, müstensihî Mehmet Emin, istinsah tarihi 1224 (1809), 121 varak, talik.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 7130, 129 varak, talik.

Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi Efendi Bölümü 5-1/1472, 1-36. yapraklar, talik.

Ali Emiri Efendi, 103, 37 varak, talik.

Ali Emiri Efendi, 108, 37 varak, talik.

Ali Emiri Efendi, 277, 54 varak, nesih.

Ali Emiri Efendi, 272, 94 varak, talik.

Ali Emiri Efendi, 273, 150 varak, talik.

Ali Emiri Efendi, 275, 100 varak, talik.

Ali Emiri Efendi, 342, 135 varak, nesih.

Yusuf Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi, 480, 110 varak, talik.

Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, 2473, 60 varak, nesih.

Millet Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Bölümü, 573, müstensihî Mehmet b. Himmet, 95 varak, nesih.

Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 2917, müstensihî Mehmet Said b. Fehmi, 80 varak, talik.

Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi, 2519, 25 varak, nesih.

Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Bölümü, 1025, 152 varak, nesih.

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya, 3682, istinsah tarihi 1135 (1723), 326 varak, talik.

Nuruosmaniye Kütüphanesi, 3596, 46 varak, nesih.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Hazine Bölümü, 550, 148 varak, nesih.

Topkapı Sarayı Müzesi, 3. Ahmet Kütüphanesi, 2126, 159 varak, talik.

Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi, 2896/1-5, 165 varak, talik.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 7102, 50 varak, talik.

Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, 2476, 117 varak, talik.

Millet Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Bölümü, 565, 200 varak, nesih.
Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi, 2522, 26 varak, nesih.
Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 2/2543, 159b-129a arası varaklar, nesih.
Almanya Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Ms.or.oct.3580, 199b-238b arası varaklar, nestalik.
Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Tıbbî Türkî Talat 106, 85 varak.
Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Mecâmi Türkî Talat 62, müstensihî Mehmed Emin, istinsah tarihi 1208 (1793), 24-90 arası varaklar, talik.
Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, m tıbbî Türkî, 103 varak, nesih.
Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, 9040/1, sayfa sayısı belirtilmemiş, nesih.
Almanya Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Ms.or.oct.2340, 32 varak, talik.
British Museum Library Add 5984.

1.2.5. Bölüm Özetleri

1. *Bölüm (Fasl-ı Evvel)*'de müellif “humma-yı redienüñ vech-i tesmiyesi beyânındadır” giriş cümlesinden sonra hastalık hakkında şu açıklamalarda bulunur: Buna göre *Humma-yı Redîe* son dönem Lâtin hekimleri tarafından teşhis edilmiş ve hastalık *maline* (*maligna* ‘kötü huylu, habis’) olarak adlandırılmıştır. Bu hastalığın mahiyeti ve belirtileri hakkında Hipokrat’ın *Tekaddümetü’l-Muarefe* adlı eserinde bir bilgi bulunmamaktadır; sadece usta doktorlarca yorumlanabilecek genel hummâ belirtileri açıklanmaktadır.

Humma-yı Redîe’de, hastalığa neden olan zehir ne kadar kuvvetli ise hastanın iyileşmesi ihtimali de o kadar yüksektir. Çünkü eğer zehir az ise hasta iyileşeceğini zanneder fakat birden kötüleşir, hastalık ölümle sonuçlanır.

Müellif doktorların bu hastalığın teşhisi için yazılan kitapları mütalaa etmelerini, sonra teşhis için çalışmaları tavsiye etmiştir. Zira başlangıç aşamasında tespit edilemeyen hastalık, ortaya çıktıktan sonra ilacın tesir etmeyeceği bir safhaya geçebilir. Teşhis etmeden tedaviye başlamanın hastanın ölümüne yol açabileceği uyarısı da yapılmıştır.

2. *Bölüm (Fasl-ı Sâni)*’de *Humma-yı Redîe*’nin mâhiyetini (niteliğini) anlatır.

Hummâ hastalığı çok çeşitlidir. Bu sebepten kısımlara ayrılmıştır. *Humma-yı Redîe Humma-yı Mutbika* grubuna girer. Bu grubun ayırt edici özelliği, hummâ hastalığının sürekli devam etmesidir. Hummâ rahatsızlığına sebep olan virüs safradaysa *Humma-yı Mutbika* grubundan *Humma-yı Safrâviyye*; fakat virüs sevda veya

balgamdaysa *Hummâ-yı Lâzime* ve *Hummâ-yı Rub* olarak adlandırılır. Fakat aralarındaki fark *Hummâ-yı Redîe*'nin kendine has vahim bir tabloya sahip olmasıdır. *Hummâ-yı Mutbika*'da ise zehir yoktur.

Hummâ-yı Redîe'de mikrobun sebep olduğu ateşin damarlarda dolaştığına dönemin tabipleri hem-fikirdirler. Damarlarda gezinen ve hastalığa sebep olan bozulmuş hıltlar kötü ve zehirli bir buharı tüm bedene yayarlar. Bu buhar hastada ürperme, titreme veya üşümeye neden olur. Bu şekilde hastalık her gün, iki günde bir ya da dört günde bir nükseder. Hatta günde bir-iki kere bile rahatsız edebilir. *Hummâ-yı Redîe* hastaya nöbet şeklinde gelirse iki nöbet arası da sakin geçmez. Ehil olmayan tabipler teşhis edemeyip bu hastalığı *Hummâ-yı Nayibe* zannederler.

Hummâ-yı Redîe'de hıltlarda hem iltihap hem zehir olur. Eğer zehir öne çıkarsa hummâ hafif ve sakin, hastanın acısı az olur. Eğer hıltlarda iltihap çok ise hummâ ateşi kuvvetli ve rahatsızlık şiddetli olur. Hasta çok acı çeker.

3. Bölüm (*Fasl-ı Sâlis*)'de *Hummâ-yı Redîe*'nin sirâyetini (bulaşmasını) anlatır.

Hummâ-yı Redîe bulaşıcı hastalıklardandır. Fakat bulaşıcılığı taun (veba) gibi değildir. “Zîrâ sirâyet-i hummâ müsta‘id olan ebdânda, ahlâtda vâkı‘ olan semmiyyet ve ‘ufûnete tâbi‘dür.” İnsanların çoğuna bulaştığı görülürse, hastalığı bulaştıran unsur muhtemelen kötü havadır. Belirsiz hava koşulları en çok sonbaharda görülür. Bu mevsimde insan vücudu da zayıf düşer. Dolayısıyla bu dönemde *Hummâ-yı Redîe* daha çok görülür.

Hummâ-yı Redîe'nin sonbahar ve kış mevsiminde görülmesi oldukça kötü bir durumdur. Sonbaharda gece gündüz sıcaklıklarının farklı olması ve insan bedeninin zayıf düşmesi hastalığa neden olur. Ayrıca insanın vücut gözenekleri tıkalıdır. Beden rahat edemediğinden vücuttaki hareketlilik fazla olur. Yaz mevsiminde yenilen meyvelerden dolayı ortaya çıkan galeyan hıltların dengesini bozar ve virüsler damarlar içinde toplanır. Bunlar terleyerek atılamaz. Kış mevsiminde ise *Hummâ-yı Redîe*'nin sebepleri taunun (veba) ortaya çıkış sebeplerine benzerlik gösterir. Hastalığın bu mevsimde ortaya çıkması havadaki sağlıksız koşullardan, kötü kokulardan kaynaklanır. Havanın kötülüğü iki sebeple olabilir: Semavi (gökyüzü) sebepler; havanın kötü olması ve bu hastalığın yerleşmesine uygun bir beden tarafından teneffüs edilmesi, vücuttaki hıltları çürütür, kokutur. Bu da hummâyı neden olur. Yeryüzü ile (toprak) alakalı sebepler; Çöplükler, kış mevsimi şartları ve şehrin alçak bölgelerinde toplanmış olan kötü kokulu pis rutubet havayı bozar. Bunun teneffüs edilmesi ile zayıf vücutlarda

Hummâ-yı Redîe hastalığı ortaya çıkar. Hipokrat'a göre herhangi bir bölgede yaşanan kıtlık da bu hastalığa sebep olur. Ayrıca yenilip içilen şeyler de hastalığa neden olur. Yemekler hazmedilemezse insan bedeni de bu dönemde zayıf düştüğü için bu hummâya tutulur. Bir sebebi de leşlerden dolayı ortaya çıkan kötü kokudur. Bu koku havayı zehirler ve teneffüs edilmesiyle *Hummâ-yı Redîe*'ye sebep olabilir. Bir başka sebebi tabakhaneye yakın olan veya kendir ve keten tohumu ıslanan suyun yakınında oturmaktır. Bunlar da havayı bozar ve *Hummâ-yı Redîe*'ye sebep olur. Yine yeryüzünde bir deprem olması havanın ihtilatına (karışmasına) sebep olur. Bu havayı teneffüs etmekle de *Hummâ-yı Redîe* ortaya çıkar. Bir başka sebep yeme düzensizliğidir. Yenilip içilen şeyler çok karışık olur; bazısı kolay bazısı zor hazmedilirse, bazısı sıcak, bazısı soğuk, bazısı yararlı, bazısı zararlı olursa bu tertipsizlik hıtlar arasındaki ahengi bozar. Hazım güçlüğü ve mide doluluğu yaşanır. Bu da *Hummâ-yı Redîe*'ye zemin hazırlar.

4. *Bölüm (Fasl-ı Râbi)*'de hastalığın neden olduğu ateşten çıkarılabilecek semptomlar belirtilir.

Başlangıçtaki hummâ ateşinin diğer ateşli hastalıklardan farkı ateşin çok az olmasıdır. Hatta ehil olmayan tabipler bunu *Hummâ-yı Lazîme-i Hafîfe* zannederler. Ateşi normal iken hastada kusma, baş ağrısı, kaygı, üzüntü, uykusuzluk ve gönül darlığı belirtileri görülür. Bu belirtiler hastalığın zehrine delildir.

Bu hummâda ateşin normal seyrinde olmasını hekimler altı cihetle izah etmişlerdir: 1. hummânun semmiyeti ve redâ'eti ta'affünden ziyâde olmağla harâret sükûn üzre olur; 2. mādde-i hummâ olan semmün keyfiyeti kemiyyetinden redî olmağla bir ve iki veyâ üç gün harâret za'îf olur. 3. bu hummâda harâret-i ġarîziyye ve ervâh-ı kalbe i'ânet etmek için dâhil-i bedene ġavr etmek ile zâhir-i bedende harâret hafîf görünür; 4. müte'affin olan ahlât ġalîz olmağla serî'an ta'affün idemedüğinden hâric-i bedende harâret zâhir olmaz; 5. 'Ufûnet ne mertebe ziyâde olur ise harâret dahî ol mertebe ziyâde olur. Ammâ 'ufûnet kemâl buldukda harâret dahî şedîd olur. Egerçi kim zâhir-i bedende hafîf olur ise de...; 6. mādde-i hummâ olan ahlât-ı ġalîze şafrâdan olup balġam-ı ġalîz muhteliğ olur ise veyâ sevdâ-yı ġalîz olur ise ibtidâ hummâda harâret hafîf görünür.

5. *Bölüm (Fasl-ı Hâmis)*'de hastalığın nabızdan anlaşılan belirtilerini anlatan bölümdür.

Başlangıç aşamasında hastada düşük nabız görülmesinin iki sebebi vardır:

1) “Bu hummâda semmüñ ğalebesi ve ahlât-ı redîenüñ keşreti ervâha ve tabî‘ata bâr-ı ‘azîm olmağla rûh-ı hayvânî yük altında mağmûr olur ve nokşân-ı tervîh vâkı‘ olur.”

2) “Semmiyyet yürege vâsıl olmadan rûh-ı hayvânîñ zıddı olmağla rûh-ı hayvânî za‘îf olur ve za‘af rûh-ı hayvânîden yürek dahı za‘îf olur. Nabzuñ sağarına ve ihtilâfına sebeb olur.”

Ehil olmayan tabip nabzın zayıf atmasından ve ateşin düşük olmasından teşhis edemez. Mahir tabip ise bunun *Hummâ-yı Redîe* olduğunu bilir. Çünkü hastada üzüntü, gönül darlığı, gam, keder, yürek sıkılması gibi belirtiler ortaya çıkar. Damarlar soğuktur ve ilaçlar fayda vermez. Bunlar teşhis için kuvvetli birer delildir.

Hastalığın şiddetinden dolayı düşük nabız ve vücutta karıncalanma görülür. Bu tabiata aşırı yük binmesinden dolayıdır. Nabzın atışında çeşitlilik görülebilir. Yani nabız 1-2 veya 5 kez attıktan sonra düşer. Sonra yine atar. Bu tarz nabız atışı ciltte kızamık görüldüğünde ve kızamık döküldüğünde ortaya çıkar. Çarpıntı nöbetleri arasında fasıla görülmez. Şiddetli ateş ve vücudun aşırı yüklenmesi sebepleriyle nabız bazen çok düşük bazen çok yüksek olabilir. Bu şekilde olduğu zaman hastada bayılma, üzüntü ve gönül darlığı belirtileri ortaya çıkar. Bu belirtiler, zehrin kalbe ulaşmasından kaynaklanmaktadır.

Başlangıçta nabzın normal görünmesinin sebebi; zehir ve zehrin buharı kalbe ilk yöneldiğinde kalp sağlam durur ve bunu savuşturur. İkinci seferde kalbin zayıf düşmesi ve kaynama sebebi ile zehir buharı kalbe gelir, tesir eder. İkinci veya üçüncü gün hastalık ağırlaşır. Çoğunlukla bu hummâda kalp çarpıntısı ortaya çıkar. Nabızda dahi titreme görülür.

6. Bölüm (*Fasl-ı Sâdis*)’de vücut ateşinin yükselmesinden çıkarılacak sonuçlar anlatılmıştır.

Hummânın başlangıcında hasta nefes alıp verirken nefesi soğuk çıkarsa bu zehrin çok olduğuna işaret eder. Eğer nefesi kokarsa, iltihabın kalbe yakın olduğunu gösterir. Hastada nefes darlığı varsa özellikle karnında iltihap hissederse *Hummâ-yı Redîe* olduğuna güçlü bir delildir.

Hastada şiddetli baş ağrısı, sayıklama ve unutma belirtileri görülürse bu da hummâya delalet eder. Baş ağrısının sebebi; “ Dimâğa ebhîre-i redîe şu‘ûd etdükde şebekeleri ledğ itmesindendir.” Sayıklama beyindeki zayıflık ve karıştırmadan kaynaklanır.

Bazı hastalarda baş dönmesi, göz kararması ve uykusuzluk görülür. Yanmış hıltlar ve zehir buharının beyne yükselmesi bu semptomlara sebep olur. Bazı hastalarda komaya benzer uyku rahatsızlığı görülür. Bunun sebebi de balgamın çoğalması ve buharının beyne yükselmesiyle uykuya dalmaktır.

7. Bölüm (*Fasl-ı Sâbi*) “Ef’âl-i tabî’iyyenüñ me’ûf olmasından istidlâl olunan ‘alâim beyânındadır.”

Bu hummânın belirtileri şunlardır: üzüntü, gönül darlığı, mide ağrısı, vücutta ağırlık ve halsizlik. Kötü hıltın buharının yükselmesi veya bir miktarının mideye ulaşması bunlara sebep olur. Çoğu zaman şiddetli susuzluk da görülür. Susuzluğun sebebi; yanmış hıltın ve zehrin bir miktarının mideye yükselmesinden veya mide etrafındaki damarlarda iltihap olmasındandır.

Bazı hastaların su içme isteği az olur. Bunun sebebi iltihaplı hıltın yoğun, balgamın özellikle midede çok ve yoğun olmasındandır. Bu hastaların dilinde kuruluk görülür. Bunlar temiz hava aldığında susuzluğu azalır. Ama çok sıvı tüketse de ateşi dinmez. Bu hummânın kötülüğüne alamettir. Hastanın dilinin kuruluktan çatlaması ve susuzluk hissetmesi hastalığın vehametinin ileri derecede olduğuna işarettir. Özetle bu hummâda şiddetli susuzluk hissi veya tam aksine susuzluk hissetmeme onun redîe olduğunun işaretidir.

Çoğunlukla bu hummâda iştahsızlık da görülür. İltihaplı hıltın bir kısmının mideye vasıl olmasından kaynaklanır. Yükselen kötü hılt midenin kuvvetini kırar, duyarlılığını azaltır veya yok eder. Eğer hasta bir şey yedikten sonra kusma meydana gelirse yenen şeyin midedeki zehiri ve hıltı tahrik ettiğine hükmedilir. Bu iki belirti hummânın redîe olduğuna güçlü delildir.

8. Bölüm (*Fasl-ı Sâmin*)’de insan dışkısı ve göz bebeğinden çıkarılabilecek teşhisler anlatılır.

Bu hummâdaki dışkı bütün hummâlardaki dışkılardan daha kötü kokuludur. Bu ayırıcı bir teşhistir. Dışkının kötü kokusu hıltların kötü ve iltihaplı olduğuna güçlü delildir. Özellikle dışkı yumuşak, köpüklü, ishal şeklinde olursa, rengi yeşile veya siyaha yakınsa bu belirtiler, hıltların kötülüğüne ve vücudun dengesinin bozulduğuna bir göstergedir.

Gözbebeğinden çıkarılan hükümlerin hepsi kuvvetli delillerdir. Bu hummâda teşhis açısından önemlidir fakat nasıl ilerleyeceğini kestirmek konusunda etkisizdir.

Eğer hastanın gözbebeği sıhhatli bir insanın gözbebeğine benzerse redîeden şüphelenilir. Diğer teşhislerden bazıları mevcutsa bunun *Hummâ-yı Redîe* olduğuna kanaat getirilir. Göz bebeğinin sağlıklı gözükmesinin sebebi; hıtlarda zehir ve iltihabın çok olması ve hıtlar harekete geçmeden zehrin etkisini göstermesidir. Eğer zehir iltihaplı hıtlarla birlikte hareket ederse gözbebeği yoğun ve bulanık görülür. Bu hummâda çeşitli renklerde ve büyüklükte görülen gözbebekleri vücudun gücünün zayıfladığına ve hıtların zehirlendiğine delalet eder.

Bu hummâda genellikle gözbebeği yoğun, bulanık ve kırmızı durumdadır. Müellif bölümün devamında Hipokrat, Calinus, Merkado'dan alıntılarla teşhisi belirginleştirme, kendi düşüncelerini kuvvetlendirme yoluna gitmiştir.

9. Bölüm (*Fasl-ı Tâsi'*) “*Teğaddümetü'l-mua'refe* beyânındadır.”

İlk sekiz bölümde bahsedilen belirtilerin tümü bir hastada olmak zorunda değildir. Bir veya ikisi hummâyı teşhis etmeye yeterlidir. Zira bu hastalık maddenin zehrine ve vücudun istidadına göre ortaya çıkar. Bu hummânın halleri sonunun nasıl olacağını sezme konusunda hüküm vermeye yeterli değildir. Çünkü nabız ve gözbebeği stabil durumda iken damarlar düzenli kan akışı sağlarken hastanın birden öldüğü de gözlenmiştir. Bu sebeple bir iki iyileşme belirtisi görüp hummânın türünü belirlemek doğru değildir. Kötü belirtilerin bazıları vücuttan atılıp bazıları kalırsa bu büyük bir tehlikenin varlığına işarettir.

Hummânın şiddetlendiği dönemden sonuna kadar kusma görülmezse ve ter, burun kanaması, hafif ishal belirtileri de yoksa vücudun hastalığa karşı koyması umulur. Bu maddenin beyne, kalbe ve mideye yönelmemesi, sakinleşmesi şartıyla geçerli bir durumdur. Bu organlara yönelirse kötü huylu olduğuna işarettir. Beyne yönelirse sersem eder, komaya sokar. Bazı hastaları hastalığın en şiddetli gününde, bazılarını 11. gününde, bazılarını 14. gününde öldürür.

Ter, hastalık olgunlaştıktan sonra en şiddetli günde ortaya çıkıp hastaya hafiflik hissi verdiği zaman, hastanın öldüğü çokça şahit olunan bir durumdur. Bunun sebebi ter ile maddenin incesi atılır fakat yoğun olanı vücutta kalıp, zehrin buharı kalbe ulaşır. Hastayı öldürür. Bu yüzden en şiddetli dönemde terlemenin görülmesi itimat edilecek bir durum değildir.

Bu bölümün devamında Merkado, Calinus, Frakastor ve özellikle Hipokrat'ın görüşlerine yer verilmiş, onların teşhis ve tespitleri paylaşılmıştır. Bölümün sonunda Hipokrat'ın *Tekaddimetül Muarefe* kitabından alınan bölümü şöyledir: “*Hummeyyât-ı*

Redîe'de sağırlık bu hastalığa ait bir belirti değildir. Bu hummâda nefes darlığı görülür. Nefes darlığı ne derece şiddetli ise hastalık da o derece şiddetlidir. Bu hummâda koma benzeri derin uyku yine onun redî (ölümcül, kötü huylu) olmasının delilidir. Şiddetli uykusuzluk yine redâet alametidir. Sersem olmaya delildir. Kulak arkasındaki verem çok güçlü bir redâet göstergesidir.

10. Bölüm (Onuncu Fasl) *Hummâ-yı Redîe*'de kullanılabilecek ilaçların özet bölümü.

Bu hummâda hastaya verilen gıdaların itidal üzere (düzenli) olması gerekir. Diğer hummâ çeşitlerinde yasaklanmış gıdaların bu hummâda da tüketilmemesi gerekir. Hastanın aşırı yemek yemesi de yasaktır. Aşırı yemek yedirilirse hıltların ve hummânın redîe olması kaçınılmaz olur. Vücut, hastalığa karşı koymak ve yenilen gıdayı sindirmek arasında kararsız kalır. Bu sebeple bu hastalıkta verilen yiyeceğin nitelik ve nicelik bakımından uygun olması gerekir. Eğer hastaya diğer hummâlardaki perhiz gibi az yemek yedirilirse zehir daha da artar, hıltlara yayılır. Bu sebeple hekimler yemeğe bir miktar izin vermişlerdir. Hipokrat, hastalık şiddetlendiğinde ve hastalığın son demlerinde hastaya yiyecek verilmemesini söylemiştir. Hastaya yemek verilmemesi durumu diğer hummâ grupları için geçerli bir durumdur. Bu hummâda yemek verilmesi lazımdır. Zira yemek sayesinde zehir bir miktar yatıştır. İtidalden (gereğinden) çok verilirse hıltlardaki redâetin artmasına sebep olur.

Özetle bu hummânın “ibtidâsında” (başlangıç evresi) ve “tezeyyüdinde” (şiddetlendiği evre) ve intihâsında (son evresi) yemek yukarıda tavsiye edildiği gibi verilmelidir. Yaş gıdalar tüketilmemelidir. Çünkü zehri dindirmez. Hastanın yemeği kaynamış tavuk suyu olmalıdır. Hasta biraz iyi olursa etinden de yiyebilir. Yemeği limon, ağaç kavunu, koruk, turunç, gül sirkelerinden biri ile vermek oldukça uygundur. Hasta tavuktan bıcarsa kalp haşlaması verilir. Bunların ızgarasını arzularsa yemesinde bir sakınca yoktur. Kaynatılan gıdaların marul, kuzu kulağı, sığır dili otu, iskorzonera yaprakları ile beraber pişirilip yukarıda adı geçen ekşilerden biri eklenerek servis edilmesi ise daha uygundur. Eğer hastada iştahsızlık görülürse ismi geçen bitkileri su ile kaynatıp bir miktar gül sirkesi, ekşi turunç suyu veya nar suyuyla salata edip birazcık şeker ekleyip verilmesi uygun olur. Bunlar iştah açar ve zehri etkisiz hale getirir.

Bölümün devamında iştahsızlığın geçmemesi halinde uygulanması gereken perhizler anlatılmıştır.

11. Bölüm (On birinci Fasl) Kullanılması uygun olan müshilleri anlatan bölümdür.

Bu hummâda müshil verilmesi konusunda hekimler ikiye ayrılmıştır. Bazıları uygun görmüş, bazıları kesinlikle verilmemesi şeklinde görüş bildirmiştir. Uygun görmeyenlerin gerekçeleri tercih sebebi ve daha doğru olanıdır. Fakat bazı hastalarda hummânın artışı durdurulamazsa ve tabip daha önce bu hastalığı görmüş ise hafif bir müshil verilmesi uygun olur. Fakat ölçüsü kaçırılmamalıdır. Kızamık görüldükten sonra müshil verilmesi kesinlikle uygun değildir. Merkado, hafif müshil vermek için hummânın üçüncü gününü aşmamak gerektiğini, aslında müshil verilmenin zamanının hastalığın başlangıcından 14 gün geçtikten sonra olduğu, 14 günden evvel verilmesi için hastalığın şiddetinin kaybetmesi gerektiğini, bahsedilen zamanlar dışında müshil vermekten zehirden kaçınıldığı gibi kaçınılması gerektiğini ifade etmiştir.

Bahsedilen vakitlerde verilecek müshillerin tarifi: “Ve evkât-ı merķūmede virilen müshilât bunlardır. Ve onlar gül-i mükerrer veyâhüd serhoşt ile râvend veyâhüd serhoşt ile hıyârşenber balı bunlardan ma‘ādāsını isti‘māl cāiz degildir. Ve edviye-i mezbūreden mürekkeb olan müshilūñ şıfatı budur: Mardīn erigi veyâhūd Āmāsiyye erigi yirmi dāne lisān-ı şevr ve benefşe ve nilüfer çiçeklerinūñ her birlerinden ikişer dirhem, temirhindī beş dirhem, miķdār-ı kifāye suyla tabhdan soñra iki dirhem râvend aħşamdan şabāha degin naķ‘ olına. Ba‘de süzüle yirmi beş dirhem veyā otuz dirhem sükkeri gül-i mükerrer ile şerbet idüp vaķt-i inhiṭātda def‘aten vireler veyâhūd on beş dirhem serhoşt veyā on dirhem hıyârşenber balı ile şerbet idüp vireler. Lâkin bu maṭbūh sāir hummeyātda nażc-ı kāmilden soñra vireler.”

12. Bölüm (On ikinci Fasl) Hummâ-yı Redīe’de uygulanacak ilaçların detaylı bir şekilde anlatıldığı bölümdür.

Çağdaş Latin hekimleri bu hastalığın ilaçlarında iki şarta uyulması gerektiğini söylemişlerdir: İlaçlarla hummâya müdahale etmek ve hummâya sebep olan kötü huylu zehri panzehir ile vücuttan atmak.

Vücudun hummâya yatkınlığını anlamak için şu dört belirtiyeye dikkat etmek gerekir: İlk olarak vücutta bozulan maddenin tabiatına; ardından maddenin çokluğuna; üçüncü olarak maddenin niteliğine, iltihaba ve hastanın direncine; son olarak da hıltların hangi organa hareket ettiğine...

Hastalığa nasıl karşılık verileceği dört hılttan hangisindeki bozulmanın öne çıktığına göre değişmektedir. Bozulan hılt kan ve safra ise zehrin vücuda yayılmasını

önlemek için hastadan kan almak gerekir. Hastaya ağızdan “müshil-i safra” verilmesi kesinlikle uygun değildir. Müshil verilirse maddeleri tahrik edip galeyana sebep olur. Hasta ölmeden önce midesinde hazmedilmemiş yemek varsa “müleyyin-i hafif” vermekte sakınca yoktur.

Eğer hummâdan iki gün geçti ise ya da hastada kabızlık yoksa “hukne-yi leyyine ile ihtikan” (şırınga ile göden bağırsağına su verme) edilip beş altı saat geçtikten sonra hastadan kan alınmalıdır. Son dönem hekimlerinden Merkado “Bu hummâda öncelikle sağ koldan veya ciğerdeki uygun bir damardan; ertesi gün ise sol koldan mutlaka kan alınmalıdır. Eğer hasta kadın ise ve hastalığın başlangıcında regl olmuşsa ayağındaki safin damarından çokça kan alınmalıdır” şeklinde görüş bildirmiştir.

Hastalığın başlangıç dönemlerinde, hastanın gücüne göre, gün içerisinde üç, dört, çoğunlukla beş kere kan alınması uygun görülmüştür. Hummânın teşhis edilemediği durumlarda hastada kızamık ve kuvvetten düşme görülürse bu belirtilerden sonra kan almak tehlikelidir. Eğer hastadan kan almanın imkanı yoksa tabipler hastaya “şişe urulması” konusunda karar kılmışlardır. Şişeler omurganın iki tarafına yukarıdan aşağıya doğru konulmalı ve rengi siyah ya da mor olursa neşterle kanı akıtmalıdır. Eğer hasta kadınsa hastanın kasıklarının iki tarafından şişeler koyulup her iki yönün üçer tanesinden neşterle kan alınmalıdır. Şişe koymak mümkün değilse ayaktan safin damarından yeterince kan alınmalıdır. Hastadan kan almak mümkün değilse ve hastalık basur kaynaklı ise makada dört sülük yapıştırılması tavsiye edilmiştir.

Panzehir verilerek hastalığın vücuttan atılması ve kalbe kuvvet verilmesi gerekir. Yılan panzehiri ise *Hummâ-yı Redîe* ve taunda hastaya verilmesi gereken panzehirlere dendir. Miktarı konusunda tabipler arasında ihtilaf vardır. Önceki doktorla 5 buğday (0,25 gr.) verilmesini savunmuştur. Sonrakiler beş buğdayın bir etkisinin olmayacağı yarım dirhem (1,60375 gr.) verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Son dönemin mahir doktorlarından Zakota *Mualecat-ı Garibe* isimli kitabında “Bizim diyarımızda *Hummâ-yı Redîe* iyileştirilebilir hastalıklardan biri oldu. Evvelki doktorların tavsiyesi ile panzehir verdiklerimiz öldü. Fakat yarım dirhemden bir dirheme dek verdiğim hastalar kurtuldu.” demiştir. Fragozo da bu görüşü desteklemiştir. Müellif de yarım dirhem, hasta yaşlı ise bir dirhem kullanımını tavsiye etmiştir.

13. Bölüm (On üçüncü Fasl) *Hummâ-yı Redîe*’de ortaya çıkan kötü huylu hastalıkların tedavisini anlatır.

Hummâ-yı Redîe'nin yol açtığı hastalıkların habisliği hummânın habisliğinden fazladır. Son dönemde yetişmiş tabipler şu tespitlerde bulunmuştur: Hummâda uykusuzluk ve baş ağrısı görülürse arkasından sayıklama da görülür. “Hezeyan” (sayıklama) sersemliğe yol açar. Yüksek ateş sebebiyle boğaz içerisinde yaralar ortaya çıkarsa spazm meydana gelir. Hasta yemek yemekten usanırsa akabinde mide ağrısı baş gösterir. Hastada kusma görülürse bunu şiddetli “fuak” (midenin çekilip toparlanması, hıçkırık) takip eder. Özetle hafif bir rahatsızlığı şiddetli bir hastalık takip eder. Bu bilinçle tedbir alınmalıdır.

Hasta yemek yemez ve mide ağrısı, kusma, fuak, görülürse “müleyyin-i hafif” verilmelidir. Gerekli şartlar sağlanırsa kan almak uygun olacaktır. Eğer bu tedavi ile mide ağrısı geçmezse mideyi ovuşturmak gerekir. Bu midedeki zararlı maddelerin dışarı atılmasına yardımcı olur. Mideye güzel kokulu yağ da sürülebilir. Ayrıca bitki ve meyve sularının kaynatılıp içilmesi hastaya faydalı olacaktır.

Eğer bağırsakta yara ortaya çıkarsa ishalde kan görülür. Bağırsaklarda ağrı hissedilir. Bu durumda şu yapılmalıdır: “Bu şüretde ihtikân-ı mezbûre keçinûn bögrek yağından on dirhem zamm idüp ihtikân ideler ve eşribeden semiz otı ve sükkerli yaprak eşribesi vireler ve maţbûhlarını şu yerine vireler.”

Şiddetli susuzluk ortaya çıkarsa bunun sebebi hummânın yüksek ateşindendir. Dilde sertleşme ve çatlama görülür. Gül suyu, semiz otu veya iskorzonera sularına birkaç damla sirke eklenerek elde edilen suyla ağız gargara ve mazmaza etmek bu rahatsızlığı giderir.

Hastada uykusuzluk görülürse, dizlerinden aşağısı kuvvetlice ovulmalıdır. Kaba etlerini ipe bağlayıp baldırlarına kuru şişeler çekilmelidir. Hastanın olduğu odaya su mahzeni veya şadırvan konulup hastaya sakinleştirici verilmelidir. Sirke ile gül suyu saçıp etrafına söğüt yaprağı asılmalı. Hastaya müzikle tedavi yöntemi de uygulanabilir.

Sayıklama, elde ve ayakta titreme, uykuda sayıklama ve uyandığında şaşkınlık olursa hasta sersam olmadan bu belirtilere karşılık verilmelidir. Dizleri ayaklarına kadar ovulmalı, kaba etlerine ip bağlayıp kuru şişe vurulmalı, baldırlarına da kuru şişe koyulmalıdır. Eğer bunlar işe yaramazsa hastanın sırtına sekiz veya on şişe koyulup dördü hacamat edilmelidir. Amato ve Merkado da bu hastalıklar için başka tedavi yöntemleri de tavsiye etmişlerdir.

Eğer bu hummâda koma ortaya çıkarsa ve hastaya ölüm uykusu gelirse el ve ayak parmakları acıyacak derecede çekilmeli ve baldırlarından kıllar koparılmalıdır.

Eğer bu fayda etmezse sırtından veya ensesinden hacamat yapılmalıdır. Bu da engellemezse burnuna muattisat (aksırtıcı) koyulmalıdır.

Merkado ümitsizliğe kapıldığı bir hasta olursa onun veremli bölgesini altın veya demir ile dağladığını söylemiştir. Bu yöntemle hastaların çoğunu kurtarmıştır.

Hastanın ağzında ve burnunda solucan görülürse ve bu solucanlar mideye vasıl olup mideyi ekşitirse bu durumda çok dikkatli olmak gerekir.

1.3. Dili ve Üslûbu

Eser dil dönemi olarak Yenileşme Devri Osmanlı Türkçesi döneminde yer almaktadır. Ancak Eski Anadolu Türkçesinde miras kalan bazı imla özellikleri kalıplaşmış bir biçimde eserde devam etmiştir. Bazı kelimeler düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği hâlde bazı kelimelerde ise düzlük-yuvarlaklık uyumunun olmadığını görmekteyiz.

Müellifin Latinceyi ve bazı batı dillerini bildiği eserinden anlaşılmaktadır. Batılı doktorların eserlerinden alıntılara yer vermiştir. Eserin dili genellikle uzun ve canlı cümlelere dayanır. Bu cümleler kimi yerde bağlaçlarla daha da uzun hâle gelmiş olmakla birlikte anlaşılıp istifade edilebilecek sadelikte yazılmaya çalışılmıştır: “Faşl-ı sâdis; Rûh-ı hayvânî ve nefsanî me’ûf olmasından istidlâl olunan ‘alâmetler beyânındadır. Ma’lûm ola ki bu hummānuñ ibtidāsında maḥmûm teneffûs etdükde nefesi bârid çıkar ise sebebi semmûñ ziyâde olmasına delâlet ider. Ve eger nefesi kıkar ise sebebi ‘ufûnet yürege yakın olan maḥalde olmasına delâlet ider. Ve eger maḥmûma ‘usret-i nefes vâkı’ olur ise ve ḥuşûşa bâtınında daḥi iltihâb ḥiss ider ise hummā-yı redîe olduğına delîl kıvîdür ve marîza şudâ’-ı şedîd ve hezeyân ve nisyân ‘arîz olmak bu hummānuñ ‘alâmetlerindendir. Şudâ’uñ sebebi dimâğa ebḥire-i redîe şu’ûd etdükde şebekeleri ledğ itmesindendir. Hezeyānuñ sebebi rûh-ı nefsanîyeye za’af ve teşvîş ‘arîz olmadandır ve ba’zı maḥmûma seder ve devâr ve seher ‘arîz olur. Esbâbı dimâğa ahlât-ı muḥteriķa ve semmiyyeden ebḥire şu’ûd itmesindendir ve ba’zılara sübâta müşâbih nevm ‘arîz olur. Sebebi ahlât-ı müte’affine ile ma’an çîñ balğam ziyâde olup buḥârı dimâğa şu’ûd eyledükde nevm-i ġarîķ târi olmağa bâ’iş olur.” (129b/03-130a/04)

Cümleler arasında noktalama işareti olmamasına karşın her cümle bitiminde diğer cümle arasına bir miktar boşluk bırakılmıştır. Biz de eserin bu durumunu göz önünde tutarak çeviri yazı metninde bu tür yerlere gerekli noktalama işaretini koyduk.

Metinde yer yer Arapçadan geçme *ba’de* ve Farsçadan geçme *ki* bağlama edatları kullanılmışsa da bunlar cümleleri uzatan ve anlatımdaki akıcılığı bozan bir

yapıda değildir. Ve bu fakîr-i pür-takşîr dahı zamânımda bād-zehrûñ keyfiyet-i isti'mâlini bu tarîkle ihtiyâr eyledüm. [Yarım dirhem bād-zehr ve eger müsinn ise bir dirhem] bir küçük gümüş hâvanda muhkem saħk olına ba'de tedric ile mâ'-i verd takşîr idüp ve ħall ideler ve bir fîncân tolinca mâ'-i verd koyalar. Ba'de iki kıatre limon şuyı şıķup vireler veyâñhüd iki veyâ üç kıatre rûh-ı zâc koyup vireler. (152b/04-10)

Ma'lûm ola ki ba'de'n-nażc yevm-i buhrânda vâki' olan 'araķ dâimâ redî degildir. (135a/03-04)

1.4. Yazım Özellikleri

1.4.1. Ünlülerin Yazılışı

1.4.1.1 /a/: Metinde /a/ ünlüsünün yazımında elif (ا), ve he (ه) kullanılmıştır.

1.4.1.1.1. Başta genellikle elif (ا) ile yazılmıştır: acıķan (اچىقان) (125b/15).

1.4.1.1.2. Ortada elif (ا) ile yazılmıştır: kıaşınuñ (قاشىنك) (160b/01)

1.4.1.1.3. Sonda he (ه) ve elif (ا) ile gösterilmiştir: arpa (ارپه), (140b/14), elmayı (المائى) (140b/13).

1.4.1.2. /e/: Metinde /e/ ünlüsünün yazımında elif (ا), he (ه) kullanılmıştır.

1.4.1.2.1. Başta elif (ا) ile gösterilmiştir: ezüp (ازوپ) (158b/11), ekşi (اكشى) (140b/03).

1.4.1.2.2. Ortada gösterilmemiş, sonda ise he (ه) ile yazılmıştır: sirke (سرکه) (157b/07).

1.4.1.3. /ı/, /i/: Metinde /ı/, /i/ ünlülerinin yazımında ye (ى), veya elif ye (اى) kullanılmıştır.

1.4.1.3.1. Başta elif (ا) veya elif ye (اى) ile gösterilir: iki (اىكى) (122a/11), incü (انجو) (151a/05).

1.4.1.3.2. Ortada ye (ى) ile gösterilmiştir: mardin erigi (ماردين اريكى) (142a/19).

1.4.1.3.3. Sonda ye (ى) ile gösterilir: yedinci (يىدنجى) (137b/17).

1.4.1.4. /o/, /ö/, /u/, /ü/: Metinde yuvarlak ünlüler için vav (و) ve elif vav (او) kullanılmıştır.

1.4.1.4.1. Başta düzenli olarak elif vav (او) ile yazılmıştır: otuz (اوتوز) (142b/06), uyumak (اويمق) (141a/07), uralar (اوره لىر) (160b/09).

1.4.1.4.2. Ortada vav (و) ile gösterilmiştir: yüz (يوز) (156a/15), köpüklü (كوپكلىو) (131a/09).

1.4.1.4.3. Sonda düzenli olarak vav (و) ile yazılmıştır: su (سو) (140b/14), diyü (ديو) (141b/10).

1.4.2. Ünsüzlerin Yazılışı

1.4.2.1. /p/: Metinde be (ب) ile yazılmaktadır: kaynadup (قینادوب) (161b/08), döküp (دوکوب) (161b/15).

Metinde /p/ ünsüzü bazı örneklerde pe (پ) ile yazılmıştır: pek (پک) (137a/04), kıparalar (قوپره لر) (161a/01), parmaklarını (پرمقلرنی) (160b/18).

1.4.2.2. /ç/: Metinde bazı örneklerde cim (ج) ile yazılmıştır: iç (ایچ) (148b/09), üç (اوج) (145b/09), çıkan (جقان) (145b/12).

Metinde /ç/ ünsüzü bazı örneklerde de çe (چ) ile yazılmıştır: çok (چوق) (125b/09) çekeler (چکه لر) (160b/19).

1.4.2.3. /t/, /d/: Eski Anadolu Türkçesinde kalın sıradan ünlülü kelimelerin ön seslerinde bulunan /t/ler, bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak tı (ط) ile yazılmıştır: taşınık (طاغنیق) (131b/13), toğrayalar (طوغریه لر) (150b/12), tolinca (طولنجه) (152b/07), tamlaya (طملیه) (133b/04). Bununla birlikte bugünkü Türkiye Türkçesinde /t/li olmasına rağmen bazı kelimeler, Oğuz lehçesi tesiriyle /d/li yazılmıştır: dürlü (درلو) (156a/15), süd (سود) (126a/08).

1.4.2.4. /g/, /v/: Metinde soğuk kelimesi şovuk (صوق) (123a/03) şeklinde yazılmıştır. Bir şeyi ezip toz haline getirme anlamında kullanılan dövmek kelimesi de döğüp (دوکوب) (161b/15) şekliyle karşımıza çıkmıştır.

1.4.2.5. /k/, /h/: Eski Anadolu Türkçe döneminden devam eden bir imla olarak metinde aḥşam (اخشام) (153b/19) örneği görülmüştür.

1.5. Ses Bilgisi

1.5.1. Ünlü Değişmeleri

1.5.1. i, e > e: Metinde /e/ ve /i/ ünlülerinin kullanımı bazı kelimelerde Eski Anadolu Türkçesinde kalıplaşan biçimde gösterilmiştir: idüp (142b/06), dirler (161a/16), vireler (140b/10). Aynı zamanda bu kalıplaşmanın dışında *itmek* sözcüğünü *etmek* biçiminde de görmekteyiz: etmekle (143b/13).

1.5.2. Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi: Vurgusuz olan orta hece ünlüsü düşer: ağzını (<ağızını) (156a/09), burnına (<burunına) (159b/14), gönlüñ (gönülün) (140a/15).

1.5.3. Ünlü Birleşmesi: Ünlü ile biten kelimelerden sonra ünlü ile başlayan bir ek veya kelime geldiği zaman ünlülerden biri düşerek iki kelime birleşir: niçün (<ne+için) (136a/01).

1.5.4. Ünlü Uyumu

1.5.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumu: Türkçede bir kelime sadece kalın ünlülü veya sadece ince ünlülü olabilir. Metinde kelimeler bu kurala uyum göstermektedir: baturup (140b/11), ağrısından (158a/18), geçüreler (152a/04), deşilmege (161b/17).

1.5.4.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu: Bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirine uymasındır. Metinde hem kelimelerde hem de ekler ve yardımcı seslerde, düzlük-yuvarlaklık uyumu karışıklık göstermektedir.

1.5.4.2.1. Kelimelerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu: Metinde yuvarlak ünlülü kelimelerden bazıları şunlardır: altun (162a/04), için (155b/04), incü (151a/05).

Bazı kelimeler hem yuvarlak hem de düz ünlülüdür: sürülür (159b/08) ~ sürilür (159b/12); tatlı (159b/05) ~ tatlu (153b/03); kuru (152b/16) ~ kıru (158b/06).

1.5.4.2.2. Eklerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu: Metinde ekler düzlük ve yuvarlaklık uyumu bakımından bir düzensizlik göstermektedir. Metindeki ekler; yuvarlak ünlülü ekler, düz ünlülü ekler ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmiş ekler olarak üç başlık altında incelenmiştir.

Yuvarlak Ünlülü Ekler

-up/-üp zarf-fiil eki: döğüp (161b/15), urup (161a/02).

-ur/-ür geniş zaman eki: geçüreler (152a/04), usanur (154a/18).

-u/-ü zarf-fiil eki: diyü (141b/10)

-dur/-dür- faktitif eki: oldur (132a/13) nüfüz etdürür (151b/07).

-dur/-dür bildirme eki: aldayıcıdur (121b/01), me'müldür (134a/15).

-uñ/-üñ, -nuñ/-nüñ ilgi hâli eki: hımmānuñ a'rāzınuñ redā'eti (154a/09), koyunuñ koltuğı (161b/09), 'alāmetüñ cümlesi (133b/16), kārūrenüñ gāyet redīsi (132a/12).

-dü(m) görülen geçmiş zaman eki: keyy eyledüm (162a/04)

Düz Ünlülü Ekler

-ı/-i iyelik eki: köki (156a/06), şuyı (152b/08).

-sı/-si iyelik eki: kırusı (152b/16), ekşisi (150b/12).

-ınca/-ince zarf-fiil eki: kılınca (144a/05), gelince (148b/09).

-dı/-di görülen geçmiş zaman eki: 'ārız oldu (156b/18), beyān eyledi (123a/12).

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Girmiş Ekler:

-dık/-dik/-duğ/dük sıfat-fiil eki: Ekin kullanımı karışık biçimdedir: bulduğda (127a/19), şu'üd etdükde (129b/14), teveccüh etdigine (136b/13).

-lı/-li/-lu/-lü isimden isim yapma eki: rāyihāl (132a/17), nefesli (159a/12), dürlü (156a/15), rāyihālu (124b/01).

1.5.5. Ünsüz Uyumu: Metinde kalıplaşmış olan bazı eklerin tonsuz ünsüzle biten kelimelere getirildiğinde, ünsüz uyumuna girmediği görülmektedir:

-da/-de, -dan/-den (hâl eki): ayakda (160a/01), vakitte (122b/14), müberredâtdan (153a/18), piliçden (140a/15).

-dır/-dir/-dur/-dür (bildirme eki): yokdur (122a/01), güçdür (124b/13).

-dık/-dik/-duk/dük (sıfat-fiil eki): buldukda (127a/19), şu‘ūd etdükde (129b/14).

1.5.6. Tonlulaşma: Türkçe kelimelerde /t/ ve /k/ ünsüzleri iki ünlü arasında tonlulaşır: kulağı (140a/18), ayağa (153a/08), gide (162a/18).

1.6. Arapça ve Farsça Kelimelerle İlgili Bazı Özellikler

Eserde yabancı kelimelerin yazımında tutarlılık vardır. Metinde Arapça ve Farsça kelimeler çoğunlukla aslına uygun yazılmıştır. Eserde bazı yerlerde okumayı kolaylaştırmak için şedde işareti konmuşsa da (müsemma, hummâ, taaffün, ...) istikrarlı değildir. Arapça kırmızı (قرمز) olan sözcük eserde kırmızı (قرموز) şeklinde yazılmıştır. Arapça rayiha kelimesine gelen ekte tutarsızlık vardır: rāyihālî (رایحه لی) (132a/17), rāyihālu (رایحه لو) (124b/01).

Arapça kelimelerdeki hemze ve şeddelerin kullanımında düzensizlik görülmektedir. Arapça ecvef bir fiilden türemiş faide kelimesindeki hemze harfinin yanına ye (ی) harfi de eklenerek yazılmıştır: fayda (فأیده) (147a/06). Arapça yazılışında şedde bulunan kere kelimesinin iki şekli de görülür: (کره) 145b/10; (کره) 122a/11. Arapça sual kelimesinin aslında bulunan hemzeli örneğinin yanısıra hemzesinin düşürüldüğü örnekte metinde mevcuttur: (سؤال) 135b/17, (سوال) 139b/18. Ecza kelimesi ise aslında olan hemzenin düşürüldüğü örnekleri ile karşımıza çıkmıştır: (اجزا) 157b/04. Hap kelimesinin aslında olan şedde eserde kullanılmamıştır: (حب) 157b/11.

Farsça tamlamalarda birinci kelimenin son sesi *ā* ile biterse bu kelimelerin sonuna izafet kesresini karşılamak üzere bazen hemze (ء) , bazen de ye (ی) getirilmiştir: hummā-yı redīe (حماء ردیه) 121b/12, hummā-yı muṭbiḳa (حمای مطبقه) 121b/12. Farsça havan kelimesi iki farklı şekilde yazılmıştır: hāvan (هاون) 152b/06, havān (هوان) 159b/02.

2. METİN

2.1. Metin

[120b] [01] Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm. [02] Elḥamdülillahi rabbil 'ālemīn, ve's-salavatü ve's-selāmü 'alā [03] seyyidinā Muḥammedin ve 'alā ālihi ve şahbihi ecma'in ve ba'de risāle-i [04] ḥāmse on üç faşl üzre tertīb olındı. [05] **Faşl-ı evvel**; ḥummā-yı redienüñ vech-i tesmiyesi beyānında- [06] dur. **Faşl-ı şānī**; ḥummā-yı redienüñ mähıyyeti beyānındadır. [07] **Faşl-ı şālīş**; ḥummā-yı redienüñ sirāyeti beyānındadır. [08] **Faşl-ı rābi'**; ḥummā-yı redienüñ ḥarāretinden istidlāl [09] olınan 'alāmetleri beyānındadır. **Faşl-ı ḥāmīs**; ḥummā-yı [10] redienüñ nabzından istidlāl olınan 'alāmetleri [11] beyānındadır. **Faşl-ı sādis**; ḥummā-yı redienüñ rūḥ-ı [12] ḥayvānī ve nefsanī me'ūf olmasından istidlāl [13] olınan 'alāmetler beyānındadır. **Faşl-ı sābi'**; ef'āl-i [14] ṭabī'ıyye me'ūf olmasından istidlāl olınan [15] 'alāmetler beyānındadır. **Faşl-ı şāmin**; ḥummā-yı redienüñ [121a] [01] qarüre ve berāzdan istidlāl olınan 'alāmetleri [02] beyānındadır. **Faşl-ı tāsi'**; ḥummā-yı redienüñ *Teḳaddümetü'l-* [03] *mua'refesi* beyānındadır. **Onuncu faşl**; ḥummā-yı redienüñ icmālen [04] muālecesi beyānındadır. **On birinci faşl**; bu ḥummāda [05] 'isti'māli cā'iz olan müşhilāt beyānındadır. **On ikinci [06] faşl**; bu ḥummānuñ tafşilen muālecesi beyānındadır. **On [07] üçüncü faşl**; ḥummā-yı rediede vāḳi' olan a'rāz-ı redie- [08] nün muālecesi beyānındadır.

Faşl-ı evvel; ḥummā-yı redie- [09] nün vech-i tesmiyesi beyānındadır. Ma'lūm ola ki bu [10] ḥummāyı ḥükemā-yı Lātin müteāḥḥirleri ta'yīn ve teşḥīş [11] eyleyüp māddeci ve ef'āl-i redi olmağla mālīne ismi [12] ile tesmiye eylediler. Zīrā Lātin lisānında lafz-ı mālīne [13] redi ma'nāsınadır. Ve bu ḥummā da ṭabī'atun aḥvālī [14] ve ḥummānuñ 'alāmetleri ve *Teḳaddümetü'l-mua'refeden* istidlāl [15] olınacak aḥkāmı mazbūṭ degildir. Lākin teşḥīş-i ḥummāya [16] lāzım olan 'alāmāt ṭabīb-i kāmile nisbet ile [17] mazbūṭdur. Meşelā ḥummā-yı rediede 'alā'im-i ceyyide zāhir [18] olur. Mariz helāk olur ve ba'zılarda 'alā'im-i redie [19] vāḳi' olur, mariz ḥalāş olur. Fi'l-ḥaḳıḳa bu ḥummā [121b] [01] yüze gülüci münāfık düşmen gibidür, ve aldayıcıdır, [02] semmiyyeti ne kadar ziyāde olur ise a'rāzı ḥafif [03] ve muḥātarası ziyāde olur ve ekşeriya bu ḥummā şiddet [04] ile aḥz eylemez. Lākin sebep-i zāhirsiz aḥsısın a'rāz-ı [05] redie zūhūr ider. Ḥāşıl-ı kelām bu ḥummāyı ta'yīn eyleyen [06] ḥükemānuñ kitāblarını müṭāla'a eyleyüp evvel emirde [07] teşḥīşe müsta'id olmağa sa'y ideler ve eger ibtidā' [08] olunmayup a'rāz zūhūrında ta'yīn olunur ise [09] ekşeriya gāhice 'ilāc

te'sîr eylemez ve eger teşhîş eylemek- [10] sizin tedbîr iderler ise helâk marîze bâ'îş [11] olur.

Faşl-ı sâni; Hummâ-yı redîenüñ mâhiyyeti beyânında- [12] dur. Ma'lûm ola ki hummâ-yı redîe hummâ-yı muṭbika aḳsâ- [13] mındandur. Zîrâ mādde-i hummâ-yı redîe 'ufûnet-i şafrâ [14] ğalebesi sebebi ile hâdiş olmuş ise hummâ-yı muṭbika-yı [15] şafrâviyye a'râzına müşâbih olur ve eger balğam veyâ [16] sevdâ ğalebesi sebebi ile hâdiş olmuş ise [17] hummâ-yı lâzıme ve hummâ-yı rub' a'râzına müşâbih olur, [18] velâkin beynehumâda fark budur ki hummâ-yı redîenüñ mâddesinde [19] kendüye maḥşûş bir keyfiyyet redîesi vardır. Ammâ [122a] [01] hummâ-yı muṭbika mâddesinde semmiyyet yokdur, ve hummâ-yı redîede [02] müstevkîd-i 'ufûnet dâhil-i 'urûḳda olmasında eṭibbâ-yı [03] müte'ahḫirîn ittifâk eylediler ve dâhil-i 'urûḳda müte'affin [04] olan ahlâṭdan bir buḫâr-ı redî ve semmî eṭrâf-ı [05] bedene münteşir olur, didiler. Ammâ buḫâr-ı mezbûr cildüñ [06] 'azâlâtını ledğ itmek ile marîza ürpermek veyâ [07] titremek veyâ üşümek 'arîz olur. Binâ'en 'alâ zâlik [08] cehleten eṭibbâ teşhîş-i mādde idemeyüp hummâ-yı nâyibe [09] zann iderler, ve bu zıkr olınan a'râz gâhice [10] her gün ve gâhice gün aşrı ve gâhice dört günde [11] bir târî olur ve gâhice günde bir iki kere 'arîz [12] olur ve bu a'râz-ı mezbûre marîze nevbet şeklinde [13] 'arîz olur ve a'râzuñ mâbeynlerinde nefs-i hummâ sâkin [14] olmaz. Ammâ şiddet ya za'af hummânuñ a'râz-ı hummâdan [15] istidlâl olunur. Zîrâ hummâ-yı redîye bâ'îş olan [16] ahlâṭda hem semmiyyet ve hem 'ufûnet vardır ve eger [17] ahlâṭda semmiyyet ğâlib olur ise a'râz-ı hummâ [18] hafif ve sâkin olur. Ya'nî maḥmûmuñ elem ve ıztırâbı [19] eksik olur ve eger ahlâṭda 'ufûnet ziyâde ise [122b] [01] harâret-i hummâ ziyâde ve a'râz-ı hummâ daḫı ziyâde olur [02] ya'nî maḥmûmuñ elem ve ıztırâbı ziyâde olur.

Faşl-ı sâlis; [03] hummâ-yı redîenüñ sirâyeti beyânındadır. Ma'lûm ola ki, [04] bu hummâ emrâz-ı vâfidedendür. Amma sirâyeti tâ'ün gibi [05] degildür. Zîrâ sirâyet-i hummâ müsta'id olan ebdânda, [06] ahlâṭda vâkı' olan semmiyyet ve 'ufûnete tâbi'dür. [07] Ve ekşer-i nâsa sirâyet ider ise sebab-i kavîsi fesâd-ı [08] havâdur. Ya'nî fuşûl-i erba'anuñ havâsı ṭabî'î olmayup [09] her ḳankı faşlda ihtilâfât vâkı' olur ise havâ [10] te'sîri emr-i muḳarrerdür. Pes imdi böyle olıcaḳ ebdân-ı [11] müsta'ide hummâ-yı redîe ḫudûşına ihtilâfât-ı havâ [12] mu'ayyen olup ekşer-i ḫalka sirâyete bâ'îş olur, [13] ḫuşûşa ihtilâf-ı havâ faşl-ı harîfde vâkı' ola. [14] Zîrâ bu vaḳitde ebdân-ı insân za'îf olur ve eger [15] havâda ihtilâf veyâ ta'affün daḫı vâkı' olıcaḳ [16] olur ise ebdân-ı müsta'ide [bu] hummâ-yı redîenüñ [17] sirâyeti daḫı ziyâde olur. Hâşıl-ı kelâm;

Merķado [18] nām ṭabīb ḥummā-yı redienüñ faşl-ı ḥarīfde ve faşl-ı şitāda [19] ḥādīş olması ġāyet maḥūfdur, didi. Zīrā güz [123a] [01] faşlında maḥūf olmasının vechi budur ki bu vaķıtde [02] beden-i insān za‘īf olur, ve yirmi dōrt sā‘atde [03] bir iḥtilāf-ı havā vāķi‘ olur. Ya‘nī gecesi şovuk [04] gündüzi ısıcak olur. Pes imdi böyle olıcaķ [05] bu sebebdan mesāmmāt keşif olup noķşān-ı tervīḥ [06] irāş etmeden ġaleyān ziyāde olur ve faşl-ı şayfda [07] tenāvül olınan et‘ime ve meyvelerden ḥāşıl olan [08] aḥlāt-ı fāsīde ‘urūk içinde müctemi‘a olur. Ṭabī‘at [09] şey‘en fe şey‘en nedāve ile taḥlīl idemez. Vaķt-i ḥarīfde [10] ḥummeyāt-ı redīe ḥādīş olur, ise ḥatar-nāk olur, [11] didi. Ve faşl-ı şitāda maḥūf olmasının vechi [12] böyle beyān eyledi ki kış eyyāmında bürüdet-i havā sebebi [13] ile mesāmmāt keşif olur. Noķşān-ı tervīḥ vāķi‘ [14] olur. Noķşān-ı tervīḥ sebebi ile aḥlātde ġaleyāna [15] bā‘iş olur. Ėaleyān ne mertebe ziyāde olur ise [16] ‘ufūnet ol mertebe ziyāde olur. İsti‘dād-ı ebdāna [17] göre aḥlātde semmiyyet daḥı ḥāşıl olup ḥummā-yı [18] redīe ḥādīş olduķda ḥavf-nāk olur, didi. [19] Ve daḥı didi ki ḥummā-yı redienüñ esbābı vebā esbābına [123b] [01] müşābihdür. Lākin havānuñ ta‘affūni ve fesādı vebādan [02] nākışdur ve bu ḥummānuñ esbāb-ı bādiyyesi ta‘affūn-i havā- [03] dur. Havānuñ fesādı daḥı iki vecihledür. Vech-i evvel; [04] esbāb-ı semāviyedir. Ya‘nī inzār-ı menḥūsanuñ te‘şirinden [05] havā müte‘affin olmağla ebdān-ı müsta‘ide istinşāk [06] ider. Aḥlātı müte‘affin olur. Ḥummā-yı redīe ḥudūşına sebep [07] olur. Vech-i şānī; esbāb-ı ārziyyedir. Ya‘nī ba‘zı [08] maḥalde olan mā’-i rākden ve mā’-i esinden ve müte‘affin [09] mezbelelikden ve cīfelerden veyā şehrūñ alçaķ yerlerinde [10] müctemi‘a olan ruṭubāt-ı fāsideden havā müte‘affin [11] olur. Ebdān-ı müsta‘ide istinşāk itmek ile aḥlāt-ı [12] fāsīde müte‘affin olup ḥummā-yı redīe ḥudūşına sebep [13] olur ve esbāb-ı sābıkası ebdān-ı müsta‘ide olan [14] aḥlāt-ı fāsidenüñ ta‘affūne menhī olmasıdır. [15] Ve me‘kūlāt ve meşrūbātuñ redā’etidir. Ya‘nī tenāvül [16] olınan et‘ime-i redīeden aḥlāt-ı redīe ḥāşıl [17] olur ve ‘urūkda müctemi‘a olur. Ve ta‘affūne menhī olur. [18] Ve daḥı didi ki iḥtilāf-ı ṭabāyi‘ ve iḥtilāf-ı et‘ime [19] sebebi ile aḥlāt-ı redienüñ iḥtilāfına göre bu [124a] [01] ḥummā da a‘rāz-ı redīe biri birine muḥālif zāhir [02] olur. Zīrā İbokrāt ṭabī‘at ṭabī‘ate ve beden bedene [03] ve ġızā ġızāya muḥālifdür, didi. Ve ḥummā-yı redīede [04] a‘rāz-ı redīe gūnāgūn olmağla ekşer-i etībba teşḥīşde [05] ḥaṭā iderler, didi. Ve bir sebebi daḥı bir vilāyetde [06] kaḥṭ vāķi‘ olmaķdur. Sebebi et‘ime-i redīe tenāvül [07] etmedendür. Ve et‘ime-i ceyyide olduğı ḥalde daḥı eyyām-ı kaḥṭda [08] ebdān-ı insān za‘īf olur. Ve tenāvül olınan et‘ime [09] kemā- yenbağī ḥazm olmaz. Ve kuşūr-ı ḥazmdan nāşī aḥlāt-ı [10]

redie müctemi'a olur ve yāhūd ba'de'l-kaht ziyāde [11] ta'am tenāvül eylerler. Za'af-ı beden sebebi ile, hażm [12] kemā- yenbağı olmaz. Ahlāt-ı redie hāşıl olur. [13] Esbāb-ı mezkūre hummā-yı redie hudūşına bā'ış olur. [14] Ve bir sebebi dahı mutlak lāşeden olan revāyih-i [15] müntinedür. Zīrā bed-rāyihā havāyı ifsād etdüğinden [16] mā'adā semmiyyet dahı hāşıl olur. Ebdān-ı müsta'ide [17] istinşāk etmek ile hummā-yı mezbūre hādiş olur. [18] Ve bir sebebi dahı ba'zı nebātātuñ rāyihā-i kerihesidür. [19] Meşelā, lahana bostānı ve yığılmış lahana ve cevz ve encir ağaçları [124b] [01] kurbında sākin olanlar fi'l-vāki' bunlar bed rāyihālu [02] degildür. Ammā havāyı ifsād etmek ile hummā-yı redie hudūşına [03] sebeb olur. Ve bir sebebi dahı debbāğ-hāne olan [04] maħalde veyā kendir veyā ketān ıslanan şuyuñ kurbında [05] sākin olmağdur. Zīrā bunlar dahı havāyı ifsād ider- [06] ler ve hudūş-ı hummāya sebeb olurlar. Ve bir sebebi dahı [07] taht-ı arzda müte'affin olan havā zelzele sebebi ile [08] fevkü'l-arzda olan havāya muhteliş olmağdur. [09] Bu havāyı istinşāk etmek ile müsta'id olanlara hummā-yı [10] redie 'arız olur didi. Ve dahı didi ki [11] et'ime-i muhtelif tenāvülinden hāşıl olan ahlāt-ı [12] fāsidenüñ müctemi'a olmasından işābet eyleyen mazarratı [13] ıslāh eylemek gāyetü'l-gāye gücdür, didi. Zīrā [14] ba'zı et'ime serī'ü'l-hażm ve ba'zı et'ime ba'ti'ül-hażm [15] olmağla tabi'at mütehayyir olur ve kuvvet-i hāzma dahı [124b\16] fāsıd olup ahlāt-ı redie hāşıl olur. Bā-huşuş [17] ziyāde ta'am tenāvül olunursa ve bir sebebi dahı [124b\18] budur ki tertib-i ta'ama ri'āyet olunmazsa et'imenüñ [19] ba'zısı hār ve ba'zısı bārid ve ba'zısı laţif [125a] [01] ve ba'zısı gāliz olur. Bu ihtilāfāt sebebi ile [02] et'ime kemā-yenbağı hażm olmamadan ahlāt-ı ceyyide [03] hāşıl olmaz. Kuşūr-ı hażmdan ahlāt-ı fāsıde [125a\04] ve gālize hāşıl olur. Südde irāş eyler. Huşuşa [05] ba'de't-ta'am ziyāde hareket iderlerse zīrā ta'am [06] hażm olmazdan evvel mi'deden münhadir olmağla [07] südde irāş eyler ve İbn-i Sīnā dahı didi ki beden-i [08] insāna muhtelifü't-tabābi' et'ime tenāvül etmeden muzır [09] bir şey yokdur, didi. Zīrā kemā-yenbağı hażm olmamadan [10] emrāz-ı muhtelif hādiş olup şāhibinüñ mevtine [11] sebeb olur, didi. Ve Cālīnūs dahı *Emrāz-ı Hādde* [12] ismi ile müsemma olan kitābınun evvelki bābında yazmışdur ki [13] et'imenüñ tabi'ati biri birine muhālif olursa mazarratı [14] ziyādedür, didi. Zīrā ba'zısının hażmı serī' ve [15] ba'zısının ba'ti olmağla cümlesinden ahlāt-ı fāsıde [16] hāşıl olur, didi. Ve dahı *Kā'ide* nām kitābınun [17] on birincisinde ve on beşinci bābında yazmışdur ki [18] tenāvül olunan et'ime ve eşribe mi'dede hażm olmaz [19] ise bedene şālih gızā olmaz, didi ve dahı *Et'ime* [125b] [01] kitābınun ikincisinde ve altıncı faşında yazmış ki [02] fi'l-haķiķa serī'ü'l-hażm ise

de ahlāt-ı redīe [03] hāşıl idici et'imededen ihtirāz lāzımdır, didi. [04] Zīrā şāhibinūñ şu'ūrı olmaqsızın tedrīc ile [05] 'urūqda ahlāt-ı reddīe müctemi'a olur. Mürūr-ı eyyām [06] ile ve ednā sebebi ile ta'affün hāşıl ider. Hummā-yı redīe [07] hudūşına sebeb olur, didi. Ve Merkado nām tabīb [08] dahı didi ki bu hummāya müsta'id olanların 'urūqında [09] ahlāt-ı fāsīde çok olur. Ve 'ufūnete müsta'id [10] olur. Ahlāt-ı fāsīde hāşıl idici ve ta'affün [11] kabūl idici ağdiye iki kısımdır: Kısım-ı evvel; ba'zı [12] ağdiyenūñ ta'affün kabūl etmesi mücerred-i muktezā-yı [13] tabī'atidür. Meşelā, şarımsak ve şoğan ve tere ve bādīncān [14] ve balık ve kavun gibi kısım-ı şānī 'avārız hasebi ile [15] müte'affin olur. Meşelā, ziyāde acıkan adam def'aten [16] ziyāde eṭ'ime-i ceyyide tenāvül eylese keşreti sebebi ile [17] fāsīd olur. Zīrā ta'ām çok olmağla ve mi'desi [18] za'if olur. Bir hoşca hażm olmaz ve hażm [19] etdüğü şüretde südde irāş ider ve süddeler dahı [126a] [01] nokşān-ı tervīhe bā'ış olur. Nokşān-ı tervīh [02] ise ğaleyān-ı ahlāta sebeb olmağla ba'de'l-ğaleyān [03] ahlāt-ı müte'affin olur. Hummā hudūşına bā'ış olur, [04] didi ve ba'zı eṭ'ime-i ceyyide dahı serī'ü'l-istihāle [05] olmağla veyāhūd mi'dede bir miqdār şafrā olmağla [06] fāsīd olur ve ahlāt-ı redīe hāşıl olup [07] hummā-yı redīe hudūşına sebeb olur, didi. Meşelā, rufā- [08] dan yımırta ve süd gibi ve ba'zılar dahı ta'ām tenāvül [09] etdükden soñra hażm olmazdan evvel üzerine tekrār [10] ta'ām yiseler ikisi dahı fāsīd olur. Ahlāt-ı [11] redīe hāşıl olmağla hummā-yı redīe hudūşına bā'ış [12] olur, didi. Ma'lūm ola ki ta'affüne müsta'id olan [13] ahlāt-ı 'urūqda kan ile ma'andur ve ma'a hazā dem-i sā'ir [14] ahlāt ile maḥlūtdur. Ve eger evvelā dem ta'affün etmeyüp [15] ahlātından biri ta'affün ider ise dem dahı ahlāt [16] ile bile olmağla ğaleyān vāki' olup dem dahı müte'affin [17] olur. Binā'en 'alā zalik hummā-yı redīenūñ māddesi muḥtelife [18] olmağla a'rāzı dahı ihtilāf üzre vāki' olur. [19] Zīrā ba'zı maḥmūmuñ a'rāzında ğalebe-i şafrā ve ba'zılarında [126b] [01] ğalebe-i balğam veyā ğalebe-i sevdā veyā ğalebe-i dem zāhir [02] olur. Zīrā tabī'at tabī'ate ve beden bedene ve ğızā ğızaya [03] muḥālif olmağla a'rāz-ı hummā dahı günāgün olur. [04] Hāşıl-ı kelām; esbāb-ı mezkūre emrāz-ı muḥtelife-i [05] redīe zuhūrına sebeb-i kavīdür, didiler. Ammā Senertos [06] hekīm hummā-yı redīede ta'affünden mā'adā bir semmiyyet-i [07] hafıyye dahı vardır ki sā'ir hummeyātta yokdur. Lâkin [08] tã'unda olan semmiyyetden nākışdur, didi. Zīrā [09] hummā-yı redīeye mübtelā olanların ekşeri ḥalāş olur. [10] Ammā tã'una mübtelā olanların ekşeri helāk olur, [11] didi. Zīrā tã'un emrāz-ı ḥāddeden olup [12] ve semmiyyeti ziyāde olduğundan üç dört günde netīce [13] pezīr olur. Ammā hummā-yı redīede nakış olmağla on dörtde [14] veyā on yedide ve

gāhice yirmide netice virür, [126b\15] ve eğer ahlāt gālīz olur ise gāhice kırk güne [16] dek mütemādī olur.

Faṣl-ı rābī’; Hummā-yı redienüñ [17] harāretinden istidlāl olınan ‘alāmetleri beyanında- [18] dur. Ma‘lūm ola ki bu hummānuñ ibtidāsında olan [19] harāretüñ harāret-i ṭabī‘iyyeden farkı ziyāde ḳalīl- [127a] [01] dūr. Hattā ṭabīb-i cāhil hummā-yı lāzıme-i ḥafife ḳānn [02] ider. Ma‘-hazā harāret i‘tidāl üzre iken a‘rāz-ı [03] redieden maḥmūma ḡaṣeyān ve şudā‘ ve kerb ve seher ve [04] ḳalaḳ tārī olur. A‘rāz-ı mezbūre ise maražuñ [05] semmiyyetine delālet ider ve bu hummāda ibtidā’-i harāretüñ [06] ḥafif olmasının sırrını ḥükemā-yı müte‘āḥḥirīn altı vecihle [07] beyān eylediler:

Vech-i evvel; hummānuñ semmiyyeti ve redā’eti [08] ta‘affünden ziyāde olmaḡla harāret sūkūn üzre olur. [09] Vech-i şānī; mādde-i hummā olan semmüñ keyfiyyeti kemiyetinden [10] redī olmaḡla bir ve iki veyā üç gün harāret za‘īf [11] olur. Ya‘nī hummāda ḥıffet görünür. Ba‘de a‘rāz-ı [12] şedīde zāhir olur. Vech-i şālīs; bu hummāda harāret-i [13] ḡarīziyye ve ervāḥ-ı ḳalbe i‘ānet etmek içün dāḥil-i [14] bedene ḡavr etmek ile zāhir-i bedende harāret ḥafif görünür. [15] Vech-i rābī’; müte‘affin olan ahlāt gālīz olmaḡla [16] serī‘an ta‘affün idemedüğinden ḥāric-i bedende harāret zāhir [17] olmaz. Zīrā harāret ‘ufūnet sebebi ile ‘arīz olur. [18] ‘Ufūnet ne mertebe ziyāde olur ise harāret daḡı [19] ol mertebe ziyāde olur. Ammā ‘ufūnet kemāl bulduḡda [127/b] [01] harāret daḡı şedīd olur. Egerçi kim zāhir-i bedende [02] ḥafif olur ise de... vech-i ḥāmis; mādde-i hummā [03] olan ahlāt-ı gālīze şafrādan olup balḡam-ı [04] gālīz muḡteliṭ olur ise veyā sevdā-yı gālīz [05] olur ise ibtidā hummāda harāret ḥafif görünür. [06] Lākin ziyāde ‘ataş ‘arīz olur ve gāhice kerb [07] ve ḳalaḳ tārī olur ve eğer ahlāt-ı müte‘affinenüñ [08] ekşeri ḥılt-ı şafrāvī olur ise raḳīḳ ve ḥādd [09] olmaḡla iltihāb serī‘an zūhūr ider ve a‘rāz-ı redīe [10] ma‘ā zāhir olur. Vech-i sādīs; bu hummāda müsteṣḳid-i [11] ‘ufūnet ḥavāli-i ḳalbe yaḳīn olmaḡla zāhir-i bedende [12] harāret ḥafif ve bāṭında şedīd olur. Ve gāhice [13] bu hummāda ibtidā’i şiddet ile ve a‘rāz-ı redīe ile [14] ma‘ā ḥādiş olur. Ve eğer mādde-i hummā olan ahlātıda [15] ta‘affün ziyāde olur ise harāret-i hummā ibtidā’en şedīd [16] olur. Ammā Senertos ve Merkado nām ḥekīmler hummā-yı [17] redīede ibtidā’i harāret ḥafif görünür ise ziyāde [18] maḡḡfudur, didiler.

Faṣl-ı ḥāmis; hummā-yı redīede nabızdan [19] istidlāl olınan ‘alāmetler beyānındadır. Ma‘lūm ola ki [128a] [01] bu hummānuñ evvelinde maḥmūmuñ nabızı saḡīr ve nabz-ı ṭabī‘iyye- [02] sinden farkı ḳalīl olur. Sebebi rūḥ-ı ḥayvānīnūñ [03] iki vecihle me’ūf olmasında... Vech-i evvel; bu hummāda [04] semmüñ galebesi ve ahlāt-ı

redienün keşreti ervāha [05] ve ṭabī‘ata bār-ı ‘aẓīm olmağla rūḥ-ı ḥayvānī yük [06] altında mağmūr olur ve nokşān-ı tervīḥ vāḳi‘ olur. [07] Pes imdi; böyle olıcağ evvel ḥummāda nabẓuñ ṣağīr [08] olmasına sebep olur. Vech-i şānī; semmiyyet yürege [09] vāṣıl olmadan rūḥ-ı ḥayvānīnün zıddı olmağla [10] rūḥ-ı ḥayvānī za‘īf olur ve za‘af rūḥ-ı ḥayvāniden [11] yürek daḥı za‘īf olur. Nabẓuñ sağarına ve ihtilāfına [12] sebep olur. Binā’en ‘alā-zalīk šāhib-i tecrūbe olmayan ṭabīb [13] nabızda ‘aẓīm ve ziyāde sür‘at olmaduğundan ve ḥarāret-i [14] ḥummā daḥı za‘īf olduğundan teşḥīş idemezler. Ammā [15] ḥāzık olan ṭabīb zıkr olınan nabız ile a‘rāz-ı [16] redīe zuḥūr ideceğini ve ḥummānuñ redīe olduğini [17] istidlāl ider. Zīrā bu maḥalde maḥmūma kerb ve ḳalağ ve [18] ğam ve ğuşsa ve yürek sıkılması ve sıkılmadan vāḳit- [19] siz ‘arāz ‘ārız olur ve eger ‘uruk bārid olursa [128b] [01] ve mu‘āleceñün te’sīri olmaz ise ḥummā-yı redīe olduğına [02] delīl ḳavīdūr. Zīrā bu ḥummāda nabẓ-ı ṭabī‘iyyeye yakın [03] olmağla zāhir olan a‘rāz-ı redīe nabẓa münāsib [04] degildūr ve gāhice ol ḥummāda nabız bir mertebe ṣağīr [05] ve nemleye müşābih görünūr ve sür‘ati ziyāde olur. [06] Sebebi; mādde-i ḥummā olan aḥlātda redā’et ve semmiyyet [07] çok olup ṭabī‘ata bār-ı ‘aẓīm olduğındandır. Zīrā [08] nabẓuñ ṣağīr olup ve nemleye müşābih görünüp [09] sür‘ati ziyāde olmağ taḥlīl-i ḳavīden olmaduğı zāhirdūr. [10] Fī’l-ḥaḳīḳā aḥlāt-ı redīe ve semmiyyenün bār-ı ‘aẓīmındendūr [11] ve gāhice bu ḥummāda nabızda ihtilāfāt görünūr. Meşelā [12] fitrāt müşāhede olunur. Ya’nī nabız bir veyā iki [13] veyā beş ḍarb etdükden soñra ḥareketi sāḳıt olur. [14] Ba‘de yine ḍarb ider. Ve ekseriyā nabẓ-ı mezbūr bu ḥummāda [15] beyne’n-nās cilde ḥaṣbe didükleri şey’ün zuḥūrında [16] vāḳi‘ olur. Sebebi ṭabī‘at ile marāz mābeyninde [17] mücādele-i ‘aẓīme olduğındandır veyāḥūd ṭabī‘at [18] za‘īf olup ef‘āl-i lāzimesini icrā idemedüğındendūr. [19] Ve nabẓ-ı mezbūr ḥaṣbe dökildükden soñra vāḳi‘ olur [129a] [01] ve gāhice ihtilāfāt vāḳi‘ olur. Feterāt vāḳi‘ olmaz. [02] Ve gāhī ‘aẓīm ve gāhī ṣağīr olur. Sebebi aḥlāt-ı [03] redienün ṭabī‘ata bār-ı ‘aẓīminden ve rūḥ-ı ḥayvānīnün [04] me’ūf olmasındandır. Zıkr olınan nabẓ vāḳi‘ olduğda [05] maḥmūma ğaşı ve yürek sıkılması ve kerb ve ḳalağ ‘ārız [06] olur. Sebebi yürege ebḥire-i semmiyye vāṣıl olma- [07] dandır ve bu ḥummānuñ evvelinde maḥmūmuñ nabẓı nabẓ-ı ṭabī‘iyye- [08] sine yakın olmasının sebebi budur ki ol ḥummāda [09] ḥılt-ı semmī veyā ḥılt-ı semmīnün buḥārı ḳalbe teveccüh [10] etdükde ḳalb ḳavī bulunur. Ol semmī veyā buḥārını [11] kendüden def‘ ider ve nabız ise ḳalbün fī’li [12] olmağla ol ḥummāda mu‘tedil görünūr. Ammā ol ḥılt-ı [13] semmī veyā buḥārı ḳalbe ikinci teveccühünde ḳalb evvelki [14] ḥālinden za‘īf bulunmağ ile veyā gāleyān

sebebi ile [15] semmî buhâr ziyâde gelüp nefes yürece te'sîr ider. [16] İkinci veya üçüncü gün a'râz-ı redîe zâhir olur. [17] Ve ekşeriya bu hummâda yürek titremesi vâkı' olur. [18] Ve maḥmûm haber virür ve bu maḥalde nabızda daḥı titremek [19] vâkı' olur ve eger bu 'alâmet ibtidâ' hummâda vâkı' [129b] [01] olur ise aḥlât-ı redîe ve semmiyyenüñ bedene bâr [02] olmasına delâlet ider ve eger vakit tezeyyüd olur [03] ise semmiyyete delâlet ider.

Faşl-ı sâdis; Rûḥ-ı [04] ḥayvânî ve nefsânî me'ûf olmasından istidlâl [05] olınan 'alâmetler beyânındadır. Ma'lûm ola ki bu [06] hummānuñ ibtidāsında maḥmûm teneffüs etdükde nefesi bârid [07] çıkar ise sebebi semmüñ ziyâde olmasına delâlet [08] ider. Ve eger nefesi koḡar ise sebebi 'ufûnet yürece [09] yakın olan maḥalde olmasına delâlet ider. Ve eger [10] maḥmûma 'usret-i nefes vâkı' olur ise ve ḥuşûşa [11] bātımında daḥı iltihâb ḥiss ider ise hummā-yı redîe [12] olduğına delîl kavîdür ve marîza şudâ'-ı şedîd [13] ve hezeyân ve nisyân 'arîz olmak bu hummānuñ 'alâmetlerinden- [14] dūr. Şudâ'uñ sebebi dimāğa ebḥire-i redîe şu'ûd [15] etdükde şebekeleri ledḡ itmesindendür. Hezeyānuñ [16] sebebi rûḥ-ı nefsāniyeye za'af ve teşvîş 'arîz [17] olmadandır ve ba'zı maḥmûma seder ve devâr ve seher [18] 'arîz olur. Esbābı dimāğa aḥlât-ı muḥterika [19] ve semmiyyeden ebḥire şu'ûd itmesindendür ve ba'zılara [130a] [01] sübâta müşābih nevm 'arîz olur. Sebebi aḥlât-ı [02] müte'affine ile ma'an çîñ balḡam ziyâde olup buḡarî [03] dimāğa şu'ûd eyledükde nevm-i ḡarîḡ tārî olmağa [04] bâ'îş olur.

Faşl-ı sâbi'; Ef'al-i tabî'iyenüñ me'ûf [05] olmasından istidlâl olınan 'alâim beyânındadır. [06] Ma'lûm ola ki bu hummâda kerb ve ḡalaḡ ve veca'-ı mi'de [07] ve cümle bedende aḡırlık ve bî-mecâllik 'arîz olur. Esbābı [08] aḥlât-ı redîeden buḡar şu'ûd etmedendür veyāḥud [09] bir miḡdârı mi'deye dökülmekdendür. Ve ḡāḥice bu hummâda [10] ziyâde 'ataş 'arîz olur. Sebebi aḥlât-ı muḥterika [11] ve semmiyyenüñ bir miḡdârı mi'deye manşıb olmadan [12] veyāḥud eṭrâf-ı mi'dede olan 'urûḡda aḥlât [13] ta'affün eylemeden 'arîz olur. Ammā ba'zıların şuya [14] iḡbâli az olur sebebi aḥlât-ı müte'affinede ḡalîz [15] ve çîñ balḡam ziyâde olduğındandır veyāḥud mi'dede [16] ḡalîz balḡam olmadandır. Bu şüretde maḥmûmuñ lisânına [17] ziyâde yübüset 'arîz olur. İstinşâḡ-ı havâ etmek [18] ile 'ataşı sâkin olur. Ammā meşrûbâtı ziyâde [19] içmek ile ḡarâreti ḥiffet bulmaz. Lâkin a'râz-ı mezbûre [130b] [01] hummānuñ redâetine delâlet ider. Bâ-ḡuşuş maḥmûmuñ [02] lisânı yübüsetden çatlaya ve aşlâ şuşamaya [03] hummānuñ ziyâde redâetine delâlet ider. Zîrâ İboḡrat [04]

Teḳaddümetü'l-mua'refe kitâbında yazdı ki ḥummeyât-ı ḥâddede [05] bilâ-sebeb 'aşaṣ zâ'il olur ise 'alâmet-i redîe- [06] dūr, didi. Ḥâsıl-ı kelâm bu ḥummâda ziyâde 'aşaṣ [07] ve 'adem-i 'aşaṣ 'alâmet-i redîedendūr ve gâhice bu [08] ḥummâda suḳût-ı şehve vâḳi' olur. Sebebi müte'affin [09] olan ahlâtuñ bir miḳdârı mi'deye dökülmekten- [10] dūr. Zîrâ manşib olan ḥılt-ı redî mi'denüñ [11] kuvâsını za'if ider veyâ hissini tenḳis veyâ [12] ibtâl ider ve eger maḥmûm bir şey tenâvül idüp [13] der-'aḳab ḡaseyân veyâ kayy 'arîz olursa sebebi [14] tenâvül olınan şey mi'dede olan ḥılt-ı semmiyyeyi [15] tahrik ider. Tabî'at def'ine teveccüh etdükde kayy'-ı [16] ḡaseyân ḥudûsına sebep olur. Ḥâsıl-ı kelâm bu [17] ḥummâda maḥmûma suḳût-ı şehve ve 'aḳib ta'âmda kayy'-ı [18] ḡaseyân 'arîz olmak ḥummâ-yı redîe olduğına delil-i ḳavîdür. [19]

Faṣl-ı şâmin; ḥummâ-yı redîenüñ berâzdan ve ḳârureden [131a] [01] istidlâl olınan 'alâimi beyânındadır. Ma'lûm ola ki [02] bu ḥummâda vâḳi' olan berâz cemî' ḥummeyâtta vâḳi' olan [03] berâzdan müntinü'r-râyiḥadur ve bu ḥummânuñ 'alâmet-i [04] maḥşusundandır. Ve eger şiddet-i ḥummâdan ol müntinü'r-râyiḥa [05] berâz zâhir olur ise sebebi bedende olan ahlâtuñ [06] redâet ve ta'affündendūr. Ve'l-ḥâsıl berâzda netn-i râyiḥa [07] ahlâtuñ redâet ve ta'affüne delil-i ḳavîdür. Huşûşa [08] berâz raḳîḳ olsa ve yeşile veyâ sevâda mâ'il ola [09] veyâ köpüklü ola veyâ ishâl şeklinde zuhūr eyleye [10] ahlâtuñ redâetine ve tabî'atüñ teşvişine delâlet ider. [11] Ma'lûm ola ki mâddesi dâhil-i 'urûḳda olan [12] emrâzuñ cemî'isine ḳârureden istidlâl olınan [13] aḥkâm delil-i ḳavîdür. Ammâ bu ḥummâda nefsi-i ḥummânuñ [14] teşhîşine delil ḳavîdür. Lâkin ḥummânuñ aḥvâl-i müstaḳbeline [15] delâletde şihhati yokdur. Ve eger evvel ḥummâda ḳârûre-i [16] maḥmûm, eşiḥḥâ ḳârûresi gibi olup ve bu ḥummânuñ [17] ba'zı 'alâimi dahı bilinür ise ḥummânuñ redî olduğına [18] delâlet ider ve bu ḥummâda ḳârûre-i maḥmûm eşiḥḥâ ḳârûresi [19] gibi olmasının sebebi budur ki ahlâtta semmiyyet ve 'ufûnet [131b] [01] ziyâde olup ve ahlât hareket itmezden evvel [02] semmiyyet fi'lini icrâ etmedendūr. Ve eger semmiyyet ahlât-ı müte'affine [03] keşîre ile ma'a olur ise ḳârûre ḡalîz ve bulanuḳ [04] görünür ve ekşeriyâ bu ḥummâda bevl raḳîḳ ve çîñ görünür [05] ve aṣlâ resûb olmaz. Ve eger resûb görilür ise [06] resûb şaḥîḥ denilmez belki faẓâlâtdan 'add olunur. [07] Ve bu ḥummâda gûnâ-gûn ḳârûre ḳavînüñ za'afına ve [08] ahlâtuñ semmiyyetine delâlet ider. Pes imdi böyle [09] olıcaḳ tabîb-i kâmile lâzım olan budur ki zîkr olınan [10] ḳârûre ile ḥummâ-yı redîenüñ ba'zı 'alâimi bulunur ise [11] ḥummâ-yı redîe olduğunu ta'yîn ve 'alâmet-i redîe olduğunu [12] istidlâl eyleye ve bu ḥummâda ekşeriyâ ḳârûre ḡalîz [13] ve bulanuḳ ve ḥumret üzre görünür ve

bir tağınuk resüb [14] dahı görünür. Esbābı ta‘affün-i ahlāta ve galebe-i [15] galeyāna ve kuvvet-i nebātiyyenüñ za‘afına ve redāetine [16] delālet ider. Zīrā ṭabī‘at hıltuñ ğalīzini raķīķinden [17] ayırmağa ķudreti olmadığındandır. Ve eger ķārüre-i [18] mezbūre ile sā‘ir ‘alāmetler dahı bulınur ise hummā-yı [19] redīe olduğına delālet ider ve ğāhice bu hummāda [132a] [01] añsızın ķārūrede nażc vāķi‘ olur ise ‘alāmet-i [02] redīedür. Zīrā ṭabī‘atüñ teşvīşine ve ‘adem-i taşarrufa [03] delālet ider. Zīrā İboķrat *Teķaddimetü’l-ma‘rife* kitābında [04] didi ki, her ķārüre ki añsızın nażc göstere ‘alāmet-i [05] redīedendür, didi. Huşūşa emrāz-ı hāddeden [06] ola marāz ne mertebe hād olursa olsun, didi. [07] Ve eger bu hummāda ķārüre kırmızı ve ğalīz ve bulanuk [08] olursa ahlātuñ ziyāde ta‘affününe ve māddenüñ [09] hareketine ve ķavīnüñ ve ṭabī‘atüñ za‘afına delālet ider. [10] Ve eger bu hummāda ķārüre üzerinde şadīd görünürse [11] veyā elvān-ı muhtelif görünüñ ise ğāyet redīdür. [12] Zīrā İboķrat kitāb-ı mezbūrda yazdı ki ķārüre- [13] nüñ ğāyet redīsi oldur ki kırmızı ola ve [14] üzerinde şadīd görüne, didi. Ve eger ķārüre mūntinü’r- [15] rāyiha olursa ahlātuñ ta‘affününe ve redāetine delālet [16] ider ve ekşeriyā bu hummānuñ ibtidālarında vaķitsiz ter gelmek [17] ve bed rāyiha olma ‘alāmet-i redīedendür. Zīrā maħmūma [18] ter ‘aķabinde rāhat ve hıffet gelmez ve İboķrat kitāb-ı mezbūrda [19] yazdı ki her ter ki der-‘aķab hıffet gelmiye ‘alāmet-i redīdür, [132b] [01] didi. Ve dahı bu hummāda şıķça şıķça ter gelmek delil-i [02] redīdür. Sebebi; ahlātuñ yüki şaķīl olup [03] ve semmiyyetden ṭabī‘at-ı māddeyi inżāc idemedüğinden [04] müteħayyir olur. Kable’n-nażc bilā-vaķt zıķr olınan [05] ‘uruk gelmege sebeb olur. Ammā sā‘ir hummeyātda ṭabī‘at [06] evvelā māddeyi inżāc ve ceyyid olanı redīden tefrīķ [07] ider. Ba‘de yevm-i buħrānda vaķti ile def‘ ider ve der- [08] ‘aķab maħmūm hıffet-i beden müşāhede ider. Ammā hummā-yı redīe- [09] de ķable’n-nażc vaķitsiz tahrīķ-i mevādd ider. Bu sebebdan [10] terden soñra maħmūma hıffet gelmez belki dahı mużtarib [11] olur ve bu hummāda şıķça şıķça bilā-tertib hummā ile [12] ürpermek vāķi‘ olur. Ṭabīb-i cāhil hummā-yı nāyibe zann [13] ider. Sebebi hīn-i galeyānda taķt-ı cilde hattā olan [14] ‘ađalāta buħār dāhil olduķda hıddet ve ledği ile [15] ürpermek irāş ider ve bu ‘arāz hummā-yı redīe [16] olduğına şāhid-i ķavīdür ve bu hummānuñ ibtidāsında [17] veyā tezeyyüdinde veyā intihāsında maħmūmuñ zāhir bedeninde [18] beyne’n-nās haşbe didükleri kırmızı noķtalar ki [19] pire benegine müşābihdür. Nümāyān olur ise hummānuñ [133a] [01] redīe olduğına delil-i ķavīdür. Ekşerī arķada [02] ve sā‘ir a‘zāda birer veyā ikişer veyā ziyāde ve ğāh [03] çok vāķi‘ olur. Kable’n-nażc ve bilā-riķķat olmağla [04] ‘alāmet-i redīedür. Sebebi;

ifrāt-ı ğaleyān sebebi [05] ile ve ṭabī‘atūñ teşvīṣi olmağla semmī ḥıltuñ bir [06] miqdārını ve raḳīḳını zāhir bedene def‘a sa‘y ider. [07] Bu maḥalde nabẓda iḥtilāf ve marīẓa kerb ve ḳalaḳ [08] ‘ārız olur ve ḥaṣbenūñ delil-i redī olduğunu [09] İboḳrāt ve Calīnūs taḥḳīḳ eyleyüp didiler ki, [10] ḥıltuñ semmiyyet ve redā’eti ziyāde olmağla ṭabī‘at [11] ḳable’n-naẓc ve’l-buḥrān ḥāric-i bedene def‘a ‘acele etme- [12] sinden ‘ārız olur didiler ve arkada ziyāde [13] olmasının sebebi budur ki cigerūñ muḳa‘arından zuḥūr [14] iden büyük ṭamar ve yürekden zuḥūr iden büyük [15] şiryān daḥı arkaya yayılmağla arkada ziyāde olur [16] ve ḥaṣbenūñ rengi kırmızı ve gāhī mor ve gāhī [17] benefsecī olur. Mor olmasının sebebi aḥlātuñ [18] semmiyyet ile maḥlūt olup ifrāt-ı ğaleyāna ve iḥtirāza [19] delālet ider ve eger benefsecī olur ise aḥlātuñ [133b] [01] semmiyyet ve redā’etinden mā‘adā ḥarāret-i ğariziyyenūñ [02] intifāsına delālet ider. Ve eger bu ḥummāda ru‘āf nokṭa [03] ider ise ‘alāmet-i redīedür. Zīrā İboḳrāt her [04] ḥummā ki maḥmūmuñ burnından ḳan ṭamlaya delil-i redīdür, [05] didi. Ḥuṣūṣā ḥummānuñ ibtidālarında vāḳi‘ olsa [06] ve Merḳādo; çok tecrübe eyledük bu ḥummāda burundan [07] ḳan ṭamlamak belki ru‘āf ‘ārız olmak ‘alāmet-i [08] redīdür, didi. Ve bu ḥummāda kerb ve ḳalaḳ vāḳi‘ [09] olur. Sebebi; yüreğē semmūñ ebḥiresi şu‘ūd [10] itmedendür ve bedene a‘yā-i ‘aẓime ‘ārız olur. [11] Sebebi; ervāḥ za‘īf olduğındandır ve bu ḥummāda [12] maḥmūmuñ ellerine ra‘ṣe ‘ārız olur. Sebebi [13] semmī ebḥire dimāğā şu‘ūd etdükde dimāğı ledğ etmekle [14] semmiyyet a‘ṣāba münteşir olur, ellerde ra‘ṣe [15] iḥdāṣ eyler.

Faṣl-ı tāsī’; *Teḳaddümetü’l-mua‘refe* beyânındadır. [16] Ma‘lüm ola ki zıkr olınan ‘alāmetūñ cümlesi bir [17] maḥmūmda bulunmak lâzım degildür. Biri ve ikisi bulunmak [18] teşḥīṣ-i ḥummāya kāfīdür. Zīrā ‘arāz-ı māddenūñ semmiyyetine [19] ve bedenūñ isti‘dādına göre zuḥūr ider ve bu ḥummānuñ [134a] [01] aḥvāli ‘āḳibet-i aḥvāline ḥükm ğāyet ‘asīrdür. Zīrā [02] bu ḥummāda nabẓ ve ḳārüre ceyyid iken ve ‘uruḳ ‘ala’t-tertib [03] cārī olur iken maḥmūmuñ helāk olduğu görülmüştür. [04] Ve ekşer zıkr olınan ‘alāim-i redīe iken maḥmūmuñ [05] ḥalāṣ olduğu daḥı görülmüştür. Binā’en ‘alā-zalīk [06] ṭabīb ziyāde baṣiret üzre olmak lâzımdır. Bir [07] iki ‘alāmet-i ceyyide görmek ile tarafına ḥükm idüp [08] maḥcūb olmaya ve eger a‘rāz-ı redīenūñ bir ḳaḳı def‘ [09] olup, bir ikisi bāḳī ise muḥāṭara-i ‘aẓime vardır. [10] Zīrā ğāḥice a‘rāzuñ mündefi‘ olması ğalebe-i [11] ṭabī‘atden degildür. Belki ye’sinden ve za‘afındandır. [12] Ve eger bu ḥummānuñ tezāyüdünden intihāsına dek istifrāğ [13] ‘arāzı vāḳi‘ olmaz ise meşelā maḥmūma kayy ve ‘araḳ [14] ve ru‘āf ve līnet gibi olmazsa ṭabī‘atūñ mādde-

i [15] maraža gālib olması me'müldür. Ammā be-şartı ān ki mādde [16] dimāğa ve yürege ve mi'deye teveccüh idemeyüp sükûn [17] üzre olur ise maddenüñ hiddeti ve redā'eti olmamağa [18] delālet ider. Ve eger zıkr olunan a'zāya teveccüh [19] ider ise 'alāmet-i redīedür. Ve eger dimāğa teveccüh [134b] [01] ider ise sersām veyā letargis irāş ider. Ba'zılara [02] yevm-i buhrānda ve ba'zılara on birincide ve ba'zılara on [03] dördüncüde teveccüh idüp helāk eyler. İmdi bu [04] hummāda istifrāğāt zamānıyla vāķi' olup ba'de'n-naẓc [05] olur ise külliyyet ile 'alāmet-i ceyyide degildür. Zīrā 'araķ [06] ba'de'n-naẓc yevm-i buhrānda vāķi' olup maḥmūma ḥiffet [07] tārī olmuş iken yevm-i buhrānda marīẓ helāk [08] olduğı çok görülmüştür. Sebebi budur ki ṭabīb [09] 'araķ kevninde maddenüñ raķīķini ayırıp ter ile iḥrāc [10] etdi. Ammā maddenüñ gālizi ḳalup ve semmiyyetüñ buḥārı [11] harekete gelmek ile ebḥire-i semmiyye yürege vāşıl olur. [12] Marīẓ helāk ider, binā'en ālā zalik ba'de'n-naẓc yevm-i [13] buhrānda yalnız 'araķ gelmek mu'temed degildür. Zīrā Merķādo [14] didi ki, ter içinde maḥmūm fevt olmayup bir ḥiffet daḥı [15] müşāhede ider ise mu'temed degildür, didi. Ve eger ḳuvvā-yı [16] 'alīl müsā'id ise terden soñra müşhil-i ḥafīf [17] verilmek ma'ḳüldür, didi. Zīrā müşhil-i ḥafīf [18] bāķi ḳalan ḥılt-ı gālīz-i semmīyi tenķibe eyler, didi. [19] Ve eger ter ibtidā' hummādan tedric ile gelüp marīẓa [135a] [01] tenezzül 'arīẓ olmaz ise ṭabī'at aḥlāt-ı redīe [02] ve semmiyyeyi terkīķ idüp tedric ile def' etmege delālet [03] ider. Ma'lūm ola ki ba'de'n-naẓc yevm-i buhrānda vāķi' [04] olan 'araķ dāimā redī degildür. Gāḥice maḥmūmuñ [05] ḥalāş olduğı daḥı görülmüştür. Ammā be-şartı ān ki [06] ṭabī'at cümle māddeyi iḥrāc etmiş ola ve eger cümle- [07] sin iḥrāc etmedi ise buhrān-ı nāķis vāķi' olur. [08] Ṭabī'at māddeyi buhrān-ı āḥirde def' etmege muḥtāc [09] olur ve ḥekīm Merķādo'dan menḳüldür ki, vaķt-i [10] tezeyyüdde zıkr olunduğı gibi 'araķ tedric ile gelür ise [11] gāḥice ṭabī'at māddeyi def' etmege delālet ider ve eger [12] ter geldükce marīẓa ḥiffet 'arīẓ olur ise 'alāmet-i [13] ceyyidedür. Ve eger ağırlık müşāhede ider ise 'alāmet-i [14] redīedür, didi. Ammā vaķt-i intihāda gāyet redīedür. [15] Zīrā ṭabī'at taḥt-ı aḥlātda maḡlūb olup ḳavī [16] daḥı müteḥallil olmağla gelecek buhrānuñ redī olmasına [17] delālet ider, didi. Ve eger 'araķ istifrāğātdan birisi [18] vāķi' olmazdan evvel zāhir olur ise buhrān-ı [19] ātiyyenüñ ceyyid olması me'müldür ve bu hummāda [135b] [01] gāḥice ecnāsı ve elvānı ve evḳātı muḥtelife [02] ishāl vāķi' olur. Eger evvel hummāda ba'de'n-naẓc daḥı [03] vāķi' olur ise 'alāmet-i redīedür. Ammā ba'zıların [04] ḥalāş ve ba'zıların helāk olduğı daḥı görülmüştür. [05] Ammā İboḳrāt *Teḳaddümetü'l-mua'refe* kitābında ihtilāf-ı [06] elvān emrāz-ı ḥāddede 'alāmet-i redīedür, didi. [07] Fi-nefsi'l-

emr tabīb-i kāmile lāzım olan ‘ākıbet-i ahvāle [08] hüküm etmeyüp tevaḳḳuf eyleye. Merḳādo tabīb ishāl-i [09] mezbūruñ redī olmasının sebebini bu vecihle beyān [10] eyledi ki ishālde elvānda muḥtelife olduğu gibi müte‘affin [11] olan ahlāt-ı semmiyye daḥı ahlāt-ı muḥtelifedür. [12] Ve eger ahlāt-ı muḥtelife müte‘affine semmiyyet ile ma‘ān [13] olur ise keyfiyetleri ḡāyet redī olmaḡla ol [14] ḥummāda ishāl ‘alāmet-i redīedür ve eger ahlāt-ı [15] muḥtelifede ta‘affün çok olmayup ḥummānuñ sebebi- [16] nün ekṣerī semmiyyet olur ise ol ḥummāda ‘arız [17] olan ishāl maḥūf degildür, didi. Ve eger sū‘āl [18] olunursa ḳable’n-naẓc vāḳi‘ evvelā istifrāḡāt [19] ‘alāmet-i redīedendür. Böyle olıcaḳ bu ḥummānuñ [136a] [01] evvelinde vāḳi‘ olan ishāl niçün maḥūf degildür denilür [02] ise cevāb virilür ki eger ta‘affün yalnız olursa [03] ṭabī‘at inẓāc ider ve redī olanını ceyyid olandan [04] ayırur, vaḳt-i buḥrānda def‘ ider. Ammā aḡlebi semm olur [05] ise inẓācını ḳabül eylemez ve ḥılt ceyyid olmaḡa [06] ṣāliḥ degildür. Bina’en ‘alā-zalik ṭabī‘at inẓāc etmeḡe [07] te’ḥīr iderse marīzi semmiyyeti ile serī‘an helāk ider. [08] Bu sebebdan ṭabī‘at ibtidā def‘i ile taḳayyüd ider. [09] İshāl ‘arız olur. Ammā yalnız ta‘affünden olan ḥummeyātda [10] semmiyyet olmaḡla ḳable’n-naẓc ishāl maḥmūm degildür. [11] Zīrā ṭabī‘atunñ teşvīşine ve ḥıltunñ ziyāde ḥiddetine [12] delālet ider. Binā’en ‘alā-zalik Merḳādo vaḳt-i intihāda eger [13] naẓc daḥı görünür ise bu ḥummāda ishāl ‘alāmet-i [14] redīedür, didi. Zīrā ahlāt ile maḥlūt olan [15] keyfiyet-i semmiyyenün bir miḳdārı naẓc ḳabül etdiği [16] şüretde bir ḳaç gün mürūrından soñra ol keyfiyet-i semmiyye [17] a‘zāya ve ervāḥa te’şīr ider. Naẓc mevcūd iken [18] yine maḥmūm helāk olur, didi. Ve daḥı didi ki naẓc [19] zāhir olmayup ḥalāş olduğunu daḥı gördük, didi. [136b] [01] Sebebi semmiyyet ahlātda az olmasındandır, didi. [02] Ve ṭabīb-i mesfūr maḥmūmunñ nabzında ziyāde teemmül [03] gerekdür, didi. Zīrā ḥummānuñ māddeşi keyfiyyet-i redīe [04] ile ahlāt-ı müte‘affine olup semmiyyeti az olur ise [05] bu maḥmūmunñ nabzı ‘azīm ve ḳavī ve inbisāṭı ziyāde [06] ve iltihābı ḳavī olur. Ammā māddeşi keyfiyyet-i semmiyye- [07] den olan maḥmūmunñ nabzı nabz-ı mezbūruñ ‘aksinedür. [08] Ve eger bu ḥummāda ḳārüre ḡılẓet ve ḥumret üzre olup [09] bulanıklığı ber-ḳarār üzre ṭurur ise ve mu‘ālece-i [10] ṭabīb ile müteḡayyir olmasa ‘alāmet-i redīe ve ziyāde [11] maḥūfdur, didi. Ve eger ḳārürenün rengi ve ḳıvāmı [12] müteḡayyir olur ise ‘alāmet-i redīedür. Zīrā maddenün [13] bir ‘uẓv-ı şerīfe teveccüh etdigine delālet ider. Ve eger [14] ḳārüre raḳīḳ iken def‘aten ḡalīz olur ise ‘alāmet-i [15] redīedür. Zīrā ifrāt-ı ḡaleyāna delālet ider. [16] Ve eger tadrīcī bulanur ise ḡāyet redīdür. Zīrā [17] ḥıltıda bir keyfiyyet-i semmiyye-yi ḥafıyye olup tadrīcī [18] redāeti te’şīr

etmege delâlet ider. Ve eger kârûre [19] kerihü'r-râyiha olup bâ-ḥuşûş etrâfında reng [137a] [01] ġarîb olıcaḳ olursa 'alâmet-i redîedür. Ḥulâsa-i [02] kelâm her ḳanḳı kârûre ki ceyyid olsun veyâ redî [03] olsun def'aten mübeddel ola, veyâḥûd 'ankebût ona resûb [04] veyâ kepege müşâbih olup pek râsib olmaya ve müteferrik [05] daḥı ola 'alâmet-i redîedür. Ve gâhî görinüp ve gâhî [06] zâ'il olan resûb daḥı 'alâmet-i redîedür ve her [07] kârûre ki cirmi raḳîḳ veyâ ġalîz ola. Ḥuşûşa [08] vaḳt-i müntehâda bevl az olsa delîl-i redîdür. Zîrâ [09] İboḳrât kârûrenüñ az olması sâ'ir ḥummeyâtında daḥı [10] delîl-i redîdür, didi. Ḥuşûşa ḥummâ-yı redîede vâḳi' [11] ola ve bu ḥummâda nabız muntazam olduḳda eger nizâm [12] ber-ḳarâr olup ve iltihâb ziyâde olursa sıḥḥat [13] me'mûldür. Ve eger nizâm olmayup iltihâb ḥafî olursa [14] 'alâmet-i redîedür. Ve eger nizâmı olmayup ihtilâfâtı [15] olur ise ġâyet redîdür. Ve eger ihtilâfât istifrâġ- [16] suz vâḳi' olur ise ve ḥuşûşa za'af ile ma'a [17] olur ise 'alâmet-i redîedür. Ve eger vaḳt-i tezeyyüdde [18] olur ise, ziyâde maḥûf degildür. Zîrâ vaḳt-i tezeyyüdde [19] ṭabî'at-ı cilde ḥaṣebeyi def'a mübâşeret etmek ile [137b] [01] ihtilâfât nabza sebeb olur. Ve eger vaḳt-i müntehâda [02] vâḳi' olur ise, maraẓuñ ṭabî'ata ġâlib olmasına [03] delâlet ider. Ve bu ḥummâda lisân ve el titremesi [04] ziyâde 'alâmet-i redîedür. Zîrâ İboḳrât *Teḳaddümetü'l-* [05] *mua'refe* kitâbında yazdı ki, lisân titremek noḳşân-ı [06] 'aḳla delâlet ider. Ve el titremek dimâġa ebḥire-i [07] semmiyye ve ḥâdde şu'üd idüp a'sâba münteşir [08] olmasına delâlet ider, didi. Hezeyân dâ'im [09] şedîd degil ise de ġâyet redîdür. Zîrâ sersâma [10] delâlet ider. Ve eger kârûre beyâz ve beyâza mâ'il [11] olursa 'alâmet-i mevtdür. Zîrâ ṭabî'atuñ 'aczine [12] delâlet ider veyâḥûd mâdde-i ḥummânuñ bir 'uẓv-ı [13] şerîfe intikâl etmesine delâlet ider ve eger bu ḥummâda [14] ḥaṣebe üçüncü veyâ dördüncü günde zâhir olur [15] ise, ġâyet 'alâmet-i redîedür. Zîrâ aḥlâtda [16] redâ'et ve semmiyyet olduġına delâlet ider ve gâhice [17] ḥaṣebe yedinci günde zâhir olur. Sebebi ṭabî'at-ı [18] māddeyi inzâca sa'y idüp ḥıltuñ nazcı mümkün [19] olmaduġından ġaleyân sebebi ile ḥıltuñ raḳîḳini [138a] [01] ve semmîsini ṭabî'at-ı cilde def' ider. Ḥaṣebe zâhir [02] olur. Ḥâşıl-ı kelâm bu ḥummâda ḥaṣebe delîl-i redîdür. [03] Zîrâ İboḳrât ve Cālinus didiler ki; aḥlâtuñ [04] isti'dādına nazar olınsa ṭabî'atuñ cilde def' [138a\05] etdüġi ḥaṣebeye istifrâġ denilmez. Zîrâ ḥaṣebe [06] aḥlâta nisbet ile ġâyet azdur, didiler. Ancak [07] ḥaṣebe ḥıltuñ ḥiddetine ve ġaleyânına delâlet ider. [08] Zîrâ ḥaṣebe zuhûr etdüḳde nabızda ihtilâfât-ı [09] 'âẓime ve kerb ve ḳalaḳ ve a'yâ-i ḳurûhı 'arız olur [10] ve kârûrede ḥumret ve bulanuḳluḳ vâḳi' olur. [11] Ā'râz-ı mezbûre ḳuvâ-yı ḥayvâniyye ve nefsanîyyenüñ [12] ġâyet me'ûf olmasına delâlet ider. Bu 'arâzdan

[13] şoñra marīza hiffet vāķi‘ olursa, ziyāde [14] maḥūfdur. Zīrā ṭabī‘atūñ maḡlūb olup mādde-i ḥummā [15] ile muḥārebeden firāğa delālet ider. Ve eger ḥaṣebe [16] toḡuzuncı veyā on birinci günde zāhir olur ise [17] ḥıltuñ ḡılzetine delālet ider ve eger yedinci güne [18] yakın olan eyyāmda vāķi‘ olup sā’ir ‘alāmāt-ı [19] ceyyide ile ma‘ā olur ise şıḥḥat me’mūldür ki [138b] [01] Frākastor nām ṭabīb ḥaṣebe çok zāhir [02] olur ise, kim ‘alāmet degildür didi. Ammā Merḡado [03] i’tirāz idüp didi ki ṭabīb-i mesfūr semmī olan [04] aḥlātuñ keşirini istifrāḡ ḡalilünden evlā olmak [05] ḡann eyledi. Ammā benüm ‘indimde daḡı ziyāde maḥūfdur. [06] Zīrā cilde ḥaṣebe ne miḡdār çok olur ise [07] keşret-i aḥlāta ve ḡaleyāna delālet ider. Binā’en ‘alā-zalīk [08] Calīnūs ve İboḡrāt bi-ḥasebi’t-ṭab‘ aḥlāt-ı redīe- [09] nūñ istifrāḡatı kifāyet miḡdār olmaz ise [10] ‘alāmet-i ceyyide degildür, didiler. Bu sebebden ben daḡı [11] keşret-i ḥaṣebeye i’timād itmem, didi. Zīrā ḥaṣebe [12] çok istifrāḡ olınan azdur. Ammā sā’ir ‘alāmāt-ı [13] ceyyide ile ḥaṣebe ziyāde olursa ma’ḡūldür [14] ve eger ‘alāmāt-ı redīe ile olur ise i’timād [15] olunmaz, didi ve ḥaṣebenūñ rengine naḡar olına [16] eger kızıl olursa ta‘affün-i demden olmaḡla kılllet-i [17] redā’ete delālet ider ve eger benefsecī olur ise [18] ḥılt-ı sevdāvinūñ ḡalebesine veyā ḡarāret-i ḡarīziye- [19] nūñ inṭifāsına delālet ider ve eger siyāh olur ise [139a] [01] ‘alāmet-i mevtdür. Zīrā ḡarāret-i ḡarīziyyenūñ inṭifāsına [02] delālet ider. Ve eger ḥaṣebe ḡāḡi zāhir ve ḡāḡi ḡāyib [03] olur ise ḡāyet ‘alāmet-i redīedür. Ve eger bu ḥummāda [04] faşd olınduḡda dem-i ḡālīş cārī olursa ‘ufūnet [05] zāhir olmaz ise ḡāyet ‘alāmet-i redīedür. Zīrā [06] semmiyyet ta‘affünden ziyāde olduḡına veyā ta‘affün ḡalbe [07] ziyāde yakın olmasına delālet ider. Binā’en ‘alā- zalīk [08] ibtidāda olan faşdlarda ta‘affün zāhir olmaz ise [09] dem-i ḡālīş çıkmasından ḡuvā-yı maḡmūm za‘if olur. [10] Ve eger dem-i müte‘affin çıkar ise aḥlātda ta‘affün ziyāde [11] olmasına belki ta‘affün-i semmiyyetden ziyāde olmasına [12] delālet ider ve bu ḥummāda şamem ‘arīz olursa kim [13] ‘alāmet degildür. Zīrā İboḡrāt *Teḡāddümetü’l-mua’refe* kitābında [14] ḡummeyāt-ı redīede şaḡırlık ‘arīz olursa kim [15] ‘alāmet degildür, didi. Ve bu ḥummāda ‘usret-i nefes [16] vāķi‘ olur. ‘Usret-i nefes ne mertebe ziyāde olursa [17] redā’eti ol mertebe ziyāde olur ve bu ḥummāda nevm-i [18] ḡarīḡ ‘alāmet-i redīedür. Bā-ḡuşuş mu‘ālece ile [19] hiffet gelmeye, ḡavīnūñ ziyāde müteḡallil olmasına delālet ider. [139b] [01] Ve bu ḥummāda seher-i müfriṭ ḡāyet ‘alāmet-i redīdür. [02] Sersām olmaḡa delālet ider. Ve ḡulaḡ ardında verem [03] ḡāyet ‘alāmet-i redīedür.

Onuncu faşl; Hummā-yı redīe- [04] nūñ icmālen mu‘ālecesi beyānında. Ma‘lūm ola ki bu [05] hummāda virilen ağziye i‘tidāl üzre olmak lāzım- [06] dur. Ve sā’ir hummeyāt-ı hāddede lāzım olan men‘-i ağziye bu [07] hummāda cā’iz degildir. Ammā maḥmūmuñ taḥammülinden ziyāde [08] olmak daḥı memnū’dur. Eger ğızā ziyāde olur ise [09] isti‘dād-ı hummā ve ahlāt-ı redīe ziyāde olmak lāzım [10] gelür ve ṭabī‘at daḥı ahlāt-ı redīeyi ıslāh [11] ve tenāvül olınan ağziyeyi ḥazm etmek mābeyninde [12] müteḥayyir olur. Bu sebebden bu hummāda virilen ağziye [13] kemiyyet ve keyfiyyetde münāsib olmak lāzımdur ve eger [14] maḥmūma ğızāyı sāir hummeyāt-ı hāddede virildüğü [15] gibi ğāyet az virilür ise semmiyyet daḥı ziyāde [16] olur ve ahlāt münteşir olur. İmdi böyle [17] olıcaḥ ḥükemā-yı müteāhlḥirīn bu hummāda ğızāya bir miḳdār [18] ziyāde ruḥşat virdiler. Eger suāl olunur ise [19] İboḳrāt intihā-yı emrāzda ve a‘rāzuñ şiddetinde [140a] [01] ğızādan men‘ lāzımdur didi, denilür ise cevāb [02] virilür ki murād-ı İboḳrād sāir emrāz-ı hāddede [03] dimekdür. Belki bu hummāda ğızā virilmek lāzımdur. [04] Zīrā āġzā ile semmī keyfiyyet bir miḳdār sükūn bulur. [05] Ve eger hadd-i i‘tidālden ziyāde virilür ise ahlāt-ı [06] redīeyi artırmağa sebep olur. Ḥāşıl-ı kelām bu [07] hummānuñ ibtidāsında ve tezeyyüdinde ve intihāsında ağziye-i [08] maḥmūm zıkr olındüğü üzere olmak lāzımdur ve keyfiyyet-i [09] ağziye murattibātdan olmaya zīrā semmī teskīn eylemez. [10] İmdi bu marāzda maḥmūmuñ ağziyesi piliç veyā genç [11] tavuḥ meslūklarınıñ şuyı ola ve eger maḥmūm iḳbāl [12] iderse etinden daḥı yemek cāizdür. Ve ağziye-i mezbūre- [13] ye limon ve ağaç ḳavunı ve ḳoruk ve turunc ve gül [14] sirkeleri ekşileri ile virilmek ziyāde münāsibdür. [15] Ve eger maḥmūm piliçden ikrāh ider ise göñlüñ meslūkası [16] virile ve eger ağziye-yi mezbūrenüñ kebāblarına maḥmūm iştiyāk [17] ider ise lā-be’isdür. Ve eger meslūkalar mārūl ve [18] ḳuzı ḳulağı ve lisān-ı şevr ve işḳorzonerā yapraḳları [19] ile ma‘an ṭabḥ olup zıkr olınan ekşilerden biri [140b] [01] ḳonur ise daḥı ma‘ḳıldür. Ve eger maḥmūma noḳşān-ı [02] şehve ‘arız olur ise zıkr olınan yapraḳları [03] şuyıla ṭabḥ idüp bir miḳdār gül sirkesi veyā ekşi [04] turunc ‘uşāresiyle veyā rummānın ‘uşāresiyle [05] şalata idüp birazcık şeker daḥı zamm idüp virseler [06] ğāyet münāsibdür. Zīrā bunlar iştiḥāyı açar ve semmüñ [07] zıddıdır. Ve eger noḳşān-ı şehve bu ‘ilācāt ile def‘ [08] olmaz ise tavuḥ ve piliç şularını ḳabūl itmez ise [09] bir miḳdār bādem ḥarīresi lisān-ı şevr şuyı ile [10] yapup vireler. Ve dört beş dirhem beyāz etmek [11] içini lisān-ı şevr şuyına baturup vireler. Ba‘de [12] üzerine bādem ḥarīresi vireler ve ḥamīr içinde pişmiş [13] elmayı tebrīd eyleyüp virmek ğāyet ma‘ḳıldür. [14] Ve arpa cūlābını daḥı eksik

itmeyeler ve şu yerine [15] muḳaṭṭar iskorzonera şuyı içeler ve gāhice [16] rummānın ‘uşāresi virmek gāyet ma‘ḳūldür. [17] Ve eger mümkün olmaz ise tāze iskorzonera’yı [18] tabḥ idüp mā-i maṭbūḥa bir kaç tamlı limon veyā ağaç [19] ḳavunı ekşileri ḳoyalar. Ḥumūzātı zāhir olıncaya dek [141a] [01] ve bir miḳdār āteşde ḳızmış etmek pāresini ısıcaḳ [02] iken mā-i maṭbūḥa ḳoyup çıkaralar. Ba‘de içe- [03] ler. Merḳādo didi ki frengi çilegi on def‘a mā-i [04] ḳarāḥa ihmā ve itfā etseler ve mezbūr etmegi şoḳalar. [05] Ziyāde münāsibdür. Ve eger ḥālīşü’l-a‘yār altun sūbeke- [06] si olur ise ziyāde ā‘lādur, didi ve bu ḥummāda [07] a‘rāz zuhūrında ve ba‘de’ṭ-ṭa‘ām uyumaḳ cāiz degildür. [08] Ammā sūkūn-ı a‘rāzdan soñra ve ba‘de’ṭ-ṭa‘ām bir iki [09] sā‘at mūrūrından soñra cāizdür. Ve bu ḥummāda [10] ‘avārız-ı nefsāniyyeden gāyet ihtirāz lâzımdur. [11] Mehmā-emken maḥmūmı tesliyet-i ḥāṭır idüp ğumūm ve hūmūmını [12] def‘a sa‘y ideler.

On birinci faşl: Bu ḥummāda [13] isti‘māli cāiz olan müşhilāt beyānındadır. Ma‘lūm [14] ola ki bu ḥummāda müşhil virilmede hükemā-yı mūte‘aḥḥirīn [15] ihtilāf eylediler. Ba‘zılar ol ḥummāda cāiz gördiler. [16] Ve ba‘zılar ḳaṭ‘a tecvīz eylemediler. Cāiz görenler müşhil-i [17] mādde-i ḥummā olan aḥlāt-ı mūte‘affineyi bir miḳdār [18] tenḳiş etmek ile ṭabī‘ata ḥiffet ‘arız olur. Ve mā- [19] baḳıye olan mādde ile muḳāvemete ḳādir olur, didiler. [141b] [01] Ammā be-şartı ān ki virilen müşhil edviye-i ḥāddeden [02] olmaya ve ḳalilü’l-miḳdār ola, didiler. Ammā tecvīz etmeyenler [03] didiler ki müşhil taḥrīk-i mevādd ider ve taḥrīk-i mādde [04] sebebi ile ḡaleyān ziyāde olur. Ziyāde-i ḡaleyān ‘ufūneti [05] ziyāde ider ve ziyāde ‘ufūnet şiddet-i ḥummāya sebep olur. [06] Maḥzūr-ı mezbūrdan mā‘adā müşhil virmek semmūn cemī‘ [07] aḥlāṭa sirāyetine sebep olur, didiler. Fi’l-ḥaḳıḳa [08] tecvīz eylemeyenlerūn aḳvāli ercaḥ ve aşvebdür. Ammā ba‘zıların [09] müşhil virmede maḥarrat yoḳdur. Belki nef‘i müşāhiddür, [10] diyü etdükleri da‘vā, ḳānūn-ı tıbbiyyeye muḥālif olduğundan [11] mā‘adā keyfe-me’ttefaḳ vāḳi‘ olmuşdur. Eger mi‘de-i maḥmūmda [12] veyā mecrā-yı ūlāda çın aḥlāt olduğu mūte‘ayyin olup [13] ve ṭabīb daḥı evvel ḥummāya müşādif olup ve ḡaleyān-ı [14] ḥummā daḥı kemāl bulmadı ise bu ḥummānuñ tafşilen mu‘ālecesi [15] bābınuñ evvelinde taḥrīr olınan müleyyin-i ḥafifī virmek [16] cāizdür. Lākin müleyyin-i mezbūrı tecāvüz itmeyeler. Ve eger [17] müleyyine zārūret olmaz ise maḥal-i mezbūrda zıkr [18] olınan ḥuḳne-yi leyyineyi isti‘māl ideler. Ammā ḥaṣebe [19] zāhir olduğdan soñra müleyyin virmek ḳaṭ‘a cāiz degildür. [142a] [01] Zīrā zıkr olınan maḥarratdan mā‘adā ef‘āl-i ṭabī‘iyyeyi şaşırır. Ve ḥaric-i bedene teveccūh iden ḥaṣebeyi [02] dāḥil-i

bedene cezb ider. Hekīm Merķādo müleyyin-i hafīf [03] virilmege vaqt-i münāsib hummānuñ üçüncü gününü tecāvüz [04] etmemek gerekdür, didi. Ve ahlāt daḥı ğaleyāna [05] başlamış olmaya. Zīrā ba‘de‘l-ğaleyān tabī‘atūñ ef‘ālini [06] şaşırır ve inzāca māni‘ olur ve mazarrat-ı mezbūre- [07] yi ihdās eyler. Ammā müşhil virilmenūñ vaḳti hummānuñ [08] ibtidāsından on dört gün mürūrından soñra- [09] dur, didi. Veyāḥūd on dört günden evvel hummānuñ [10] inhiṭātı ma‘lūm olursa, müşhil virmek cāiz- [11] dūr, didi. Ammā zıkr olınan evḳātdan ğayrı eyyāmda [12] müşhil virmekden zehrden ictināb ider gibi [13] ihtirāz lāzımdur, didi. Eger virilür ise nükse [14] sebep olur veyā helāk-ı marīza bā‘iş olur. [15] Ve evḳāt-ı merķūmede virilen müşhilāt bunlardır. [16] Ve onlar gül-i mükerrer veyāḥūd serḥoşt ile rāvend [17] veyāḥūd serḥoşt ile ḥıyārşenber balı bunlardan [18] ma‘ādāsını isti‘māl cāiz degildür. Ve edviye-i mezbūre- [19] den mürekkeb olan müşhilūñ şıfatı budur: Mardīn [142b] [01] erigi veyāḥūd Āmāsiyye erigi yirmi dāne lisān-ı şevr [02] ve benefşe ve nilüfer çiçeklerinūñ her birlerinden ikişer [03] dirhem, temirhindī beş dirhem, miḳdār-ı kifāye suyla [04] ṭabḥdan soñra iki dirhem rāvend aḥşamdan şabāḥa- [05] degin naḳ‘ olına. Ba‘de süzüle yirmi beş dirhem [06] veyā otuz dirhem sükkeri gül-i mükerrer ile şerbet idüp [07] vaḳt-i inhiṭātda def‘aten vireler veyāḥūd on [08] beş dirhem serḥoşt veyā on dirhem ḥıyārşenber balı [09] ile şerbet idüp vireler. Lâkin bu maṭbūḥ sāir [10] hummeyātda nażc-ı kāmilden soñra vireler. Ammā bu hummāda [11] nażca i‘tibār olunmaz. Zīrā nażc zāhir olmaḳsızın [12] maḥmūmuñ ḥalāş olduğı ve nażc zāhir olduğdan soñra [13] helāk olduğı çok görilmişdür. Nitekim *Teḳaddümetü’l-mua‘refe*- [14] de beyān olındı. Binā‘en ‘alā-zalīk maṭbūḥ-ı mezbūr nażc [15] zāhir olmaḳsızın virilmek lāzım geldi.

On ikinci [16] faşl: Bu hummānuñ tafşilen mu‘ālecesi beyānındadır. [17] Ma‘lūm ola ki, bu hummānuñ mu‘ālecesinde ḥükemā-yı Laṭīn [08] müte‘aḥḥirleri iki şarta ri‘āyet lāzımdur, didiler. [19] Şart-ı evvel; ḥükemā-yı mezbūrun yanında mücerreb ve şahīḥ olan [143a] [01] mu‘ālecāt ile isti‘dād-ı hummāyı karşılamakdur. [02] Şart-ı şānī; mādde-i hummā olan semmi keyfiyet-i redīesi [03] bād-zehriyāt ile def‘ etmekdür. Şart-ı evvel; [04] isti‘dād-ı hummāyı muḳābele etmek beyānındadır. Ma‘lūm [05] ola ki hummā-yı redīenūñ keyfiyet-i isti‘dādı [06] beden-i maḥmūmda sāir ahlātuñ ğalebesi daḥı [07] var ise ṭamarlar içinde dem ile maḥlūtudur. Zīrā [08] zāhir olan ḥasebelerūñ levni ibtidā’ humret [09] üzere olmaḳ işbāt-ı müdde‘āya delīl-i ḳavīdūr. [10] Fī‘l-ḥaḳīḳa tabī‘at-ı maḥmūma nażar olınsa ahlātından [11] biri ğālib olur. Ammā cümlesi dem ile maḥlūt olmağla [12] ‘urūḳ içinde olan semmiyyet ahlāta sirāyet [13] ider. Zīrā hummā

ğaleyānsız olmaz ve ba'de'l-ğaleyān [14] ahlāt müte'affin olur. Pes imdi böyle olıcağ [15] hummānuñ isti'dādına bā'ış olan dört esbāba [16] nazar olunmak lāzımdur: Evvelkisi müte'affin olan mādde- [17] nūñ tabī'atına nazar olına. İkincisi kemiyet-i māddeye nazar [18] olına. Üçüncüsü keyfiyet ve 'ufūnete ve marīzuñ [19] kavīsine nazar olına. Dördüncüsü ahlātuñ [143b] [01] bir 'uzva hareketine nazar olına. Ya'nī maddenūñ bir [02] 'uzuvdan 'uzv-ı āhire veyā 'uzv-ı şerīfe intikāl [03] etmek ihtimālī var mıdur tefekkür olına ve dağı ma'lūm [04] ola ki müte'affin olan mādde kan olmağla ve ol [05] mādde-i müte'affinde keyfiyyet-i semmiyye müstağarr olmağla [06] iktizā ider ki semmiyyet cümle kana sirāyet itmezden [07] evvel ve ahlāt ve demūñ cümlesi müte'affin olmazdan [08] evvel ibtidāen lāzım olan faşd etmektür. Egerçi kim ğalebe [09] iden hılt-ı şafrāwī ise de dem ile dāhil-i [10] 'urūğda ma'ān olmağla yine evvel emirde lāzım olan [11] faşdı etmektür. Ve bu hummā-yı rediede ağızdan müşhil-i [12] şafrā virmek kaç'ā cāiz degildür. Zīrā bu maħalde [13] müşhil virilür ise taħrīk-i mevādd etmekle ğaleyān [14] hāşıl olur. Ve taħrīk-i mevādd ve ğaleyān ise ta'affūni [15] ziyāde ider ve semmiyyetūñ dāhil-i 'urūğda olan ahlāt [16] ve demūñ cümlesine te'sīre sebeb olur ve eger maħmūm [17] ölmezden evvel 'alilūñ mi'desinde çīñ ahlāt [18] veyā ğayr-ı münhażım et'ime var ise mecrā-yı ūlāy [19] tenkīh idici müleyyin-i hafif virilmek lā-be'isdür. [144a] [01] Ammā be-şartı ān ki tabīb hummānuñ evvelki günine müşādif [02] olup ki ikinci günde bu müleyyini vireler. Şıfatı budur; [03] Mardīn erigi veyā Āmāsiyye erigi kırk dāne, bir [04] vaqıyye lisān-ı şevr şuyı ile tabh olına. Yüz dirhem [05] kalınca ba'de't-taşfiye ziyāde ısıcağ iken yirmi dirhem [06] ħurdelenmiş temirhindiye altı sā'at nak' ideler. [07] Ve ba'de't-taşfiye yirmi beş dirhem benefşe şerbeti ile [08] veyāhūd yirmi dirhem gül-i mükerrer ile ezüp def'aten vire- [09] ler ve eger hummādan iki gün geçdi ise veyāhūd [10] maħmūmuñ kabzı yoğsa ħuğne-yi leyyine ile ihtikān [11] idüp beş altı sā'at mürür etdükden soñra faşd [12] lāzımdur. Ĥuğnenūñ şıfatı budur; ebe gümece, benefşe [13] yaprağı her birinden birer kabza qurı nilüfer çiçegi, [14] beş dirhem Āmāsiyye erigi otuz dāne, miqdār-ı [15] kifāye şuyıla tabhdan soñra benefşe şerbeti ve tatlu [16] bādem yağı, her birlerinden otuzar dirhem, ħıyārşenber [17] balı beş dirhem. Bu cümleyi yüz elli dirhem mā'-i maṭbūħda [18] ısıcağ iken ĥall eyleyüp ihtikān ideler. Netice-i kelām [19] ĥükemā-yı Lātīn müteāħħir ve mu'temedleri, bu hummāda bi-lā şekk [144b] [01] ve-lā şübhe faşduñ lüzūmını dört vecihle işbāt [02] eylediler. Vech-i evvel; Cālīnūs'ūñ hummeyāt-ı 'afenıyyede [03] faşdun nāfi 'ilāc olmaz didigi qavl ile müstedil [04] oldılar. Vech-i şānī; bu hummāda

müstevkid-i ‘ufūnet dāhīl-i [05] ‘urūḳda ve ḳalbūñ havālisinde olan ‘urūḳda olmaḡla [06] faşḁ olınuḡda tervīḥ-i ḳalb vāḳi‘ olduḡından ma‘āda [07] istifrāḡ-ı mādde-i ‘ufūnet vāḳi‘ olur, didiler. Vech-i [08] şālīḡ; semmūñ sirāyeti dāhīl-i ‘urūḳda olan ahlātḁa [09] olmaḡla faşḁ olınuḡda tervīḥden mā‘adā semmūñ [10] miḡdārına nokşān vāḳi‘ olur. Bu ṭarīḳ ile ṭabī‘at [11] mādde-i ḥummāya ḡālib olur, didiler. Vech-i rābi‘; Bu ḥummāda [12] faşḁ ihmāl olınmaḡla ta‘affūn ile semmiyyet bir mertebeye [13] bāliḡ olur ki, bir ṭarīḳ ile ‘ilāc ḳabūl eylemez. Zīrā [14] ekşer fişad olınmayanlar tecrübemizde helāk oluḡların [15] gördük, didiler. Ve ḥükemā-yı müte‘āḥḥirinden şāḥib-ü [16] t-tecrübe Merḳādo ṭabīb bi-lā šekk ve-lā şübhe bu ḥummāda [17] faşḁ lāzımdır, didi. Ve faşḁnı ṭarīḳi budur ki [18] saḡ ḳolda müşterekden veyā cigerden faşḁ olına [19] her ḳanḳı ṭamar mümtelī bulunur ise re’y-i ṭabīb ile ḳan [145a] [01] almak münāsibdür. Ve ertesi gün ke’l-evvel şol ḳoldan [02] alalar. Eger maḥmūm nisvāndan ise ve ibtidā-i maraẓda [03] ḥayẓ vāḳi‘ olur ise ayakḁan şāfin ṭamarından ziyāde- [04] ce ḳan alalar. Ma‘lūm ola ki eṭibbā-i mesfūrun [05] bu ḥummāda ibtidā-yı emirden faşḁ etmek lāzımdır, didiler. [06] Vechi budur ki faşḁ etmek ta‘affūni men‘ ve imtilāy [07] tenḳiş ider. Ve ḡaleyānı teskīn ve redā’ete sebeb olur. [08] Semmiyyeti daḡı tenḳiş ider. Eger faşḁ olınmaz ise [09] semmiyyet cemī‘ ḳana sirāyet ider. Ve bu ḥummāda faşḁ ne [10] mertebe te’ḥīr olınur ise maẓarratı ol mertebe [11] ziyāde olur. Zīrā faşḁ te’ḥīr olınuḡda ḳuvā-yı maḥmūm [12] şāḳıṭ olur ve semmiyyet ve ‘ufūnet ziyāde olur. [13] Ma‘a-hazā suḳūṭ-ı ḳavī vāḳi‘ oluḡda istifrāḡ cāiz [14] olmaduḡı fenn-i āşināya ma‘lūmdur ve daḡı didi ki [15] esbābına diyārınuñ ḥükemāsınuñ ekşeri bu ḥummānuñ [16] ḥaḳīḳatine vāşıl olmamalarından faşḁ tecvīz eylemediler. [17] Ve ibtidā’ ḥummāyı teşḥiş etmeyüp ve cemī‘ bedende olan [18] deme semmiyyet sirāyet ve münteşir oluḡdan soñra ve a’rāẓ-ı [19] redīe zāḥir oluḡdan soñra maḥalsiz faşḁ etmeleri [145b] [01] ile maraẓ müştedd ve ekşeri helāk olmaḡla ḥaṭā [02] eylediler fī nefsi’l-emr bu ḥummānuñ evvelki güninde faşḁ [03] elzem ve levāzımdandır. Zīrā faşḁ sebebi ile imtilā-yı [04] beden ḥafīf olur ve ṭabī‘at-ı faşḁdan ma-baḳıye bā’iṣ-i [05] ḥummā olan mādde ile muḥārebeye ḳādir olur, didi. [06] Ve’l-ḥāşıl bu ḥummāda miḡdār-ı kifāye faşḁ eyleyeler. [07] Bir veyā iki faşḁ ile müsāmaḥa etmeyeler ve eger ḳuvā-yı [08] maḥmūm müsā’id ise ve ol ḥummādan çok gün mürūr [09] eylememiş ise iki veyā üç faşḁ etmek lāzımdır. [10] Ve belki ḡāḥice dört ve ekşeriyā beş kerre faşḁ etmek [11] münāsibdür. Zīrā ekşeriyā müte‘affin olan dem ve ahlāt [12] maḥal-i ba’ide olmaḡla ibtidā-i emirden ḳıḳan ḳan şāfi [13] görünür. Ammā iki üç faşḁdan soñra dem-i

müte'affin [14] çıkmaya başlar ve eger 'adem-i teşhîşden faşd te'hîr [15] olındı ise veyâhüd tabîb ol hummāya müşādîf [16] olmadı ise ve husûşa haşebe zâhir ve kuvâ-yı [17] maḥmûm za'îf olur ise fişād etmek ḥaṭarnâkdur. [18] Binā'en 'alā zalik ba'zî eṭibbā imtilā-yı 'uruḫ daḥı [19] var ise bu maḥalde faşdı tecvîz eylemediler. Zîrā [146a] [01] ḳable'l-faşd mādde-i haşbe dāḥil-i 'urūḫda iken [02] cild-i bedene mündefi' oldı. Ve eger faşd olınur ise [03] mādde dāḥil-i bedene belki yürece teveccüh ider, didiler. [04] Ve İboḳrāt'ıñ tabî'at teveccüh eylediği tarafa i'ānet lâzım- [05] dur, didiği ḳavli ile müstedil oldılar. Ve haşşa [06] zâhir-i bedende olmağla faşd olınduḫda 'aks-i mādde vāḳi' [07] olur ḫann eylediler. Ammā fi'l-ḫaḳîḳa murād-ı İboḳrāt ḫann [08] olınduḫı gibi degildür. Ve i'tirāz idenler İboḳrāt'ıñ [09] murādını fehm etmediler. Zîrā İboḳrāt'ıñ tabî'at ne [10] tarafa teveccüh ider ise ol tarafa i'ānet lâzımdur, [11] dimeden murādı tabî'at i'ānete muḫtāc olup [12] buḫrān-ı nāḳış vāḳi' olduḫda tabî'at müteveccih [13] olduḫı tarafa i'ānet etmek lâzımdur, dimekdür. Bu hummāda [14] ise haşebe buḫrān def'i degildür. Belki hummānuñ 'arāzı- [15] dur. Zîrā haşebe zuḫūrında maḥmûma kerb ve ḳalaḫ ve sâ'ir [16] a'rāz-ı redie zā'il olmaduḫından mā'adā daḥı ziyāde [17] olur. Ve eger buḫrān def'i olaydı a'rāz-ı mezbûre [18] zā'il olur idi. Ve ma'a-hazā murād-ı İboḳrāt mu'terizûñ [19] i'tirāzı üzere zâhiri üzre olaydı hiç [146b] [01] bir istifrāğda 'aks-i mādde ma'ḳûl olmamak lâzım gelür [02] idi. El-Hāşıl haşebe zuḫūrında faşdı tecvîz [03] etmeyenler İboḳrāt ve Cālînūs kelāmından bî-ḫaber oldılar. [04] Zîrā tabîbān-ı mezbûrān hummeyāt-ı ḥāddede olan [05] istifrāğāt tabî'iyye-i ḳalîle maḥmûm degildür, didiler. [06] Zîrā istifrāğ-ı āḫir muḫtāc olmağla tabî'atuñ fi'li [07] nāḳış olur. Tabî'ata i'ānet lâzımdur, didiler. Pes [08] imdi böyle olıcaḫ bu hummāda vāḳi' olan haşebe [09] istifrāğ-ı ḳalıldür. Tabî'atuñ nāḳış olan fi'li faşd [10] ile tekmîl etmek lâzımdur. Ve daḥı Merḳādo ḫekîm haşebe [11] zuḫūrında faşd ma'ḳûl tedbîr olmaz, didi. [12] Zîrā faşd ile ḫāric-i bedende olan haşebe dāḥil-i [13] bedene rücû' etmedükden mā'adā faşd sebebi ile [14] tabî'atuñ yüki taḫfîf olmağla ḳuvvet ḫāşıl ider. [15] Ve faşddan mā-baḳıye olan māddeyi sühûlet ile ḫāric-i [16] bedene def' ider, didi. Ve daḥı didi ki ta'affün ve semmiyyet- [17] den ḫāşıl olan imtilāyı faşd etmeyüp ḫālî [18] üzere terk etmeden ḫāşıl olan zarar haşebenüñ [19] dāḥil-i bedene rücû' etmesi zararından ziyādedür, didi. [147a] [01] Zîrā imtilāda semmiyyet çok olmağla faşd lâzımdur. [02] Eger ḫekîm haşebeler faşd sebebi ile dāḥil-i bedene rücû' [03] ider ise de ve daḥı tabîb-i mesfûr haşebe zuḫūrında [04] faşduñ أولونيتتى üç vechile işbāt eyledi. Vech-i [05] evvel; tabî'at haşebe tarîḳi ile mādde-i keşireyi def' [06] idemez. Şey'-i

‘kalil mündefi’ olur. Belki ašlā fāyda [07] hāşıl olmaz. Ammā dāhil-i ‘urūķda ahlāt-ı keşire [08] müte‘affine bākī kalur. Faşd olunur ise ahlāt-ı [09] mezbûre istifrag olunur, didi. Vech-i şānī; hummāya [10] sebep olan müte‘affin ve semmī hılţuñ cümlesi yürek [11] etrāfında ‘urūķ-ı kebîrdedür. Ammā haşebe āverde-i [12] şa‘riyyede olan hılţuñ raķikini ve cüz’isini tabī‘at-ı [13] cilde def’ etmeden zāhir olur. Böyle olıcaķ ‘urūķ-ı [14] kebîrden istifrag evlādur. Zîrā faşd ile semmī [15] müte‘affin hılţuñ ihrāc olunması ile tabī‘at-ı tahte’l [16] bār ma‘mûren qalmaz, didi. Vech-i şālis; bu hummānuñ [17] māddeinde ta‘affün ve semmiyyet ne mertebe ziyāde olur [18] ise muḥāţara daḥı ol kadar ziyādedür. Pes imdi [19] böyle olıcaķ faşd olındığı taķdîrce mādde-i haşbeden [147b] [01] beş altı dirhem şey’uñ dāhil-i bedene rücū’ etmesi [02] mazarratından mādde-i hummānuñ ta‘affün ve semmiyyetin taķlîl [03] ve tenķiş etmek evlādur, didi. Hāşıl-ı kelām kuvvā-yı [04] ‘alîl müsā’id olup ‘urūķda imtilā müşāhede [05] olunur ise faşd etmek lāzımdur. Ve nef’i müşāhiddür. [06] Ammā haşebe zāhir olduķda müşhil ğāyetü’l-ğāye [07] memnū’ ve ḥaţarnākdur. Zîrā müşhil ‘urūķda olan [08] māddeyi ihrāc itmez ve tahrîk-i mevādd ider. Ve ğaleyān-ı [09] ahlāta sebep olduğından mā‘adā tabī‘atuñ haşebe [10] tarîķi ile māddeyi ḥāric-i bedene def’ etdiğini dāhil-i [11] bedene rücū’ etdürmesinde şekk yokdur, didi. [12] Ammā haşebe zāhir olmazdan evvel imtilā-yı ‘uruk [13] mutavassıtu’l-hāl iken istifrag olındı ise ve- [14] yāḥūd marîz za‘ifü’l-kavî ise haşebe zāhir [15] olduķda faşd etmek kaţ’a cāiz degildür. Belki muḥāţara-i [16] ‘aẓimesi vardur. Zîrā maḥmûm za‘ifü’l-kavî iken [17] faşd olinsa kavî daḥı za‘if olur za‘af [18] kavîden tabī‘ata daḥı za‘af müstevlî olur. [19] Mādde-i marāz ile muḥārebeye iktidārı olmaz [148a] [01] ve inzāc-ı māddeye daḥı kâdir olamayup maġlûb [02] olmaĝa sebep olur. İmdi kavî za‘if olup [03] marîz sükûn üzre olmadığı hâlde faşd etmege [04] imkân olmadığı taķdîrce, bedende olan semmī hılţuñ [05] ihrācına ḥükemā-yı müteahḥirîn bedel-i faşd şîşe konmaķda [06] ittifaķ eylediler. Zîrā şîşenuñ fi’li serî’dür ve nef’i [07] ‘aẓîmdür. Ve kan ile müte‘affin olan ahlāt-ı semmiyye- [08] yi istifrag ider. Ervāhı taḥlîl itmez. Ervāḥ [09] mütehallil olmamaĝla kuvā daḥı mütehallil olmaz ve ḥarāret-i [10] hummāyı dāhil-i bedenden taşraya def’aten cezb ider. [11] Ve semmī buḥārı yürekden taşraya cezb ider ve [12] sāir a’zā-yı re’isede olan semmī ebḥireyi ve südde [13] hāşıl iden ahlātı vaż’ olunan maḥalle cezb [14] ider ve tabī‘atuñ fi’line i’ānet ider. İmdi şîşe- [15] ler iktizā etdükde maḥmûmuñ oñurgasınıñ ibtidāsından [16] intihāsına varınca iki etrāfına şîşeler koyalar. [17] Ve vaż’ olunan maḥallüñ rengi siyāha yakın veyā mor [18] olur ise şıraṭ ideler. Ve’l-hāşıl dört veyā [19]

beş şişenüñ maħallerini şırať ideler. Ziyāde etmeyeler. [148b] [01] Eger iderler ise istifrāğ ‘anīfdür. Suķūt-ı kuvāya [02] bā’iş olur. Hekīm Merķado her ĥummā ki sebebi semmiyyetli ahlāťuñ [03] ziyāde imtilāsından ola. Bu maķūle ĥummāda şişenüñ [04] fī’li sūhr mertebesidür ve şişeler semmi ĥāric-i bedene [05] cezb etmesi umūr-ı müstağrebedendür, didi. Eger [06] maħmūm nisvāndan ise ve ĥummā dem-i ĥayžuñ ibtidāsında [07] aħz etdi ise veyāhūd dem-i nifās bir hoşca gelmemeden [08] işābet ider ise maħmūmenüñ iki tarafından kaşıklarıñ [09] iç yüzünden dizlerine gelince şişeler koyalar ve her [10] taraftan üçer dānesini şırať ideler ve ziyādece [11] dem çıkaralar. Bu tedbiri Cālīnūs daħı medħ eyledi. [12] Eger şişe komaķ mümkün olmaz ise kuvā-yı maħmūm müsā’id [13] ise ayakdan şāfin tamarından faşd ma’ķıldür. Zīrā [14] tāife-i nisvānı ĥayz ve nifās eşnāsında ĥummā aħz [15] etdükde dem-i fāsīdūñ imtilāsı ekşeriya ‘urūķ-ı raħimde [16] veyā raħime yakın olan büyük tamlarlardadır ve ‘urūķ-ı [17] mezbūrede demüñ müte’affin ve semmī olduğı tabīb-i kāmile [18] ma’lūmdur. Pes imdi böyle olıcaķ faşd etmek [19] ma’ķıldür. Eger bu ĥummāda źa’af-ı kavīden faşd mümkün [149a] [01] olmaz ise veyāhūd ĥummā dem-i bevāsirüñ ihtibāsı sebebi [02] ile ‘ārız olmış ise cumħūr ĥükemā-yı Lātīn müteahħir- [03] leri maķ’ada dört sülük urmada ittifāķ eylediler. [04] Eger maħmūmuñ kuvāsı müsā’id ise beş ve altı sülük [05]urulmada be’is yokdur, didiler. Bā-ħuşuş maħmūmuñ [06] mizāc-ı aşliyyesi sevdāvī olur ise ġāyetü’l- [07] ġāye münāsibdür, didiler. Zīrā sülükler imtişası [08] sebebi ile cemī’ a’zā-yı bātiniyyede muħterik demi ve [09] derdisini cezb ider. Ve a’zā-yı mezbūrede [10] tervih ve istifrāğ vāķi’ olur. Hattā zıkr olınan [11] etibbā sülükler dimāğdan esfel-i bedene bile cezb ider, [12] didiler. Şart-ı şānī; mādde-i ĥummā olan keyfiyyet-i redīe [13] ve semmiyyeyi bād-zehriyāt ile muķābele etmek beyānındadır. [14] Ma’lūm ola ki ba’de’l-faşd sāir ahlāťa nażar olına. [15] Zīrā ahlāť müte’affin olduğda mażarratı kemiiyeti iledür. [16] Ve ahlāť-ı müte’affinde olan semmiyyetüñ zararı tabī’at-ı [17] insānuñ ziyāde zıddı olmağladır. Pes imdi [18] böyle olıcaķ bu iki zararı def’ etmege iki şarta [19] ri’āyet lāzımdır. Şart-ı evvel; ahlāť-ı müte’affinde [149b] [01] olan semmiyyeti miķdār-ı kifāye müleyyin-i ĥafif ile vaķt-i [2] münāsibde istifrāğ itmekdür. Şart-ı şānī; müte’affin olan [3] ahlāťı ta’affünden men’ ve inzāc etmekdür. Ya’nī üslub-ı [4] sābık üzre faşd etmekdür veyā ta’affüni men’ idici edviye [5] isti’māl etmekdür. Zīrā ahlāť-ı müte’affinenüñ mażarratı [6] ya ġaleyāndandır veyā sārī olan eşyādandır ve māni’ü’t- [7] ta’affün olan edviye gerek nebātātdan olsun ve gerek [8] cevāhirden olsun. Hāşıl-ı kelām ahlāť-ı müte’affine- [9] nüñ mażarratını def’

etmege ta‘affün ve ğaleyānı def‘ idici [10] ve hiddeti teskîn idici edviye isti‘māl ideler ve semmüñ [11] zararını def‘ etmege ervāhı tahlilden men‘ ve yüregi [12] hıfz idici ve kuvvet virici bād-zehriyāt-ı bāride [13] isti‘māl ideler veyā edviye-i bāride-i yābise isti‘māl [14] ideler. Ve bu hummāda meşrübātda isti‘māl olınan bād-zehriyāt [15] bunlardur: Ağaç kavunu ve limon ekşileri veyāhūd eşribe- [16] leri. Ammā humūzatlari zāhir ola ve ekşi enār şerbeti [17] ve sikencübin sükkeri zıkr olınan şerbetler iskorzonerā [18] şuyı ile veyā altun itfā olınmuş şuyı ile şerbet [19] olına ve lisān-ı şevr ve semiz otı ve hindibā şerbetleri [150a] [01] ve enār ‘uşāresi ve kuzu kulağı ve kuru ekşileri [02] veyā şerbetleri iskorzonerā şuyı ile şerbet idüp [03] içeler. Ve hāzāk-ı müteahhırin zıkr olınan şerbetlere [04] ve temirhindi şerbetine veyāhūd altun itfā olınmış [05] şuyı ile veyā iskorzonerā şuyı ile şerbet [06] olınan gül-be-şekere humūzātı zāhir olıncaya dek bir iki [07] katre rūh-ı zāc kosalara ve gül-be-şekerinden yiseler [08] ğāyetü’l-ġāye memdūhdur, didiler. Zīrā rūh-ı zāc [09] ta‘affüni men‘ ve ğaleyānı teskîn ve semmiyyeti karşılar, [10] didiler. Hekim Merkado bu mā-i muqattarı ğāyet medh [11] eyledi. Şıfatı budur: Kuzu kulağı, lisān-ı şevr-i berri [12] ve bostānī, hindibā, iskorzonerā sükkarlı yaprak [13] her birlerinden birer mikdār, mikdār-ı kifāye şuyı ile tahtir [14] ideler ve şu yerine içeler ve zıkr olınan şerbetleri [15] bu şuyı ile ezeler. Ammā tatlı etmeyeler ve eşribe-i mezbūre [16] ile veyā mā-i muqattar ile veyā ğārītün tozından [17] yarım dirhemi veyā terbiye olınmış incüyi ve bād-zehr-i [18] mārī veyā diyāsantū ma‘cūnını hall idüp virse [19] ziyāde münāsibdür ve bu zıkr olınan eşribenüñ cümlesi [150b] [01] bād-zehrdür. Yüregi hıfz ve semmi def‘ ider ve ğaleyānı [02] teskîn iderler ve hükemā-yı müteahhırin bu matbūhı medh eylediler. [03] Şıfatı budur: Yeñi arpayı on kerre mā-i hārr ile ğasl [04] ideler ba‘de bir fincān mağsül arpa lisān-ı şevr çiçeği yarım [05] kabza, kuzu kulağı, hindibā, iskorzonerā her [06] birlerinden birer kabza ağaç kavunu çekirdeği iki dirhem [07] bir vakıyye şuyı ile tahtir olına yarım vakıyye kala ve bir mikdār [08] şeker dahı zamm olına ve humūzātı zāhir olıncaya dek [09] ekşi enār rebī koyup isti‘māl ideler. Muqattar ağaç kavunu [10] şuyını dahı ğāhice şu yerine isti‘māl olınsa [11] ğāyetü’l-ġāye nāfi‘dür. Şıfatı budur: Beş altı ağaç [12] kavunu bütün kabağı ve ekşisi ile ince toğrayalar [13] çekirdeklerini dahı hurde idüp ince koyalar, [14] dört barmağ mikdārı iskorzonerā şuyı ile [15] örteler. Ba‘de tahtir idüp isti‘māl ideler. Bu mā-i [16] muqattar yüregüñ bād-zehridür. Qalbi hıfz ider ve [17] semmiyyeti karşılar. Ve ta‘affüni men‘ ider ve bir iki katre [18] rūh-ı zāc kosalara ğāyetü’l-ġāye münāsibdür ve ef‘āl-i [19] mezkūreye takviyyet virür ve bu zıkr olınan şerbetleri [151a] [01] ve

maṭbūḥları ibtidā'-i ḥummādan müleyyin virecek vakit [02] gelinceye dek vireler. Bu ḥummāda cevāhirden ve ğayrıdan [03] isti'māl olunan bād-zehriyāt bunlardır: Tıyn-ı maḥtūm, [04] kil-i ermenī, mercān, geyik boynuzu, yāḳūt, aġdāy [05] zümrüd, geyik yüreginde olan kemük incü, bād-zehr-i [06] mārī, diyāsentū ma'cūnı ve bunların emşālī gibi ve [07] bu zıkr olunan bād-zehriyāt semmūñ şiddetini kesr [08] etdüğinden mā'adā a'zā-yı re'iseye semmūñ nüfūzına [09] mānī' olur ve ervāḥa taḳviyyet virür ve kuvā-yı [10] taḥlīle ḳomaz men' eyler ve yübüseti ile ta'affüni ḳarşılar. [11] Binā'en 'alā zālīk Merḳādo ṭabīb cemī' bād-zehriyāt-ı bāride [12] cümle ebdān ve aḥlāṭa ve cemī' ṭabāyi'a nāfi' ve münāsıbdür. [13] Me'kūlāt ve meşrūbātına ḥılt olınsa ta'affüni ve semmiyyeti [14] muḳābele ider, didi. Ammā bu ḥummāda bād-zehriyāt-ı ḥārre- [15] den ziyāde ihtirāz lāzımdır. Meşelā tiryāk ve meşir ve [16] 'anber ve anceliḳā didükleri kök melā'ike köki dimekdür [17] ve dārçin ve usḳürdiyün gibi bunları virmeye ziyāde [18] teemmül ve tefekkür lāzımdır. Eger ṭabī'at-ı maḥmūm balġamı ve havanuñ [19] bürüdeti ġālib ve maḥmūm-ı mesen ve ḥummānuñ şiddeti daḥı [151b] [01] yoḥsa bu şürette bād-zehr-i bāride ile hārreyi [02] ḥalt idüp şey'-i ḳalīl virmek lā-be'isdür ve eger [03] şurūṭ-ı mezbūreye ri'āyet olunmayup verilür ise [04] bād-zehr-i hārruñ ṭabī'atı ḥār olmaġla ḥummānuñ ḥarāreti [05] ziyāde şedīd olur ve ġaleyānı arturur ve aḥlātı [06] taḥrīk ider. Belki aḥlāt-ı fāsīde ve semmiyyeyi taḥrīḳ [07] ve terḳīḳ etmekle a'zā-yı re'iseye nüfūz etdürür. [08] Ammā bu faḳīr-i pür-taḳşīr bād-zehriyāt-ı hārreyi ne bu [09] ḥummāda ve ne ṭā'ūnda isti'māl etmek vāki' oldı. [10] Ma'lūm ola ki zıkr olunan cevāhirüñ menāfi'-i keşīresi [11] vardır. Zīrā cevāhir bürüdet ve yübüseti ile ta'affüni [12] men' ider. Ve bi'l-ḥāşşa semmiyyete muḳābil olur ve a'zā-yı [13] bātıniyyeye ḳuvvet virür ve ba'zı 'uzva ḥāşşa-yı [14] maḥşūşası vardır. Meşelā seyelān yüregün ġāyet [15] şıddīḳdür ve havānuñ semmiyyetini men' ider ve zümrüd dimāġına [16] ḳuvvet virür [veyā ḳuvvet cigere kuvvet virür ve mercān mi'deye kuvvet virür,]¹⁵ ve aġdāy bād-zehr olduğundan mā'adā [17] feraḥ-ı 'azīm vardır ve ṭopāc ḥaḳḳında ḥükemā-yı 'Arabdan [18] Serābyūn ṭabīb tiryākdan efḍaldür, didi. [19] Cumḥūr-ı eṭibbā incüyi ve kil-i ermeni ile tıyn-ı maḥtūmdur. [152a] [01] Medh eylediler ve müteahḥir'in taşḍīḳ eylediler ve cevāhir-i [02] mezbūrenüñ isti'mālinde ḥüsn-i tedbīr budur ki; edviye-i [03] mezbūreyi muḥkem saḥḳ ideler. Ba'de ince elekden [04] geḳüreler. Ba'de şomaḳı mermer üzerinde tedric ile [05] mā'-i verd ḳoyarak saḥḳ ideler. Ḥattā yaġ gibi ola aġza [06] alındıġda ḳıırdısı olmaya. Ya'nī vücūdı müşāhede [07] olmaya ve

¹⁵ Der-kenardır.

ba‘de’t-terbiye kurıdup vaqt-i hâcetde [08] tenāvül olına. Ma‘lûm ola ki bād-zehr-i mārī [09] müteḳaddimîn ve müteāḥḥirîn ittifâkı üzre tã‘ûnda ve [10] ḥummā-yı redîede virilmesi ğāyet memdūḥdur. Ammā [11] miḳdār-ı isti‘mālinde ihtilâf eylediler. Müteḳaddimîn [12] beş buğdaydan ziyāde virilmesin tecvîz eylemediler ve [13] ziyāde olursa muḫır ḡann eylediler. Ammā müteāḥḥirîn [14] tecrübelerinde beş buğday miḳdār bād-zehrûn menfa‘atı [15] yokdur, didiler ve yarım dirheme dek virilmesini [16] tecvîz eylediler. Mahire-i müteāḥḥirînden Zaḳota nām ṭabīb [17] *Mu‘ālecāt-ı Ġarîbe* nām kitabında ḥikāyet eyledi ki bizüm [18] diyārımızda ḥummā-yı redîe emrāz-ı vāfideden oldı. [19] Mezḡeb-i müteḳaddimîn üzre bād-zehr virdüğümüz marazı [152b] [01] helāk oldılar. Ammā yarım dirhemden bir dirheme dek virdüğüm [02] ḡalāş oldı, didi. Ve Fragozo nām ṭabīb daḡı [03] bu ḥummāda bir dirhem içenlerûn ekşerî ḡalāş oldı, [04] didi. Ve bu faḡîr-i pür-taḡşîr daḡı zamānımızda bād-zehrûn [05] keyfiyet-i isti‘mālîni bu tarîḡle ihtiyār eyledüm. [Yarım dirhem bād-zehr ve eger müsinn ise bir dirhem]¹⁶ bir küçük [06] gümüş ḡāvanda muḡkem saḡḡ olına ba‘de tedric ile [07] mā’-i verd taḡtîr idüp ve ḡall ideler ve bir fincān ṭolınca [08] mā’-i verd ḡoyalar. Ba‘de iki ḡatre limon şuyı şıḡup [09] vireler veyāḡūd iki veyā üç ḡatre rūḡ-ı zāc [10] ḡoyup vireler. Ve bu ḡummāda mürekkebātdan isti‘māl [11] olınan müferriḡ-i yāḡūtı bārid ve diyāsentū ma‘cūnı [12] ve Merkado’nuñ kil-i ermeni ma‘cūnıdur. Şıfatı budur: Kil-i [13] ermeni, mā’-i verd ile meshūḡ ola. Dört dirhem [14] tūrmantilā köki, anceliḡā her birlerinden ikişer dirhem [15] kırmızı mercān bir dirhem fil dişi, geyik boynuzı [16] şomaki mermerde ezilmiş ola ve kırmızı gül ḡurusı [17] her birlerinden bir buḡuḡ dirhem, ḡavun çekirdegi ve aḡaç [18] ḡavunı çekirdegi ve penbe çekirdegi leblerinden ve ḡuzı [19] ḡulaḡı ṭoḡmından ve zıḡr olınan leblerûn her birlerinden [153a] [01] bir dirhem ānīsūn, rāziyāne, dārḡîn, ‘ūd aḡacı [02] şarî şandal her birlerinden yarım dirhem, aḡaç ḡavunı [03] ekşisi ile ḡamîresi yoḡurup ma‘cūn şeklinde [04] olduḡda iki veyā üç dirhem tenāvül idüp üzerine [05] isḡorzonerā şuyı içeler. Ve eger zıḡr olınan mu‘ālecāt [06] arasında ‘alîl-i muḡtaribū’l-aḡvāl ve şeddü’l-a‘rāz [07] olup nabzı suḡūta yāḡın veyā sāḡıt olur ise [08] ibtidā’ uyluḡlarından ayaḡa varınca şîşeler ḡoyalar. [09] Ba‘de arḡasına uralar ve yürek muḡābelesinde olan [10] dört şîşeyi ḡacāmat ideler. Zîrā şîşe zāt-ı [11] semmî ve cemî’-i semmî buḡārî ve ḡaleyān iden ḡarāreti yürekden [12] ve a‘zā-yı re’iseden ayırup cild-i bedene cezḡ ider. [13] Ve eger tekrār iḡtizā iderse urulmada be’is yokdur. [14] Fî’l-vāḡi’ bu faḡîr-i pür-taḡşîr ḡavāssı sāḡıt olup [15]

¹⁶ Der-kenardır.

me'yūs olduğum merzā-yı keşireye minvāl-i meşrūh [16] üzre tedbīr eyledüm. Bilutfullahi te'ālā şifā-mend oldılar. [17] Eger mu'ālecāt-ı merķūma eşnāsında ihtikān iktizā [18] iderse müberredātdan olmaķ lāzımdır. Şıfatı budur: [19] Ebe gümecı, benefşe yaprağı, nilüfer çiçeğı muķaşşer arpa [153b] [01] her birlerinden birer miķdār kifāyet miķdārı şuyla [02] tabħdan soñra yüz elli dirhem mā'-i maţbūħdan alup [03] altı dirhem hıyār şenber balı, benefşe şerbeti ve tatlu bādem [04] yağı her birlerinden yirmişer dirhem 'ādet üzere [05] ihtikān ideler. Eger maħmūmuñ līneti var ise bu [06] ihtikānı ideler. Şıfatı budur; arpa cūlābı ve tavuķ [07] şuyı, her birlerinden altmışar dirhem şeker yirmi dirhem [08] bādem yağı on dirhem yımırta şarusı, iki dāne [09] 'ādet üzere ihtikān olına ve bu hūķne ā'zāya [10] taķviyyet virür ve em'āyı ledğ iden hıltı ğasl ider [11] ve ledğini men' ider ve em'āyı taķarruħdan hıfz ider [12] ve eger maħmūma ğaşeyān vāķi' olur ise ve kay etmege [13] tabi'atuñ iktidārı yoħsa ve kay etdükde şey'-i ķalil [14] çıķup ğaşeyān def' olmaz ise fātirden ziyādece [15] harāretli bir kāse kaynamış şuya otuz dirhem [16] sikencübīn sükkeri koyup vireler. Eger bunuñla kay ide- [17] mez ise muzır degildür. Zīrā sikencübīn tebrīd ider [18] ve mi'dede olan ahlātı taķtī' ider ve ğaleyān-ı ta'affūni [19] men' ider ve her aħşām maħmūma buzūr-ı erba'-ayı bāride [154a] [01] müstaħlebini ma'-i hindibā ile müstaħleb eyleyüp ve bir [02] miķdār nilüfer şerbeti daħı zamm idüp def'aten vireler. [03]

On üçüncü faşl; hummā-yı rediēde vāķi' olan [04] a'rāz-ı rediēnüñ mu'ālecesi beyānındadır. Ma'lūm [05] ola ki bu hummāya bā'ış olan ahlāt-ı rediē ve semmiyye [06] hareket eyleyüp eşref-i a'zādan birine işābet [07] ider ise gūnā-gūn a'rāz-ı rediē irāş ider. [08] A'zā-yı mezbūre muħāfaẓa olunmaz ise helāk marīza [09] bā'ış olur. Zīrā bu hummānuñ a'rāzinuñ redā'eti nefsi [10] hummānuñ redā'etinden eşeddür. İmdi a'rāz zāhir [11] olduķda ihmāl olunmayup tedbīr eylemek lāzımdır. [12] Ve ħazāk-ı müteaħħirīn tecrübelerinde böyle buldılar ki [13] eger maħmūma seher ve baş ağırsı zāhir olur ise [14] der-'aķab hezeyān tārī olur ve 'aķīb hezeyānda [15] sersām tārī olur ve eger 'ataş-ı müfriţ sebebi [16] ile boğaz içinde yaralar vāķi' olur ise der-'aķab [17] teşennüc 'ārız olur ve eger ta'āma iķbāl etmeyüp [18] uşanur ise der-'aķab vec'a-ı mi'de 'ārız olur. [19] Ve eger ğaşeyān vāķi' olur ise der-'aķab fūāk-ı [154b] [01] şedīd 'ārız olur. Hāşıl-ı kelām 'arāz-ı ħafīden [02] soñra a'rāz-ı şedīd 'ārız olur. Tedbīrinde müsāmaħa [03] etmeyeler. Ve eger veca'-ı mi'dededür, sebebi nefsi mi'de [04] müstevkīd-i 'ufūnete yaķın olup ve ahlāt-ı semmiyyenüñ [05] cüz'isi mi'denüñ içine duħūl etmegın ve nefsi mi'de [06] daħı 'użv-ı 'aşabī olup ħattā ziyāde olmağın serī'an

[07] müte'ellim olur. Ağziyeye ikbâli olmaz veca'-ı mi'de ve [08] gâşeyân ve kay ve fûâk 'arîz olur. Pes imdi [09] böyle olıcağ mümkün olur ise sâbıkân zıkr olınan [10] müleyyin-i hafîf virile veyâhûd ihtikân olına ve şurût-ı [11] faşd-ı mevcûde olduğu taqdîrce kan almak dağı cāiz- [12] dūr. Ve eger müleyyin ve ihtikânla veca' sâkin olmaz ise [13] mi'deyi delk ideler. Zîrâ delk ebhîre-yi muzırrayı [14] ve ahlât-ı semmiyyeden mi'deye dâhil olanı taşra- [15] ya cezib ider veyâhûd muḳavviyü'l-mi'de olan edhânı [16] süreler. Meşelâ, ayva ve maştakî yağlarını ve bu yağlardan [17] ziyâde hâr olan edhânı sürmeyeler ve gâhice [18] isḳorzonerâ ve lisân-ı şevr sularını gâyet ısıcağ [19] içmek nâfi'dür ve ekşilerden ağaç kavunu ve limon [155a] [01] ve enâr ekşileri ziyâde nâfi'dür. Ve bunların rub- [02] larına bir pâre etmek gibi hâlî idüp vireler ve üzerine [03] isḳorzonerâ veyâ semiz otı şularını bāriden içmek [04] gâyet nâfi'dür. Ve eger mi'deyi ledğ ider hılî hâd [05] olduğu müte'ayyin olur ise muḳaddemâ zıkr olınan müleyyin-i [06] hafîfi virmek mümkün ise vireler ve illâ arpa cülâbını [07] veyâ ayva çekirdeğin veyâ bezr-i katûnâyı pelteşin [08] idüp ve bir kaç katre limon ekşisi dağı koyup [09] ısıcağ içeler ve zıkr olınan bād-zehriyâtdan dağı [10] bir miḳdâr konur ise münâsibdür. Ve eger mi'dede veca' [11] olur ise bir etmegi ortasından yarup iç tarafını [12] âteş muḳâbelesinde kızdıralar ve üzerine ekşi enâr [13] 'uşâresi dökeler ve üzerine diyârudon tozından [14] eküp ısıcağ iken mi'de üzerine zımâd ideler veyâhûd [15] diyârudon tozu yerine mercân tozu ve gül kurası [16] ve dârçîn her birlerinden bir miḳdâr alup cem'ân sahḳ idüp [17] etmek pâresine ke'l-evvel eküp ısıcağ iken mi'de üzerine [18] koyalar. Ve eger mu'âlecât-ı merḳûma ile veca'-ı mi'de sükûn [19] bulmaz ise beyâz haşhâş şerbetini, buzûr-ı erba'a-yı [155b] [01] bāride ile vireler ve bu eşnâda diyâsentrû ma'cûnından [02] eksik etmeyeler. Ve bu hummâda yürekde dağı a'râz-ı [03] redîe zâhir olur ve ba'zı etibbâ ta'dîl-i harâret [04] için yüregün ve cigerün üzerine zımâd-ı bāride [05] komagı nâfi' zu'm eylediler. Ammâ heḳîm Merḳado haṭa-yı [06] 'azîm olmasına zâhib olup men' eyledi. Zîrâ bu [07] hummâda taşradan eşyâ-yı bāride komag cā'iz degildür. [08] Ve fâйда-yı tıbbiyeye muḳâlîfdür. Ma'a-hazâ zımâd-ı bāride [09] hâric-i bedende olan harâret-i ğarîbeyi bürüdeti ile [10] dâhil-i bedene ve belki yürege red' ider ve mesâmmâtı kıpar. [11] Ve nedâve-i beden ile müteḫallil olıcağ ebhîre-i redîeyi [12] habs ider ve ta'dîl-i mizâc etmedüğinden mâ'adâ zımâd [13] olan maḫalde vâḳi' hummânun harâretini ziyâde ider ve [14] harâret-i ğarîziyye za'îf iken ziyâde za'fına sebep [15] olur ve belki harâret-i ğarîziyyenün intifâsına sebep [16] olup, helâk-ı marîza bâ'îş olur, didi. [17] Ve yürek üzerine konması cā'iz olan zımâduñ eczâsı

[18] kuvāyī za‘īf etmedüğinden mā‘adā red‘ī daḥī olmaya [19] ve ḳalbe kuvvet vire ve bād-zehriyyeti daḥī öle ve ervāḥı [156a] [01] in‘āş eyleye, didi ve zıkr olınan evşāf ile [02] mevşūf olmak üzere bu zımādı ihtiyār eyledi. [03] Şıfatı budur: Aḡaç ḳavunı çekirdegi içi ve ḳuzı [04] ḳulaḡı toḥmı, lisān-ı şevr çiçeği, gül ḳurusı, şandal her [05] birlerinden dörder dirhem bād-zehr iki dirhem anceliḳā ḳōki [06] dört dirhem, biştorṭa ḳōki dört dirhem eczā’-yı [07] mezkūre ba‘de’s-saḥḳ ḡubār olduḡdan soñra velā didükleri [08] nesneden bir kīseye ḳoyup ve üzerine bir iki ḳatre [09] isḳorzonerā şuyı saçduḡdan soñra aḡzını muḥkem [10] diküp yürek üzerine zımād ideler, didi veyāḥūd [11] bu mā’-i muḳatṭarı yürek üzerine ḳoyalar. Şıfatı budur: [12] Diyāsentū ma‘cūnı, tiryāḳ her birlerinden sekiz dirhem [13] uskūrdiyūn ve eşḳābīyūza ve ḳuzı ḳulaḡı [14] ‘uşārelerinūñ her birlerinden sekiz dirhem mā’-i verd [15] yüz dirhem üç dürlü şandaldan ḡubār olmuş ola [16] on dirhem dārḳīn dört dirhem misk ve ‘anber her [17] birlerinden yarım dirhem incü meshūḳ bir dirhem misket [18] elması ‘uşaresi elli dirhem eczā’-yı mezbūre taḳṭīr [19] olınuḡdan soñra bir bez şokup ısıcaḳ iken yürek [156b] [01] üzerine ḳoyalar ve ṭabīb-i mezbūrdan mervīdür ki bu mā’-i [02] muḳatṭar mu‘tedildür. Ḥarāret ve ḡaleyānı arturmaz ve yürece [03] fāyda-yı ‘aẓīmdür. İsti‘māl eyledüğim merzāda menāfi‘-i keşīre- [04] sin müşāhede eyledüm, didi. Ve mahire-i eṭibbādan [05] Zaḳota bu ḥummāda vāḳi‘ olan ḥafaḳāna bu ma‘cūnı ihtiyār [06] eyledüm, didi. Şıfatı budur: Emlec murabbāsı otuz dirhem, [07] lisān-ı şevr çiçeği murabbāsı yirmi dirhem, fil dişi bürāde- [08] si iki dirhem, geyik boynuzı bir bucuḳ dirhem, diyāsentū [09] ma‘cūnı beş dirhem, bād-zehr-i mārī bir bucuḳ dirhem, [10] döḡülmüş uskūrdiyūn bir dirhem, aḡaç ḳavunı ekşisi [11] beş dirhem, iskorzonerā şerbeti ile ma‘cūn idüp [12] iki veyā üç dirhem tenāvül eyleyüp üzerine [13] isḳorzonerā şuyı içeler. Eger ishāl ‘arız [14] olur ise sebebi aḥlāt-ı redīe ve semmiyyeyi [15] ṭabī‘at def‘ etmesindendür. Eger ishāl böyle olur [16] ise maḥmūm ba‘de’l-ishāl ḥıffet-i beden müşāhede ider. [17] Bu ‘arāz tedbīre muḥtāc degildür ve eger ṭabī‘atuñ [18] teşvīşinden ve aḥlātuñ ledḡinden ‘arız oldu [19] ise em‘āyı taḳarruḡdan ḥıfz ve bedene taḳviyyet vermek [157a] [01] için ‘ilāca muḥtācdur. Velakin def‘aten ṭabī‘atı [02] ḳabz etmeden ihtirāz ideler ve bu ḥuḳne ile ‘amel [03] ideler. Şıfatı budur: Arpa cūlābı, ṭavuk şuyı, her [04] birlerinden birer küçük kāse, şeker yirmi dirhem, tāze [05] yımırta şarusı iki dāne, gül yaḡı on dirhem, [06] ve eger em‘āda ḳarḡa vāki‘ oldu ise līnet ile [07] ḳan görünür ve em‘āya maḡs ‘arız olur. [08] Bu şūretde ihtikān-ı mezbūre keḳinūñ bögrek yaḡından [09] on dirhem zamm idüp ihtikān ideler ve eşribeden [10] semiz otı ve sükkerli yapraḳ

eşribesi vireler [11] ve maṭbūḥlarını şu yerine vireler. Ve eger līnet ifrāt [12] üzere olup sukūṭ-ı kavī ihtimālī var ise kuru [13] gül şerbetini edviye-i mezbûre maṭbūḥı ile vireler. [14] Ve eger bu daḥı te'sîr eylemez ise gül kurusu şerbetini [15] mersin şerbeti ile ḥalt idüp vireler ve zıkr [16] olınan eşrîbe-i kâbîza kable't-ṭa'am virile. Ve eger [17] ba'de't-ṭa'am virilür ise līneti arturur ve eger iktizā [18] ider ise iki dirhem mersin toḥmı ḥamîresini bir [19] miqdâr gülbeşeker ile ḥalt idüp vireler eger 'aṭaş [157b] [01] 'arız olursa sebebi ruṭbātuñ nokşânından [02] ve ḥummānuñ şiddet-i ḥarâretindendir. Bu sebep ile lisāna [03] ḥuşûnet ve çatlamak 'arız olur. El-'ilâc bu [04] eczānuñ suyu ile ağzı maṣmaṣa ve gârgara ile [05] gâsl etmektür. Sıfatı budur: gül suyu veyâ semiz [06] otı veyâ iskorzonera sularına birkaç ṭamla [07] sirke koyup gârgara ideler. Zîrâ bu sular lisānuñ [08] ḥuşûneti ve ebḥireden duḥān gibi terāküm iden pası [09] gâsl ider, ba'de ıslanmış bezr-i kâṭunā lü'âbı ile [10] lisānı ve boğazı gâsl ideler veyāḥūd bir miqdâr [11] keşîrâyı kavun çekirdeği lebeni ile ḥab düzeler [12] ve ağızda tutup ezildükde yuṭalar veyāḥūd [13] âbîce bâdem ḥarîresi içeler ve gâḥîce maḥmûmuñ [14] dilinde pas bir mertebe müterākım olur ki kuru [15] gâsl olur. Bu şürette ba'de'l-gârgara-i vel-gâsl [16] gümüş kaşık ile kazıyalar ba'de gâsl ideler [17] ve eger pāk olmaz ise ihtimâldür ki ebḥire-i redîe [18] dimāğa şu'ūd eyleyüp mültehib ola ve hezeyân [19] îrâş eyleye bu 'arîza daḥı ihtimām lâzımdır. [158a] [01] Pes imdi böyle olıcaḥ üşîrüdîñ didükleri [02] tılayı koyalar. Zîrâ bu tılâ dimāğa şu'ūd iden [03] ebḥireyi men' ve red' ider. Sıfatı budur: Gül sirkesi, [04] mâ'-i verd, dühn-i verd her birlerinden birer fincân muḥkem [05] ḥalt olındukdan soñra ketân bezini üç dört [06] kat idüp alnından yukarı üç barmaḥ miqdârı [07] yaşşı idüp bir şakîkadan bir şakîkaya varınca ko- [08] yalar ve eger baş ağrısı ve arḳa ağrısı ve bütün [09] beden ağrısı 'arız olur ise esbâbı müte'affin [10] ve semmî aḥlâṭdan şu'ūd iden ebḥiredür ve eger 'arâz-ı [11] mezkûre ḥummānuñ evvelinde ṭarî olur ise mu'aẓẓam [12] mu'âleceleri faşd etmektür ve sâbıkân zıkr olınan [13] ḥukne ile ihtikân etmektür ve eger vakt-i ibtidâ geçüp [14] faşd ve ihtikân ile 'arâz-ı mezbûre mündefî' [15] olmaz ise şu'ūd iden ebḥirenüñ gâyet semmî [16] ve şiddetli olduğına delâlet ider ve şu'ūd etdüğü [17] mahalli ledğ etmesine delâlet ider ve eger marîzuñ [18] ızdırâbı baş ağrısından olup ve mu'âlecât-ı [19] merkûma ile sâkin olmaz ise maḥmûmuñ dizlerini [158b] [01] ve ayaklarını bu mâ'-i maṭbūḥ ile sıkça sıkça gâsl [02] ideler. Sıfatı budur: Pâpadya çiçeği, ebe gümece, kâmiş [03] yaprağı, her birlerinden birer avuç miqdâr-ı kifâye suyla [04] ṭabḥdan soñra gâsl ideler. Ba'de dizlerinden aşağı- [05] sını ekşeriya delk ideler ve kâba etlerini mıkrame ile [06] bekçe

bağlayalar veyā qurı şıŝe kıoyalar ve baŝ [07] űzerine űŝirűdınű tılāsını eksik etmeyeler. [08] Ve eger yine sākın olmaz ise alnına ve ŝaķıķalarına [09] ve burnının deliklerine popliyon merhemi sűreler [10] ve yirmi dirhem ak ھاŝھاŝ ŝerbetini lisān-ı ŝevr ŝuyı [11] ile ezűp vireler. Ve eger aķrı arķada ise [12] delk ideler. Zırā delk mesāmmātı aķar ve ebħireyi [13] taħlıl ider ve eger belde ise iħtiķān-ı leyyine-i merķűme- [14] yi terk etmeyeler. Ve eger seher ‘arız olursa sebebi [15] ħummānuñ ifrāt-ı ğaleyānından ve ħarāret-i ħummādan ve [16] ŝu‘űd iden ebħirenűñ ħiddetinden ve ledĝ ve yűbűsetden- [17] dűr. Vāķı‘ā seher ā‘rāz-ı redīedendűr. Zırā kıuvāyı [18] taħlıl ider ve ebħire ile ma‘ā aħlāt-ı fāsidenűñ [19] raķıķını dimāĝa ŝu‘űd etdűrűr ve der ‘aķab hezeyān [159a] [01] irāŝ ider ve ba‘de sersām ‘arız olur. İmdi [02] lāzım olan budur ki ŝu‘űd iden ebħireyi ve [03] aħlātűñ raķıķını ‘aks-i mādde eyleyűp ğaleyānı [04] tesķin eyleye ve ħarāret-i ħummāyı tebrīd eyleye. Meŝelā [05] maħműmuñ dā‘imā dizlerinden aŝaĝısını delk-i ķavī eyleye- [06] ler ve ķaba etlerini mıķrame ile pek bağlayalar veyā qurı [07] ŝıŝeler baldırlarına ķekeler ve maħműm olduĝı meķāna [08] maŝna‘ ŝāz-ı revān kıoyalar ve műsekkın merzāyı [09] műberredāt ile tebrīd eyleyeler. Meŝelā sirke ile mā’-i [10] verd ŝaķalar ve etrāfına tāze sűĝűd yapraĝı [11] aŝalar ve űstād-ı sāzendeye maķāmāt-ı mű’eŝŝer ķaldurup [12] ve ħűb nefesli ħānendeye daħı naĝamāt-ı laťife oķuda- [13] lar ve bu eŝnāda ħānende ve sāzendeyi def‘ idűp [14] ħarāreti tesķin idici ve dimāĝa ebħire-i redīeyi [15] ŝu‘űddan men‘ ve red‘ idici műnāsib műnevvim vireler. [16] Ve dimāĝa ebħire-i laťife-i bāride ŝu‘űd idici [17] aĝziye-i bāride vireler. Meŝelā gűndűzin semiz otı [18] ŝuyı ile maťbűħ bādem ħarīresi vireler ve aħŝam [19] bu műstaħleb-i műnevvim vireler. Ŝıfatı budur: Buzűr-ı [159b] [01] erba‘a-yı bāride lűbblerinűñ her birlerinden beŝer dirhem, [02] ak ھاŝھاŝ toħmı űķ dirhem taŝ havānda muħkem [03] dűĝeler ve bir baŝ ak ھاŝھاŝ kıaynamıŝ ŝuyı [04] ezűp def‘aten vireler veyāħűd bu ŝerbeti vireler. [05] Ŝıfatı budur: tatlı marul, semiz otı her birinden [06] yarım ķabza, ak ھاŝھاŝ bir baŝ mıķdār-ı kifāye ŝuyı [07] taťħ ideler. Ba‘de on beŝ dirhem ak ھاŝھاŝ ŝerbetini [08] ezűp vireler. Ve bu edħān sűrilűr ise ĝāyet [09] ma‘ķűldűr. Ŝıfatı budur: Benefŝe, nilűfer, ak ھاŝھاŝ [10] ve it űzűmi yaĝlarını ŝaķıķalarına ve burun [11] deliklerine sűreler ve popliyon merhemi daħı [12] sűrilűr ise nāfi‘dűr. Eger bunlar daħı te’ŝir [13] eylemez ise bu mā’-i maťbűħa bir yeñi bārid sűngerı [14] maťbűħ ısıcaķ iken baturup burnına tűtalar. [15] Ve ŝaķıķalarına ve alnına ħārrān bağlayalar. Ŝıfatı budur: [16] Bezr-i benc yapraĝı bulunmaz ise toħmı lűffāħ kűki, ak [17] ھاŝھاŝ baŝı, her birlerinden beŝer dirhem, tatlı marul [18] ‘uŝāresi otuz dirhem, mıķdār-ı kifāye ŝuyı taťħ- [19] dan

soñra ā‘māl-i mezbūreyi ideler ve eger hezeyān elde [160a] [01] ve ayakda ra‘şe ve nevmde şayıqlamak ve uyandığı [02] hâlde şaşkınlık ‘arız olur ise esbābı [03] dimāğa ebhıre-i hādde şu‘ūd etmedendür. Ve eger buhār-ı [04] münbit a‘şāba şu‘ūd idüp ledğ ider ise [05] ra‘şe ihdās ider ve eger nefsi-i dimāğa şu‘ūd [06] iderse hezeyān irās idüp sersāma inzār [07] ider. İmdi sersām zāhir olmazdan evvel ‘aks-i mādde [08] etmek ile muķābele ideler. Meşelā dizleri ayağa varınca [09] delk ideler ve kaba etleri mıķrame ile bağlayalar [10] veyā kırı şişe uralar ve baldırlarına dağı [11] sıkça sıkça kırı şişe koyalar ve eger hezeyān [12] bu mu‘ālecāt ile sākın olmaz ise maħmūmuñ arķa- [13] sına sekiz veyā on şişe koyup dördüni hacāmat [14] ideler ve yine sākın olmaz ise ebhıre ve hıltuñ [15] raķıķı nefsi-i dimāğda müstaķarr olduğına delālet ider. [16] Zīrā ‘aks-i mādde ve redā‘et te‘şir eylemedi. İmdi [17] bu şüretde nefsi-i dimāğı tenķih itmek lāzımdır. [18] Amato nām tabīb bu ĥummāya mübtelā olanlaruñ birisine [19] hezeyān-ı şedīd ‘arız oldu. Ve bir tedbīr ile sākın [160b] [01] olmadı iki kaşınıuñ arasından yukaru toğruluğında [02] görinen tamardan faşd etdüm. Hezeyān sākın oldu, [03] didi ve heķīm Merkādo hezeyān ‘arazı için burun [04] içinde olan tamardan faşd etmek ma‘ķıldür, didi. [05] Ve ba‘de koyunuñ aķ cigerini kendü harāreti ile başa [06] koyup şarsalar dimāğıuñ harāret-i ģarīziyyesine [07] imdād ider ve ahlāt-ı fāsıdeyi taħlil ider veyā- [08] ĥūd güvercin pālazını şağ iken arķasından [09] yarup başa uralar. Ve eger bu ĥummāda letarģis ve [10] sübāt ‘arız olur ise sebebi müte‘affin olan [11] ahlāt-ı fāsıde ve semmiyyede ma‘ā olan çıñ balģam [12] veyāĥūd sā‘ir ahlāt-ı ģalīze ile olan balģam ģaleyān [13] etdüği vaķtinde dimāğa mükedder ervāĥ buhār-ı ģalīz [14] şu‘ūd etmedendür. Binā‘en ‘alā zalik maħmūma nevm-i ģarīķ [15] ‘arız olur. İmdi nevm-i ģarīķa māni‘ olıcaķ [16] tedbīr-i aĥsen budur ki; bā‘iş-i nevm olan buĥarı [17] esfel-i bedene minvāl-i meşrūĥ üzere ‘aks-i mādde [18] ideler ve nevm ģalebe etdükde el ve ayak parmaklarını [19] acıyacak mertebe çekeler veyāĥūd koldan ve [161a] [01] baldırından kıllar koparalar. Eger bunlar dağı te‘şir [02] itmez ise arķasına şişeler urup hacāmat [03] ideler veyāĥūd eñsede saç dökündüği maħalle [04] şişeler urup hacāmat ideler. El-ĥāşıl uyumağa [05] māni‘ olalar ve başına ūşirūdīnū tılāsını [06] pāpadya yağı ile ĥalt idüp süreler. Ve eger bunlar [07] dağı te‘şir itmez ise şölüş dirhem cünd-i bīdester [08] yirmi dört dirhem sirkede ĥall idüp koķudalar. [09] Bu dağı te‘şir itmez ise ĥükemā-yı lāţin ittifaķı [10] üzere maķ‘ada sülük urup ķuvānuñ taĥammüline göre [11] ķan aķıdalar. Zīrā sülük ‘aks-i mādde ider ve ahlāt-ı [12] ģalīzeyi ziyāde cezb ider. Ĥattā dimāğdan bile [13] cezb ider, didiler. Ve eger bunuñla dağı def‘ olmaz [14] ise

burnına mu‘aṭṭisāt koyalar. Ve bu ḥummāda kulaḡ [15] ardında verem ‘ārız olur ḥükemā-yı lāṭīn Pārūtīdās [16] dirler bu ‘ārız ḡāyet redīdūr. Ḥalās olmuşı azdur. [17] İllā meger verem vāki‘ olduḡda kuvā-yı maḥmūm ba‘zı istifrāḡāta [18] taḥammül eyleye veyāḥūd mādde-i verem taraf-ı āḡire cezb [19] olına veyāḥūd verem müteḥallil ola böyle olduḡı [161b] [01] ḡalde ḡalās olmaḡ me‘mūldūr. İmdi verem zāḡir [02] olduḡda kuvā-yı marīz müsā‘id ise baş tamarından [03] zuhūr etdüḡi tarafından faşd olına, taḥammül-i ḡavī [04] miḡdārı ḡan akıdıla. Eger taḥammüli yok ise, zuhūr [05] etdüḡi tarafından arḡasına şışe koyup ḡacāmāt [06] ideler veyāḥūd bāzūsına şışe koyup ḡacāmāt [07] ideler ve üzerine taḡlīl-i mādde içün pāpadya çiçeḡini [08] ḡaynadup tāze sünger şoḡup verem üzerine [09] koyalar ba‘de yaşını alup ḡoyunuñ ḡoltuḡı altına [10] yaḡın olan yapaḡıdan bir miḡdār alup ısıcaḡ [11] pāpadya yaḡına şoḡup ve verem üzerine ḡārrān koyalar [12] ve müteḡallil olınca müdāvemēt ideler. Ve eger bu daḡı [13] te‘şīr itmez ise bu yaḡuyı uralar. Şıfatı budur: [14] Yımırta şarusı, pāpadya yaḡı, döḡülmüş kettān toḡmı [15] za‘ferān cümle eczāyı havānda döḡüp merhem ola [16] ve ḡārrān verem üzerine koyalar. Zīrā bu yaḡu māddeñüñ [17] raḡīḡını taḡlīl ve ḡalīzini inzāc ider ve deşılmeḡe [18] isti‘dād virūr ve bu yaḡudan ḡavī yaḡu urmaḡ [19] cā‘iz degildūr. Zīrā māddeyi ziyāde cezb ider. [162a] [01] eger verem büyüür ise marīzūñ boḡulmasından ḡavf [02] olunur. Ve eger verem def‘aten ziyāde büyüür ise ziyāde [03] ḡavf olunur. Ḥekīm Merkādo me‘yūs olduḡum merzānuñ [04] veremini altun veyā demir ile keyy eyledüm, semmī ḡıltuñ [05] bir miḡdārı münḡız bulmaḡla ekşerī ḡalās oldılar, [06] didi ve eger bu ḡummāda şoḡulcan zāḡir olur ise [07] sebebi ḡummānuñ semmiyyetinden ve ḡarāretinden şoḡulcan [08] ḡāḡ aḡızdan ve ḡāḡ burnından ḡelūr ve ḡāḡi mütelaşī [09] olup mi‘deyi ledḡ ider ve maḡmūma kerb ve ḡalaḡ [10] ‘ārız olur ve bu şu şoḡulcanı ḡelāk idüp ḡummā- [11] nuñ ta‘affün ve semmiyyetini tesḡin etmek içün Zaḡota [12] nām ṡabīb bu ḡummānuñ a‘rāzında bu şuyı iḡtiyār [13] eyledi. Faḡīr daḡı bu şerbeti taḡsīn iderüm. Şıfatı [14] budur: Temirhindi balı altı dirhem, ḡuzı ḡulaḡı toḡmı [15] ve semiz otı toḡmı, sükkerli yapraḡ toḡmı, her birlerinden birer [16] dirhem, ḡuzı ḡulaḡı ve semiz otı şuları veyā muḡaṡṡarı [17] her birinden yüzer dirhem. Bu şular ile eczā’-yı mezbūr ṡabḡ [18] olına şülüşi gide ba‘de’t-taşfiye venedik tiryākı yarım [19] dirhem ḡırmüz ve diyāsentū ma‘cūnı her birinden birer [162b] [01] dirhem şomaki mermerde ezilmiş geyik boynuzı [02] şülüş dirhem döḡülmüş ḡoralına ve fil dişi bürādesi [03] her birinden yarım dirhem limon ‘uşāresi [04] dört dirhem bād-zehr-i māri

bir denk, [05] kırmızı mercān ezilmiş şölüş dirhem edviye-i [06] merķūmeyi zıkr olınan şularda [07] ezeler. Gāhice birer fīncān [08] içeler. Mim.

3. DİZİN

3.1. ALFABETİK DİZİN

A

ābice *Ar.* sulu, sulandırılmış şekilde.

a.-ur 131b/06

a. 157b/13

‘acele *Ar.* Bir şeyi çabuk yapmaya çalışma, çabukluk, tezlik, acele.

‘adem *Ar.* Var olmama, bulunmama, hiçlik, yokluk.

a.+i ‘aşa 130b/07

a.+et- 133a/11

a.+i tasarrufa 132a/02

acı- Vücudun bir yeri ağırlı olmak, ağrımak, sızlamak, acımak.

a.+i teşhîşden 145b/14

a.-yacak 160b/19

‘ādet *Ar.* Herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usul, görenek, adet.

acıık- Açlık duymak, yemek yeme ihtiyacı hissetmek, acıkmak.

a. 153b/04, 153b/09

a.-an 125b/15

‘afen *Ar.* Çürüme, kokma.

‘acz *Ar.* Güçsüz, kudretsiz, zayıf kimse, aciz.

a.+iyyede (ḥummeyāt-ı a.) 144b/02

a.+ine 137b/11

aç- Bir şeyi kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak, açmak.

ağaç Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki, ağaç.

a.-ar 140b/06, 158b/12

‘aḍalāt *Ar.* Adaleler, kaslar, kaslar sistemi.

a.+ları 124a/19

a.+a 132b/14

adam İnsan, kişi, kimse, şahıs.

ağaç kavunu Akdeniz kıyılarında yetişen limon ağacı cinsinden bir ağacın limondan büyük, pütürlü, kalın kabuklu, çiğ olarak yenmeyip reçeli yapılan, pasta ve şekerlikte kullanılan meyvesi.

a. 125b/15

addolın- Kabul edilmek, sayılmak.

a. 140a/13, 140b/18, 149b/15, 150b/06, 150b/09, 150b/11, 152b/17, 153a/02, 154b/19, 156a/03, 156b/10

ağda Hurdelenmiş, ağda kıvamına getirilmiş (?).

a.+yı 151a/04, 151b/16

ağırlık Vücutta veya vücudun herhangi bir yerinde hissedilen sıkıntı verici durum, rahatsızlık duygusu, ağırlık.

a. 130a/07, 135a/13

ağız Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk, ağız.

a.+da 157b/12

a.+dan 143b/11, 162a/08

a.+a (ağza) 140a/04, 152a/05

a.+ı (ağız) 157b/04

a.+ını (ağızını) 156a/09

ağleb *Ar.* Çok (daha, en, pek) üstün, çok kuvvetli.

a.+i 136a/04

ağrı Vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ızdırıp, sızı, ağrı.

a. 158b/11

a.+sı 154a/13, 158a/08, 158a/08, 158a/09

a.+sından 158a/18

ağziye *Ar.* Yenilip içilecek şeyler. Gıdalar, besin maddeleri.

a. 125b/11, 139b/05, 139b/06, 139b/12

a.+nün 125b/12

a.+si 140a/10

a.+ye 154b/07

a.+yi 139b/11

a.+i baride 159a/17

a.+i mahmum 140a/07

a.+i mezbureye 140a/12

a.+i mezburenün 140a/16

a.+(keyfiyyet-i a.) 140a/08

a.+(men'-i a.) 139b/06

āhir *Ar.* Son, sonuncu, en sonra olan.

a.+de (buhrān-ı ā.) 135a/08

a.+(istifrāğ-ı a.) 146b/06

a.+e (taraf-ı a.) 161a/18

a.+e ('uẓv-ı a.) 143b/02

ahkām *Ar.* Hükümler, kanunlar, emirler, buyruklar, ahkam.

a. 131a/13

a.+ı 121a/15

ahlāt *Ar.* İnsan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen unsurlar.

a. 126a/14, 126a/15, 126b/15, 127a/15, 130a/12, 131b/01, 136a/14, 139b/16, 141b/12, 142a/04, 143a/14, 143b/07, 143b/15, 143b/17, 145b/11, 149a/15

a.+a 138a/06, 141b/07, 143a/12, 147b/09, 149a/14, 151a/12

a.+da 122a/16, 122a/17, 122a/19, 122b/06, 123a/14, 123a/17, 127b/14, 128b/06, 131a/19, 136b/01, 137b/15, 139a/10, 144b/08

a.+dan 122a/04, 126a/15, 143a/10, 158a/10

a.+ı 123b/06, 135b/14, 148a/13, 149b/03, 151b/05, 153b/18, 156b/14

a.+uñ 130b/09, 131a/05, 131a/07, 131a/10, 131b/08, 132a/08, 132a/15, 132b/02, 133a/17, 133a/19, 138a/03, 138b/04, 143a/06, 143a/19, 148b/02, 156b/18, 159a/03

a.+ı ceyyide 125a/02

a.+ı fāsıde 123a/08, 123b/11, 125a/03, 125a/15, 125b/09, 125b/10, 151b/06, 160b/11

a.+ı fāsidenüñ 123b/14, 124b/11, 158b/18

a.+ı fāsıdeyi 160b/07

a.+ı ġalīze 127b/03, 160b/12

a.+ı ġalīzeyi 161a/11

a.+ı keşīre 147a/07

a.+ı mezbūre 147a/08

a.+ı muhtelife 135b/12

a.+ı muhtelifedür 135b/11

a.+ı muhterika 129b/18, 130a/10

a.+ı müte‘affine 130a/01, 131b/02

a.+ı müte‘affinede 130a/14, 149a/16, 149a/19

a.+ı müte‘affinenüñ 127b/07, 149b/05, 149b/08

a.+ı müte‘affineyi 141a/17

a.+ı müte‘affine ol- 136b/04

a. +ı müte‘affin ol- 126a/03

a.+ı redīe 123b/16, 124a/09, 124a/12, 124b/16, 125b/02, 125b/05,

126a/06, 126a/10, 128b/10, 129b/01,
135a/01, 139b/09, 154a/05

e.+ı redieden 130a/07

a.+ı redienün 123b/19, 128a/04,
129a/02, 138b/08

a.+ı rediyyi 139b/10, 140a/05

a.+ı semmiyye 135b/11

a.+ı semmiyyeden 154b/14

a.+ı semmiyyenün 154b/04

a.+ı semmiyyeyi 148a/07

a.+ı ‘urūḳda 126a/13

a.+a (ḡaleyān-ı a.) 126a/02

a.+a (keşret-i a.) 138b/07

a.+a (ta‘affün-i a.) 131b/14

a.+da (taḥt-ı a.) 135a/15

aḥsen *Ar.* Çok (daha, en, pek) güzel.

a.+(tedbīr-i a.) 160b/16

aḥşām Güneşin batma zamanı, günün sonu, akşam.

a. 153b/19, 159a/18

a.+dan 142b/04

aḥvāl *Ar.* Haller, hadiseler, durum, vaziyet, hal, ahval.

a. (‘alīl-i muḫtaribü’l a.) 153a/06

a.+e (‘ākībet-i a.) 135b/07

a.+ı 121a/13, 134a/01

a.+ine (‘ākībet-i a.) 134a/01

a.+ı müstaḫbeline 131a/14

aḥz *Ar.* Almak, kabul etmek.

a.+et- 148b/07, 148b/14

a.+eyle- 121b/04

ak Kar renginde olan rengin adı, beyaz.

a. 158b/10, 159b/02, 159b/03,
159b/06, 159b/07, 159b/09, 159b/16

‘aḳabinde *Ar.* Arkadan, ardından, hemen arkasından, derakap, akabinde.

a. 132a/18

akciger Göğüs boşluğunda nefes alıp vermeye yarayan, sağlı sollu iki parça halindeki vücudun en önemli organlarından biri, akciğer.

a.+ini 160b/05

akıt- Dökmek, akıtmak.

a.-alar (akıdalar) 161a/11

a.-ıla (akıdıla) 161b/04

‘aḳīb *Ar.* Bir şeyin arkasından gelen veya arkası sıra giden (şey), takip eden.

a. 130b/17, 154a/14

‘ākibet *Ar.* Son, nihayet, encam; gelecek, istikbal, akıbet.

a.+i aḥvāle 135b/07

a.+i aḥvāline 134a/01

‘aql *Ar.* Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.

a.+(noḳṣān-ı a.) 137b/05

aḳsām *Ar.* Kısımlar, bölümler, aksam.

a.+ındandur 121b/12

‘aks *Ar.* Bir şeyin zıddı, karşıtı, tersi, akis.

a.+i mādde 146a/06, 146b/01, 159a/03, 160a/07, 160a/16, 160b/17, 161a/11

‘aksine *Ar.* Tersine, tam tersi, hilafına, aksine.

a.+dür 136b/07

aḳvāl *Ar.* Sözler, lakırdılar, akval.

a.+i 141b/08

al- 1. Tıbbi bir müdahale ile çıkarmak.

a.-alar 145a/02, 145a/04

a.-mak 145a/01, 154b/11

2. Sağlamak, elde etmek, temin etmek.

a.-up 153b/02, 155a/16, 161b/09, 161b/10

ā‘lā *Ar.* Daha iyi, daha mükemmel, ala.

a.+dur 141a/06

‘alāim *Ar.* Alametler, nişanlar, izler, alaim.

a. 130a/05

a.+i 131a/01, 131a/17, 131b/10

a.+i ceyyide 121a/17

a.+i redīe 121a/18, 134a/04

‘alāmāt *Ar.* Alametler, nişanlar, izler, alamat.

a. 121a/16

a.+i ceyyide 138a/18, 138b/12

a.+i redīe 138b/14

‘alāmet *Ar.* İşaret, belirti, nişan, emare, alem, araz, alamet.

a. 129a/19, 138b/02, 139a/13, 139a/15

a.+i 137a/01

a.+i ceyyide 134a/07, 134b/05, 138b/10

a.+i ceyyidedür 135a/12

a.+ler 120b/13, 120b/15, 127b/19, 129b/05, 131b/18

a.+leri 120b/09, 120b/10, 121a/01, 121a/14, 126b/17

a.+lerindendür 129b/13	‘ alil Ar. Hasta, hastalıklı, mariz, illetli kimse.
a.+ün 133b/16	
a.+i mahşusunundandır 131a/03	a.+ün 143b/17
	a.+i muẓtaribü’l-aḥvāl 153a/06
a.+i mevtdür 137b/11, 139a/01	a.+(ḳuvā-yı a.) 134b/15, 147b/03
a.+i redīdür 132a/19, 133b/07, 139b/01	alın Yüzün, kaşların üstünden saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı.
a.+i redīe 131b/11, 136b/10	
a.+ -i redīedendür 130b/07, 132a/04, 132a/17, 135b/19	a.+ına (alnına) 158b/08, 159b/15
	a.+ından (alnından) 158a/06
a.+ -i redīedür 130b/05, 132a/01, 133a/04, 133b/03, 134a/19, 135a/13, 135b/03, 135b/06, 135b/14, 136a/13, 136b/12, 136b/14, 137a/05, 137a/06, 137a/14, 137a/17, 137b/04, 137b/15, 139a/03, 139a/05, 139a/18, 139b/03	alt Bir şeyin aşağısında bulunan boşluk veya yer.
‘ ala ’t- tertīb Ar. Tertip üzere.	a.+ına 161b/09
	a.+ında 128a/06
a. 134a/02	altı Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı.
alçak Yerden mesafesi az, yere yakın, basık.	a. 127a/06, 144a/06, 144a/11, 147b/01, 149a/04, 150b/11, 153b/03, 162a/14
a. 123b/09	altıncı Altı sayısının sıra sıfatı, sırada yeri beşinciden sonra, yedinciden önce olan.
aldayıcı Aldatma niteliğine sahip olan, yanıltıcı, aldatıcı.	a. 125b/01
a.+dur 121b/01	altmışar Altmış sayısının “her birinde altmış veya her defasında altmış tane” anlamına gelen üleştirme şekli.
alın- İçilmek, yutulmak.	
a.-duḳda 152a/06	

a. 153b/07

altun Altın sözünün eski metinlerde ve bugün halk ağzında kullanılan asıl şekli.

a. 141a/05, 149b/18, 150a/04, 162a/04

ā'māl *Ar.* Ameller, işler.

a.+i mezbûreyi 159b/19

Āmāsiyye erigi Amasya eriği.

a. 142b/01, 144a/03, 144a/14

'amel *Ar.* Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.

a.+it- 157a/02

ammā *Ar.* Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lakin, ama.

a. 121b/19, 122a/05, 122a/14, 122b/04, 124b/02, 126b/05, 126b/10, 126b/13, 127a/19, 127b/16, 128a/14, 129a/12, 130a/13, 130a/18, 131a/13, 132b/05, 132b/08, 134a/15, 134b/10, 135a/05, 135a/14, 135b/03, 135b/05, 136a/04, 136a/09, 136b/06, 138b/02, 138b/05, 138b/12, 139b/07, 141a/08, 141b/01, 141b/02, 141b/08, 141b/18, 142a/07, 142a/11, 142b/10, 143a/11, 144a/01, 145b/13, 146a/07, 147a/07, 147a/11, 147b/06, 147b/12, 149b/16, 150a/15, 151a/14, 151b/08, 152a/10, 152a/13, 152b/01, 155b/05

Amato Galen tarafından kullanışlı sargı bezi mucidi olarak bahsedilen antik Yunan cerrahı, *Amentes*.

a. 160a/18

'anber *Ar.* Kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne, amber.

a. 151a/16, 156a/16

ancak Fakat, ama, lakin, yalnız, ne var ki, ancak.

a. 138a/06

ancelikā *Lat.* Maydanozgiller familyasından, iki-dört yıllık boyu üç metreyi bulabilen bir bitkidir, melek otu.

a. 151a/16, 152b/14, 156a/05

'anif *Ar.* Şiddetli.

a.+dür 148b/01

ānīsūn *Ar.* Maydanozgiller familyasından bir yıllık otsu bitki. *Pimpinella anisum*.

a. 153a/01

'ankebūt *Ar.* Örümcek.

a. 137a/03

añsızın Beklenmedik bir zamanda, hatırdı yokken, birdenbire, ani, aniden.

a. 121b/04, 132a/01, 132a/04
ara İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık,
mesafe.

a.+sında 153a/06

a.+sından 160b/01

‘araḵ *Ar.* Ter.

a. 134a/13, 134b/05, 134b/09,
134b/13, 135a/04, 135a/10, 135a/17

‘arab *Ar.* Arap yarım adasından çıkıp
yayılmış olan Sami bir kavmin adı.

a.+dan (ḥükemā-yı a.) 151b/17

a‘rāz *Ar.* Alamet, belirti, işaret, araz.

a. 121b/08, 122a/09, 128a/19,
132b/15, 141a/07, 154a/10, 156b/17

a.+dan 138a/12

a.+ı 121b/02, 126a/18, 134a/13,
160b/03

a.+ıdur 146a/14

a.+ına 121b/15, 121b/17

a.+ında 126a/19, 162a/12

a.+ınuñ 154a/09

a.+uñ 122a/13, 134a/10, 139b/19

a.+ı ḥafifden 154b/01

a.+den 154b/01

a.+ı ḥummā 122a/17, 122b/01,
126b/03

a.+ı ḥummādan 122a/14

a.+ı māddenüñ 133b/18

a.+ı mezbüre 122a/12, 130a/19,
138a/11, 146a/17, 158a/14

a.+ı mezbüre ise 127a/04

a.+ı mezküre 158a/10

a.+ı redie 121b/04, 124a/01,
124a/04, 127b/09, 127b/13, 128a/15,
128b/03, 129a/16, 145a/18, 146a/16,
154a/07, 155b/02

a.+ı redieden 127a/02

a.+ı rediendür 158b/17

a.+ı redienüñ 121a/07, 134a/08,
154a/04

a.+ı şedid 154b/02

a.+ı şedide 127a/11

a.+dan (sükün-ı a.) 141a/08

a.+(şeddü’l-a. ol-) 153a/06

art Arka taraf, arka.

a.+ında (ardında) 139b/02,
161a/15

‘arız *Ar.* (Hoş olmayan bir durum veya
bir hastalık) Görülmeye başlamak, gelip
çatmak, musallat olmak, arız.

a. 161a/16

a.+ol-139a/12, 135b/16,160a/19,
156b/18, 129b/16, 129b/13, 130b/18,
133b/07, 135a/01, 149a/02, 122a/07,
122a/11, 122a/13, 124b/10, 127a/17,
127b/06, 128a/19, 129a/05, 129b/18,
130a/01, 130a/07, 130a/10, 130a/13,
130a/17, 133a/08, 133a/12, 133b/10,
133b/12, 136a/09, 138a/09, 141a/18,
154a/17, 154a/18, 154b/01, 154b/02,
154b/08, 157a/07, 157b/03, 159a/01,
160b/15, 161a/15, 162a/10, 135a/12,
140b/02, 156b/13, 158a/09, 160a/02,
160b/10, 130b/13, 139a/14, 157b/01,
158b/14

‘arıza *Ar.* Sakatlık, hastalık.

a. 157b/19

arka Ön, sağ ve solun dışında dördüncü
yön, görünmeyen taraf.

a. 158a/08

a.+da 133a/01, 133a/12, 133a/15

a.+da ise 158b/11

a.+sına 153a/09, 160a/12,
161a/02, 161b/05

a.+sından 160b/08

a.+ya 133a/15

arpa Buğdaygillerden, taneleri ekmek
ve bira yapımında kullanılan,

hayvanlara yem olarak verilen bir tahıl
cinsi.

a. 140b/14, 150b/04, 153a/19,
153b/06, 155a/06, 157a/03

a.+yı 150b/03

artur- krş. artur-

a.-maga 140a/06

artur- Belli bir ölçünün üstüne
çıkarmak, yükseltmek.

a.-maz 156b/02

a.-ur 151b/05, 157a/17

ārṣ *Ar.* Yeryüzü, dünya, toprak.

a.+iyyedür (esbāb-ı a.) 123b/07

a.+da (fevķü’l-a.) 124b/08

a.+da (taht-ı a.) 124b/07

aş- Bir şeyi yüksek bir yere iliştip
sarkıtmak.

a.-alar 159a/11

a‘şāb *Ar.* Sinirler, asap.

a.+a 133b/14, 137b/07, 160a/04

‘ašabī *Ar.* Sinirle ilgili, sinirsel.

a.+(‘uṣv-ı a.) 154b/06

‘asīr *Ar.* Güç, çetin, zor, zahmetli,
müşköl.

a.+dür 134a/01
aşl *Ar.* Kaynak, kök, başlangıç noktası, mebde, menşe.

a.+iyyesi (mizāc-ı a.) 149a/06
aşlā *Ar.* Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, katiyen, asla.

a. 130b/02, 131b/05, 147a/06
aşveb *Ar.* Çok (daha, en, pek) muvafık, uygun.

a.+dür 141b/08
aşağı Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.

a.+sını 158b/04, 159a/05
āşinā *Ar.* Tanıyan, bilen, bilici, vakıf.

a.+(fenn-i a.) 145a/14
‘ataş *Ar.* Susuzluk, susama, hararet.
a. 127b/06, 130a/10, 130b/05, 130b/06, 157a/19

a.+ı 130a/18
a.+ı müfriṭ 154a/15
āteş *Far.* Normalden yüksek vücut ısısı.

a. 155a/12
a.+de 141a/01

ātī *Ar.* Gelecek olan, gelecek, müstakbel.

a.+yyenüñ (buḥrān-ı a.) 135a/18

‘avārız *Ar.* Sakatlıklar, bozukluklar.

a. 125b/14
a.+ı nefsanıyyeden 141a/10

āverde *Far.* Getirilmiş.

a.+ı şa‘riyyede 147a/11

avuç Elin iç kısmı.

a. 158b/03
a‘yā *Ar.* Tedavisi mümkün olmayan, iyileştirilemez.

a.+ı ‘aẓıme 133b/10
a.+ı kūrūhı 138a/09

ayak Vücudun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem.

a. 160b/18
a.+a (ayağa) 153a/08, 160a/08
a.+da 160a/01
a.+dan 145a/03, 148b/13
a.+larını 158b/01

a‘yār *Ar.* Altın, gümüş gibi madenlerin, 1 gramında bulunan değerli madde miktarına göre saflık, halislik derecesi.

a. (ḥālīşü'l-a .) 141a/05

ayır- Ayırt etmek, seçmek, tefrik etmek, farkını anlamak, temyiz etmek.

a.-maga 131b/17

a.-up 134b/09, 153a/12

a.-ur 136a/04

ayva *Far.* İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, kışın yapraklarını döken, iri pembe çiçekli, yapraklarının altı tüylü, taze filizleri, çekirdek ve tohumları çeşitli hassalar taşıyan küçük ağaç. *Cydonia oblonga*.

a. 154b/16, 155a/07

az Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.

a. 130a/14, 136b/01, 136b/04, 137a/08, 137a/09, 139b/15

a.+dur 138a/06, 138b/12, 161a/16

a'zā *Ar.* Vücudu meydana getiren parçalar, organlar; organ, aza.

a.+da 133a/02

a.+ya 134a/18, 136a/17, 153b/09

a.+yı bāṭıniyyede 149a/08

a.+yı bāṭıniyyeye 151b/12

a.+yı mezbûre 154a/08

a.+yı mezbûrede 149a/09

a.+yı re'îsede 148a/12

a.+yı re'îseye 151a/08, 151b/07

a.+yı re'îseden 153a/12

'azālāt *Ar.* Adaleler, kaslar, kaslar sistemi.

a.+ını 122a/06

'azīm *Ar.* Tesir bakımından çok şiddetli.

a. 128a/13, 129a/02, 136b/05

a.+dür 148a/07

a.+e (a'yā-i a.) 133b/10

a.+(bār-ı a.) 128b/07

a.+inden (bār-ı a.) 129a/03

a.+indendür (bār-ı a.) 128b/10

a.+dür (fā'ide-i a.) 156b/03

a.+(ferah-ı a.) 151b/17

a.+(ḥaṭā-yı a.) 155b/05

a.+e (iḥtilāfāt-ı a.) 138a/08

a.+e (muḥāṭara-i a.) 134a/09

a.+esi (muḥāṭara-i a.) 147b/15

a.+e (mücādele-i a.) 128b/17

B

bāb *Ar.* Bir kitabın bölümlerinden her biri.

b.+ında 125a/12, 125a/17

b.+ınuñ 141b/15

ba'de *Ar.* Başına geldiği kelime ve tamlamalara “sonra” anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar.

b. 120b/03, 127a/11, 128b/14, 132b/07, 140b/11, 141a/02, 142b/05, 150b/04, 150b/15, 152a/03, 152a/04, 152b/06, 152b/08, 153a/09, 157b/09, 157b/16, 158b/04, 159a/01, 159b/07, 160b/05, 161b/09

b.+l faşd 149a/14

b.+l galeyān 126a/02, 142a/05, 143a/13

b.+l ġargara-i vel-ġasl 157b/15

b.+l ishāl 156b/16

b.+l қаһт 124a/10

b.+n nażc 134b/04, 134b/06, 134b/12, 135a/03, 135b/02

b.+s saḥḳ 156a/07

b.+t ṭa'ām 125a/05, 141a/07, 141a/08, 157a/17

b.+t taşfiye 144a/05, 144a/07, 162a/18

b.+t terbiye 152a/07

bādem *Far.* İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, pembe ve beyaz çiçekler açan, 5 – 12 m. boyunda ağaç ve bu ağacın meyvesi. *Amygdalus communis*.

b. 140b/09, 140b/12, 157b/13, 159a/18

bādem yağı *Far.+T.* Bademden çıkarılan, tababette ve deri, kösele gibi şeyleri yumuşatmakta kullanılan yağ.

b. 144a/16, 153b/03, 153b/08

bādīncān *Ar.* Patlıcan sözünün eskiden kullanılan asıl şekli.

b. 125b/13

bād-zehr *Far.* Bir zehirin etkisini ortadan kaldırabilme özelliğine sahip madde, panzehir.

b. 151b/16, 152a/19, 156a/05

b.+dür 150b/01

b.+idür 150b/16

b.+üñ 152b/04, 152a/14

b.+i bāride 151b/01

b.+i hārruñ 151b/04

b.+iyat 143a/03, 149a/13, 149b/14, 151a/03, 151a/07

b.+iyatdan 155a/09

b.+iyyeti 155b/19

b.+i mārī 150a/17, 151a/05,
152a/08, 156b/09, 162b/04

b.+iyāt-ı bāride 149b/12,
151a/11

b.+iyāt-ı hārreden 151a/14

b.+iyat-ı hārreyi 151b/08

bādiyye *Ar.* İllet, mucib, vesile.

b.+si (esbāb-ı b.) 123b/02

bağla- İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veyahut birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek, raptetmek, bağlamak.

b.-yalar 158b/06, 159a/06,
159b/15, 160a/09

bā-ḥuṣūṣ *Far.+Ar.* Hususiyle, bilhassa, özellikle.

b. 124b/16, 130b/01, 136b/19,
139a/18, 149a/05

ba'īd *Ar.* Uzak, irak.

b.+e (maḥal-i b.) 145b/12

bā'is *Ar.* Sebep olan şey, sebep.

b.+i ḥummā 145b/04

b.+i nevm 160b/16

b.+ol- 121b/10, 122a/15,
122b/12, 123a/15, 124a/13, 126a/01,

126a/03, 126a/11, 130a/04, 142a/14,
143a/15, 148b/02, 154a/05, 154a/09,
155b/16

bāḳī *Ar.* Geriye kalmak, artakalmak.

b. 134b/18

b.+ise 134a/09

bāḳī kal- *Ar.* Ebediyen devam etmek, sürüp gitmek, kalıcı olmak.

b.-ur 147a/08

baldır Bacağın diz kapağından ayak bileğine kadar olan kısmı.

b.+ından 161a/01

b.+larına 159a/07, 160a/10

balgam *Ar.* Solunum yollarında tahriş ve iltihaplanma sebebiyle meydana gelen ve öksürülerek çıkarılan sümüksü madde.

b. 121b/15, 130a/02, 130a/15,
130a/16, 160b/11, 160b/12

b.+ı 151a/18

b.+ı ḡalīz 127b/03

b. (ḡalebe-i b.) 126b/01

bal Ağaç kabuklarından sızarak pıhtılaşan yapışkan besî suyu, usare.

b.+ı 162a/14

balık Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.

b. 125b/14

bālīg ol- Erişmek, ulaşmak.

b.-ur 144b/13

bār *Far.* Yük, ağırlık veren şey, sıklet.

b.+ı ‘azīm 128b/07

b.+ı ‘azīminden 129a/03

b.+ı ‘azīmindendür 128b/10

b.+ı ‘azīm ol- 128a/05

b.+ol- 129b/01

b.+(ṭabī‘at-ı taḥte’l-b.) 147a/15

bārid *Ar.* Soğuk.

b. 124b/19, 129b/06, 152b/11, 159b/13

b.+en 155a/03

b.+e (ebḥire-i laṭīfe-i b.) 159a/16

b.+e (edviye-i b.-i yābise) 149b/13

b.+e (eşyā-yı b.) 155b/07

b.+e (zīmād-ı b.) 155b/04, 155b/08

b.+e (bād-zehr-i b.) 151b/01

b.+e (bād-zehriyāt-ı b.) 149b/12, 151a/11

b.+e (buzūr-ı erba‘a-yı b.) 153b/19, 155a/19, 159a/19

b.+ol- 128a/19

barmağ İnsanın ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemlili uzantılardan her biri.

b. 150b/14, 158a/06

başıret *Ar.* Doğru ve ölçülü bir görüşün verdiği uyanıklık, ileriye görme, sağgörü, gönül gözü, kalp gözü, basiret.

b. 134a/06

baş İnsan vücudunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa, ser.

b. 154a/13, 158a/08, 158a/18, 158b/06, 159b/03, 159b/06, 161b/02

b.+a 160b/05, 160b/09

b.+ı 159b/17

b.+ına 161a/05

başla- Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek.

b.-miş 142a/05

b.-r 145b/14

bāṭın *Ar.* İç taraf, karın.

b.+da 127b/12

b.+ında 129b/11

b.+iyyede (a'zā-yı b.) 149a/08

b.+iyyeye (a'zā-yı b.) 151b/12

baṭī *Ar.* Yavaş, ağır.

b.+ol- 125a/15

b.+ül-haẓm ol- 124b/14

batur- Bir sıvının içine daldırmak, batırmak.

b.-up 140b/11, 159b/14

ba'zı *Far.* Hepsi olmayıp içlerinden birkaçı, kimi.

b. 123b/07, 124a/18, 124b/14, 124b/14, 125b/11, 126a/04, 126a/19, 129b/17, 131a/17, 131b/10, 145b/18, 151b/13, 155b/03, 161a/17

b.+lar 126a/08, 141a/15, 141a/16

b.+lara 129b/19, 134b/01, 134b/02, 134b/02

b.+larda 121a/18

b.+larında 126a/19

b.+laruñ 130a/13, 135b/03, 135b/04, 141b/08

b.+sı 124b/19, 124b/19, 124b/19, 125a/01

b.+sınuñ 125a/14, 125a/15

bāzū *Far.* Omuzla dirsek arasında bulunan ve gerildiği zaman belirgin şekilde görülen şişkince kas kitlesi, pazı.

b.+sına 161b/06

bed *Far.* Kötü, fena, çirkin.

b. 124b/01, 132a/17

b.+ rāyiḥa 124a/15

bedel *Ar.* Bir şeyin yerini tutan başka bir şey.

b.+i faşd 148a/05

beden *Ar.* Vücut, gövde.

b. 124a/02, 126b/02, 158a/09

b.+de 130a/07, 131a/05, 145a/17, 148a/04

b.+e 124a/02, 125a/19, 126b/02, 129b/01, 133a/06, 133b/10, 156b/19

b.+i 143a/06

b.+inde 132b/17

b.+uñ 133b/19

b.+i insān 123a/02

b.+i insāna 125a/07

b.+e (cild-i b.) 146a/02, 153a/12

b.+den (dāhil-i b.) 148a/10

b.+e (dāhil-i b.) 127a/13,
142a/02, 146a/03, 146b/19, 147a/02,
147b/01, 147b/10, 155b/10, 146b/12

b.+e (esfel-i b.) 149a/11,
160b/17

b.+e (eṭrāf-ı b.) 122a/04

b.+de (ḥāric-i b.) 127a/16,
146b/12, 155b/09

b.+e (ḥāric-i b.) 133a/11,
142a/01, 146b/15, 147b/10, 148b/04

b.+(ḥiffet-i b.) 132b/08, 156b/16

b.+(imtilā-yı b.) 145b/03

b.+(nedāve-i b.) 155b/11

b.+(za‘af-ı b.) 124a/11

b.+de (zāhir-i b.) 127b/01,
127a/14, 127b/11, 146a/06

be’is *Ar.* Zarar, sakınca, mahzur.

b. 149a/05, 153a/13

bek Sağlam.

b.+çe 158b/06

bel İnsan vücudunun orta kısmında
göğüsle karın arasında hafifçe darlaşmış
olan ve kuşak bağlanan yer.

b.+de ise 158b/13

belki *Ar.* Olabilir, olabilir ki, bir
ihtimale göre, muhtemelen.

b. 131b/06, 132b/10, 133b/07,
134a/11, 139a/11, 140a/03, 141b/09,
145b/10, 146a/03, 146a/14, 147a/06,
147b/15, 151b/06, 155b/10, 155b/15

ben Tekil birinci şahsı gösterir.

b. 138b/10

b.+üm 138b/05

benefseci *Ar.* Menekşe kelimesinin eski
ve asıl şekli.

b. 133a/17, 133a/19, 138b/17

benefşe *Far.* Menekşe.

b. 142b/02, 144a/07, 144a/12,
144a/15, 153a/19, 153b/03, 159b/09

beneg Nokta gibi ufak leke, alaca,
benek.

b.+ine 132b/19

berāz *Ar.* İnsan dışkı.

b. 131a/02, 131a/05, 131a/08

b.+da 131a/06

b.+dan 121a/01, 130b/19,
131a/03

ber-ḳarār *Far.+Ar.* Aynı durumda, aynı
kararda.

b. 136b/09	b.+ındadur 120b/05, 120b/06,
b.+ol- 137a/12	120b/07, 120b/09, 120b/11, 120b/13,
berri <i>Ar.</i> Toprağa ait, toprakla ilgili.	120b/15, 121a/02, 121a/03, 121a/04,
b.+(lisān-ı sevr-i b.) 150a/11	121a/05, 121a/06, 121a/08, 121a/09,
beş Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı.	121b/11, 122b/03, 126b/17, 127b/19,
b. 128b/13, 140b/10, 142b/03,	129b/05, 130a/05, 131a/01, 133b/15,
144a/11, 144a/14, 144a/17, 145b/10,	141a/13, 142b/16, 143a/04, 149a/13,
147b/01, 148a/19, 149a/04, 150b/11,	154a/04
152a/12, 152a/14, 156b/09, 156b/11,	b.+eyle- 123a/12, 127a/07,
159b/07	135b/09
be-şartı ān ki <i>Far.+Ar.</i> Bu şartla ki, şu şartla ki.	b.+olın- 142b/14
b. 134a/15, 135a/05, 141b/01,	beyāz <i>Ar.</i> Kar renginde olan rengin adı,
144a/01	ak.
beşer Beş sayısının her birine beş veya her defasında beş tane anlamına gelen üleştirme şekli.	b. 137b/10, 140b/10, 155a/19
b. 159b/01, 159b/17	b.+a 137b/10
bevāsir <i>Ar.</i> Mayasıklar, basurlar.	beynehumā <i>Far.</i> O ikisi arasında.
b.+ üñ (dem-i b.) 149a/01	b.+da 121b/18
bevl <i>Ar.</i> Sidik, çiş, idrar.	beyne'n-nās <i>Far.</i> İnsanlar arasında, halk arasında.
b. 131b/04, 137a/08	b. 128b/15, 132b/18
beyān <i>Ar.</i> Açıklama, anlatma, söyleme.	bez Herhangi bir cins pamuklu dokuma.
b.+ında 139b/04	b. 156a/19
	b.+ini 158a/05
	bezr-i benc <i>Far.</i> Beng denen bitki ve uyuşturucu tohumu.
	b. 159b/16

bezr-i kaṭūnā *Far.* Yavşan cinsinden Akdeniz bölgesine özgü bir bitkinin tohumu, *Trifolium Alexandrinum*.

b. 157b/09

b.+y1 155a/07

bī-ḥaber *Ar.* Habersiz, bilgisiz.

b. 146b/03

bi-ḥasebi't-ṭab' *Ar.* Huy, mizaç, karakter, yaratılış bakımından, cihetiyle.

b. 138b/08

bi-lā *Ar.* Dilimizdeki “-siz, -meksizin, -meden” eklerinin anlamını karşılayan ve genellikle Arapça kelimelerin başına gelerek zarflar teşkil eden ön ek .

b. 144a/19, 144b/16

bilā-rikkat *Ar.* Acımasız, sert.

b. 133a/03

bilā-sebeb *Ar.* Sebepsiz, nedensiz.

b. 130b/05

bilā-tertib *Ar.* Düzensiz.

b. 132b/11

bilā-vaḳt *Ar.* Vakitsiz.

b. 132b/04

bile Dahi, hem de, üstelik, de.

b. 126a/16, 149a/11, 161a/12

bi'l-ḥāṣṣa *Ar.* Hususi olarak, özellikle, hassaten, her şeyden önce, asıl, en çok.

b. 151b/12

bilin- Hakkında bilgi sahibi olunmak, öğrenilmiş bulunmak, malum olmak.

b.-ür ise 131a/17

bi-luṭfullahi te'ālā *Ar.* Allah Taala'nın lütfuyla.

b. 153a/16

bī-mecāl *Far.+Ar.* Mecalsız, dermansız, güçsüz, takatsiz.

b.+lık 130a/07

binā'en 'alā-zalīk *Ar.* Bundan dolayı, bunun üzerine, bunun için.

b. 122a/07, 126a/17, 128a/12, 134a/05, 134b/12, 136a/06, 136a/12, 138b/07, 139a/07, 142b/14, 145b/18, 151a/11, 160b/14

bir Sayıların ilkinin adı.

b. 121b/19, 122a/04, 122a/11, 122a/11, 123a/03, 124a/05, 124a/05, 124a/14, 124a/18, 124b/03, 124b/06, 124b/17, 125a/09, 125b/18, 126a/05, 126b/06, 127a/10, 128b/04, 128b/12, 130a/09, 130a/11, 130b/09, 130b/12, 131b/13, 133a/05, 133b/16, 134a/06, 134a/09, 134b/14, 136a/15, 136a/16, 136b/13, 136b/17, 137b/12, 139b/17,

140a/04, 140b/03, 140b/09, 140b/18,
141a/01, 141a/08, 141a/17, 143b/01,
143b/01, 144a/03, 144b/12, 144b/13,
145b/07, 146b/01, 148b/07, 150a/06,
150b/04, 150b/07, 150b/07, 150b/17,
152b/01, 152b/03, 152b/07, 152b/15,
152b/17, 153a/01, 153b/15, 154a/01,
155a/02, 155a/10, 155a/11, 155a/16,
156a/08, 156a/08, 156a/17, 156a/19,
156b/08, 156b/09, 156b/10, 157a/18,
157b/10, 157b/14, 158a/07, 158a/07,
159b/03, 159b/06, 159b/13, 160a/19,
161b/10, 162a/05, 162b/04

b.+inden 159b/05, 162a/17,
162a/19, 162b/03

b.+ine 154a/06

b.+lerinden 142b/02, 144a/16,
150a/13, 152b/14, 152b/19, 153a/02,
153b/01, 153b/04, 153b/07, 155a/16,
156a/05, 156a/14, 156a/17, 157a/04,
158a/04, 158b/03, 159b/01, 159b/17,
162a/15, 150b/06, 152b/17, 156a/12

biraz Bir parça, azıcık.

b.+cık 140b/05

birer Bir sayısının, her birine bir veya
her defasında bir tane anlamına gelen
üleştirme şekli.

b. 133a/02, 144a/13, 150a/13,
150b/06, 153b/01, 157a/04, 158a/04,
158b/03, 162a/15, 162a/19, 162b/07

biri Bir tanesi.

b. 126a/15, 133b/17, 140a/19,
143a/11

b.+nden 144a/13

b.+si 135a/17

b.+sine 160a/18

biribiri İki veya daha fazla şey yahut
kimsenin yerini tutar, birbirine “biri
ötekine”.

b.+ne 124a/01, 125a/13

birinci Bir sayısının sıra sıfatı, sırada
yeri en başta ve ikinciden önce olan, ilk.

b.+de 134b/02

birkaç Ne kadar olduğu kesin olarak
bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek
için kullanılır, üç beş tane kadar, az
sayıda.

b. 136a/16, 140b/18, 155a/08,
157b/06

b.+ı 134a/08

bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm *Ar.*

Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla.

b. 120b/01

bistorta Polygonaceae bitki ailesine
mensup, çok fazla alt türü olan, bitkisel
tedavide kullanılan bir tür ot.

b. 156a/06

bizim Çokluk birinci şahıs iyelik eki almış hali, zamir.

b. 152a/17

boğaz Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım, boğaz.

b. 154a/16

b.+1 157b/10

boğul- Nefes alamamaktan dolayı ölmek.

b.-masından 162a/01

bostān *Far.* Sebze bahçesi, bağ.

b.+1 124a/19

bostānī Bileşikgiller familyasından; 50 cm'ye kadar boylanabilen bir yıllık otsu bir bitkidir. Bostanotu, Şevketibostan, *Cnicus benedictus*.

b. 150a/12

boynuz Bazı hayvanların başında bulunan, saldırma ve korunma silahı olarak kullandıkları, tırnak gibi bir maddeden, sert, sivri, kıvrık, bazen de çatallı çıkıntı.

b.+1 152b/15, 162b/01

bögrek Kandaki zararlı maddeleri temizleyip süzen ve idrar olarak

mesaneye veren, son kaburgalar hizasında omurganın iki yanında sağlı sollu yer alan, fasulye biçiminde iki organdan her biri.

b. 157a/08

böyle Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan.

b. 122b/10, 123a/04, 123a/12, 128a/07, 131b/08, 135b/19, 139b/16, 143a/14, 146b/08, 147a/13, 147a/19, 148b/18, 149a/18, 154a/12, 154b/09, 156b/15, 158a/01, 161a/19

bu En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

b. 121a/04, 121a/06, 121a/09, 121a/13, 121a/19, 121b/03, 121b/05, 122a/09, 122a/12, 122b/04, 122b/14, 123a/01, 123a/05, 123b/02, 123b/19, 124b/09, 125a/01, 125b/08, 126b/18, 127a/05, 127a/12, 127b/10, 127b/13, 128a/01, 128a/03, 128a/17, 128b/02, 128b/11, 128b/14, 129a/07, 129a/17, 129a/18, 129a/19, 129b/05, 129b/13, 130a/06, 130a/09, 130a/16, 130b/06, 130b/07, 130b/16, 131a/02, 131a/03, 131a/13, 131a/16, 131a/18, 131b/04, 131b/07, 131b/12, 131b/19, 132a/07, 132a/10, 132a/16, 132b/01, 132b/09, 132b/11, 132b/15, 132b/16, 133a/07, 133b/02, 133b/06, 133b/08, 133b/11, 133b/19, 134a/02, 134a/12, 134b/03,

135a/19, 135b/09, 135b/19, 136a/08,
136a/13, 136b/05, 136b/08, 137a/11,
137b/03, 137b/13, 138a/02, 138a/12,
138b/10, 139a/03, 139a/12, 139a/15,
139a/17, 139b/01, 139b/04, 139b/06,
139b/12, 139b/12, 139b/17, 140a/03,
140a/06, 140a/10, 140b/07, 141a/06,
141a/09, 141a/12, 141a/14, 141b/14,
142b/09, 142b/10, 142b/16, 142b/17,
143b/11, 143b/12, 144a/02, 144a/17,
144a/19, 144b/04, 144b/10, 144b/11,
144b/16, 145a/05, 145a/09, 145a/15,
145b/02, 145b/06, 145b/19, 146a/13,
146b/08, 147a/16, 148b/03, 148b/11,
148b/19, 149a/18, 149b/14, 150a/10,
150a/15, 150a/19, 150b/02, 150b/15,
150b/19, 151a/02, 151a/07, 151a/14,
151b/01, 151b/08, 151b/08, 152b/03,
152b/04, 152b/05, 152b/10, 153a/14,
153b/05, 153b/09, 154a/05, 154a/09,
154b/16, 155b/01, 155b/02, 155b/06,
156a/02, 156a/11, 156b/01, 156b/05,
156b/05, 156b/17, 157a/02, 157a/08,
157a/14, 157b/02, 157b/03, 157b/07,
157b/15, 157b/19, 158a/02, 158b/01,
159a/13, 159a/19, 159b/04, 159b/08,
159b/13, 160a/12, 160a/17, 160a/18,
160b/09, 161a/09, 161a/14, 161a/16,
161b/12, 161b/13, 161b/16, 161b/18,
162a/06, 162a/10, 162a/12, 162a/12,
162a/13, 162a/17

b.+dur 121b/18, 123a/01,
124b/18, 129a/08, 131a/19, 131b/09,

133a/13, 134b/08, 142a/19, 144a/02,
144a/12, 144b/17, 145a/06, 150a/11,
150b/03, 150b/11, 152a/02, 152b/12,
153a/18, 153b/06, 156a/03, 156a/11,
156b/06, 157a/03, 157b/05, 158a/03,
158b/02, 159a/02, 159a/19, 159b/05,
159b/09, 159b/15, 160b/16, 161b/13,
162a/14

b.+nlar 124b/01, 124b/05,
140b/06, 159b/12, 161a/01, 161a/06

b.+nlardan 142a/17

b.+nlardur 142a/15, 149b/15,
151a/03

b.+nları 151a/17

b.+nların 151a/06, 155a/01

b.+nunla 153b/16, 161a/13

buçuk Yarım.

b. 152b/17, 156b/08, 156b/09

buğday Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki; onun aynı ismi taşıyan taneleri.

b. 152a/14

b.+dan 152a/12

buğar *Ar.* Isı etkisiyle sıvı ve bazı katı cisimlerin gaz durumuna geçmiş hali.

b. 129a/15, 130a/08, 132b/14

b.+ı 129a/09, 129a/13, 130a/02,
134b/10, 148a/11, 153a/11, 160b/16

b.+ını 129a/10

b.+ı ġalıř 160b/13

b.+ı mezbūr 122a/05

b.+ı münbit 160a/03

b.+ı redi 122a/04

buhrān *Ar.* Hastalığın en şiddetli ve ağır dönemi, birdenbire gelen ve kısa süren hastalık nöbeti, kriz.

b. 133a/11, 146a/14, 146a/17

b.+uñ 135a/16

b.+ı āhirde 135a/08

b.+ı ātiyyenüñ 135a/18

b.+ı nākıs 135a/07, 146a/12

b.+da (vaqt-i b.) 136a/04

b.+da (yevm-i b.) 132b/07,
134b/02, 134b/06, 134b/07, 134b/12,
135a/03

bul- (Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, erişmek, ulaşmak, sağlamak, belirlemek.

b.-dılar 154a/12

b.-duqda 127a/19

b.-madı ise 141b/14

b.-mağla 162a/05

b.-ur 140a/04

b.-maz (ħıffet bul-) 130a/19

b.-maz ise (sükün bul-) 155a/18

bulan- Bulantı hissetmek, kusacak gibi olmak.

b.-ur ise 136b/16

bulanuq Saf, duru ve berrak olmayan, (göz için) donuk, fersiz.

b. 131b/03, 131b/13, 132a/07

b.+lğı 136b/09

b.+luk 138a/10

buln- *krş.* bulun-

b.-mak 129a/14

b.-ur 129a/10

b.-ur ise 131b/18

bulun- Var olmak, mevcut olmak; sağlanmak, bulunmak.

b.-mak 133b/17, 133b/17

b.-maz ise 159b/16

b.-ur ise 131b/10, 144b/19

burun Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı, burun.

b. 159b/10, 160b/03

b.+dan 133b/06

b.+ına (burnına) 159b/14,
161a/14

b.+ından (burnından) 133b/04,
162a/08

b.+ınuñ (burnının) 158b/09

buzūr *Ar.* Tohumlar.

b.+ı erba'a-yı bāride 153b/19,
155a/19, 159a/19

būrāde *Ar.* Talaşımsı küçük parçalar.

b.+si 156b/07, 162b/02

būrūdet *Ar.* Soğukluk, soğuk.

b. 151b/11

b.+i 151a/19, 155b/09

b.+i havā 123a/12

bütün Sahip olduğu biçimi koruyan, parçalara ayrılmamış olan.

b. 150b/12, 158a/08

büyü- Daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek, bollaşmak, büyümek.

b.-r ise 162a/01, 162a/02

büyük Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan, büyük.

b. 133a/14, 133a/14, 148b/16

C

cāhil *Ar.* Acemi, toy, tecrübesiz (kimse).

c.+(ṭabīb-i c.) 127a/01, 132b/12

cā'iz *Ar.* Din ve törece işlenmesi emir veya yasak edilmediği için yapılmasında bir sakınca bulunmayan, izin verilmiş sayılan, caiz.

c. 139b/07, 141a/07, 141a/15,
141a/16, 141b/19, 142a/18, 143b/12,
145a/13, 147b/15, 155b/07, 161b/19

c.+dür 140a/12, 141a/09,
141b/16, 142a/10, 154b/11

c.+ol- 121a/05, 141a/13,
155b/17

Cālīnūs Antik Roma'nın en büyük hekimlerinden biri, Calinus. *Galenos*.

c. 125a/11, 133a/09, 138a/03,
138b/08, 146b/03, 148b/11

c.+un 144b/02

cārī *Ar.* Yürürlükte ve geçerli olmak.

c.+ol- 134a/03, 139a/04

cehleten *Ar.* Bilmeden.

c. 122a/08

cem‘ān *Ar.* Toptan, hep birlikte, cümleten.

c. 155a/16

cemī‘ *Ar.* Bütün, hep, cümle, cemi.

c. 131a/02, 141b/06, 145a/09, 145a/17, 149a/08, 151a/11, 151a/12

c.+sine 131a/12

c.+i semmī 153a/11

cevāb *Ar.* Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt.

c.+vir- 136a/02, 140a/01

cevāhir *Ar.* Cevherler.

c. 151b/11

c.+den 149b/08, 151a/02

c.+ün 151b/10

c.+i mezbūrenūn 152a/01

cevz *Ar.* İki çenekliler sınıfının cevizgiller familyasından, büyük ve kalın gövdeli, beyazımsı kabuklu, kışın yaprağını döken, uzun ömürlü, kerestesi makbul ağaç. *Juglans regia*.

c. 124a/19

ceyyid *Ar.* İyi, hoş, latif, ter ü taze.

c. 135a/19

c. iken 134a/02

c.+e (ahlāt-ı c.) 125a/02

c.+e (‘alāim-i c.) 121a/17

c.+e (‘alāmāt-ı c.) 138a/18, 138b/12

c.+e (‘alāmet-i c.) 134a/07, 134b/05, 138b/10

c.+edür (‘alāmet-i c.) 135a/12

c.+e (eṭ‘ime-i c.) 125b/16, 126a/04

c.+ol- 132b/06, 136a/03, 136a/05, 137a/02

cezb *Ar.* Kendine doğru çekmek, çekiciliğinin etkisi altına almak.

c.+et- 148b/05

c.+it- 142a/02, 148a/10, 148a/11, 148a/13, 149a/09, 149a/11, 153a/12, 154b/15, 161a/12, 161a/13, 161b/19

c.+olın- 161a/18

cīfe *Ar.* Kokmuş ceset, leş, laşe.

c.+lerden 123b/09

ciger *Far.* Karaciğer ve ak ciğerin ortak adı, ciğer.

c.+den 144b/18

c.+e 151b/16

c.+ün 133a/13, 155b/04

cild *Ar.* İnsan veya hayvan vücudunu saran deri, ten.

c.+e 128b/15, 138a/04, 138b/06

c.+ün 122a/05

c.+i bedene 146a/02, 153a/12

c.+e (ṭabī‘at-ı c.) 137a/19, 138a/01, 147a/12

c.+e (taḥt-ı c.) 132b/13

cirm *Ar.* Cisim, büyüklük, hacim, cirim.

c.+i 137a/07

cumhūr *Ar.* Topluluk, heyet, sınıf.

c. 149a/02

c.+ı eṭibbā 151b/19

cülāb *Ar.* Müshil etkisi yapan şurup.

c.+ı 153b/06, 157a/03

c.+ını 140b/14, 155a/06

cümle *Ar.* Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamamı.

c. 130a/07, 135a/06, 143b/06, 151a/12, 161b/15

c.+si 133b/16, 143a/11, 143b/07, 147a/10, 150a/19

c.+sin 135a/06

c.+sinden 125a/15

c.+sine 143b/16

c.+yi 144a/17

cüнди bīdester *Far.* Yunanca ekyanus, Türkçe kunduz hayası otu diye bilinir.

c. 161a/07

cüz’i *Ar.* Pek az, az miktarda, az.

c.+si 154b/05

c.+sini 147a/12

Ç

çaldur- Bir musiki eserini bir çalgı aletiyle icra ettirmek, çaldırmak.

ç.-up 159a/11

çatla- Dudakların susuzluktan kuruması.

ç.-mak 157b/03

ç.-ya 130b/02

çek- (Boynuz, kupa, şişe, vantuz gibi şeyleri tedavi maksadıyla havasını

azaltarak) Vücutun herhangi bir yerine tutturmak, yapıştırmak, tatbik etmek.

ç.-eler 159a/07, 160b/19

çekirdek Meyvelerde bulunan, sayısı bir veya daha fazla olabilen, sert kabuklu tohum.

ç.+i 150b/06, 152b/17, 152b/18, 152b/18, 156a/03, 157b/11

ç.+in 155a/07

ç.+lerini 150b/13

çık- (Bulunduğu yerden) Dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.

ç.-an 145b/12

ç.-ar ise 129b/07, 139a/10

ç.-mağa 145b/14

ç.+masından 139a/09

ç.-up 153b/14

çık- (Bulunduğu yerden) Dışarı çıkmasını sağlamak.

ç.-alar 141a/02, 148b/11

çin Çok, aşırı.

ç. 130a/02, 130a/15, 131b/04, 141b/12, 143b/17, 160b/11

çiçek Tohumlu bitkilerin, üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısmı.

ç.+i 144a/13, 150b/04, 153a/19, 156a/04, 156b/07, 158b/02

ç.+ini 161b/07

ç.+lerinün 142b/02

çok Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyade.

ç. 125b/09, 125b/17, 128b/07, 133a/03, 133b/06, 134b/08, 135b/15, 138b/01, 138b/06, 138b/12, 142b/13, 145b/08, 147a/01

D

dahı Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

d. 122b/01, 122b/15, 122b/17, 123a/17, 123a/19, 123b/03, 123b/18, 124a/05, 124a/07, 124a/14, 124a/16, 124a/18, 124b/03, 124b/05, 124b/06, 124b/10, 124b/15, 124b/17, 125a/07, 125a/11, 125a/16, 125a/19, 125b/08, 125b/19, 126a/04, 126a/08, 126a/10, 126a/15, 126a/16, 126a/18, 126b/03, 126b/07, 127/b/01, 127a/18, 128a/11, 128a/14, 129a/18, 129b/11, 131a/17, 131b/14, 131b/18, 132b/01, 132b/10, 133a/15, 134a/05, 134b/14, 135a/05, 135a/16, 135b/02, 135b/04, 135b/11, 136a/13, 136a/18, 136a/19, 137a/05, 137a/06, 137a/09, 138b/05, 138b/10,

139b/08, 139b/10, 139b/15, 140a/12, 140b/01, 140b/05, 140b/14, 141b/13, 141b/14, 142a/04, 143a/06, 143b/03, 145a/08, 145a/14, 145b/18, 146a/16, 146b/10, 146b/16, 147a/03, 147a/18, 147b/17, 147b/18, 148a/01, 148a/09, 148b/11, 150b/08, 150b/10, 150b/13, 151a/19, 152b/02, 152b/04, 154a/02, 154b/06, 154b/11, 155a/08, 155a/09, 155b/02, 155b/18, 155b/19, 157a/14, 157b/19, 159a/12, 159b/11, 159b/12, 160a/10, 161a/01, 161a/07, 161a/09, 161a/13, 161b/12, 162a/13

dāhīl *Ar.* İç, içeri, iç taraf, derun.

d. 132b/14

d.+i bedenden 148a/10

d.+i bedene 127a/13, 142a/02, 146a/03, 146b/19, 147a/02, 147b/01, 147b/10, 155b/10, 146b/12

d.+i 'urūḳda 122a/02, 122a/03, 131a/11, 143b/09, 143b/15, 144b/04, 144b/08, 146a/01, 147a/07

d.+ol- 154b/14

dā'im *Ar.* Devam eden, devamlı, sürekli, fasılasız.

d. 137b/08

dāimā *Ar.* Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d. 135a/04, 159a/05

dāne *Far.* Tohum gibi ufak, yuvarlak şeyler için kullanılır, tane.

d. 142b/01, 144a/03, 144a/14, 153b/08, 157a/05

d.+sini 148b/10

ḍarb *Ar.* Vurma, vuruş.

d.+et- 128b/13

d.+id- 128b/14

dārçin *Far.* Defnegillerden, ana yurdu Güney ve Güneydoğu Asya olan, bilhassa Seylan ve Çin'de yetişen, yapraklarını dökmeyen kokulu bir ağaç ve kabuğuna verilen isim. *Cinnamomum*.

d. 151a/17, 153a/01, 155a/16, 156a/16

da'vā *Ar.* Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yahut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye baş vurma.

d. 141b/10

de Dahi, bile, de, da.

d. 125b/02, 127b/02, 137b/09, 143b/09, 147a/03

debbāg-ḥāne *Ar+Far.* Dericilerin deriyi sepileyip terbiye ettikleri yer, tabakhane.

d. 124b/03

def'a *Ar.* Kere, kez, sefer.

d. 133a/06, 133a/11, 137a/19,
141a/03, 141a/12

def'aten *Ar.* Bir defada, birden, tekrar
tekrar.

d. 125b/15, 136b/14, 137a/03,
142b/07, 144a/08, 148a/10, 154a/02,
157a/01, 159b/04, 162a/02

def' *Ar.* Öteye itme, savma, savuşturma,
kovma.

d.+i 136a/08, 146a/14, 146a/17

d.+ne 130b/15

d.+et- 135a/02, 135a/08,
135a/11, 138a/04, 143a/03, 147a/13,
147b/10, 149a/18, 149b/09, 149b/11,
156b/15

d+it- 129a/11, 132b/07, 136a/04,
138a/01, 146b/16, 147a/05, 149b/09,
150b/01, 159a/13

d.+ol- 134a/08, 140b/07,
153b/14, 161a/13

degil -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve
imiş, ise, iken'in başına gelerek
cümlelerin anlamını olumsuz hale getiren
kelime.

d.+dür 121a/15, 122b/05,
124b/02, 128b/04, 133b/17, 134a/11,

134b/05, 134b/13, 134b/15, 135a/04,
135b/17, 136a/01, 136a/06, 136a/10, d.
137a/18, 138b/02, 138b/10, 139a/13,
139a/15, 139b/07, 141a/07, 141b/19,
142a/18, 143b/12, 146a/08, 146a/14,
146b/05, 147b/15, 153b/17, 156b/17,
161b/19 , 155b/07

d.+ise 137b/09

dek Bir işin sona erdiği yeri veya
zamanı gösterir.

d. 126b/16, 134a/12, 140b/19,
150a/06, 150b/08, 151a/02, 152a/15,
152b/01

delâlet *Ar.* Yol gösterme, kılavuzluk,
rehberlik, aracılık, işaret, delil.

d. 137b/03

d.+de 131a/15

d.+it- 127a/05, 129a/02,
129b/03, 129b/07, 129b/09, 130b/01,
130b/03, 131a/10, 131a/18, 131b/08,
131b/16, 131b/19, 132a/03, 132a/09,
132a/15, 133a/19, 133b/02, 134a/18,
135a/02, 135a/11, 135a/17, 136a/12,
136b/13, 136b/15, 136b/18, 137b/06,
137b/08, 137b/10, 137b/12, 137b/13,
137b/16, 138a/07, 138a/12, 138a/15,
138a/17, 138b/07, 138b/17, 138b/19,
139a/02, 139a/07, 139a/12, 139a/19,
139b/02, 158a/16, 158a/17, 160a/15

delik Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık.

d.+lerine 158b/09, 159b/11

delil *Ar.* Bir şeyin varlığını, aslını, ne olduğunu ispatlamaya yarayan şey, burhan, kanıt, beyyine.

d. 128b/02, 129b/12, 131a/14

d.+i kıavīdür 130b/18, 131a/07, 131a/13, 133a/01, 143a/09

d.+i redī 133a/08

d.+i redīdür 132b/01, 133b/04, 137a/08, 137a/10, 138a/02

delk *Ar.* Ovma, ovuşturma.

d. 154b/13, 158b/12

d.+it- 154b/13, 158b/05, 158b/12, 160a/09

d.+i kıavī 159a/05

dem *Ar.* Kan.

d. 126a/14, 126a/15, 126a/16, 143a/07, 143a/11, 143b/09, 145b/11, 148b/11

d.+e 145a/18

d.+i 149a/08

d.+üñ 143b/07, 143b/16, 148b/17

d.+i bevāsirüñ 149a/01

d.+i fāsīdūñ 148b/15

d.+i hālīş 139a/04, 139a/09

d.+i hayzūñ 148b/06

d.+i müte‘affin 139a/10, 145b/13

d.+i nifās 148b/07

d.+i sā‘ir 126a/13

d. (ğalebe-i d.) 126b/01

d.+den (ta‘affün-i d.) 138b/16

demir Dövölüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element.

d. 162a/04

denil- Anlatılmak, ifade edilmek.

d.-mez 131b/06, 138a/05

d.-ür ise 136a/01, 140a/01

denk (Ağırlık veya nicelik bakımından) Aynı ölçüdeki şey, eşit, eş, ... kadar.

d. 162b/04

der-‘akab *Far+Ar.* Hemen, hemen arkasından, arkası sıra, akabinde.

d. 130b/13, 132a/19, 132b/07,
154a/14, 154a/16, 154a/18, 154a/19,
158b/19

derd *Far.* Devam eden, geçmeyen
hastalık, illet, ağrı sızı.

d.+isini 149a/09

deşil- (Çıban ve yara için)
Kendiliğinden yarılmak, delinmek.

d.-mege 161b/17

devār *Ar.* Baş dönmesi.

d. 129b/17

di- Söylemek, demek.

d.-di 122b/19, 123a/11, 123a/18,
123a/19, 123b/18, 124a/03, 124a/05,
124b/10, 124b/10, 124b/13, 125a/07,
125a/09, 125a/11, 125a/14, 125a/16,
125a/19, 125b/03, 125b/07, 125b/08,
126a/04, 126a/07, 126a/12, 126b/08,
126b/11, 130b/06, 132a/04, 132a/05,
132a/06, 132a/14, 132b/01, 133b/05,
133b/08, 134b/14, 134b/15, 134b/17,
134b/18, 135a/14, 135a/17, 135b/06,
135b/17, 136a/14, 136a/18, 136a/18,
136a/19, 136b/01, 136b/03, 136b/11,
137a/10, 137b/08, 138b/02, 138b/03,
138b/11, 138b/15, 139a/15, 140a/01,
141a/03, 141a/06, 142a/04, 142a/09,
142a/11, 142a/13, 144b/17, 145a/14,
145b/05, 146b/11, 146b/16, 146b/16,
146b/19, 147a/09, 147a/16, 147b/03,

147b/11, 148b/05, 151a/14, 151b/18,
152b/02, 152b/04, 155b/16, 156a/01,
156a/10, 156b/04, 156b/06, 160b/03,
160b/04, 162a/06

d.-digi 144b/03, 146a/05

d.-diler 122a/05, 126b/05,
127b/18, 133a/09, 133a/12, 138a/03,
138a/06, 138b/10, 141a/19, 141b/02,
141b/03, 141b/07, 142b/18, 144b/07,
144b/11, 144b/15, 145a/05, 146a/03,
146b/05, 146b/07, 149a/05, 149a/07,
149a/12, 150a/08, 150a/10, 152a/15,
161a/13

d.-dükleri 128b/15, 132b/18,
151a/16, 156a/07, 158a/01

d.-meden 146a/11

d.-mekdür 140a/03, 146a/13,
151a/16

d.-rler 161a/16

d.+yü 141b/10

dik- (Bir şeyi) İğne iplikle kumaş, deri
vb. şeyler üzerine tutturmak veya
kumaş, deri vb. şeylerin parçalarını,
sökük, yırtık yerlerini birbirine
eklemek.

d.-üp 156a/10

dil Ağız boşluğunda yer alan, tat
duymaya, besinleri ağız içinde evirip
çevirmeye, yutmaya ve sesleri

çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ.

d.+inde 157b/14

dimāğ *Ar.* Beyin, şuur, bilinç, akıl.

d.+a 129b/14, 129b/18, 130a/03, 133b/13, 134a/16, 134a/19, 137b/06, 157b/18, 158a/02, 158b/19, 159a/14, 159a/16, 160a/03, 160b/13

d.+dan 149a/11, 161a/12

d.+ı 133b/13

d.+ına 151b/15

d.+uñ 160b/06

d.+a (nefs-i d.) 160a/05

d.+da (nefs-i d.) 160a/15

d.+ı (nefs-i d.) 160a/17

dirhem *Ar.* Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi (3,2075 gr.)

d. 140b/10, 142b/03, 142b/03, 142b/04, 142b/05, 142b/06, 142b/08, 142b/08, 144a/04, 144a/05, 144a/07, 144a/08, 144a/14, 144a/16, 144a/17, 144a/17, 147b/01, 150b/06, 152b/03, 152b/13, 152b/14, 152b/15, 152b/17, 153a/01, 153a/02, 153a/04, 153b/02, 153b/03, 153b/04, 153b/07, 153b/07, 153b/08, 153b/15, 156a/05, 156a/05, 156a/06, 156a/06, 156a/12, 156a/14,

156a/15, 156a/16, 156a/16, 156a/17, 156a/17, 156a/18, 156b/06, 156b/07, 156b/08, 156b/08, 156b/09, 156b/09, 156b/10, 156b/11, 156b/12, 157a/04, 157a/05, 157a/09, 157a/18, 158b/10, 159b/01, 159b/02, 159b/07, 159b/17, 159b/18, 161a/07, 161a/08, 162a/14, 162a/16, 162a/17, 162a/19, 162b/01, 162b/02, 162b/03, 162b/04, 162b/05

d.+den 152b/01

d.+e 152a/15, 152b/01

d.+i 150a/17

diyār *Ar.* Memleket, ülke, belde.

d.+ımızda 152a/18

d.+ınuñ 145a/15

diyārudon Zerdeçal, karanfil, kakule karışımından meydana getirilen bitkisel ilaç.

d. 155a/13, 155a/15

diyāsentū ma‘cūnı Bir tür bitkisel macun.

d. 151a/06, 152b/11, 155b/01, 156b/08, 156a/12, 162a/19

d.+nı 150a/18

diz Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım.

d.+leri 160a/08

d.+lerinden 158b/04, 159a/05

d.+lerine 148b/09

d.+lerini 158a/19

dög- (Ufalamak, ezmek, parçalamak, karıştırmak, temizlemek, bastırmak, sıkıştırmak vb. maksatlarla) Bir şeyin üzerine arka arkaya vurmak.

d.-eler 159b/03

d.-üp 161b/15

dögül- (Ufalanmak, ezilmek, karıştırılmak, temizlenmek, sıkıştırılmak gibi maksatlarla) Üzerine arka arkaya vurulmak.

d.-miş 156b/10, 161b/14, 162b/02

dök- (Sıvı veya tane halindeki şeyleri) Bulundukları yerden başka bir kaba veya yere boşaltmak.

d.-eler 155a/13

dökil- Bulunduğu yerden kendini atmak, üzerinden düşmek.

d.-dükden 128b/19

dökül- (Sıvı veya tane halindeki şeyler) Bulunduğu yerden başka bir kaba veya yere boşaltılmak.

d.-mekdendür 130a/09, 130b/09

dökün- Kendi üzerine dökmek.

d.-dügi 161a/03

dörder Dört sayısının her birine dört veya her defasında dört tane anlamına gelen üleştirme şekli.

d. 156a/05

dördünci Dört sayısının sıra sıfatı, sırada yeri üçüncüden sonra, beşinciden önce olan.

d. 137b/14

d.+si 143a/19

dört Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı.

d. 122a/10, 126b/12, 140b/10, 143a/15, 144b/01, 145b/10, 148a/18, 149a/03, 150b/14, 152b/13, 153a/10, 156a/06, 156a/06, 156a/16, 158a/05, 162b/04

d.+üni 160a/13

duḥān Ar. Duman.

d. 157b/08

duḥūl Ar. Girme, giriş, dahil olma.

d.+et- 154b/05

dühn-i verd Ar. Gül yağı.

d. 158a/04

dürlü Çeşitli, muhtelif, türlü.

d. 156a/15

düşmen *Far.* (Birine karşı) İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım.

d. 121b/01

düz- Bir şeyi, onun için gerekli hususları hazırlayarak meydana getirmek, bir bütün hâlinde hazırlamak, tertip etmek.

d.-eler 157b/11

E

ebdān *Ar.* Bedenler, vücutlar.

e. 151a/12

e.+da 122b/05

e.+ı insān 122b/14, 124a/08

e.+ı müsta'ide 122b/10, 122b/16, 123b/05, 123b/11, 124a/16

e.+ı müsta'ide ol- 123b/13

e.+a (isti'dād-ı e.) 123a/16

ebegümeci İki çenekliler sınıfının ebegümecigiller familyasından, her yerde kendiliğinden yetişen, kökü ve çiçekleri özellikle yumuşatıcı hassaları sebebiyle tıpta kullanılan, kalsiyum, demir, A ve C vitamini taşıyan, yaprakları sebze olarak yenen bitki. *Malva silvestris*.

e. 144a/12, 153a/19, 158b/02

ebhıre *Ar.* Buğular, dumanlar.

e. 129b/19, 133b/13, 158b/18, 160a/14

e.+den 157b/08

e.+dür 158a/10

e.+nün 158a/15, 158b/16

e.+si 133b/09

e.+yi 148a/12, 158a/03, 158b/12,

159a/02

e.+i hādde 160a/03

e.+i laṭīfe-i bāride 159a/16

e.+i redīe 129b/14, 157b/17

e.+i redīeyi 155b/11, 159a/14

e.+i semmiyye 129a/06, 134b/11, 137b/06

e.+yi muzırrayı 154b/13

ecnās *Ar.* Cinsler, çeşitler, türler, soylar.

e.+ı 135b/01

eczā *Ar.* Kimya yoluyla elde edilen, ilâç yapımında ve sanayide çeşitli işlerde kullanılan birleşiklerin ortak adı.

e.+nun 157b/04

e.+sı 155b/17

e.+yı 161b/15

e.+yı mezbūr 162a/17

e.+i tabī'iyye 120b/13

e.+yı mezküre 156a/06

e.+i tabī'iyeyi 142a/01

edhān *Ar.* Sürülecek güzel kokulu yağlar.

efdal *Ar.* Çok (daha, en, pek) faziletli, çok üstün.

e. 159b/08

e.+dür 151b/18

e.+ı 154b/15, 154b/17

eger *Far.* Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet.

ednā *Ar.* Alçak, çok (daha, en, pek) aşağı, adi.

e. 125b/06

edviye *Ar.* Devalar, ilaçlar, çareler.

e. 149b/04, 149b/07, 149b/10

e.+i bāride-i yābise 149b/13

e.+i hāddeden 141b/01

e.+i merķūmeyi 162b/05

e.+i mezbūre 157a/13

e.+i mezbūreyi 152a/02

e.+i mezbūreden 142a/18

ef'al *Ar.* Fiiller, yapılan işler, eylemler.

e.+ı 121a/11

e.+ini 142a/05

e.+i tabī'iyyenün 130a/04

e.+i lāzimesini 128b/18

e.+i mezkūreye 150b/18

e. 121b/07, 121b/09, 121b/15, 122a/16, 122a/19, 122b/14, 126a/14, 126b/15, 127b/07, 127b/14, 128a/19, 129a/02, 129a/19, 129b/08, 129b/09, 130b/12, 131a/04, 131a/15, 131b/02, 131b/05, 131b/17, 132a/07, 132a/10, 132a/14, 133a/19, 133b/02, 134a/08, 134a/12, 134a/18, 134a/19, 134b/15, 134b/19, 135a/06, 135a/11, 135a/13, 135a/17, 135b/02, 135b/12, 135b/14, 135b/17, 136a/02, 136a/12, 136b/08, 136b/11, 136b/13, 136b/16, 136b/18, 137a/11, 137a/13, 137a/14, 137a/15, 137a/17, 137b/01, 137b/10, 137b/13, 138a/15, 138a/17, 138b/14, 138b/16, 138b/17, 138b/19, 139a/02, 139a/03, 139a/10, 139b/08, 139b/13, 139b/18, 140a/05, 140a/11, 140a/15, 140a/16, 140a/17, 140b/01, 140b/07, 140b/17, 141a/05, 141b/11, 141b/16, 142a/13, 143b/16, 144a/09, 145a/02, 145a/08, 145b/07, 145b/14, 146a/02, 146a/17, 147a/02, 148b/01, 148b/05, 148b/12,

148b/19, 149a/04, 151a/18, 151b/02,
153a/05, 153a/13, 153a/17, 153b/05,
153b/12, 153b/16, 154a/13, 154a/15,
154a/17, 154a/19, 154b/03, 154b/12,
155a/04, 155a/10, 155a/18, 156b/13,
156b/15, 156b/17, 157a/06, 157a/11,
157a/14, 157a/16, 157a/17, 157a/19,
157b/17, 158a/08, 158a/10, 158a/13,
158a/17, 158b/08, 158b/11, 158b/13,
158b/14, 159b/12, 159b/19, 160a/03,
160a/05, 160a/11, 160b/09, 161a/01,
161a/06, 161a/13, 161b/04, 161b/12,
162a/01, 162a/02, 162a/06

egerçi *Far.* Her ne kadar, ... ise de,
gerçi.

e. 127/b/01, 143b/08

ek- (Bir şeyi) Belli bir maksatla
serpmek.

e.-üp 155a/14, 155a/17

ekşer *Ar.* Genellikle, umumiyetle,
ekseriya.

e. 134a/04, 144b/14

ekşerî *Ar.* Çok defa, çok zaman,
çoğunlukla, ekseriya.

e. 126b/09, 126b/10, 127b/08,
133a/01, 135b/16, 145a/15, 145b/01,
152b/03, 162a/05

e.+i eṭibbā 124a/04

e.+i ḥalkā 122b/12

e.+i nāsa 122b/07

ekşeriyā *Ar.* Çok defa, çok zaman,
çoğunlukla, umumiyetle, ekseriyetle,
ekseri.

e. 121b/03, 121b/09, 128b/14,
129a/17, 131b/04, 131b/12, 132a/16,
145b/10, 145b/11, 148b/15, 158b/05

eksik Mevcut olmadığı için ihtiyaç
duyulan (kimse veya şey), noksan.

e. 122a/19, 140b/14, 155b/02,
158b/07

ekşi Tadı limon veya sirkeye benzeyen.

e. 140b/03, 149b/16, 150b/09,
155a/12

e.+lerden 140a/19, 154b/19

e.+leri 140a/14, 140b/19,
149b/15, 150a/01, 155a/01

e.+si 150b/12, 153a/03, 155a/08,
156b/10

el Kolun, bilek mafsalsından itibaren
avuç ve parmakları içine alan ve iş
görmeye, tutmaya yarayan kısmı.

e. 137b/03, 137b/06, 160b/18

e.+de 159b/19

e.+lerde 133b/14

e.+lerine 133b/12

elek Sallanarak kullanıldığı zaman üzerine konan maddenin incelerini altına geçiren, bu şekilde taneli ve toz halindeki şeyleri irilerinden ve içlerindeki yabancı maddelerden temizlemekte kullanılan, tek tarafına ufak delikli tel, kıl veya bez gerilmiş tahta bir kasnaktan ibaret eleme aleti.

e.+den 152a/03

elem *Ar.* Izdırıp, keder, gam, tasa, hüzn, ağrı, acı.

e. 122a/18, 122b/02

Elḥamdülillahi rabbil ‘ālemīn, ve’ş-şalavatü ve’s-selāmü ‘alā seyyidina Muḥammedin ve ‘alā ālihi ve şaḥbihi ecma‘in *Ar.* Alemlerin rabbi olan Allah’a hamdolsun. Salat ve selam Hz. Muhammed ve onun al ve ashabı üzerine olsun.

e. 120b/02

el-ḥāşıl *Ar.* Sözün kısası, hasılı, velhasıl.

e. 146b/02, 161a/04

el-‘ilāc *Ar.* Bu tedavi.

e. 157b/03

elli Kırk dokuzdan sonra, elli birden önce gelen sayının adı.

e. 153b/02, 156a/18

elma Gülgillerden, yurdumuzun her yerinde yetişen, dişli yapraklı, açık pembe çiçekler açan, verimli, dayanıklı ağaç. *Pirus malus*.

e.+yı 140b/13

e.+sı (misket e.) 156a/17

elvān *Ar.* Renkler.

e.+da 135b/10

e.+ı 135b/01

e.+ı muḥtelife 132a/11

e. (iḥtilāf-ı e.) 135b/05

elzem *Ar.* Çok (daha, en, pek) lüzumlu.

e. 145b/03

em‘ā *Ar.* Bağırsaklar.

e.+da 157a/06

e.+ya 157a/07

e.+yı 153b/10, 153b/11, 156b/19

emr *Ar.* Bir şeyin yapılması veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.

e.+de 121b/06, 143b/10

e.+ı muḥarrerdür 122b/10

e.+den (ibtidā-i e.) 145a/05, 145b/12

emlec *Ar.* Bektaşı üzümü diye bilinen anavatanı Hindistan olan meyvesi tıp ve eczacılıkta kullanılan ağaç ve onun meyvesi. *Phyllanthus emblica*.

e. 156b/06

emrāz *Ar.* Hastalıklar, illetler, marazlar.

e.+un 131a/12

e.+ı hādde 125a/11

e.+de 135b/06, 140a/02

e.+den 126b/11, 132a/05

e.+ı muhtelif 125a/10

e.+ı muhtelif-i redie 126b/04

e.+ı vāfideden 152a/18

e.+ı vāfidedendür 122b/04

e.+da (intihā-yı e.) 139b/19

emşāl *Ar.* Eş, eşler, benzer, benzer olanlar, örnekler.

e.+i 151a/06

enār *Far.* Nar kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

e. 149b/16, 150a/01, 150b/09, 155a/01, 155a/12

encir *Far.* İncir sözünün eski metinlerle geçen asıl şekli.

e. 124a/19

eñse Boynun arka kısmı.

e.+de 161a/03

erba'a *Ar.* Dört, dördüncü.

e.+(buzūr-ı e.-yı bāride)

153b/19, 155a/19, 159a/19

ercah *Ar.* Çok (daha, en, pek) üstün, en tercih edilen, en tercihe layık olan.

e. 141b/08

ertesi (Sabah, gün, hafta, ay, yıl kelimelerinden önce) Bir sonraki.

e. 145a/01

ervāh *Ar.* Ruhlar.

e. 133b/11, 148a/08, 160b/13

e.+a 128a/04, 136a/17, 151a/09

e.+ı 148a/08, 149b/11, 155b/19

e.+ı kalbe 127a/13

esbāb *Ar.* Sebepler, vasıtalar.

e.+a 143a/15

e.+ı 123a/19, 129b/18, 130a/07, 131b/14, 158a/09, 160a/02

e.+ına 123a/19, 145a/15

e.+ı ārziyyedür 123b/07

e.+ı bādiyyesi 123b/02

e.+ı mezküre 124a/13, 126b/04

e.+ı sâbıkası 123b/13	eşribe <i>Ar.</i> İçilecek şeyler, içecekler.
e.+ı semâviyedir 123b/04	e. 125a/18
esfel <i>Ar.</i> Çok (daha, en, pek) sefil, pek bayağı, pek alçak.	e.+den 157a/09
e.+i bedene 149a/11, 160b/17	e.+leri 149b/15
eşihhâ <i>Ar.</i> Özürsüz olanlar, sıhhati yerinde ve vücudu sıhhatte olan kimseler.	e.+nüñ 150a/19
e. 131a/16, 131a/18	e.+si 157a/10
esin <i>Ar.</i> Hafif tuzlu, acı (su).	e.+i kâbıza 157a/16
e.+den (mâ'-i e.) 123b/08	e.+i mezbûre 150a/15
eşkâbiyûza Tarakotugiller familyasından, 50-100 cm kadar boylanabilen, kenarları derin dişli ve koyu yeşil renkli uzunca yapısı olan bir yıllık dayanıklı otsu bir bitkidir. <i>Scabiosa</i> .	eşyâ <i>Ar.</i> Şeyler, nesneler, eşya.
e. 156a/13	e.+dandur 149b/06
eşnâ <i>Ar.</i> Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.	e.+yı bâride 155b/07
e.+da 155b/01, 159a/13	et İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı, et.
e.+sında 148b/14, 153a/17	e.+inden 140a/12
eşed <i>Ar.</i> Çok (daha, en, pek) şiddetli.	et- Etmek, yapmak, eylemek.
e.+dür 154a/10	e.-dükleri 141b/10
eşref <i>Ar.</i> Çok (daha, en, pek) şerefli.	e.-medüğinden 155b/18
e.+i a'zâdan 154a/06	e.-mek 160a/08
	e.-mekdür 143b/11, 149b/03
	e.-mekle 143b/13
	e.-meyeler 145b/07, 148a/19, 150a/15, 155b/02, 158b/07
	e.-mesinden ('acele et-) 133a/11
	e.-di ise (ahz et-) 148b/07

a.-dükde (ahz et-) 148b/14	e.-dügi (ğaleyān et-) 160b/12
e.-mesi (cezb et-) 148b/05	e.-mekdür (ğasl et-) 157b/05
e.-dükden (darb et-) 128b/13	e.-mek (ğavr et-) 127a/14
e.-digini (def [°] et-) 147b/10	e.-dügi (hażm et-) 125b/18
e.-dügi (def [°] et-) 138a/04	e.-mek (hażm et-) 139b/11
e.-meden (def [°] et-) 147a/13	e.-meyüp (hük ^m et-) 135b/08
e.-mege (def [°] et-) 135a/02, 135a/08, 135a/11, 149a/18, 149b/09, 149b/11	e.-mek (i‘ānet et-) 127a/13, 146a/13
e.-mekdür (def [°] et-) 143a/03	e.-medendür (icrā et-) 131b/02
e.-mesindendür (def [°] et-) 156b/15	e.-düginden (ifsād et-) 124a/15
e.-megin (duhūl et-) 154b/05	e.-mek (ifsād et-) 124b/02
e.-mesinden (‘acele et-) 133a/11	e.-di (ihrāc et-) 134b/09
e.-düm (faşd et-) 160b/02	e.-medi ise (ihrāc et-) 135a/07
e.-mege (faşd et-) 148a/03	e.-miş (ihrāc et-) 135a/06
e.-mek (faşd et-) 145a/05, 145a/06, 145b/09, 145b/10, 145b/17, 147b/05, 147b/15, 148b/18, 160b/04	e.-mekdür (ihtikān et-) 158a/13
e.-mekdür (faşd et-) 143b/08, 149b/04, 158a/12	e.-meyüp (ikbāl et-) 154a/17
e.-meleri (faşd et-) 145a/19	e.-dükde (iktizā et-) 148a/15
e.-meyüp (faşd et-) 146b/17	e.-mek (intikāl et-) 143b/02
e.-mediler (fehm et-) 146a/09	e.-mesine (intikāl et-) 137b/13
e.-dükde (galebe et-) 160b/18	e.-mege (inzāc et-) 136a/06
	e.-meden (irāş et-) 123a/06
	e.-dügim (isti‘māl et-) 156b/03
	e.-mek (isti‘māl et-) 151b/09

e.-mekdür (isti‘māl et-) 149b/05	e.-medükden (rücū‘ et-) 146b/13
e.-mek (istinşāk et-) 124a/17, 124b/09	e.-mesi (rücū‘ et-) 146b/19, 147b/01
e.-mek (istinşāk-ı havā et-) 130a/17	e.-dügi (şu‘ūd et-) 158a/16
e.-seler (itfā et-) 141a/04	e.-dükde (şu‘ūd et-) 129b/14, 133b/13
e.-digi (ķabūl et-) 136a/15	e.-dürür (şu‘ūd et-) 158b/19
e.-mesi (ķabūl et-) 125b/12	e.-medendür (şu‘ūd et-) 130a/08, 160a/03, 160b/14
e.-meden (ķabz et-) 157a/02	e.-meyüp (ta‘afün et-) 126a/14
e.-dükde (ķāy et-) 153b/13	e.-memek (tecāvüz et-) 142a/03
e.-mege (ķāy et-) 153b/12	e.-meyenler (tecviz et-) 141b/02, 146b/02
e.-düginden (kesr et-) 151a/07	e.-mek (tekmīl et-) 146b/10
e.-mekle (ledğ et-) 133b/13	e.-dükden (tenāvül et-) 126a/08
e.-mesine (ledğ et-) 158a/17	e.-meden (tenāvül et-) 125a/08
e.-medüğinden (mizāc et-) 155b/12	e.-medendür (tenāvül et-) 124a/06
e.-mek (muķābele et-) 143a/04, 149a/13	e.-dükde (teneffüs et-) 129b/06
e.-mek (mübāşeret et-) 137a/19	e.-mek (tenķiş et-) 141a/18, 147b/03
e.-dükden (mürür et-) 144a/11	e.-meden (terk et-) 146b/18
e.-meyeler (müsāmaķa et-) 154b/02	e.-meyeler (terk et-) 158b/14
e.-dürür (nüfüz et-) 151b/07	e.-mekle (terķiķ et-) 151b/07
e.-dürmesinde (rücū‘ et-) 147b/11	e.-mege (te’sīr et-) 136b/18

e.-mek (teskîn et-) 162a/11

e.-meyüp (teşhîş et-) 145a/17

e.-digne (teveccüh et-) 136b/13

e.-dükde (teveccüh et-) 129a/09,
130b/15

e.-dügi (zuhûr et-) 161b/03,
161b/04

e.-dükde (zuhûr et-) 138a/08

eṭibbā *Ar.* Tabipler, doktorlar.

e. 122a/08, 145b/18, 149a/11,
155b/03

e. (cumhûr-ı e.) 151b/19

e. (ekşer-i e.) 124a/04

e.+i mesfûrun 145a/04

e.+y-ı müte'ahhirîn 122a/02

e.+dan (mahire-i e.) 156b/04

eṭ'ime *Ar.* Yemekler.

e. 123a/07, 124a/08, 124b/14,
124b/14, 125a/02, 125a/08, 125a/18,
125a/19, 143b/18

e.+den 125b/03

e.+nün 124b/18, 125a/13

e.+i ceyyide 125b/16, 126a/04

e. (ihtilâf-ı e.) 123b/18

e.+i ceyyide ol- 124a/07

e.+i muhtelif 124b/11

e.+i redie 124a/06

e.+i redieden 123b/16

etmek Ekmek kelimesinin eski
metinlerde geçen asıl şekli, ekmek.

e. 140b/10, 141a/01, 155a/02,
155a/17

e.+i (etmeği) 141a/04, 155a/11

eṭrāf *Ar.* Taraflar, yanlar, etraf.

e.+ına 148a/16, 159a/10

e.+ında 136b/19, 147a/11

e.+ı bedene 122a/04

e.+ı mi'dede 130a/12

evkāt *Ar.* Vakitler, zamanlar.

e.+dan 142a/11

e.+ı 135b/01

e.+ı merķūmede 142a/15

evlā *Ar.* Daha uygun, daha iyi, daha
layık, yeğ, müreccah.

e.+dur 147a/14, 147b/03

e.+ol-138b/04

evşāf *Ar.* Nitelikler, vasıflar.

e. 156a/01

evvel *Ar.* Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.

e. 121b/06, 125a/06, 126a/09, 128a/07, 131a/15, 131b/01, 135a/18, 135b/02, 141b/13, 142a/09, 143b/07, 143b/08, 143b/10, 143b/17, 147b/12, 160a/07

e.+inde 128a/01, 129a/07, 136a/01, 141b/15, 158a/11

e.+ki 125a/12

e.+(faşl-ı e.) 120b/05, 121a/08

e.+(kısm-ı e.) 125b/11

e.+(şart-ı e.) 142b/19, 143a/03, 149a/19

e.+(vech-i e.) 123b/03, 127a/07, 128a/03, 144b/02, 147a/04

evvelā *Ar.* İlk önce, ilk olarak.

e. 126a/14, 132b/06, 135b/18

evvelki *Ar.* Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.

e. 129a/13, 144a/01, 145b/02

e.+si 143a/16

eyle- “Etmek, yapmak” anlamında yardımcı fiil.

e.-diler 145b/02

e.-medi 160a/16

e.-r 134b/18

e.-yeler 159a/05

e.-yüp 154a/01, 154a/06, 157b/18, 159a/03

e.-mez (ahz eyle-) 121b/04

e.-di (beyān eyle-) 123a/12, 135b/09

e.-diler (beyān eyle-) 127a/07

e.-yeler (faşd eyle-) 145b/06

e.-yüp (hall eyle-) 144a/18

e.-r (helāk eyle-) 134b/03

e.-di (hikāyet eyle-) 152a/17

e.-mek (ıslāh eyle-) 124b/13

e.-r (ihdās eyle-) 133b/15, 142a/07

e.-diler (ihtilāf eyle-) 141a/15, 152a/11

e.-di (ihtiyār eyle-) 156a/02, 162a/12

e.-düm (ihtiyār eyle-) 152b/05, 156b/05

e.-ye (in‘āş eyle-) 156a/01

e.-r (îrâş eyle-) 125a/04, 125a/07	e.-ye (taḥammül eyle-) 161a/18
e.-ye (îrâş eyle-) 157b/19	e.-yüp (taḥkîk eyle-) 133a/09
e.-yen (işābet eyle-) 124b/12	e.-diler (taşdîk eyle-) 152a/01
e.-di (işbāt eyle-) 147a/04	e.-yen (ta'yîn eyle-) 121b/05
e.-diler (işbāt eyle-) 144b/01	e.-ye (tebrîd eyle-) 159a/04
e.-ye (istidlāl eyle-) 131b/12	e.-yeler (tebrîd eyle-) 159a/09
e.-diler (ittifāk eyle-) 122a/03, 148a/06, 149a/03	e.-yüp (tebrîd eyle-) 140b/13
e.-mez (ḳabûl eyle-) 136a/05, 144b/13	e.-dük (tecrübe eyle-) 133b/06
e.-düm (keyy eyle-) 162a/04	e.-diler (tecvîz eyle-) 152a/16
e.-di (medḥ eyle-) 148b/11, 150a/10	e.-mediler (tecvîz eyle-) 141a/16, 145a/16, 145b/19, 152a/12
e.-diler (medḥ eyle-) 150b/02, 152a/01	e.-meyenlerün (tecvîz eyle-) 141b/08
e.-r (men' eyle-) 151a/10	e.-düm (tedbîr eyle-) 153a/16
e.-di (men' eyle-) 155b/06	e.-mek (tedbîr eyle-) 154a/11
e.-memiş ise (mürûr eyle-) 145b/08	e.-i aḥsen (tedbîr eyle-) 160b/16
e.-düm (müṣāhede eyle-) 156b/04	e.-rler (tenāvül eyle-) 124a/11
e.-yüp (mütāla'a eyle-) 121b/06	e.-se (tenāvül eyle-) 125b/16
e.-dükde (şu'üd eyle-) 130a/03	e.-yüp (tenāvül eyle-) 156b/12
e.-meden (ta'affün eyle-) 130a/13	e.-mez (te'sîr eyle-) 121b/09
	e.-mez ise (te'sîr eyle-) 157a/14, 159b/12
	e.-mez (teskîn eyle-) 140a/09

e.-ye (teskîn eyle-) 159a/04
e.-diler (tesmiye eyle-) 121a/12
e.-meksizin (teşhîş eyle-) 121b/09

e.-yüp (teşhîş eyle-) 121a/10
e.-ye (tevaḳḳuf eyle-) 135b/08
e.-dügi (teveccüh eyle-) 146a/04
e.-diler (ẓann eyle-) 146a/07, 152a/13

e.-di (ẓann eyle-) 138b/05
e.-ye (ẓuhûr eyle-) 131a/09
e.-diler (zu‘m eyle-) 155b/05

eyyām *Ar.* Günler, zaman, devir.

e.+da 138a/18, 142a/11

e.+ında 123a/12

e.+ı 142a/07

e.+(mürûr-ı e.) 125b/05

ez- Katı, toz veya tane hâlindeki bir şeyi bir sıvı içinde karıştırarak belli bir kıvama getirmek, sulandırıp eritmek, ezmek.

e.-eler 150a/15, 162b/07

e.-üp 144a/08, 158b/11, 159b/04, 159b/08

ezil- Katı, toz veya tane hâlindeki şeylerin bastırılıp karıştırılarak belli bir kıvama getirilmek, sulandırılıp eritilmek, ezilmek.

e.-dükde 157b/12

e.-miş 152b/16, 162b/01, 162b/05

F

faḳîr *Ar.* “Ben, bendeniz” anlamında tevazu sözü.

f. 162a/13

f.+i pür-taḳşîr 151b/08, 152b/04, 153a/14

farḳ *Ar.* İki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf, başkalık, fark.

f. 121b/18

f.+ı 126b/19, 128a/02

faşd *Ar.* Kan alma, hacamat.

f. 144a/11, 144b/12, 144b/17, 145a/08, 145a/09, 145a/11, 145a/16, 145b/02, 145b/03, 145b/07, 145b/14, 146a/02, 146a/06, 146b/09, 146b/11, 146b/12, 146b/13, 147a/01, 147a/02, 147a/14, 148b/13, 148b/19, 158a/14

f.+dan 145b/13, 146b/15

f.+ı 143b/11, 145b/19, 146b/02

f.+larda 139a/08

f.+un 144b/01, 144b/03,
144b/17, 147a/04

f.(ba‘de’l f.) 149a/14

f. (bedel-i f.) 148a/05

f.+(kable’l-f.) 146a/01

f.+dan (ṭabī‘at-ı f.) 145b/04

f.+et- 143b/08, 145a/05,
145a/06, 145a/19, 145b/09, 145b/10,
145b/17, 146b/17, 147b/05, 147b/15,
148a/03, 148b/18, 149b/04, 158a/12,
160b/02, 160b/04

f.+eyle- 145b/06

f.+olın- 139a/04, 144b/06,
144b/14, 144b/09, 144b/18, 147a/19,
147a/08, 147b/17, 161b/03

f.+(şurūṭ-ı f.-ı mevcūde ol-)
154b/10

fāsid *Ar.* Doğru olmayan, bozuk,
müfsid.

f.+e (aḥlāt-ı f.) 123a/08,
123b/11, 125a/03, 125a/15, 125b/09,
125b/10, 151b/06, 160b/11

f.+üñ (dem-i f.) 148b/15

f.+eden (ruṭūbāt-ı f.) 123b/10

f.+ol- 124b/16, 125b/17,
126a/06, 126a/10

faşl *Ar.* Bölüm, kısım; devre.

f. 120b/04, 121a/03, 121a/04,
121a/06, 121a/07, 139b/03, 141a/12,
142b/16, 154a/03

f.+da 122b/09

f.+ında 123a/01, 125b/01

f.+ı evvel 120b/05, 121a/08

f.+ı ḥāmis 120b/09, 127b/18

f.+ı ḥarīfde 122b/13, 122b/18

f.+ı rābi‘ 120b/08, 126b/16

f.+ı sābi‘ 120b/13, 130a/04

f.+ı sādis 120b/11, 129b/03

f.+ı şālīṣ 120b/07, 122b/02

f.+ı şāmin 120b/15, 130b/19

f.+ı şānī 120b/06, 121b/11

f.+ı şayfda 123a/06

f.+ı şitāda 122b/18, 123a/11

f.+ı tāsi‘ 121a/02, 133b/15

fātir *Ar.* Durgun, gevşek, uyuşuk, atıl.

f.+den 153b/14

fāyda *Ar.* İşe yarama, olumlu sonuç,
yarar, fayda.

f. 147a/06

f.+yı ‘aẓīmdür 156b/03

f.+yı tıbbiyeye 155b/08

fażalāt *Ar.* Kazurat.

f. 128b/12

f.+dan 131b/06

fehm *Ar.* Anlama, anlayış, idrak.

fi‘1 *Ar.* Olup gerçekleşmiş iş, yapıp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel.

f.+et- 146a/09

f.+i 129a/11, 146b/06, 146b/09,

fenn *Ar.* Matematik, fizik, kimya, biyoloji vb. ispat ve tecrübeye dayanan ilimlerin ortak adı.

148a/06, 148b/04

f.+ine 148a/14

f.+i āşināya 145a/14

f.+ini 131b/02

ferah *Ar.* Hoşa giden bir halden duyulan zevk, gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

fil dişi Fil denen hayvanın aynı zamanda silahı durumunda olan, donuk beyaz renkli, kolayca cilalanabildiği için süs eşyası yapımında kullanılan iki uzun ve eğri dişi.

f.+i ‘azīm 151b/17

feṣād *Ar.* Tabii halden çıkma, bozulma, bozukluk.

f. 152b/15, 156b/07, 162b/02

f.+ı 123b/01, 123b/03

fi‘l-ḥaḳīka *Ar.* Gerçekten, hakikatte, doğrusu.

f.+ı havādūr 122b/07

f. 121a/19, 125b/02, 128b/10,

feterāt *Ar.* İki sıtma veya çarpıntı nöbeti arasındaki fasıla.

141b/07, 143a/10, 146a/07

f. 129a/01

fi‘l-vāḳi‘ *Ar.* Gerçekte, gerçekten, doğrusu, hakikaten, vakıa.

fevḳ *Ar.* Üst, üst taraf, yukarı.

f. 124b/01, 153a/14

f.+ü‘l-arḫda 124b/08

fincān *Ar.* Çay, kahve, süt vb. sıcak şeyleri içmek için kullanılan, porselenden yapılmış kulplu ufak kap.

fevt *Ar.* Ölüm, mevt.

f.+ol- 134b/14

f. 150b/04, 152b/07, 158a/04,

fitrāt *Ar.* İnsanın yaratılışında var olan hususlar, huy, tıynet, mizaç, maya.

162b/07

fi-nefsi'l-emr *Ar.* Yukardaki ile benzer durumda, aynı.

f. 135b/07, 145b/02

firāk *Ar.* Ayrılık, ayrılma, ayrı düşme, hicran, firkat.

f.+a 138a/15

Fragozo 17. yüzyılda yaşamış İtalyan bir hekim.

f. 152b/02

Frakastor (1478-1553) Hekim, şair, jeopolog, astrolog. Bulaşıcı hastalık fikri, *semineria* adını verdiği gözle görülmeyen mikropların hastalık yaptığını; basit temasla, kullanılan araç-gereçlerle, havayla bulaştığını söylemiştir. Her salgının farklı bir mikropla olduğu tezini ileri sürmüştür. *Girilamo Fracastoro*.

f. 138b/01

frengi çilegi Kokusuz, kırmızı iri meyve veren çilek türü, Frenk çileği.

f.+i 141a/03

fūāk *Ar.* Can çekişme, midenin çekilip toparlanması, hıçkırık.

f. 154b/08

f.+i-1 şedid 154a/19

fuşül-i erba'a *Ar.* Dört mevsim.

f.+ nuñ 122b/08

G

gāh *Far.* Bazen, bazı zaman, kâh.

g. 133a/02, 162a/08, 162a/08

gāhī *Far.* Ara sıra, bazen, bazı defa.

g. 129a/02, 129a/02, 133a/16, 133a/16, 137a/05, 137a/05, 139a/02, 139a/02, 162a/08

gāhice *Far.* Bazen, bazı kere, gah.

g. 121b/09, 122a/09, 122a/10, 122a/10, 122a/11, 126b/14, 126b/15, 127b/06, 127b/12, 128b/04, 128b/11, 129a/01, 130a/09, 130b/07, 131b/19, 134a/10, 135a/04, 135a/11, 135b/01, 137b/16, 140b/15, 145b/10, 150b/10, 154b/17, 157b/13, 162b/07

galebe *Ar.* Galip gelme, üstün olma, bastırma.

g.+si 121b/14, 121b/16, 128a/04, 143a/06

g.+sine 138b/18

g.+et- 160b/18

g.+i balgam 126b/01

g.+it- 143b/08

g.+i dem 126b/01

g.+i galeyāna 131b/14

g.+i şafrā 126a/19	g.+(ziyāde-i g.) 141b/04
g.+i sevdā 126b/01	ġālib <i>Ar.</i> Üstün gelen, yenen, baskın, galip.
g.+i ṭabī‘atden 134a/10	g. 151a/19
ġaleyān <i>Ar.</i> Kaynama, coşma, taşma.	g.+ol- 122a/17, 134a/15, 137b/02, 143a/11, 144b/11
g. 123a/06, 123a/15, 126a/16, 129a/14, 137b/19, 141b/04, 143b/13, 143b/14, 147b/08, 153a/11,	ġalīz <i>Ar.</i> Kalın, sık, yoğun, kesif.
g.+a 123a/14, 138b/07, 142a/04	g. 130a/14, 130a/16, 131b/03, 131b/12, 132a/07
g.+dandur 149b/06	g.+i 134b/10
g.+ı 145a/07, 149b/09, 150a/09, 150b/01, 151b/05, 156b/02, 159a/03	g.+ini 131b/16, 161b/17
g.+ına 138a/07	g. (balġam-ı g.) 127b/03
g.+sız 143a/13	g. (buḥār-ı g.) 160b/13
g. (ba‘de’l g.) 126a/02, 142a/05, 143a/13	g. (ḥılt-ı ġ.-i semmīyi) 134b/18
g.+a (ġalebe-i g.) 131b/14	g.+ol- 125a/01, 126b/15, 127a/15,
g.+et- 160b/12	136b/14, 137a/07, 157b/15
g.+ı aḥlāṭa 126a/02	g.+(sevdā-yı g. ol-) 127b/04
g.+ı ḥummā 141b/13	ġalīze <i>Ar.</i> Galiz kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.
g.+ı ta‘affüni 153b/18	g. 125a/04
g.+da (ḥīn-i g.) 132b/13	g.+e (aḥlāt-ı g.) 127b/03, 160b/12
g.+(ifrāt-ı g.) 133a/04	ġam <i>Ar.</i> Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.
g.+a (ifrāt-ı g.) 133a/18, 136b/15	
g.+nından (ifrāt-ı g.) 158b/15	

g. 128a/18

ġargara Su veya ilaçlı bir sıvıyı ağzın içinde sesli bir şekilde oynatıp yutmadan tükürmek suretiyle ağzı ve boğazı temizleme ve ilaçlama, gargara.

g. 157b/04, 157b/07

g.+i (ba'de'l-ġ. vel-ġasl)
157b/15

ġarīb *Ar.* Yadırganan, şaşırtıcı, değişik, tuhaf (şey), acayip.

g.+eyi (ġarāret-i g.) 155b/09

g.+e (mu'ālecāt-ı g.) 152a/17

g.+ol- 137a/01

ġarīḳ *Ar.* Bir şeye içinde kaybolacak derecede dalmış olan.

g.+(nevm-i g.) 130a/03, 139a/17,
160b/14

g.+(nevm-i g.) 160b/15

ġārīṭūn Tedavi amaçlı olarak toz halinde kullanılan bir maden.

g. 150a/16

ġarīzi *Ar.* Yaratılıştan var olan, hilkatten gelen, tabii, fitri, cibilli.

g.+iyye (ġarāret-i g.) 127a/12,
155b/14

g.+iyyenüñ (ġarāret-i g.)
133b/01, 138b/18, 139a/01, 155b/15

g.+iyyesine (ġarāret-i g.)

160b/06

ġaṣeyān *Ar.* Kusma, kay etme, istifrağ.

g. 127a/03, 130b/13, 153b/12,
153b/14, 154a/19, 154b/08

g.+(kayy'-ı g.) 130b/15,
130b/17

ġasl *Ar.* Yıkama, yıkanma.

g. (ba'de'l-ġargara-i vel-ġ.)
157b/15

g.+et- 157b/05

g.+it- 150b/03, 153b/10,
157b/09, 157b/10, 157b/16, 158b/01,
158b/04

ġaṣy *Ar.* Bayılma, kendinden geçme.

g. 129a/05

ġavr *Ar.* En dipteki yer, dip.

g.+et- 127a/14

ġāyet *Ar.* Çok, pek, pek çok, son derece.

g. 122b/19, 132a/11, 132a/13,
134a/01, 135a/14, 135b/13, 136b/16,
137a/15, 137b/09, 137b/15, 138a/06,
138a/12, 139a/03, 139a/05, 139b/01,
139b/03, 139b/15, 140b/06, 140b/13,
140b/16, 141a/10, 150a/10, 151b/14,
152a/10, 154b/18, 155a/04, 158a/15,
159b/08, 161a/16

ġāyetü'l-ġāye *Ar.* En son derecede, pek çok.

g. 124b/13, 147b/06, 149a/06, 150a/08, 150b/11, 150b/18

ġāyib *Ar.* Ortadan kalkan ve ne olduğu bilinmeyen (şey veya kimse) yitik, gaip.

g.+ol- 139a/02

ġayr *krş.* ġayrı

g.+ıdan 151a/02

ġayrı *Ar.* Başka.

g. 142a/11

g.+ı münhażım 143b/18

gece Güneş battıktan sonra başlayan ve gün aġarıncaya kadar süren karanlık zaman.

g.+si 123a/03

geç- Son bulmak, hükmü ve etkisi kalmamak, ortadan kalkmak.

g.-di ise 144a/09

g.-üp 158a/13

geçür- Bir yerden bir yere geçmesini sağlamak.

g.-eler 152a/04

gel- Gelmek.

g.-di 142b/15

g.-dükce 135a/12

g.-ecek 135a/16

g.-ince 148b/09

g.-inceye 151a/02

g.-mege 132b/05

g.-mek 132a/16, 132b/01, 134b/13

g.-memeden 148b/07

g.-meye 139a/19

g.-mez 132a/18, 132b/10

g.-miye 132a/19

g.-üp 129a/15, 134b/19

g.-ür 139b/10, 162a/08

g.-üridi 146b/01

g.-ür ise 135a/10

g.-mek (harekete gel-) 134b/11

genç Henüz gelişmekte olan (bitki veya hayvan).

g. 140a/10

gerek Cümlede aynı görevi yapan kelimelerin her birinin başına ayrı ayrı getirildiğinde “ister” anlamında kullanılır ve bunlardan birinin tercih edilebileceğini gösterir.

g. 149b/07, 149b/07

gerek- Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey), lazım.

g.-dür 136b/03, 142a/04

geyik Çift parmaklılar takımından, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzlar bulunan, geviş getirici, memeli hayvan. *Cervus*.

g. 151a/05, 152b/15, 162b/01

geyik boynuzu Geyik boynuzu.

g. 151a/04, 156b/08

ğılzet Ar. Galiz olma, galizlik, kabalık, çirkinlik.

g. 136b/08

g.+ine 138a/17

ğızā Ar. Canlıların yaşaması, beslenip gelişmesi için gerekli her türlü yiyecek ve içecek, besin, gıda.

g. 124a/03, 125a/19, 126b/02, 139b/08, 140a/03

g.+dan 140a/01

g.+ya 124a/03, 126b/02, 139b/17

g.+yı 139b/14

gibi Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.

g. 122b/04, 125b/14, 126a/08, 131a/16, 131a/19, 134a/14, 135a/10, 135b/10, 139b/15, 142a/12, 146a/08, 151a/06, 151a/17, 152a/05, 155a/02, 157b/08

g.+dür 121b/01

git- Konuşana göre yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, bir mesafe katedip yakın bir yerden daha uzak bir yere varmak.

g.-e (gide) 162a/18

gönül İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevi yönü, yürek, dil.

g.+ün (gönlün) 140a/15

gör- (Gözle ve ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.

g.-diler 141a/15

g.-dük 136a/19, 144b/15

g.-enler 141a/16

g.-mek 134a/07

göre Uygun şekilde, uygun olarak.

g. 123a/17, 123b/19, 133b/19, 161a/10

göril- (Oluşu veya var olduğu)
Gözlenmek, müşahade edilmek, şahit
olunmak.

g.-mişdür 134a/03, 134a/05,
134b/08, 135a/05, 135b/04, 142b/13

g.-ür ise 131b/05

görin- Kendini göstermek, ortaya
çıkma, gözükme, zuhur etmek.

g.-en 160b/02

g.-üp 137a/05

g.-ür 131b/04, 131b/13, 131b/14,
145b/13, 157a/07

g.-ür ise 136a/13

g.-ürse 132a/10

g.-ür (mu'tedil görin-) 129a/12

görün- *krş.* görin-

g.-e 132a/14

g.-üp 128b/08

g.-ür 127a/11, 127a/14, 127b/05,
128b/05, 128b/11, 131b/04

g.-ür ise 127b/17, 132a/11

göster- Göz önüne sermek, başkalarının
gözleri önüne koymak, teşhir etmek,
izhar etmek.

g.-e 132a/04

ğubār *Ar.* Toz, ince toprak.

g. 156a/07, 156a/15

ğumūm *Ar.* Gamlar, kederler, tasalar.

g. 141a/11

gūnā-gūn *Far.* Türlü türlü, çeşit çeşit,
renk renk.

g. 131b/07, 154a/07

g.+ol- 124a/04, 126b/03

ğuşşa *Ar.* Gam, keder, hüzn, tasa.

g. 128a/18

güç Yapılması, başa çıkılması zor olan,
emek isteyen, yorucu, zor, müşkül,
çetin.

g.+dür 124b/13

gül *Far.* Gül ağacının güzel kokulu, pek
çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.

g. 140a/13, 140b/03, 152b/16,
155a/15, 156a/04, 157a/05, 157a/13,
157a/14, 157b/05, 158a/03

gül- Gülmek.

g.-üci 121b/01

gül-be-şeker *Far.* Gül yaprağından
yapılan macun kıvamında tatlı.

g. 157a/19

g.+e 150a/06

g.+inden 150a/07

göl-i mükerrer Ar. İki defa imbikten geçirilmiş gül suyu.

g. 142a/16, 142b/06, 144a/08

gümüş Tabiatatta altın, bakır, bazen platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyası imaline yarayan, kendine has beyaz renkte, atom ağırlığı 107,88, atom numarası 47, sembolü Ag olan metal element, sim.

g. 152b/06, 157b/16

gün Dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman parçası.

g. 122a/10, 127a/10, 129a/16, 136a/16, 142a/08, 144a/09, 145a/01, 145b/08

g.+de 122a/10, 122a/11, 126b/12, 137b/14, 137b/17, 138a/16, 144a/02

g.+den 142a/09

g.+e 126b/15, 138a/17

g.+inde 145b/02

g.+ine 144a/01

g.+üni 142a/03

gün aşırı Bir gün ara ile, bir gün olup bir gün olmayarak, iki günde bir.

g. 122a/10

gündüz Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün.

g.+i 123a/04

g.+in 159a/17

güvercin Pek çoğu evcilleşmiş olan, çeşitli türleri kutuplar dışında dünyanın her yerinde yaygın olarak yaşayan, gagası düz, tüyleri kalın ve sık, vücudu kısa, uzun zaman hızla uçabildiği için bilhassa askerlikte haberleşme işinde kullanılan, tane ve meyve ile beslenen tünek kuşu. *Columba*.

g. 160b/08

güz Yazın bitimi sayılan 22 Eylül'de başlayıp kışın başlangıcı sayılan 21 Aralık'ta sona eren mevsim, sonbahar, hazan.

g. 122b/19

H

hab Ar. Tane halinde ilaç.

h. 157b/11

haber Ar. Bir şeyi bildirmek, bir şey hakkında bilgi vermek.

h.+vir- 129a/18

ḥabs *Ar.* Dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma.

h.+it- 155b/12

ḥacāmat *Ar.* Vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir aletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma.

h.+it- 153a/10, 160a/13, 161a/02, 161a/04, 161b/05, 161b/06

ḥācet *Ar.* Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.

h.+de (vaqt-i h.) 152a/07

ḥād *Ar.* Şiddetli, çok çabuk ilerleyen.

h. 132a/06, 155a/04

h.+i i'tidālden 140a/05

ḥādde *Ar.* Had kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.

h. 137b/07

h. (ebḥire-i ḥ) 160a/03

h.+den (edviye-i ḥ.) 141b/01

h. (emrāz-ı h.) 125a/11

h.+de (ḥummeyāt-ı h.) 130b/04, 139b/06, 139b/14, 146b/04

ḥādiş *Ar.* Ortaya çıkmak, zuhur etmek, meydana gelmek.

h.+ol- 121b/14, 121b/16, 122b/19, 123a/10, 123a/18, 124a/17, 125a/10, 127b/14

ḥādd *Ar.* (Hastalık, yara vb. için) Şiddetli, çok çabuk ilerleyen.

h.+ol- 127b/08

ḥafaḵān *Ar.* Yürek oynaması, çarpıntı, yürek sıkıntısı.

h.+a 156b/05

ḥafif *Ar.* Etki gücü az olan.

h. 121b/02, 122a/18, 127a/14, 127b/05, 127b/12, 127b/17

h.+den ('arāz-ı ḥ.) 154b/01

h.+e (ḥummā-yı lāzıme-i h.) 127a/01

h.+(müleyyin-i h.) 142a/02, 143b/19, 149b/01, 154b/10

h.+i (müleyyin-i h.) 141b/15, 155a/05

h.+(müshil-i h.) 134b/16, 134b/17

h.+ol- 127a/06, 127b/02, 145b/04

ḥafi *Ar.* Gizli.

h.+ol- 137a/13

ḥafiyye *Ar.* Hafi kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.

h.+(semmiyyet-i h.) 126b/06

h.+(keyfiyyet-i semmiyye-yi ḥ. ol-) 136b/19

ḥakīkat *Ar.* Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl, künh.

h.+ine 145a/16

ḥakkında *Ar.* Üzerine, için, hususunda, dair, müteallik.

h. 151b/17

ḥāl *Ar.* Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

h.+de 124a/07, 148a/03, 160a/02, 161b/01

h.+i 146b/17

h.+inden 129a/14

h.+(mutavassıtu'l-h.) 147b/13

ḥalāş *Ar.* Kurtulma, kurtuluş.

h. 135b/04

h.+ol- 121a/19, 126b/09, 134a/05, 135a/05, 142b/12, 136a/19, 152b/02, 152b/03, 161a/16, 161b/01, 162a/05

ḥālīş *Ar.* Karışksız, katksız.

h.+(dem-i ḥ.) 139a/04, 139a/09

h.+ ü'l-a'yār 141a/05

ḥalk *Ar.* Yaratma, yok iken var etme.

h.+a (ekşer-i h.) 122b/12

ḥall *Ar.* Erime, eritme.

h.+eyle- 144a/18

h.+it- 150a/18, 152b/07, 161a/08

ḥalt *Ar.* Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma, mezcetme.

h.+it- 151b/02, 155a/02, 157a/15, 157a/19, 161a/06

h.+olın- 158a/05

ḥamīr *Ar.* Hamur, maya.

h. 140b/12

ḥamīre *krş.* ḥamīr.

h.+si 153a/03

h.+sini 157a/18

ḥāmis *Ar.* Beşinci.

h.+(faşl-ı h.) 120b/09, 127b/18

h.+(vech-i h.) 127b/02

ḥāmse *Ar.* Beş.

h.+(risāle-i h.) 120b/03

ḥānende *Far.* Şarkı okuyan kimse, şarkıcı, okuyucu.

h. 159a/13	h.+ ṭabī‘iyyeden 126b/19
h.+ye 159a/12	h.+ün (ibtidā’-i h.) 127a/05
ḥār <i>Ar.</i> Sıcak, hararet veren, yakıcı.	h.+indendür (şiddet-i h.) 157b/02
h. 124b/19, 154b/17	h.+(ta‘dīl-i h.) 155b/03
ḥarāret <i>Ar.</i> Sıcaklık.	ḥareket <i>Ar.</i> Kımıldama, kımıldanma, hareket.
h. 127b/01, 127a/02, 127a/08, 127a/10, 127a/14, 127a/16, 127a/17, 127a/18, 127b/05, 127b/12, 127b/17, 156b/02	h. 154a/06
h.+i 130a/19, 151b/04, 153a/11, 159a/14, 160b/05	h.+i 128b/13
h.+inden 120b/08, 126b/17, 162a/07	h.+ine 132a/09, 143b/01
h.+ini 155b/13	h.+egel- 134b/11
h.+li 153b/15	h.+it- 125a/05, 131b/01
h.+ün 126b/19	ḥāric <i>Ar.</i> Bir şeyin sınırları dışında kalan yer, dış, dışarı.
h.+i ḡarībeyi 155b/09	h.+i bedende 127a/16, 146b/12, 155b/09
h.+i ḡarīziyye 127a/12, 155b/14	h.+i bedene 133a/11, 142a/01, 146b/15, 147b/10, 148b/04
h.+ ḡarīziyyenün 133b/01, 138b/18, 139a/01, 155b/15	ḥarīf <i>Ar.</i> Güz mevsimi, sonbahar.
h.+ ḡarīziyyesine 160b/06	h.+de (faşl-ı h.) 122b/13, 122b/18
h.+i ḥummā 122b/01, 127b/15, 128a/13	h.+de (vaḳt-i h.) 123a/09
h.+i ḥummādan 158b/15	ḥarīr <i>Ar.</i> Ateşli, hararetli.
h.+i ḥummāyı 148a/09, 159a/04	h.+esi 140b/09, 140b/12, 157b/13, 159a/18

ḥārr *Ar.* Sıcaklık, hararet.

h. 151b/04

h.+an 159b/15, 161b/11,
161b/16

h.+eyi 151b/01

h.+(mā-i h.) 150b/03

h.+uñ (bād-zehr-i h.) 151b/04

h.+eden (bād-zehriyāt-ı h.)
151a/14

h.+eyi (bād-zehriyāt-ı h.)
151b/08

ḥaṣbe *Ar.* Kızamık.

h. 128b/15, 128b/19, 132b/18,
137b/14, 137b/17, 138a/01, 138a/02,
138a/05, 138a/07, 138a/08, 138a/15,
138b/01, 138b/06, 138b/11, 138b/13,
139a/02, 141b/18, 145b/16, 146a/14,
146a/15, 146b/02, 146b/08, 146b/10,
146b/12, 147a/03, 147a/05, 147a/11,
147b/06, 147b/09, 147b/12, 147b/14

h.+ler 147a/02

h.+lerün 143a/08

h.+nüñ 133a/08, 133a/16,
138b/15, 146b/18

h.+ye 138a/05

h.+yi 137a/19, 142a/01

h.+(keşret-i h.) 138b/11

h.+(mādde-i h.) 146a/01

h.+den (mādde-i h.) 147a/19

ḥasebiyle *Ar.* Dolayısıyla, -den ötürü, -
den dolayı.

h. 125b/14

ḥāşıl-ı kelām *Ar.* Sözün kıtası.

h. 121b/05, 122b/17, 126b/04,
130b/06, 130b/16, 138a/02, 140a/06,
147b/03, 149b/08, 154b/01

ḥāşıl *Ar.* Husule gelen, olan, meydana
çıkan.

h.+it- 125b/03, 125b/06,
125b/10, 146b/14, 148a/13

h.+ol- 123a/07, 123a/17,
123b/16, 124a/12, 124a/16, 124b/11,
124b/16, 125a/03, 125a/04, 125a/16,
126a/06, 126a/11, 143b/14, 146b/17,
146b/18, 147a/07

ḥaṣṣa *Ar.* Bir şeye veya bir kimseye
mahsus olan, yalnız onda bulunan hal,
keyfiyet.

h. 146a/05

h.+yı maḥşuşası 151b/13

ḥaṣḥāş *Ar.* Gelincikgillerden, uzun bir
sapın ucunda beyaz veya mor tek bir
büyük çiçek açan, kapsül biçimindeki

meyvesi olgunlaşmadan çizildiğinde akan süttten afyon elde edilen, Asya ve Afrika'nın ılık ve sıcak bölgelerinde pek çok türü bulunan bir yıllık otsu bitki. *Papaver*.

h. 155a/19, 158b/10, 159b/02, 159b/03, 159b/06, 159b/07, 159b/09, 159b/17

ḥaḫā *Ar.* Makbul olmayan iş, kusurlu davranış, kabahat.

h. 145b/01

h.+it- 124a/05

h.+y1 'azīm 155b/05

ḥaḫarnāk *Ar.* +*Far.* Tehlikeli, korkulu.

h.+dur 145b/17, 147b/07

h.+ol- 123a/10

ḥāḫır *Ar.* Düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hafıza.

h.+(tesliyet-i h. it-)141a/11

ḥattā *Ar.* "Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de" gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.

h. 127a/01, 132b/13, 149a/10, 152a/05, 154b/06, 161a/12

havā *Ar.* Dünyayı belli bir yüksekliğe kadar kaplayan, bütün canlıların nefes yoluyla alıp verdikleri, çok miktarda

oksijen, azot ve az miktarda asit, su buharı ve başka gazlardan meydana gelmiş renksiz, kokusuz, hafif gaz.

h. 122b/09, 123b/05, 123b/10, 124b/07

h.+da 122b/15

h.+nun 123b/01, 123b/03, 151a/18, 151b/15

h.+sı 122b/08

h.+ya 124b/08

h.+y1 124a/15, 124b/02, 124b/05, 124b/09

h.+(bürüdet-i h.) 123a/12

h.+dur (fesād-ı h.) 122b/07

h.+(ihtilāf-ı h.) 122b/13, 123a/03

h.+(ihtilāfāt-ı h.) 122b/11

h.+(istinşāk-ı h. et-) 130a/17

h.+dur (ta'affün-i h.) 123b/02

ḥavāli *Ar.* Çevre, civar, yöre.

h.+sinde 144b/05

h.+i ḫalbe 127b/11

hāvan *Far.* Toz haline getirilmek veya ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü taş, tahta veya madenden çukur kap.

h.+da 152b/06, 159b/02,
161b/15

ḥavās *Ar.* Hisler, duygular.

h.+sı 153a/14

ḥavf *Ar.* Korku.

h.+olın- 162a/01, 162a/03

ḥavf-nāk *Ar.+Far.* Korkulu, korku
veren.

h.+ol- 123a/18

ḥayvān *Ar.* Hareket edip yer
değiştirebilme ve hissetme yeteneği
olan canlı yaratık.

h.+iyye (ḥuvā-yı h.) 138a/11

h.+i (rūḥ-ı h.) 120b/11, 128a/05,
128a/10, 129b/03

h.+iden (rūḥ-ı h.) 128a/10

h.+inün (rūḥ-ı h.) 128a/02,
128a/09, 129a/03

ḥayz *Ar.* (Kadınlarda) Adet hali, aybaşı.

h. 145a/03, 148b/14

h.+uñ (dem-i h.) 148b/06

ḥazāk *Ar.* Ustalık, maharet (Bilhassa
hekimlik için kullanılır.).

h.+ı müteahḥirîn 150a/03,
154a/12

ḥāzık *Ar.* Usta, maharetli (Bilhassa
hekimler için kullanılır.).

h.+ol- 128a/15

ḥazm *Ar.* Sindiren, sindirici,
hazmettirici (şey).

h. 124a/11

h.+ı 125a/14

h.+dan (ḥuşūr-ı h.) 124a/09,
125a/03

h.+a (ḥuvvet-i h.) 124b/15

h.+(serī‘ü’l-h.) 124b/14, 125b/02

h.+et- 125b/18, 139b/11

h.+ol- 124a/09, 125a/02,
125a/06, 125a/09, 125a/18, 125b/18,
126a/09

ḥekīm *Ar.* Mesleği hastalıkları teşhis ve
tedavi etmek olan kimse, tıp doktoru,
tabip.

h. 126b/06, 135a/09, 142a/02,
146b/10, 147a/02, 148b/02, 150a/10,
155b/05, 160b/03, 162a/03

h.+ler 127b/16

helāk *Ar.* Ölme, mahvolma, yok olma,
bitkin duruma gelme.

h. 121b/10, 154a/08

h.+eyle- 134b/03

h.+ı marīza 142a/14, 155b/16

h.+it- 134b/12, 136a/07, 162a/10

h.+ol- 121a/18, 126b/10,
134a/03, 134b/07, 135b/04, 136a/18,
142b/13, 144b/14, 145b/01, 152b/01

hem *Far.* Birden fazla şeyin birlikte bulunduğunu veya birden fazla işin birlikte yapıldığını gösterir.

h. 122a/16, 122a/16

her *Far.* Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir.

h. 122a/10, 122b/09, 132a/04,
132a/19, 133b/03, 137a/02, 137a/06,
142b/02, 144a/13, 144a/16, 144b/19,
148b/02, 148b/09, 150a/13, 150b/05,
152b/14, 152b/17, 152b/19, 153a/02,
153b/01, 153b/04, 153b/07, 153b/19,
155a/16, 156a/04, 156a/12, 156a/14,
156a/16, 157a/03, 158a/04, 158b/03,
159b/01, 159b/05, 159b/17, 162a/15,
162a/17, 162a/19, 162b/03

hezeyān *Ar.* Sayıklama.

h. 129b/13, 137b/08, 154a/14,
157b/18, 158b/19, 159b/19, 160a/06,
160a/11, 160b/02, 160b/03

h.+da 154a/14

h.+un 129b/15

h.+ı şedīd 160a/19

hıfz *Ar.* Koruma, saklama, muhafaza etme.

h. 150b/01, 156b/19

h.+it- 149b/12, 150b/16, 153b/11

hılt *Ar.* Eski tıpta, insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen, ahlat-ı erbaa denen dört unsurdan (kan, balgam, safra ve sevda) her biri.

h. 136a/05, 155a/04

h.+da 136b/17

h.+ı 153b/10

h.+un 131b/16, 133a/05,
133a/10, 136a/11, 137b/18, 137b/19,
138a/07, 138a/17, 147a/10, 147a/12,
147a/15, 148a/04, 160a/14, 162a/04

h.+ı gālīz-i semmīyi 134b/18

h.+ı redī 130b/10

h.+ı şafrāvi 143b/09

h.+ı şafrāvi ol- 127b/08

h.+ı semmī 129a/09, 129a/12

h.+ı semmīnün 129a/09

h.+semīyyeyi 130b/14

h.+ı sevdāvinün 138b/18

h.+olın- 151a/13

hıyārşenber balı *Far.* Baklagillerden, Doğu Hint, Antil ve Brezilya’da yetişen, hekimlikte kullanılan, siyah renkteki meyvelerinin terkinde şeker, pektin, zımk, tanen ve esans bulunan ağaçdan elde edilen bal.

h. 142a/17, 142b/08, 144a/16, 153b/03

hiç *Far.* Katiyen, asla, hiç.

h. 146a/19

hiddet *Ar.* Öfke, kızgınlık, hiddet.

h. 132b/14

h.+i 134a/17, 149b/10

h.+inden 158b/16

h.+ine 136a/11, 138a/07

hiffet *Ar.* Hafiflik.

h. 127a/11, 132a/18, 132a/19, 132b/10, 134b/06, 134b/14, 135a/12, 138a/13, 139a/19, 141a/18

h.+bul- 130a/19

h.+i beden 132b/08, 156b/16

hikāyet *Ar.* Hikaye.

h.+eyle- 152a/17

hindibā *Ar.* Kumluk veya kumsal yerlerde kendiliğinden yetişen, yaprakları salata gibi yenen, bir cinsinin

kök tozu kahveye karıştırılan, kökü ve yaprakları hekimlikte kullanılan bitki, güneyik. *Chicorium*.

h. 149b/19, 150a/12, 150b/05

h.+(ma’-i h.) 154a/01

hın *Ar.* Zaman, vakit.

h.+i galeyānda 132b/13

his *Ar.* Dış dünyaya ait etkileri beş duyu yoluyla idrak etme.

h.+(s)ini 130b/11

h.+it- 129b/11

hoşca *Far.* Hoşa gidecek şekilde, güzel ve iyi bir biçimde, iyice.

h. 125b/18, 148b/07

hüb *Far.* Güzel.

h. 159a/12

hudüş *Ar.* Meydana gelme, ortaya çıkma, vuku bulma.

h.+ına 122b/11, 123b/06, 123b/12, 124a/13, 124b/02, 125b/07, 126a/03, 126a/07, 126a/11, 130b/16

h.+ı hummāya 124b/06

hukne *Ar.* Tenkiye aleti.

h. 153b/09, 157a/02, 158a/13

h.+nün 144a/12

h.+yi leyyine 144a/10
h.+yi leyyineyi 141b/18
ḥulāsa-i kelām *Ar.* Sözü'n kısası.
h. 137a/01
ḥummeyāt *Ar.* Hummanın çoğulu,
hummalar.
h.+da 126b/07, 131a/02,
132b/05, 136a/09, 137a/09, 142b/10
h.+ı 'afeniyde 144b/02
h.+ı ḥāddede 130b/04, 139b/06,
139b/14, 146b/04
h.+ı redie 123a/10
h.+ı rediede 139a/14
ḥummā *Ar.* Hastalıkla gelen şiddetli
ateş, nöbet, sıtma.
h. 121a/19, 121b/03, 122b/04,
126a/03, 132b/11, 133b/04, 143a/13,
148b/02, 148b/06, 148b/14, 149a/01
h.+da 121a/04, 121a/13,
124a/01, 127a/05, 127a/11, 127a/12,
127b/05, 127b/10, 127b/13, 128a/03,
128a/07, 128b/02, 128b/04, 128b/11,
128b/14, 129a/08, 129a/12, 129a/17,
129a/19, 130a/06, 130a/09, 130b/06,
130b/08, 130b/17, 131a/02, 131a/13,
131a/15, 131a/18, 131b/04, 131b/07,
131b/12, 131b/19, 132a/07, 132a/10,
132b/01, 132b/11, 133b/02, 133b/06,

133b/08, 133b/11, 134a/02, 134b/04,
135a/19, 135b/02, 135b/14, 135b/16,
136a/13, 136b/08, 137a/11, 137b/03,
137b/13, 138a/02, 139a/03, 139a/12,
139a/15, 139a/17, 139b/01, 139b/05,
139b/07, 139b/12, 139b/17, 140a/03,
141a/06, 141a/09, 141a/12, 141a/14,
141a/15, 142b/10, 144a/19, 144b/04,
144b/11, 144b/16, 145a/05, 145a/09,
145b/06, 146b/08, 148b/03, 148b/19,
149b/14, 151a/02, 151a/14, 151b/09,
152b/03, 152b/10, 155b/02, 155b/07,
156b/05, 160b/09, 161a/14, 162a/06
h.+da ise 146a/13
h.+dan 134b/19, 144a/09,
145b/08, 151a/01
h.+nun 121a/06, 121a/14,
122a/14, 123b/02, 126b/18, 127a/07,
128a/01, 128a/16, 129a/07, 129b/06,
129b/13, 130b/01, 130b/03, 131a/03,
131a/14, 131a/16, 131a/17, 132a/16,
132b/16, 132b/19, 133b/05, 133b/19,
134a/12, 135b/15, 135b/19, 136b/03,
140a/07, 141b/14, 142a/03, 142a/07,
142a/09, 142b/16, 142b/17, 143a/15,
144a/01, 145a/15, 145b/02, 146a/14,
147a/16, 151a/19, 151b/04, 154a/09,
155b/13, 157b/02, 158a/11, 158b/15,
162a/07, 162a/10, 162a/12
h.+ya 125b/08, 141b/13,
145b/15, 147a/09, 154a/05, 160a/18

h.+y1 121a/10, 121b/05,
145a/17, 152a/10

h. (a'rāz-ı h.) 122a/17, 122b/01,
126b/03

h.+dan (a'rāz-ı h.) 122a/14

h.+(bā'ış-ı h.) 145b/04

h.+(ğaleyān-ı h.) 141b/13

h.+(ḥarāret-i h.) 122b/01,
127b/15, 128a/13

h.+dan (ḥarāret-i h.) 158b/15

h.+y1 (ḥarāret-i h.) 148a/09,
159a/04

h.+ya (hudūş-ı h.) 124b/06

h.+y1 lāzıme 121b/17

h.+y1 lāzıme-i ḥafife 127a/01

h.+y1 mezbūre 124a/17

h.+y1 muṭbika 121b/12, 122a/01

h.+y1 muṭbika-y1 şafrāviyye
121b/14

h.+y1 nāyibe 122a/08, 132b/12

h.+y1 rub' 121b/17

h.+y1 redie 121b/12, 122b/11,
123a/17, 123b/06, 123b/12, 124a/13,
124b/02, 124b/09, 125b/06, 126a/07,
126a/11, 130b/18, 131b/11, 131b/18,
152a/18

h.+y1 rediede 121a/07, 121a/17,
122a/01, 124a/03, 126b/06, 126b/13,
127b/16, 127b/18, 132b/08, 137a/10,
143b/11, 154a/03

h.+y1 redienün 120b/05,
120b/06, 120b/07, 120b/08, 120b/09,
120b/11, 120b/15, 121a/02, 121a/03,
121a/08, 121b/11, 121b/18, 122b/03,
122b/16, 122b/18, 123a/19, 126a/17,
126b/16, 130b/19, 131b/10, 139b/03,
143a/05

h.+y1 rediye 126b/09

h.+y1 rediye 122a/15

h.+dan (ibtidā-i h.) 151a/01

h.+(isti'dād-ı h.) 139b/09

h.+y1 (isti'dād-ı h.) 143a/01,
143a/04

h.+(mādde-i h.) 127a/09,
127b/14, 138a/14, 143a/02, 149a/12

h.+nun (mādde-i h.) 137b/12,
147b/02

h.+ya (mādde-i h.) 144b/11

h.+(mādde-i h.-y1 redie) 121b/13

h.+(mādde-i h. ol-) 127b/02,
128b/06

h.+(müshil-i mādde-i h. ol-)
141a/16

h.+(nefs-i h.) 122a/13
h.+nun (nefs-i h.) 131a/13,
154a/09

h.+(sirāyet-i h.) 122b/05

h.+dan (şiddet-i h.) 131a/04

h.+ya (şiddet-i h.) 141b/05

h.+ya (teşhîş-i h.) 121a/15,
133b/18

h.+yı redie ol- 128b/01,
129b/11, 132b/15

hümret *Ar.* Kırmızılık, kızılık.

h. 131b/13, 136b/08, 138a/10,
143a/08

hümüm *Ar.* Kederler, gamlar, tasalar,
üzüntüler.

h.+ını 141a/11

humūzat *Ar.* Ekşilikler.

h.+ı 140b/19, 150a/06, 150b/08

h.+ları 149b/16

hurde *Ar.* Ufak, küçük, kırıntı.

h.+lenmiş 144a/06

h.+it- 150b/13

huşūşa *Ar.* Bilhassa, hasseten, özellikle.

h. 122b/13, 125a/04, 129b/10,
131a/07, 132a/05, 133b/05, 137a/07,
137a/10, 137a/16, 145b/16

huşūnet *Ar.* Katılık, sertlik.

h. 157b/03

h.+i 157b/08

hükemā *Ar.* Hakimler, filozoflar, ilim
adamları.

h.+nun 121b/06

h.+sınun 145a/15

h.+yı ‘arabdan 151b/17

h.+yı lāṭin 121a/10, 142b/17,
144a/19, 149a/02, 161a/09, 161a/15

h.+yı mezbūrun 142b/19

h.+yı müte’āḥḥirīn 127a/06,
139b/17, 141a/14, 148a/05, 150b/02

h.+yı müte’āḥḥirīnden 144b/15

hükṁ *Ar.* Bir şeyin şöyle veya böyle
olduğu hakkında verilen karar, yargı.

h. 134a/01

h.+et- 135b/08

h.+it- 134a/07

hūsn *Ar.* Güzellik, güzel.

h.+i tedbīr 152a/02

ısıcak Sıcak.

ı. 123a/04, 144a/05, 144a/18,
154b/18, 155a/09, 161b/10

ı.+iken 141a/01, 155a/14,
155a/17, 156a/19, 159b/14

ıslāh *Ar.* İyi duruma koyma, düzeltme,
iyileştirme.

ı. 139b/10

ı.+eyle- 124b/13

ıslan- Islak duruma gelmek.

ı.-an 124b/04

ı.-miş 157b/09

ıztırāb *Ar.* Maddi veya manevi acı,
azap, eziyet, zahmet, sıkıntı.

ı.+ı 122a/18, 122b/02, 158a/18

İ

i'ānet *Ar.* Yardım.

i. 146a/04, 146a/10, 146b/07

i.+e 146a/11

i.+et- 127a/13, 146a/13

i.+it- 148a/14

İbn-i Sīnā Tıp adamı, fizikçi, yazar,
filozof ve bilim insanı. Buhara
yakınlarındaki Afşana köyünde Hicri
370 yılında dünyaya gelmiş ve

Hamedan şehrinde 427 Hicri tarihinde
vefat etmiştir.

i. 125a/07

İbokrāt Tıbbın babası olarak anılan İyon
hekim, Hipokrat.

i. 124a/02, 130b/03, 132a/03,
132a/12, 132a/18, 133a/09, 133b/03,
135b/05, 137a/09, 137b/04, 138a/03,
138b/08, 139a/13, 139b/19, 146b/03

i.+un 146a/04, 146a/08, 146a/09

i.+(murād-ı i.) 140a/02

i.+(murād-ı i.) 146a/07, 146a/18

ibṭāl *Ar.* Hükümsüz bırakma, bozma,
feshetme.

i.+it- 130b/12

ibtidā *Ar.* Bir işin, bir şeyin ilk defa
ortaya çıkan kısmı veya başlama
zamanı, başlangıç.

i. 127b/05, 129a/19, 134b/19,
136a/08, 143a/08, 145a/17, 153a/08

i.+da 139a/08

i.+larında 132a/16, 133b/05

i.+sında 126b/18, 129b/06,
132b/16, 140a/07, 148b/06

i.+sından 142a/08, 148a/15

i.+i emirden 145a/05, 145b/12

i.+i harāretūñ 127a/05

i.+i marāzda 145a/02

i.+i hummādan 151a/01

i.+(vakt-i i.) 158a/13

i.+olın- 121b/07

ibtidā'en *Ar.* Başlangıçta, başlangıç olarak.

i. 127b/15, 143b/08

ibtidā'i *Ar.* İlk durumda kalmış olan, gelişmemiş, ilerlememiş, tekamül etmemiş, ilkel.

i. 127b/13, 127b/17

icmālen *Ar.* Kısaca, kısaltarak, özetleyerek.

i. 121a/03, 139b/04

icrā *Ar.* Bir şeyi fiil haline getirme, yapma, yürütme, uygulama.

i.+et- 131b/02

i.+it- 128b/18

ictināb *Ar.* Kaçınma, sakınma, çekinme.

i.+it- 142a/12

iç Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dahil.

i. 148b/09, 155a/11

i.+i 156a/03

i.+inde 123a/08, 134b/14, 140b/12, 143a/07, 143a/12, 154a/16, 160b/04

i.+ine 154b/05

i.+ini 140b/11

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.-eler 140b/15, 141a/02, 150a/03, 150a/14, 153a/05, 155a/09, 156b/13, 157b/13, 162b/08

i.-enlerün 152b/03

i.-mek 130a/19, 154b/19, 155a/03

içün Sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı, amaç bildirir; maksadıyla, amacıyla.

i. 127a/13, 155b/04, 157a/01, 160b/03, 161b/07, 162a/11

ifrāt *Ar.* Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.

i. 157a/11

i.+ı galeyān 133a/04

i.+ı galeyāna 133a/18, 136b/15

i.+ı galeyānından 158b/15

ifsād *Ar.* Bozma, fesada uğratma.

i.+et- 124a/15, 124b/02

i.+it- 124b/05

iḥdās *Ar.* Yeni bir şey ortaya koyma, ortaya çıkarma.

i.+eyle- 133b/15, 142a/07

i.+it- 160a/05

iḥmā *Ar.* Bir şeyi ateşte kızdırma.

i. 141a/04

iḥmāl *Ar.* Üstüne düşeni zamanında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi haline bırakma.

i.+olın- 144b/12, 154a/11

iḥrāc *Ar.* Dışarıya çıkarma, dışarıya atma.

i.+ına 148a/05

i.+et- 134b/09, 135a/07, 135a/06

i.+it- 147b/08

i.+olın- 147a/15

iḥtibā *Ar.* İyice saklayıp gizleme.

i.+sı 149a/01

iḥtikān *Ar.* Tenkiye yapma, kabızlığa karşı şırınga ile göden bağırsağına su verme.

i. 153a/17, 158a/14

i.+ı 153b/06

i.+la 154b/12

i.+et- 158a/13

i.+ı leyyine-i merķūmeyi
158b/13

i.+ı mezbūre 157a/08

i.+it- 144a/10, 144a/18, 153b/05,
157a/09

i.+olın- 153b/09, 154b/10

iḥtilāf *Ar.* Anlaşmazlık, uyuşmazlık.

i. 122b/15, 126a/18, 133a/07

i.+ına 123b/19, 128a/11

i.+eyle- 141a/15, 152a/11

i.+ı elvān 135b/05

i.+ı eṭ‘ime 123b/18

i.+ı havā 122b/13, 123a/03

i.+ı ṭabāyi‘ 123b/18

iḥtilāfāt *Ar.* Anlaşmazlıklar, ihtilaflar.

i. 122b/09, 125a/01, 128b/11,
129a/01, 137a/15, 137b/01

i.+ı 137a/14

i.+ı ‘āzīme 138a/08

i.+ı havā 122b/11

iḥtimāl *Ar.* Mümkün olma, imkan dahilinde bulunma, olabilirlik, olasılık.

i.+dür 157b/17

i.+ı 143b/03, 157a/12

iẖtimām *Ar.* Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme.

i. 157b/19

iẖtirāz *Ar.* Çekinme, kaçınma, sakınma.

i. 125b/03, 141a/10, 142a/13, 151a/15

i.+a 133a/18

i.+it- 157a/02

iẖtiyār *Ar.* İstek, arzu, seçmek.

i.+eyle- 152b/05, 156a/02, 156b/05, 162a/12

iẖbāl *Ar.* İstek, arzu.

i. 140a/11

i.+i 130a/14, 154b/07

i.+et- 154a/17

iken İken

i. 127a/02, 134a/04, 134b/07, 136a/17, 144a/05, 144a/18, 146a/01, 147b/13, 147b/16, 155b/14

iki Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı.

i. 122a/11, 123b/03, 125b/11, 127a/10, 128a/03, 128b/12, 134a/07, 141a/08, 142b/04, 142b/18, 144a/09, 145b/07, 145b/09, 145b/13, 148a/16,

148b/08, 149a/18, 149a/18, 150a/06, 150b/06, 150b/17, 152b/08, 152b/09, 153a/04, 153b/08, 156a/05, 156a/08, 156b/08, 156b/12, 157a/05, 157a/18, 160b/01

i.+si 126a/10, 133b/17, 134a/09

ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan.

i. 129a/13, 129a/16, 144a/02

i.+si 143a/17

i.+sinde 125b/01

ikişer İki sayısının her birine iki veya her defasında iki tane anlamına gelen üleştirme şekli.

i. 133a/02, 142b/02, 152b/14

ikrāh *Ar.* İğrenme, tiksınme.

i.+it- 140a/15

iḵtidār *Ar.* Bir şeyi yapabilmeye gücü yetme durumu, muktedir olma; kuvvet, kudret, güç.

i.+ı 147b/19, 153b/13

iḵtizā *Ar.* Gerekme, gerektirme.

i.+et- 148a/15

i.+it-143b/06, 153a/13, 153a/17, 157a/17

‘ilāc *Ar.* Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücuda verilmek veya dışarıdan sürülmek suretiyle kullanılan maddelere verilen isim.

i. 121b/09, 144b/03, 144b/13

i.+a 157a/01

i.+at 140b/07

ile İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar.

i. 121a/12, 121a/16, 121b/04, 121b/14, 121b/16, 122a/06, 123a/09, 123a/13, 123a/14, 123b/11, 123b/19, 124a/11, 124a/17, 124b/02, 124b/07, 124b/09, 125a/01, 125a/12, 125b/04, 125b/06, 125b/06, 125b/14, 125b/16, 126a/13, 126a/14, 126a/16, 127a/14, 127a/17, 127b/13, 127b/13, 128a/15, 128b/16, 129a/14, 129a/14, 130a/02, 130a/18, 130a/19, 131b/03, 131b/10, 131b/18, 132b/07, 132b/11, 132b/14, 133a/05, 133a/18, 134a/07, 134b/05, 134b/09, 134b/11, 134b/19, 135a/02, 135a/10, 135b/12, 136a/07, 136a/08, 136a/14, 136b/04, 136b/10, 137a/16, 137a/19, 137b/19, 138a/06, 138a/15, 138a/19, 138b/13, 138b/14, 139a/18, 140a/04, 140a/14, 140a/19, 140b/07, 140b/09, 141a/18, 141a/19, 141b/04, 142a/16, 142a/17, 142b/06, 142b/09, 143a/01, 143a/03, 143a/07, 143a/11,

143b/09, 144a/04, 144a/07, 144a/08, 144a/10, 144b/03, 144b/10, 144b/12, 144b/13, 144b/19, 145b/01, 145b/03, 145b/05, 145b/07, 146a/05, 146b/10, 146b/12, 146b/13, 146b/15, 147a/02, 147a/05, 147a/14, 147a/15, 147b/10, 147b/19, 148a/07, 149a/02, 149a/08, 149a/13, 149b/01, 149b/18, 150a/02, 150a/05, 150a/16, 150a/16, 150b/03, 150b/12, 150b/14, 151a/10, 151b/01, 151b/11, 151b/19, 152a/04, 152b/06, 152b/13, 153a/03, 154a/01, 154a/16, 155a/18, 155b/01, 155b/09, 155b/11, 156a/01, 156b/11, 157a/02, 157a/06, 157a/13, 157a/15, 157a/19, 157b/02, 157b/04, 157b/04, 157b/09, 157b/11, 157b/16, 158a/13, 158a/14, 158a/19, 158b/01, 158b/05, 158b/11, 158b/18, 159a/06, 159a/09, 159a/09, 159a/18, 160a/08, 160a/09, 160a/12, 160a/19, 160b/05, 160b/12, 161a/06, 162a/04, 162a/17

i.+dür 149a/15

illā *Ar.* Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille.

i. 155a/06, 161a/17

iltihāb *Ar.* Vücudun, herhangi bir dokusunda mikroplara veya başka zararlılara karşı şişkinlik, kızarıklık, ısı artışı, ağrı ile şekillenen ve ileri safhasında irin toplanması da görülen,

hayati özellik taşıyan koruyucu reaksiyonu, yangı.

i. 127b/09, 129b/11, 137a/12, 137a/13

i.+ı 136b/06

imdād *Ar.* Tehlikede veya çaresiz durumda olan birine yapılan yardım.

i.+it- 160b/07

imdi İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda, şimdi.

i. 122b/10, 123a/04, 128a/07, 131b/08, 134b/03, 139b/16, 140a/10, 143a/14, 146b/08, 147a/18, 148a/02, 148a/14, 148b/18, 149a/17, 154a/10, 154b/08, 158a/01, 159a/01, 160a/07, 160a/16, 160b/15, 161b/01

imkān *Ar.* Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilirlik, olanak.

i.+ol- 148a/04

imtilā *Ar.* Kanın vücudun belli bir yerinde toplanması.

i. 147b/04

i.+da 147a/01

i.+sı 148b/15

i.+sından 148b/03

i.+yı 145a/06, 146b/17

i.+yı beden 145b/03

i.+yı ‘uruğ 145b/18, 147b/12

imtisās *Ar.* Emme, emerek çekme, massetme.

i.+ı 149a/07

in‘āş *Ar.* Harekete getirme, canlılık kazandırma. Yukarı kaldırma.

i.+eyle- 156a/01

inbisāt *Ar.* Yayılma, genişleme, açılma.

i.+ı 136b/05

ince Kendi cinsinden olanlara göre kalınlığı az olan.

i. 150b/12, 150b/13, 152a/03

incü İstiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane.

i. 151a/05, 156a/17

i.+yi 150a/17, 151b/19

‘ind *Ar.* Yan, kat, nezd.

i.+imde 138b/05

inhiṭāt *Ar.* Gerileme.

i.+ı 142a/10

i.+da (vaḳt-i i.) 142b/07

insān *Ar.* İki ayaklı, iki elli, akı ve konuşma yeteneği olan memeli canlı.

i.+(beden-i i.) 123a/02

i.+a (beden-i i.) 125a/07

i.+(ebdān-ı i.) 122b/14, 124a/08

i.+uñ (ṭabī‘at-ı i.) 149a/16

intifā *Ar.* Faydalanma, yararlanma.

i.+sına 133b/02, 138b/19, 139a/01, 155b/15

intihā *Ar.* Son bulma, sona erme.

i.+sına 134a/12, 148a/16

i.+sında 132b/17, 140a/07

i.+yı emrāzda 139b/19

i.+da (vaḫt-i i.) 135a/14, 136a/12

intikāl *Ar.* Geçme, sirayet etme, bulaşma.

i.+et- 137b/13, 143b/02

inzāc *Ar.* İyice pişirip kıvamını buldurma.

i. 132b/06, 149b/03, 161b/17

i.+a 137b/18, 142a/06

i.+ını 136a/05

i.+et- 136a/06

i.+ı māddeye 148a/01

i.+it- 132b/03, 136a/03

inzār *Ar.* Tehir etme, geciktirme.

i. 160a/06

i.+ı menhūsanuñ 123b/04

irās *Ar.* Sebebiyet verme, meydana getirme, sebep olma.

i.+et- 123a/06

i.+eyle- 125a/04, 125a/07, 157b/19

i.+it-125b/19, 132b/15, 134b/01, 154a/07, 159a/01, 160a/06

işābet *Ar.* Rast gelme, yerini bulma.

i.+eyle- 124b/12

i.+it- 148b/08, 154a/06

işbāt *Ar.* Tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheyi yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma.

i.+eyle- 144b/01, 147a/04

i.+ı müdde‘āya 143a/09

ishāl *Ar.* Tabii olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün.

i. 131a/09, 135b/02, 135b/14, 135b/17, 136a/01, 136a/09, 136a/10, 136a/13, 156b/13, 156b/15

i.+de 135b/10

i. (ba‘de’l i.) 156b/16

i.+i mezbūruñ 135b/08

ışkorzonerā *Yun.* Birleşikgillerden, ana yurdu İspanya olan, uzun yapraklı, sarı çiçekli, kazık köklü, sebze olarak yenen, şurubu ve reçeli yapılan, iki yıllık bitki, *iskorçina, scorzone.*

i. 140a/18, 140b/15, 149b/17, 150a/02, 150a/05, 150a/12, 150b/05, 150b/14, 153a/05, 154b/18, 155a/03, 156a/09, 156b/11, 156b/13, 157b/06

i.+yı 140b/17

isim *Ar.* Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.

i.+i (ismi) 121a/11, 125a/12

isti‘dād *Ar.* Organizmanın bazı hastalıklara karşı veya bir duruma uyma konusundaki yatkınlığı.

i. 161b/18

i.+ına 133b/19, 138a/04, 143a/15

i.+ı ebdāna 123a/16

i.+ı hummā 139b/09

i.+ı hummāyı 143a/01, 143a/04

i.+ı (keyfiyet-i i.) 143a/05

istidlāl *Ar.* Bir delile dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama.

i.+eyle- 131b/12

i.+it- 128a/17

i.+olın- 120b/08, 120b/10, 120b/12, 120b/14, 121a/01, 121a/14, 122a/15 126b/17, 129b/04

i.+olun- 127b/19, 130a/05, 131a/01, 131a/12

istifrāğ *Ar.* Kusma, gaseyan, kay etme.

i. 134a/12, 138a/05, 138b/04, 138b/12, 145a/13, 147a/09, 147a/14, 148b/01, 149a/10

i.+at 134b/04, 135b/18, 146b/05

i.+ata 161a/17

i.+atı 138b/09

i.+da 146b/01

i.+atdan 135a/17

i.+suz 137a/15

i.+ı āhır 146b/06

i.+ı qalıldür 146b/09

i.+ı mādde-i ‘ufūnet 144b/07

i.+it- 148a/08, 149b/02

i.+olın- 147b/13

istiḥāle *Ar.* Bir durumdan başka bir duruma geçme, değişme.

i.+(serī‘ü’l-i. ol-) 126a/04

isti‘māl *Ar.* Kullanma.

i. 142a/18

i.+i 121a/05, 141a/13

i.+inde 152a/02

i.+ini (keyfiyet-i i.) 152b/05

i.+inde (miḳdār-ı i.) 152a/11

i.+et- 149b/05, 151b/09

i.+eyle- 156b/03

i.+it-141b/18, 149b/10, 149b/13,
149b/13, 150b/09, 150b/15

i.+olın- 149b/14, 150b/10,
151a/03 152b/10

istinşāk *Ar.* Kuvvetle koklama,
koklatma.

i.+et- 124a/17, 124b/09

i.+ı havā et- 130a/17

i.+it- 123b/05, 123b/11

iṣṭihā *Ar.* Arzu, istek, yeme isteği, iştah.

i.+yı 140b/06

iṣṭiyāk *Ar.* Büyük arzu duyma, özleme,
özleyiş.

i.+it- 140a/16

it- Etmek, eylemek.

i.-eler (ideler) 148a/19, 148b/10,
153b/06, 157b/07, 159b/19, 160b/18

i.-emeyüp (idemeyüp) 122a/08,
134a/16

i.-en (iden) 153a/11, 157b/08

i.-er (ider) 136a/08, 137b/03,
153b/18, 160a/07, 161a/11, 161b/17

i.-er ise (ider) 133b/03

i.-erler ise (iderler) 148b/01

i.-erse (iderse) 140a/11

i.-erüm (iderüm) 162a/13

i.-üp (idüp) 140b/05, 142b/06,
142b/09, 150a/02, 158a/06, 158a/07

i.-meyeler 140b/14

i.-edeler (ideler) (‘amel it-)
157a/02

i.-er (ider) (cezb it-) 142a/02,
148a/10, 148a/11, 148a/13, 149a/09,
149a/11, 153a/12, 154b/15, 161a/12,
161a/13, 161b/19

i.-er (ider) (darb it-) 128b/14

i.-emez (idemez) (def‘ it-)
147a/05

i.-er (ider) (def' it-) 129a/11,
132b/07, 136a/04, 138a/01, 146b/16,
150b/01

i.-di (idi) 146a/18

i.-ici (idici) (def' it-) 149b/09

i.-üp (idüp) (def' it-) 159a/13

i.-er (ider) (delâlet it-) 127a/05,
129a/02, 129b/03, 129b/07, 129b/09,
130b/01, 130b/03, 131a/10, 131a/18,
131b/08, 131b/16, 131b/19, 132a/03,
132a/09, 132a/15, 133a/19, 133b/02,
134a/18, 135a/02, 135a/11, 135a/17,
136a/12, 136b/13, 136b/15, 136b/18,
137b/06, 137b/08, 137b/10, 137b/12,
137b/13, 137b/16, 138a/07, 138a/12,
138a/15, 138a/17, 138b/07, 138b/17,
138b/19, 139a/02, 139a/07, 139a/12,
139a/19, 139b/02, 158a/16, 158a/17,
160a/15

i.-eler (ideler) (delk it-) 154b/13,
158b/05, 158b/12, 160a/09

i.-en (iden) (galebe it-) 143b/08

i.-eler (ideler) (ğasl it-) 150b/03,
157b/10, 157b/16, 158b/01, 158b/04

i.-er (ider) (ğasl it-) 153b/10,
157b/09

i.-er (ider) (ħabs it-) 155b/12

i.-eler (ideler) (ħacāmat it-)
153a/10, 160a/13, 161a/02, 161a/04,
161b/05, 161b/06

i.-eler (ideler) (ħall it-) 152b/07

i.-üp (idüp) (ħall it-) 150a/18,
161a/08

i.-üp (idüp) (ħalt it-) 151b/02,
155a/02, 157a/15, 157a/19, 161a/06

i.-erlerse (iderlerse) (ħareket it-)
125a/05

i.-mezden (ħareket it-) 131b/01

i.-en (iden) (ħāşıl it-) 148a/13

i.-er (ider) (ħāşıl it-) 125b/06,
146b/14

i.-ici (idici) (ħāşıl it-) 125b/03,
125b/10

i.-erler (iderler) (ħatā it-)
124a/05

i.-er (ider) (helāk it-) 134b/12,
136a/07

i.-üp (idüp) (helāk it-) 162a/10

i.-er (ider) (ħıfz it-) 150b/16,
153b/11

i.-ici (idici) (ħıfz it-) 149b/12

i.-er ise (ider) (ħis it-) 129b/11

i.-üp (idüp) (ħurde it-) 150b/13

i.-üp (idüp) (hüküm it-) 134a/07	i.-er (ider) (irās it-) 125b/19, 132b/15, 134b/01, 154a/07, 159a/01
i.-er (ider) (i'ānet it-) 148a/14	
i.-er (ider) (ibtāl it-) 130b/12	i.-üp (idüp) (irās it-) 160a/06
i.-emedüğündür (idemedüğündür) (icrā it-) 128b/18	i.-er ise (ider) (işābet it-) 148b/08, 154a/06
i.-er (ider) (ictināb it-) 142a/12	i.-er (ider) (istidlāl it-) 128a/17
i.-erler (iderler) (ifsād it-) 124b/05	i.-er (ider) (istifrāğ it-) 148a/08
	i.-mekdür (istifrāğ it-) 149b/02
i.-er (ider) (ihdās it-) 160a/05	i.-er (ider) (istinşāk it-) 123b/05
i.-mez (ihrāc it-) 147b/08	i.-mek (istinşāk it-) 123b/11
i.-eler (ideler) (ihtikān it-) 144a/18, 153b/05, 157a/09	i.-er ise (ider) (iştiyāk it-) 140a/16
i.-üp (idüp) (ihtikān it-) 144a/10	i.-mem (i'timād it-) 138b/11
i.-eler (ideler) (ihtirāz it-) 157a/02	i.-enler (idenler) (i'tirāz it-) 146a/08
i.-er ise (ider) (ikrāh it-) 140a/15	i.-üp (idüp) (i'tirāz it-) 138b/03
i.-er (ider) (iktizā it-) 143b/06	i.-ici (idici) (ķabūl it-) 125b/11
i.-er ise (ider) (iktizā it-) 153a/17, 157a/17	i.-mez ise (ķabūl it-) 140b/08
i.-erse (iderse) (iktizā it-) 153a/13	i.-emez ise (idemez) (ķāy it-) 153b/16
i.-er (ider) (imdād it-) 160b/07	i.-en (iden) (ledğ it) 153b/10
i.-emedüğinden (idemedüğinden) (inzāc it-) 132b/03	i.-er (ider) (ledğ it) 155a/04, 162a/09
i.-er (ider) (inzāc it-) 136a/03	i.-er ise (ider) (ledğ it) 160a/04
	i.-mek (ledğ it-) 122a/06

i.-mesindendür (ledğ it-) 129b/15

i.-üp (idüp) (ma‘cün it-) 156b/11

i.-er (ider) (men‘ it-) 150b/17, 151b/12, 151b/15, 153b/11, 153b/19

i.-ici (idici) (men‘ it-) 149b/04

i.-eler (ideler) (muḳābele it-) 160a/08

i.-er (ider) (muḳābele it-) 151a/14

i.-eler (ideler) (müdāvet it-) 161b/12

i.-er (ider) (müṣāhede it-) 132b/08, 156b/16

i.-er ise (ider) (müṣāhede it-) 134b/15, 135a/13

i.-eler (ideler) (naḳ‘ it-) 144a/06

i.-üp (idüp) (pelte-şın it-) 155a/07

i.-er (ider) (red‘ it-) 155b/10, 158a/03

i.-ici (idici) (red‘ it-) 159a/15

i.-er ise (ider) (rücū‘ it-) 147a/02

i.-eler (ideler) (saḥḳ it-) 152a/03, 152a/05

i.-üp (idüp) (saḥḳ it-) 155a/16

i.-eler (ideler) (sa‘y it-) 121b/07, 141a/12

i.-er (ider) (sa‘y it-) 133a/06

i.-üp (idüp) (sa‘y it-) 137b/18

i.-er (ider) (sirāyet it-) 143a/12, 145a/09

i.-er ise (ider) (sirāyet it-) 122b/07

i.-mezden (sirāyet it-) 143b/06

i.-en (iden) (şu‘ūd it-) 158a/02, 158a/10, 158a/15, 158b/16, 159a/02

i.-erse (iderse) (şu‘ūd it-) 160a/05

i.-ici (idici) (şu‘ūd it-) 159a/16

i.-üp (idüp) (şu‘ūd it-) 137b/07, 160a/04

i.-medendür (şu‘ūd it-) 133b/09

i.-mesindendür (şu‘ūd it-) 129b/19

i.-eler (ideler) (şıraṭ it-) 148a/18

i.-emedüğinden (idemedüğinden) (ta‘affün it-) 127a/16

i.-er (ider) (ta‘affün it-) 126a/15

i.-emez (idemez) (taḥlīl it-) 123a/09

i.-er (ider) (tahlīl it-) 158b/13,
158b/18, 160b/07

i.-mez (tahlīl it-) 148a/08

i.-eler (ideler) (ṭabḥ it-) 159b/07

i.-üp (idüp) (ṭabḥ it-) 140b/03,
140b/18

i.-er (ider) (taḥrīk it-) 130b/15,
151b/06

i.-er (ider) (taḥrīk-i mevādd it-)
132b/09, 141b/03, 147b/08

i.-üp (idüp) (taḳṭīr it-) 150b/15,
152b/07

i.-eler (ideler) (taḳṭīr it-) 150a/13

i.-er (ider) (tebrīd it-) 153b/17

i.-meyeler (tecāvüz it-) 141b/16

i.-erler ise (iderler) (tedbīr it-)
121b/10

i.-er (ider) (tefrīk it-) 132b/06

i.-erse (iderse) (te'ḥīr it-)
136a/07

i.-üp (idüp) (tenāvül it-)
130b/12, 153a/04

i.-ici (idici) (tenkīh it-) 143b/19

i.-mek (tenkīh it-) 160a/17

i.-er (ider) (tenkīš it-) 145a/07,
145a/08

i.-üp (idüp) (terḳīk it-) 135a/02

i.-er (ider) (te'sīr it-) 129a/15,
136a/17

i.-mez ise (te'sīr it-) 161a/01,
161a/07, 161a/09, 161b/13

i.-erler (iderler) (teskīn it-)
150b/02

i.-ici (idici) (teskīn it-) 149b/10,
159a/14

i.-üp (idüp) (tesliyet-i ḥāṭır it-)
141a/11

i.-emezler (idemezler) (teşhīš it-)
128a/14

i.-en (iden) (teveccüh it-)
142a/01

i.-er (ider) (teveccüh it-) 146a/03

i.-er ise (ider) (teveccüh it-)
134a/18, 134a/19, 146a/10

i.-üp (idüp) (teveccüh it-)
134b/03

i.-er (ider) (za'īf it-) 130b/11

i.-üp (idüp) (zamm it-) 140b/05,
154a/02, 157a/09

i.-er (ider) (ẓann it-) 127a/01,
132b/12

i.-erler (iderler) (ẓann it-)
122a/09

i.-eler (zımād it-) 155a/14,
156a/10

i.-er (ider) (ziyāde it-) 141b/05,
143b/15, 155b/13

i.-ecegini (idecegini) (zuhūr it-)
128a/16

i.-en (iden) (zuhūr it-) 133a/13,
133a/14

i.-er (ider) (zuhūr it-) 121b/05,
127b/09, 133b/19

iṭfā *Ar.* Söndürme, söndürölme.

i. 149b/18, 150a/04

i.+et- 141a/04

i'tibār *Ar.* Saygı görme, saygı gösterme,
değer verme.

i.+olın- 142b/11

i'tidāl *Ar.* Aşırı olmama, ne çok fazla ne
çok az, tam gerektiği kadar olma, orta
halde bulunma, ölçülülük.

i. 127a/02, 139b/05

i.+den (ḥadd-i i.) 140a/05

i'timād *Ar.* Güvenme, emniyet etme,
güven, emniyet.

i.+it- 138b/11

i.+olun-138b/14

i'tirāz *Ar.* Bir fikri, bir kararı kabul
etmeyerek karşı çıkma ve bu tarzda
söylenen söz.

i.+ı 146a/19

i.+it- 138b/03, 146a/08

ittifāk *Ar.* Fikir birliğine varma,
uyuşma, anlaşmaya varma.

i.+ı 152a/09, 161a/09

i.+eyle- 122a/03, 148a/06,
149a/03

it üzümü Patlıcangillerden, 20 – 25
santim boyunda, küçük beyaz çiçekli,
yumuşatıcı, yatıştırıcı, uyuşturucu ve
ağrı dindirici hassalarından dolayı bazı
ilaçların yapımında kullanılan bir yıllık
bitki, köpek üzümü. *Solanum nigrum*.

i. 159b/10

K

ḳaba et Oturulacak yer, arka.

k.+leri 160a/09

k.+lerini 158b/05, 159a/06

ḳabak Kabakgillerden, birçok cinsi
bulunan, sürüngen gövdeli
bitki. *Cucurbita*.

k.+ı (kabağı)150b/12

ḳabl *Ar.* Önce, evvel, mukaddem.

k.+e'l-fasd 146a/01

k.+e'n-nažc 132b/04, 132b/09,
133a/03, 133a/11, 135b/18, 136a/10

k.+e't-ṭa'am 157a/16

ḳabūl *Ar.* Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, razı olma, muvafakat etme.

k.+et- 125b/12, 136a/15

k.+eyle- 136a/05, 144b/13

k.+it- 125b/11, 140b/08

ḳabız *Ar.* Büyük abdest yapmakta çekilen güçlük, tabii olarak ve gerektiği kadar dışarı çıkamama, peklik, inkıbaz.

k.+ı (kabzı)144a/10

k.+a (eşribe-i k.) 157a/16

ḳabza *Ar.* Avuç, tutam.

k. 144a/13, 150b/05, 150b/06,
159b/06

ḳabz et- *Ar.* +*T.* Almak, zaptetmek.

k.-meden 157a/02

ḳadar *Ar.* Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır.

k. 121b/02, 147a/18

ḳādir *Ar.* Kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne malik olan (kimse), muktedir.

k. 148a/01

k.+ol- 141a/19, 145b/05

kāfi *Ar.* Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifayet eden.

k.+dür 133b/18

ḳaḥṭ *Ar.* Kuraklık sebebiyle ürünün yetişmemesinden ileri gelen kıtlık ve açlık.

k. 124a/06

k.+(ba'de'l k.) 124a/10

k.+da (eyyām-ı k.)124a/07

ḳā'ide *Ar.* Galenos Klaudios(Calinos)'un tıp eserinin ismi.

k. 125a/16

ḳal- Durmak, devam etmek, kalmak.

k.-a 150b/07

k.-an 134b/18

k.-inca 144a/05

k.-maz 147a/16

k.-up 134b/10

ḳalaḳ *Ar.* Can sıkıntısı, gönül darlığı.

k. 127a/04, 127b/07, 128a/17,
129a/05, 130a/06, 133a/07, 133b/08,
138a/09, 146a/15, 162a/09

kalb *Ar.* İki akciğer arasında ve biraz
solda bulunan, kan dolaşımını sağlayan
organ, yürek, kalp.

k. 129a/10, 129a/13

k.+e 129a/09, 129a/13, 139a/06,
155b/19

k.+i 150b/16

k.+ün 129a/11, 144b/05

k.+e (ervāḥ-ı k.) 127a/13

k.+e (ḥavāli-i k.) 127b/11

k.+(tervīḥ-i k.) 144b/06

kalil *Ar.* Çok olmayan, az.

k.+ünden 138b/04

k.+dür 126b/19

k.+dür (istifrāğ-ı k.) 146b/09

k.+(şey'-i k.) 147a/06, 151b/02,
153b/13

k.+e (ṭabī'yye-i k.) 146b/05

k.+ol- 128a/02

k.+ü'l miqdār ol- 141b/02

kamış Buğdaygillerden, sulak yerlerde
yetişen, çeşitli türleri olan, içi boş, yüzü
boğumlu bitki.

k. 158b/02

kāmil *Ar.* Noksansız, tam, bütün.

k.+den (naẓc-ı k.) 142b/10

k.+e (ṭabīb-i k.) 121a/16,
131b/09, 135b/07, 148b/17

kan Damarların içinde dolaşarak vücut
dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı,
kan.

k. 126a/13, 133b/04, 133b/07,
143b/04, 144b/19, 145a/04, 145b/12,
148a/07, 154b/11, 157a/07, 161a/11,
161b/04

k.+a 143b/06, 145a/09

kanķı Hangi.

k. 122b/09, 137a/02, 144b/19

kānūn *Ar.* Uyulması gereken kural, usul,
nizam.

k.+ı tıbbiyyeye 141b/10

kapa- Geçiş engellemek, geçiş yerini
tıkamak.

k.-r 155b/10

karāḥ *Ar.* Saf (su).

k.+a (mā-i k.) 141a/03

karḥa *Ar.* Çıban, yara.

k. 157a/06

karşıla- Hazırlık yapmak.

k.-makdur 143a/01

k.-r 150a/09, 150b/17, 151a/10

karüre *Ar.* Göz bebeği, gözün siyah olan kısmı.

k. 121a/01, 131b/03, 131b/07, 131b/10, 131b/12, 132a/04, 132a/07, 132a/10, 132a/14, 134a/02, 136b/08, 136b/14, 136b/18, 137a/02, 137a/07, 137b/10

k.+de 132a/01, 138a/10

k.+den 130b/19, 131a/12

k.+nün 132a/12, 136b/11, 137a/09

k.+si 131a/16, 131a/18

k.+i mahmûm 131a/15, 131a/18

k.+i mezbûre 131b/17

kāse *Far.* Çini, toprak veya camdan yapılmış çukur çanak.

k. 153b/15, 157a/04

kaşık Vücudun karnın altı ile uyluğun üstü arasında kalan kısmı.

k.+ların 148b/08

kaş Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar.

k.+ının 160b/01

kaşık Sulu veya taneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofr aleti.

k. 157b/16

kat Tabakalar veya sıralar hâlinde bulunan şeylerin her bir tabaka veya sırası.

k. 158a/06

kaṭ'a *Ar.* Asla, hiçbir zaman, katiyen.

k. 141a/16, 141b/19, 143b/12, 147b/15

kaṭre *Ar.* Damla.

k. 150a/07, 150b/17, 152b/08, 152b/09, 155a/08, 156a/08

kavî *Ar.* Güçlü, kuvvetli.

k. 129a/10, 135a/15, 136b/05, 147b/17, 148a/02, 161b/18

k.+den 147b/18

k.+dür 128b/02, 129b/12, 131a/14

k.+nün 131b/07, 132a/09, 139a/19

k.+sine 143a/19

k.+dür (delîl-i k.) 130b/18, 131a/07, 131a/13, 133a/01, 143a/09

k.+dür (sebeb-i k.) 126b/05

k.+si (sebeeb-i k.) 122b/07	k.-mış 153b/15, 159b/03
k.+(suķūt-ı k.) 145a/13, 157a/12	ķaynat- Kaynamasını saēlamak, kaynamış duruma getirmek.
k.+dūr (řāhid-i k.) 132b/16	k.-up 161b/08
k.+(taķammül-i k.) 161b/03	ķazı- Kesici veya sert bir aletle bir şeyin üstünden ince bir tabaka kaldırmak.
k.+den (taķlİL-i k.) 128b/09	k.-yalar 157b/16
k.+den (za‘af-ı k.) 148b/19	ķebāb <i>Ar.</i> Ateşte veya susuz olarak bir kap içinde pişirilen et yemeēi.
k.+(za‘ifü’l-k.) 147b/14, 147b/16	k.+larına 140a/16
k.+(delk-i k.) 159a/05	ķebīr <i>Ar.</i> Büyük, ana.
k.+ol- 136b/06	k.+dendūr (‘urūk-ı k.) 147a/11
ķavl <i>Ar.</i> Bir sözle bildirilen fikir, düşünce, hüküm, söz.	k.+den (‘urūk-ı k.) 147a/13
k. 144b/03	ķeēi Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve pöstekisi için yetiştirilen, çenesinde sakalı bulunan, bitkilere çok zararlı, evcil memeli hayvan. <i>Capra hircus</i> .
k.+i 146a/05	k.+nün 157a/08
ķavun İki çenekliler sınıfının kabakgiller familyasından, sürünge gövdeli bitki.	ķelām <i>Ar.</i> Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade.
k. 125b/14, 152b/17, 157b/11	k.+ından 146b/03
ķāy <i>Ar.</i> Kusma, istifraē.	k.+(netice-i k.) 144a/18
k. 130b/13, 134a/13, 154b/08	ķe’l-evvel <i>Ar.</i> Birinci gibi.
k.+et- 153b/12, 153b/13	k. 145a/01, 155a/17
k.+it- 153b/16	
k.+ı ģaseyān 130b/15, 130b/17	
ķayna- Sıcaklıēı belli bir dereceyi bulunca fokurdamak, kaynamak.	

kemāl *Ar.* En olgun, en yetişkin dönemde olma, olgunluk.

k. 127a/19, 141b/14

kemā-yenbağī *Ar.* Gereği gibi, layık olduğu gibi, uygun şekilde.

k. 124a/09, 125a/02, 125a/09

k.+ol- 124a/12

kemiyyet *Ar.* Bir şeyin azalıp çoğalabilen ve sayı ile ifade edilebilen durumu, nicelik, miktar, adet.

k. 139b/13

k.+i 149a/15

k.+inden 127a/09

k.+i māddeye 143a/17

kemük İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücudun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı.

k. 151a/05

kendir Kendirgiller familyasından, sap liflerinden halat ve çuval yapılan bitki, kenevir. *Cannabis sativa*.

k. 124b/04

kendü Kişinin öz varlığı, zatı.

k. 160b/05

k.+den 129a/11

k.+ye 121b/19

kepek Baş derisinde görülen pul pul beyaz kabukçuklar.

k.+e (kepege)137a/04

kerb *Ar.* Üzüntü, kaygı, tasa.

k. 127a/03, 127b/06, 128a/17, 129a/05, 130a/06, 133a/07, 133b/08, 138a/09, 146a/15, 162a/09

kere *Ar.* Defa, kez, sefer.

k. 122a/11

kerih *Ar.* Pis, pis kokan.

k.+esidür (rāyiha-i k.) 124a/18

k.+ü'r-rāyiha ol- 136b/19

kerre *krş.* kere.

k. 145b/10, 150b/03

keşif *Ar.* Koyu, yoğun.

k.+ol- 123a/05, 123a/13

keşir *Ar.* Çok, bol.

k.+ini 138b/04

k.+ayı 157b/11

keşire *Ar.* Kesirin tamlamalarda kullanılan tenvinli şekli.

k. 131b/03

k.+e (aḥlāt-ı k.) 147a/07

k.+yi (mādde-i k.) 147a/05	k. 143a/18
k.+si (menāfi‘-i k.) 151b/10	k.+leri 135b/13
k.+sin (menāfi‘-i k.) 156b/03	k.+i isti‘dādı 143a/05
k.+e (merzā-yı k.) 153a/15	k.+i isti‘mālını 152b/05
kesr <i>Ar.</i> Kırmak.	k.+i rediesi 143a/02
k.+et- 151a/07	k.+i semmiyye 136a/16
keşret <i>Ar.</i> Çokluk, bolluk, ziyadelik.	k.+i semmiyyeden 136b/06
k.+i 125b/16, 128a/04	k.+i semmiyyenün 136a/15
k.+i ahlāta 138b/07	keyfiyyet <i>krş.</i> keyfiyet.
k.+i haşebeye 138b/11	k. 121b/19, 140a/04
ketān <i>Ar.</i> Ketengiller familyasından, lifleri dokumacılıkta kullanılan, çiçekleri göz alıcı, yaprakları basit, kireçli toprakları ve ılık iklimi seven otsu bitki. <i>Linum</i> .	k.+de 139b/13
k. 124b/04, 158a/05, 161b/14	k.+i 127a/09
kevn <i>Ar.</i> Olma, vuku bulma, ortaya çıkma, hudus etme.	k.+i ağziye 140a/08
k.+inde 134b/09	k.+i redie 136b/03, 149a/12
keyfe-me’ttefağ <i>Ar.</i> Hangisi olursa, nasıl rast gelirse.	k.+i semmiyye 143b/05
k. 141b/11	k.+i semmiyye-yi hafıyye ol- 136b/17
keyfiyet <i>Ar.</i> Bir şeyin taşıdığı şu veya bu hal, nasıl ve ne türlü olduğu, varlıklar arasındaki farkları meydana getiren durum, vasıf, nitelik.	keyy <i>Ar.</i> Yarayı veya vücudun hasta bir yerini tedavi maksadıyla kızgın demirle yakma.
	k.+eyle- 162a/04
	kıcırdı İyice ezilmemiş, ağızda hissedilen.
	k.+sı 152a/06

ķıl İnsan ve hayvan vücudunda biten sertçe ve kalınca tüy.

k.+lar 161a/01

ķillet Ar. Azlık.

k.+i redā'ete 138b/16

ķırķ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.

k. 126b/15, 144a/03

ķırmızı Kan rengi, al renk.

k. 132a/07, 132a/13, 132b/18, 133a/16, 152b/15, 152b/16, 162b/05

ķırmūz Ar. Eskiden soğuk algnılığı, sıtma gibi hastalıklara karşı kullanılan ev ilacı, kırmızı.

k. 162a/19

ķısım Ar. Bir bütünün bir bölümü.

k.+dur 125b/11

k.+ı evvel 125b/11

k.+ı şānī 125b/14

ķış 22 Aralık'ta başlayıp 21 Mart'ta sona eren, sonbahar ile ilkbahar arasındaki yılın en soğuk mevsimi.

k. 123a/12

ķıvām Ar. Bir sıvının koyuluk derecesi, koyuluk, kesafet.

k.+ı 136b/11

ķızdır- Kızmasını sağlamak, kızmasına yol açmak.

k.-alar 155a/12

ķızıl Parlak kırmızı renk.

k. 138b/16

ķız- Aşırı derecede ısınmak, sıcaklığı çok artmak.

k.-mış 141a/01

ķi Far. İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir.

k. 121a/09, 121b/12, 121b/18, 122b/03, 123a/01, 123a/12, 123a/19, 123b/18, 124b/10, 124b/18, 125a/07, 125a/12, 125a/17, 125b/01, 125b/08, 126a/12, 126b/07, 126b/18, 127b/19, 129a/08, 129b/05, 130a/06, 130b/04, 131a/01, 131a/11, 131a/19, 131b/09, 132a/04, 132a/04, 132a/12, 132a/13, 132a/19, 132a/19, 132b/18, 133a/09, 133a/13, 133b/04, 133b/16, 134b/08, 134b/14, 135a/03, 135a/09, 135b/10, 136a/02, 136a/18, 137a/02, 137a/07, 137b/05, 138a/03, 138a/19, 138b/03, 139b/04, 140a/02, 141a/03, 141a/14, 141b/03, 142b/17, 143a/05, 143b/04, 143b/06, 144a/02, 144b/13, 144b/17, 145a/04, 145a/06, 145a/14, 146b/16, 148b/02, 149a/14, 151b/10, 152a/02,

152a/08, 152a/17, 154a/05, 154a/12,
156b/01, 157b/14, 157b/17, 159a/02,
160b/16

kifāye *Ar.* Kifayet kelimesinin
taamlamalarda aldığı şekil.

k.+(miḳdār-ı k.) 142b/03,
144a/14, 145b/06, 149b/01, 150a/13,
158b/03, 159b/06, 159b/18

kifāyet *Ar.* Yeter miktarda olma,
yetiştirme, elverme, kafi olma.

k. 138b/09, 153b/01

kil-i Ermenî *Far.* Eskiden eczacılıkta
kullanılan, siyaha çalar kırmızı renkte,
yumuşak ve yağlı bir çamur, bir çeşit
kil, gil-i Ermeni.

k. 151a/04, 151b/19, 152b/12,
152b/12

kim *Ki.*

k. 127b/01, 138b/02, 139a/12,
139a/14, 143b/08

kîse *Far.* Bazı şeylerin içine konduğu
kumaş veya meşin kılıf.

k.+ye 156a/08

kitāp *Ar.* Bir araya getirilmiş yazılı
veya basılı yapraklardan meydana gelen
bütün.

k.+ında 130b/04, 132a/03,
135b/05, 137b/05, 139a/13, 152a/17

k.+ınun 125a/12, 125a/16,
125b/01

k.+larını 121b/06

k.+ı mezbûrda 132a/12,
132a/18

ko- Koymak.

k.-magı 155b/05

k.-mak 148b/12, 155b/07

k.-maz 151a/10

k.-salar 150a/07, 150b/18

koḳ- Koku çıkarmak, (şöyle veya
böyle) bir koku yaymak.

k.-ar ise 129b/08

koḳut- (Bir yer veya nesneye) Bir koku
sindirmek.

k.-alar 161a/08

kol İnsanın omuzundan parmak uçlarına
kadar olan organı.

k.+da 144b/18

k.+dan 145a/01

k.+ından 160b/19

koḳtuḳ Vücutta omuz başının altında
kolun gövde ile birleştiği yer.

k.+ı (koḳtuḳı) 161b/09

kon- Koymak işi yapılmak, konulmak, bırakılmak, yerleştirilmek.

k.-makda 148a/05

k.-ur ise 140b/01, 155a/10

k.-ması 155b/17

kopar- Kopmasına yol açmak, bağlı bulunduğu yerden ayırmak.

k.-alar 161a/01

koralina *Corallinaceae* ailesine mensup, bir çok türü olan bir bitki. *Corallina*.

k. 162b/02

koruk Olgunlaşmamış ekşi ve ham üzüm.

k. 140a/13, 150a/01

koy- Bırakmak, (bir yere) yerleştirmek.

k.-alar 140b/19, 148a/16, 148b/09, 150b/13, 152b/08, 153a/08, 155a/18, 156a/11, 156b/01, 158a/02, 158a/07, 158b/06, 159a/08, 160a/11, 161a/14, 161b/09, 161b/11, 161b/16

k.-arak 152a/05

k.-up 141a/02, 150b/09, 152b/10, 153b/16, 155a/08, 156a/08, 157b/07, 160a/13, 160b/06, 161b/05, 161b/06

koyun Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan.

k.+un 160b/05, 161b/09

kök Bitkilerin, toprağın altında kalan ve topraktaki besin maddelerini emmelerine yarayan kısmı, cezr.

k. 151a/16

k.+i 152b/14, 151a/16, 156a/05, 156a/06, 159b/16

köpüklü Köpüğü olan, köpüklenmiş olan.

k.+ol- 131a/09

kudret Ar. Kuvvet, güç, takat, iktidar.

k.+i 131b/17

kulağ Başın iki yanında bulunan işitme organı.

k. 139b/02, 161a/14

k.+ı (kulağı) 140a/18

kurb Ar. Yakınlık, yakın.

k.+ında 124b/01, 124b/04

kurı Nemi, suyu olmayan.

k. 144a/13, 158b/06, 159a/06, 160a/10, 160a/11

kurı- Islaklığı, yaşlığı kaybolarak kuru duruma gelmek.

k.-madan 157b/14	k.+ya (suķūt-ı k.) 148b/01
ķurıt- Kuru duruma getirmek.	ķuvvet <i>Ar.</i> Saēlıklı olmanın verdiēi zindelik, saēlıamlık.
k.-up 152a/07	k. 146b/14, 151b/13, 151b/16, 151b/16, 151b/16, 155b/19
ķuru krş. Kuru.	k.+i hāzma 124b/15
k. 157a/12	k.+i nebātiyyenüñ 131b/15
k.+sı 152b/16, 155a/15, 156a/04, 157a/14	k.+vir- 149b/12, 151b/16
ķurūh <i>Ar.</i> Yaralar.	ķuzı ķulaēı Kara buēdaygillerden, çiçekleri iki evcikli, geniş yapraklarından salata yapılan ve sebze olarak yenen, nemli topraklarda yetişen birkaç yıllık otsu bitki. <i>Rumex acetosa</i> .
k.+ı (a'yā-i k.) 138a/09	k. 140a/18, 150a/01, 150a/11, 150b/05, 152b/18, 156a/03, 156a/13, 162a/14, 162a/16
ķuşūr <i>Ar.</i> Eksiklik, noksan.	ķüçük Daha kısa ve daha ufak olan, küçük.
k.+ı haızmdan 124a/09, 125a/03	k. 157a/04
ķuvā <i>Ar.</i> Kuvvetler.	ķülliyet <i>Ar.</i> Külle olma durumu ve niteliēi, bütünlük.
k. 148a/09	k. 134b/05
k.+nun 161a/10	L
k.+sı 149a/04	lā-be'is <i>Ar.</i> Zarar, sakınca, mahzur yoktur.
k.+sını 130b/11	l.+dür 140a/17, 143b/19, 151b/02
k.+yı 155b/18, 158b/17	
k.+yı 'alīl 134b/15, 147b/03	
k.+yı hayvāniyye 138a/11	
k.+yı maħmūm 139a/09, 145a/11, 145b/07, 145b/16, 148b/12, 161a/17	
k.+yı marīz 161b/02	
k.+yı taħlīle 151a/09	

lafz *Ar.* Ağızdan çıkan veya yazılan söz.

l.+ı mālîne 121a/12

lahana *Yun.* Turpgillerden, pek çok türü olan, kat kat sarılı yapraklardan ibâret güz ve kış sebzesi. *Brassica oleracea*.

l. 124a/19

lâkin *Ar.* Ama, ancak, fakat.

l. 121a/15, 121b/04, 123b/01, 126b/07, 127b/06, 130a/19, 131a/14, 141b/16, 142b/09

lâşe *Far.* Leş.

l.+den 124a/14

laţîf *Ar.* Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş, nazik, yumuşak.

l. 124b/19

l.+e (ebhîre-i l.-i bâride) 159a/16

l.+e (nağamât-ı l.) 159a/12

lâţîn *Fr.* İtalya'nın Latium bölgesi halkından olan kimse.

l. 121a/12

l. (hükemâ-yı l.) 121a/10, 142b/17, 144a/19, 149a/02, 161a/09, 161a/15

lâzım *Ar.* Gerekli, lüzumlu.

l. 133b/17, 139b/06, 139b/09, 142b/15, 146b/01

l.+dur 125b/03, 134a/06, 139b/05, 139b/13, 140a/01, 140a/03, 140a/08, 141a/10, 142a/13, 142b/18, 143a/16, 144a/12, 144b/17, 145a/05, 145b/09, 146a/04, 146a/10, 146a/13, 146b/07, 146b/10, 147a/01, 147b/05, 149a/19, 151a/15, 151a/18, 153a/18, 154a/11, 157b/19, 160a/17

l.+esini (ef'āl-i l.) 128b/18

l.+e (humâmâ-yı l.) 121b/17

l.+e (humâmâ-yı l.-i hafîfe) 127a/01

l.+ol- 121a/16, 131b/09, 135b/07, 143b/08, 143b/10, 159a/02

leb *Far.* Dudak.

l.+lerinden 152b/18

l.+lerün 152b/19

leben *Ar.* Süt.

l.+i 157b/11

ledğ *Ar.* Ekşilik.

l. 158b/16

l.+i 132b/14

l.+inden 156b/18

l.+ini 153b/11

l.+et- 133b/13, 158a/17

l.+it- 122a/06, 129b/15, 153b/10,
155a/04, 160a/04, 162a/09

letarġis Çok derin ve sürekli uyku durumu.

l. 134b/01, 160b/09

levāzım Ar. Gerekli şeyler, yaşanan hayatın gerektirdiği çeşitli eşya ve aletler.

l.+dandur 145b/03

levn Ar. Renk.

l.+i 143a/08

leyyin Ar. Yumuşak, mülayim.

l.+e (hukne-yi l.) 144a/10

l.+eyi (hukne-yi l.) 141b/18

l.+e (ihtikān-ı l.-i merķūmeyi)
158b/13

limon Far. Turunçgillerden, sıcak ülkelerde yetişen ve aynı isimdeki meyveyi veren, *Citrus limonum*.

l. 140a/13, 140b/18, 149b/15,
152b/08, 154b/19, 155a/08, 162b/03

līnet Ar. Hafif ishal.

l. 134a/14, 157a/06, 157a/11

l.+i 153b/05, 157a/17

lisān Ar. Dil.

l. 137b/03, 137b/05

l.+a 157b/02

l.+ı 130b/02, 157b/10

l.+ına 130a/16

l.+ında 121a/12

l.+un 157b/07

lisān-ı şevr Ar. Sığır dili otu; tüylü, çok yıllık ve otsu bir bitki, *öküz dili*.

l. 140a/18, 140b/09, 140b/11,
142b/01, 144a/04, 149b/19, 150b/04,
154b/18, 156a/04, 156b/07, 158b/10

l.+i berri 150a/11

lüffāh Ar. Büyük ve geniş yapraklı, kokulu bir bitki, *mandragora officinalis*.

l. 159b/16

lü‘āb Ar. Salya, tükürük. Hazmolmamış, ağızdan geri gelen gıda.

l.+ı 157b/09

lūbb Ar. Öz, iç.

l.+lerinün 159b/01

lüzūm Ar. Gerekme, lazım olma, gereklilik, gerek.

l.+ını 144b/01

M

ma‘ā *Ar.* “İle, birlikte, beraber” gibi manalarla daha çok Arapça kelimelerin başına gelerek zarf fonksiyonunda kelimeler yapar.

m. 127b/10, 127b/14, 158b/18, 160b/11

mā‘adā *Ar.* –den başka, –den gayrı.

m. 124a/16, 126b/06, 133b/01, 141b/06, 141b/11, 142a/01, 144b/06, 144b/09, 146a/16, 146b/13, 147b/09, 151a/08, 151b/16, 155b/12, 155b/18

m.+sını 142a/18

ma‘a-hazā *Ar.* Bununla birlikte, bununla beraber, böyle iken, böyle ise de.

m. 126a/13, 127a/02, 145a/13, 146a/18, 155b/08

ma‘an *Ar.* Birlikte, beraber.

m. 130a/02, 140a/19, 143b/10

m.+dur 126a/13

m.+ol-135b/12

ma‘a *Ar.* “İle, birlikte, beraber” gibi manalarla daha çok Arapça kelimelerin başına gelerek zarf fonksiyonunda kelimeler yapar.

m.+ol- 131b/03, 137a/16, 138a/19

mā-bakiye *Ar.* Geriye kalan.

m. 145b/04, 146b/15

m.+ol- 141a/18

mābeyn *Ar.* İki şeyin arası, ara.

m.+inde 128b/16, 139b/11

m.+lerinde 122a/13

ma‘cūn *Ar.* Hamur kıvamındaki ilaç.

m. 153a/03

m.+ı 151a/06, 156a/12, 156b/05

m.+ıdur 152b/12

m.+ından 155b/01

m.+it- 156b/11

mādde *Ar.* Nesne, şey, madde.

m. 134a/15, 141a/19, 143b/04, 145b/05, 146a/03

m. (‘aks-i m.) 146a/06, 146b/01, 159a/03, 160a/07, 160a/16, 160b/17, 161a/11

m.+nün 132a/08, 134a/17, 134b/09, 134b/10, 136b/12, 143a/16, 143b/01, 161b/16

m.+si 121a/11, 126a/17, 131a/11, 136b/03, 136b/06

m.+sinde 121b/18, 122a/01, 147a/17

m.+yi 132b/06, 135a/06,
135a/08, 135a/11, 146b/15, 147b/08,
147b/10, 161b/19

m.+nün (‘araz-ı m.) 133b/18

m.+ye (inzâc-ı m.) 148a/01

m. (istifrâğ-ı m.-i ‘ufûnet)
144b/07

m.+ye (kemiyyet-i m.) 143a/17

m.+i haşbe 146a/01

m.+i haşbeden 147a/19

m.+i hummā 127a/09, 127b/14,
138a/14, 143a/02, 149a/12

m.+i hummānun 137b/12,
147b/02

m.+i hummāya 144b/11

m.+(tahlîl-i m.)161b/07

m.+(tahrîk-i m.) 141b/03

m.+hummā ol- 127b/02, 128b/06

m.+i hummā-yı redîe 121b/13

m.+(müshil-i m.-i hummā ol-)
141a/16

m.+i maraz 147b/19

m.+i maraza 134a/14

m.+i müte‘affinde 143b/05

m.+i verem 161a/18

m.+i keşireyi 147a/05

m.+yi (tabî‘at-ı m.) 132b/03,
137b/17

m.+(teşhîş-i m.) 122a/08

mağlûb *Ar.* Yenik düşmüş, yenilmiş.

m.+ol- 135a/15, 138a/14,
148a/01

mağmûr *Ar.* Harap, viran.

m.+ol- 128a/06

mağs *Ar.* Bağırsak ağrısı.

m. 157a/07

mağsûl *Ar.* Yıkanmış.

m. 150b/04

maḥal *Ar.* Yer, mekan, mevki.

m.+de 123b/08, 124b/04,
128a/17, 129a/18, 129b/09, 133a/07,
143b/12, 145b/19, 155b/13

m.+le 148a/13, 161a/03

m.+lerini 148a/19

m.+li 158a/17

m.+lün 148a/17

m.+siz 145a/19

m.+i ba‘ide 145b/12

m.+i mezbûrda 141b/17

maḥcūb *Ar.* Utanmış, sıkılmış, hicap etmiş (kimse).

m.+ol- 134a/08

māḥiyyeti *Ar.* Bir şeyin ne olduğunu belirleyen asıl unsur, nitelik.

m.+i 120b/06, 121b/11

maḥlūt *Ar.* İçine başka maddeler katılmış, karıştırılmış, karışık.

m. 136a/14

m.+dur 126a/14, 143a/07

m.+ol- 133a/18, 143a/11

maḥmūm *Ar.* Hummaya yakalanmış, ateşi yükselmiş, ateşli.

m. 129a/18, 129b/06, 130b/12, 132b/08, 134b/14, 136a/10, 136a/18, 140a/11, 140a/15, 140a/16, 143b/16, 145a/02, 146b/05, 147b/16, 148b/06, 156b/16, 159a/07

m.+a 127a/03, 128a/17, 129a/05, 129b/10, 129b/17, 130b/17, 132a/17, 132b/10, 134a/13, 134b/06, 139b/14, 140b/01, 146a/15, 153b/12, 153b/19, 154a/13, 160b/14, 162a/09

m.+da 133b/17, 143a/06

m.+enün 148b/08

m.+ı 141a/11

m.+un 122a/18, 122b/02, 126a/19, 128a/01, 129a/07, 130a/16, 130b/01, 132b/17, 133b/04, 133b/12, 134a/03, 134a/04, 135a/04, 136b/02, 136b/05, 136b/07, 139b/07, 140a/10, 142b/12, 144a/10, 148a/15, 149a/04, 149a/05, 153b/05, 157b/13, 158a/19, 159a/05, 160a/12

m.+ı mesen 151a/19

m.+ (ağziye-i m.) 140a/07

m.+ (kārūre-i m.) 131a/15, 131a/18

m.+ (kuvā-yı m.) 139a/09, 145a/11, 145b/07, 145b/16, 148b/12, 161a/17

m.+da (mi‘de-i m.) 141b/11

m.+ (ṭabī‘at-ı m.) 151a/18

m.+a (ṭabī‘at-ı m.) 143a/10

maḥşūş *Ar.* Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere ait olan, başkasında bulunmayan, hususileşmiş, has, özgü.

m. 121b/19

m.+undandır (‘alāmet-i m.) 131a/03

m.+ası (ḥāşşa-yı m.) 151b/13

maḥūf *Ar.* Korkunç.

m. 135b/17, 136a/01, 137a/18

m.+dur 122b/19, 127b/18,
136b/11, 138a/14, 138b/05

m.+ol- 123a/01, 123a/11

maḥzūr *Ar.* Sakınılacak, çekinilecek
şey, sakınca, engel, mani.

m.+ı mezbūrdan 141b/06

mā' *Ar.* Su.

m.+i esinden 123b/08

m.+i ḥārr 150b/03

m.+i hindibā 154a/01

m.+i qarāḥa 141a/03

m.+i maṭbūḥ 158b/01

m.+i maṭbūḥa 140b/18,
141a/02, 159b/13

m.+i maṭbūḥda 144a/17

m.+i maṭbūḥdan 153b/02

m.+i muḳaṭṭar 150a/16,
150b/15, 156b/01

m.+i muḳaṭṭarı 150a/10,
156a/11

m.+i rākden 123b/08

m.+i verd 152a/05, 152b/07,
152b/08, 152b/13, 156a/14, 158a/04,
159a/09

mā'il *Ar.* Bir yana, bir tarafa doğru
eğilmiş, meyletmiş.

m.+ol- 131a/08, 137b/10

maḳ'ad *Ar.* Kıp, geri, göt.

m.+a 149a/03, 161a/10

maḳāmāt *Ar.* Musiki makamları.

m.+ı mü'eşşer 159a/11

ma'kūl *Ar.* Akla uygun, akla yatkın
gelen, mantiki, uygun.

m. 146b/01, 146b/11

m.+dür 134b/17, 138b/13,
140b/01, 140b/13, 140b/16, 148b/13,
148b/19, 159b/09, 160b/04

m.+e 148b/03

mālīn *Lat.* Kötücül, habis, *malign*.

m.+e 121a/11

m.+e (lafz-ı m.) 121a/12

ma'lūm *Ar.* Herkes tarafından bilinen,
malum.

m. 142a/10

m.+dur 145a/14, 148b/18

m.+ol- 121a/09, 121b/12,
122b/03, 126a/12, 126b/18, 127b/19,
129b/05, 130a/06, 131a/01, 131a/11,
133b/16, 135a/03, 139b/04, 141a/13,

142b/17, 143a/04, 143b/03, 145a/04,
149a/14, 151b/10, 152a/08, 154a/04

ma'mūr *Ar.* Gelişip güzelleşmiş,
bayındır duruma gelmiş.

m.+en 147a/16

ma'nā *Ar.* Asıl, öz, gerçek, ifade.

m.+sınadur 121a/13

māni' *Ar.* Bir işin yapılmasını önleyen
şey, engel.

m.+ol- 142a/06, 151a/09,
160b/15, 161a/05

m.+ü't- ta'affün 149b/06

mañşib *Ar.* Yüksek yer.

m.+ol- 130b/10, 130a/11

mār *Far.* Yılan.

m.+i (bād-zehr-i m.) 150a/17,
151a/05, 152a/08, 156b/09, 162b/04

maraz *Ar.* Hastalık, illet.

m. 128b/16, 132a/06, 145b/01

m.+da 140a/10

m.+ı 152a/19

m.+un 127a/04, 137b/02

m.+da (ibtidā-i m.) 145a/02

m.+(mādde-i m.) 147b/19

m.+a (mādde-i m.) 134a/14

mardīn erigi Mardin erigi.

m. 142a/19, 144a/03

mariz *Ar.* Hasta, hastalıklı, marazlı.

m. 121a/18, 121a/19, 134b/07,
134b/12, 147b/14, 148a/03

m.+a 122a/06, 129b/12, 133a/07,
134b/19, 135a/12, 138a/13, 154a/08

m.+e 121b/10, 122a/12

m.+i 136a/07

m.+un 143a/18, 158a/17

m.+ün 162a/01

m.+a (helāk-ı m.) 142a/14,
155b/16

m.+(kuvā-yı m.) 161b/02

mārūl *Yun.* Birleşikgillerden, salatası
yapılan, çiğ olarak yenebilen, yeşil ve
bol yapraklı bitki. *Lactuca*.

m. 140a/17, 159b/05, 159b/17

maşna' *Ar.* Su mahzeni, sarnıç.

m. 159a/08

maştakī *Yun.* Sakız ağacı, fıstık ağacı
vb. kabuğundan elde edilen sakız, bir
nevi reçine.

m. 154b/16

maṭbūḥ *Ar.* Bir sıvı içine konulup kaynatılmış veya haşlanmış (ilaç), pişirilmiş yemek.

m. 142b/09, 159a/18, 159b/14

m.+ı 150b/02, 157a/13

m.+ları 151a/01

m.+larını 157a/11

m.+(mā'-i m.) 158b/01

m.+a (mā'-i m.) 140b/18,
141a/02, 159b/13

m.+da (mā'-i m.) 144a/17

m.+dan (mā'-i m.) 153b/02

m.+ı mezbūr 142b/14

maẓarrat *Ar.* Zarar, ziyan.

m. 141b/09

m.+dan 142a/01

m.+ı 124b/12, 125a/13, 145a/10,
149a/15, 149b/05

m.+ından 147b/02

m.+ını 149b/09

m.+ı mezbūreyi 142a/06

maẓbūṭ *Ar.* Belli, belirtilmiş, kararlaştırılmış, tayin ve tespit edilmiş, muayyen, mukarrer.

m. 121a/15

m.+dur 121a/17

maẓmaẓa *Ar.* Ağızda çalkalanmak üzere verilen sıvı ilaç, gargara.

m. 157b/04

mecrā *Ar.* Su yatağı, su yolu.

m.+yı ūlāda 141b/12

m. .+yı ūlāyı 143b/18

medḥ *Ar.* Övülmeye, methedilmeye layık olan, övülen.

m.+eyle- 148b/11, 150a/10,
150b/02, 152a/01

meger *Far.* “Ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki, illa” gibi anlamlarla istisna belirtir, meğer.

m. 161a/17

māḥir *Ar.* Usta, becerikli, eli işe yatkın, maharetli, marifetli (kimse).

m.+e eṭṭibbādan 156b/04

m.+i müteāḥḥirinden 152a/16

mekān *Ar.* Durulan, oturulan yer, ev, mesken, ikametgah.

m.+a 159a/07

me'kūlāt *Ar.* Yenecek şeyler, yiyecekler.

m. 123b/15, 151a/13

melā'īke *Ar.* Melekler, Ancelika kökünün karşılığı.

m. 151a/16

memdūh *Ar.* Övülmüş, methedilmiş.

m.+dur 150a/08, 152a/10

mehmā-emken *Ar.* Mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar, imkan ölçüsünde, mümkün mertebe.

m. 141a/11

memnū' *Ar.* Menedilmiş, yasaklanmış, yasak.

m. 147b/07

m.+dur 139b/08

me'mūl *Ar.* Umulan, beklenen, ümit edilen.

m.+dür 134a/15, 135a/19, 137a/13, 138a/19, 161b/01

men' *Ar.* Yasaklama, engelleme, önleme.

m. 140a/01, 145a/06, 149b/03, 149b/11, 150a/09, 158a/03, 159a/15

m.+eyle- 151a/10, 155b/06

m.+it- 149b/04, 150b/17, 151b/12, 151b/15, 153b/11, 153b/19

m.+i ağziye 139b/06

menāfi' *Ar.* Yararlar, faydalar, karlar, menfaatler.

m.+i keşiresi 151b/10

m.+i keşiresin 156b/03

menfa'at *Ar.* Fayda, yarar, menfaat.

m.+i 152a/14

menhī *Ar.* Dinin yasakladığı, nehyettiği şey, yasak.

m.+ol- 123b/14, 123b/17

menhūs *Ar.* Uğursuz, meşum.

m.+anun (inzār-ı m.) 123b/04

menkūl *Ar.* Ağızdan ağıza geçerek gelen, nakil ve rivayet edilen.

m.+dür 135a/09

mercān *Ar.* Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi kök salarak büyüyen, kırmızı renkli, kalker iskeletli hayvan. *Corallium rubrum*.

m. 151a/04, 151b/16, 152b/15, 155a/15, 162b/05

merhem *Ar.* İçinde gerekli etkili maddeler bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız, deri üzerine sürülerek kullanılan ilaçların ortak adı.

m. 161b/15

m.+i 158b/09, 159b/11

Merķado 17. yüzyılda yaşamış bitki bilimci ve hekim. *Ignacio de Mercado*.

m. 122b/17, 125b/07, 127b/16, 133b/06, 134b/13, 135b/08, 136a/12, 138b/02, 141a/03, 142a/02, 144b/16, 146b/10, 148b/02, 150a/10, 151a/11, 155b/05, 160b/03, 162a/03

m.+dan 135a/09

m.+nun 152b/12

merķūm *Ar.* Yazılmış.

m.+e (edviye-i m.) 162b/05

m.+ede (evķāt-ı m.) 142a/15

m.+eyi (iķtiķān-ı leyyine-i m.) 158b/13

m.+a (mu‘ālecāt-ı m.) 153a/17, 155a/18, 158a/18

mermer *Yun.* Renkli, damarlı ve beyaz çeşitleri olan, perdah ve cilaya elverişli, billurlaşmış bir çeşit kireç taşı.

m. 152a/04

m.+de 152b/16, 162b/01

mersin *Yun.* Mersingillerden, kışın yapraklarını dökmeyen, Akdeniz sahillerinde çok bulunan, eğri büğrü gövdeli, beyaz çiçekli, hoş kokulu, uzun ömürlü ağaç. *Myrthus communis*.

m. 157a/15, 157a/18

mertebe *Ar.* Kademe, derece, basamak, sıra.

m. 123a/15, 123a/16, 127a/18, 127a/19, 128b/04, 132a/06, 139a/16, 139a/17, 145a/10, 145a/10, 147a/17, 157b/14, 160b/19

m.+sidür 148b/04

m.+ye 144b/12

mervī *Ar.* Ağızdan ağıza söylenip gelen, rivayet edilen.

m.+dür 156b/01

merzā *Ar.* Hastalar, hastalıklı kimseler.

m.+da 156b/03

m.+nun 162a/03

m.+yı 159a/08

m.+yı keşireye 153a/15

mesāmmāt *Ar.* Vücudun teneffüs etmesine ve ter çıkarmasına yarayan cilt üzerindeki küçük delikler, gözenekler.

m. 123a/05, 123a/13

m.+ı 155b/10, 158b/12

meşelā *Ar.* Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.

m. 121a/17, 124a/19, 125b/13, 125b/15, 126a/07, 128b/11, 134a/13, 151a/15, 151b/14, 154b/16, 159a/04, 159a/09, 159a/17, 160a/08

mesen *Ar.* Kişinin bevlini tutmaya aciz olması. Bir kimsenin, idrarını tutamaması.

m.+(mahmum-ı m.) 151a/19

mesfūr *Ar.* Yazılmış, adı geçmiş.

m.+un (eṭibbā-i m.) 145a/04

m.+(tabīb-i m.) 136b/02, 138b/03, 147a/03

meşhūk *Ar.* Dövülmüş, ezilip toz haline getirilmiş.

m. 156a/17

m.+ol- 152b/13

meşir *Ar.* Mesir macunu.

m. 151a/15

meslūk *Ar.* Kaynamış.

m.+alar 140a/17

m.+ası 140a/15

m.+larının 140a/11

meşrübāt *Ar.* İçecekler, meşrubat.

m.+da 149b/14

m.+ı 130a/18

m.+ına 151a/13

m.+un 123b/15

meşrūh *Ar.* Açıklanmış, şerhedilmiş.

m.+(minvāl-i m.) 153a/15, 160b/17

me'ūf *Ar.* Hararet olmak, yangı olmak.

m.+ol- 120b/12, 120b/14, 128a/03, 129b/04, 129b/04, 130a/04, 138a/12

mevādd *Ar.* Elle tutulup gözle görülebilen, uzayda yer kaplayan, bölünebilen, ağırlığı olan nesneler, maddeler, cisimler.

m.+(taḥrīk-i m.) 143b/13, 143b/14

m.+(taḥrīk-i m. it-) 132b/09, 141b/03, 147b/08

mevcūd *Ar.* Var olan, bulunan.

m. 136a/17

m.+e (şurūt-ı faşd-ı m. ol-) 154b/10

mevşūf *Ar.* Bir nitelikle nitelendirilmiş, kendisini benzerlerinden ayıran bir nitelik kazanmış, nitelenmiş.

m. 156a/02

mevt *Ar.* Ölüm.

m.+dür ('alāmet-i m.) 137b/11, 139a/01

m.+ine 125a/10

me'yūs *Ar.* Ümidi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün.

m.+ol- 153a/15, 162a/03

meyve *Far.* Bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş.

m.+lerden 123a/07

mezbelelik *Ar.* Çöplük, süprütülük.

m.+den 123b/09

mezbūr *Ar.* Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkur.

m. 141a/04

m. (buḥār-ı m.) 122a/05

m.+ise (aḥlāt -ı m.)

m.+eye (ağziye-i m.) 140a/12

m.+enün (ağziye-i m.) 140a/16

m.+e (aḥlāt-ı m.) 147a/08

m.+eyi (ā'māl-i m.) 159b/19

m.+e (a'rāz-ı m.) 122a/12, 130a/19, 138a/11, 146a/17, 158a/14

m.+e ise (a'rāz-ı m.) 127a/04

m.+e (a'zā-yı m.) 154a/08

m.+de (a'zā-yı m.) 149a/09

m.+enün (cevāhir-i m.) 152a/01

m. (eczā'-yı m.) 162a/17

m.+e (eczā'-yı m.) 156a/18

m.+e (edviye-i m.) 157a/13

m.+eyi (edviye-i m.) 152a/02

m.+eden (edviye-i m.) 142a/18

m.+e (eşribe-i m.) 150a/15

m.+un (ḥükemā-yı m.) 142b/19

m.+e (ḥummā-yı m.) 124a/17

m.+e (ihtikān-ı m.) 157a/08

m.+un (ishāl-i m.) 135b/08

m.+e (kārūre-im.) 131b/17

m.+(kitāb-ı m.) 132a/12, 132a/18

m.+da (maḥal-i m.) 141b/17

m.+dan (maḥzūr-ı m.) 141b/06

m.+(maṭbūḥ-ı m.) 142b/14

m.+e (maẓarrat-ı m.) 142a/06

m.+ı (müleyyin-i m.) 141b/16

m.+(nabẓ-ı m.) 128b/14, 128b/19

m.+un (nabẓ-ı m.) 136b/07

m.+e (şurūṭ-ı m.) 151b/03

m.+an (ṭabībān-ı m.) 146b/04

m.+dan (ṭabīb-i m.) 156b/01

m.+ede (‘urūḳ-ı m.) 148b/16

mezheb *Ar.* Gidilen, benimsenen yol.

m.+i müteḳaddimīn 152a/19

mezḳūr *Ar.* Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.

m.+e (‘ārāz-ı m.) 158a/10

m.+e (eczā’-yı m.) 156a/06

m.+eye (ef‘āl-i m.) 150b/18

m.+e (esbāb-ı m.) 124a/13,
126b/04

mı Soru edatı.

m.+dur 143b/03

mıḳrame Nakışlı eşarp, mendil, havlu.

m. 158b/05, 159a/06, 160a/09

mi‘de *Ar.* İnsanlarda karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç organ, kursak, mide.

m. 155a/14, 155a/17

m.+de 125a/18, 126a/05,
130a/15, 130b/14, 153b/18, 155a/10

m.+den 125a/06

m.+nün 130b/10, 154b/05

m.+si 125b/17

m.+sinde 143b/17

m.+ye 130a/09, 130a/11,
130b/09, 134a/16, 151b/16, 154b/14

m.+yi 154b/13, 155a/04,
162a/09

m.+de (eṭrāf-ı m.) 130a/12

m.+i maḥmūmda 141b/11

m.+(muḳavviyü’l- m. ol-)
154b/15

m.+(nefs-i m.) 154b/03, 154b/05

m.+(veca‘-ı m.) 130a/06,
154a/18, 154b/07, 155a/18

m.+dedür (veca‘-ı m.) 154b/03

mıḳdār *Ar.* Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, nicelik, miktar.

m. 126a/05, 138b/06, 138b/09,
139b/17, 140a/04, 140b/03, 140b/09,
141a/01, 141a/17, 150a/13, 150b/07,
152a/14, 154a/02, 155a/10, 155a/16,
157a/19, 157b/10, 161b/10

m.+ı 130a/09, 130a/11, 130b/09,
136a/15, 150b/14, 153b/01, 158a/06,
161b/04, 162a/05

m.+ma 144b/10

m.+mı 133a/06

m.+ı isti‘mālinde 152a/11

m.+ı kifāye 142b/03, 144a/14,
145b/06, 149b/01, 150a/13, 158b/03,
159b/06, 159b/18

m.+(kalīlū'l m. ol-) 141b/02

mim *Ar.* Yazılı metinlerin sonunda
“bitti, tamam oldu” anlamında
kullanılan işaret.

m. 162b/08

minvāl *Ar.* Biçim, şekil, yol, tarz, suret.

m.+i meşrūh 153a/15, 160b/17

misk *Ar.* Asya dağlarında yaşayan bir
ceylan cinsinin erkeğinde karın derisi
altında bulunan kese şeklindeki bir
bezden elde edilen güzel kokulu siyah
madde, misk.

m. 156a/16

misket *Fr.* Mis gibi kokan, güzel kokulu
madde, *muscat*.

m.+elması 156a/17

mizāc *Ar.* Bir insanın vücudunda
bulunan kan, safra vb. unsurlardan
birinin nispetindeki, yaratılıştan gelen
fazlalık sebebiyle ortaya çıkıp o insanı
benzerlerinden farklı duruma
getirdiğine inanılan hal.

m.+et- 155b/12

m.+ı aşliyyesi 149a/06

m.+(ta'dil-i m.) 155b/12

mor Kırmızıya çalan menekşe rengi,
mavi ile kırmızının karışmasından
meydana gelen renk.

m. 133a/16, 133a/17, 148a/17

mu'ālecāt *Ar.* İlaç vermek suretiyle
yapılan tedaviler, ilaçlar.

m. 143a/01, 153a/05, 160a/12

m.+ı ġarībe 152a/17

m.+ı merķūma 153a/17,
155a/18, 158a/18

mu'ālece *Ar.* Bir hastalığa karşı tedavi
uygulama, ilaç verme, ilaç kullanma.

m. 139a/18

m.+leri 158a/12

m.+nün 128b/01

m.+si 121a/04, 121a/06,
121a/08, 139b/04, 141b/14, 142b/16,
154a/04

m.+sinde 142b/17

m.+ı ṭabīb 136b/09

mu'aṭṭisāt *Ar.* Aksırtan, aksırtıcı şeyler.

m. 161a/14

mu'ayyen *Ar.* Belli, belirli,
kararlaştırılmış.

m.+ol- 122b/12

mu‘azzam *Ar.* Sıradan olmayan, büyük bir değer ve önem taşıyan, çok önemli, pek mühim.

m. 158a/11

muḥāfaẓa *Ar.* Saklama, olduğu gibi kalmasını sağlama, koruma, koruyup gözetme; korunma.

m.+olın- 154a/08

muḥālif *Ar.* Uygun olmayan, uymayan, benzemeyen (şey), aykırı, zıt.

m. 124a/01

m.+dür 124a/03, 155b/08

m.+ol- 125a/13, 126b/03, 141b/10

muḥārebe *Ar.* Mücadele.

m.+den 138a/15

m.+ye 145b/05, 147b/19

muḥāṭara *Ar.* Tehlikeli durum, tehlike.

m. 147a/18

m.+sı 121b/03

m.+i ‘azīme 134a/09

m.+i ‘azīmesi 147b/15

muḥkem *Ar.* İyice, adamakıllı, sağlamca.

m. 152a/03, 152b/06, 156a/09, 158a/04, 159b/02

muḥtāc *Ar.* Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.

m. 156b/17

m.+dur 157a/01

m.+ol- 135a/08, 146a/11, 146b/06

muḥtelif *Ar.* Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü.

m.+e 135b/01

m.+ede 135b/15

m.+e (aḥlāt-ı m.) 135b/12

m.+edür (aḥlāt-ı m.) 135b/11

m.+e (elvān-ı m.) 132a/11

m.+e (emrāz-ı m.) 125a/10

m.+e (emrāz-ı m.-i redīe) 126b/04

m.+e (eṭ‘ime-i m.) 124b/11

m.+e ol- 126a/17, 135b/10

m.+ü’t-ṭabābī‘ 125a/08

muḥtelif *Ar.* Farklı nitelikteki unsurlardan meydana gelen, karışık, karma.

m.+ol- 124b/08, 127b/04

muḥterik *Ar.* Ateşte yanmış olan.

m. 149a/08

m.+a (aḥlāt-ı m.) 129b/18,
130a/10

muḥa‘ar *Ar.* Kenarlardan başlayıp
ortaya doğru çukurlaşan, ortası çukur
olan.

m.+ından 133a/13

muḥābele *Ar.* Karşı karşıya bulunma,
yüz yüze gelme, hiza.

m.+sinde 153a/09, 155a/12

m.+et- 143a/04, 149a/13

m.+it- 151a/14, 160a/08

muḥābil *Ar.* Karşılık.

m. 151b/12

muḥaddemā *Ar.* Bundan önce, evvelce,
eskiden.

m. 155a/05

muḥarrer *Ar.* Hakkında karar alınmış,
karar verilmiş, kararlaştırılmış.

m.+dür (emr-i m.) 122b/10

muḥaṣṣer *Ar.* Kabuğu çıkarılmış,
kabuğu veya derisi soyulmuş.

m. 153a/19

muḥaṭṭar *Ar.* İmbikten geçirilmiş,
damıtılmış, damıtık.

m. 140b/15, 150b/09

m.+ı 162a/16

m.+(mā’-i m.) 150a/16, 150b/15,
156b/01

m.+ı (mā’-i m.) 150a/10,
156a/11

muḥāvemmet *Ar.* Karşı koyma, direnme.

m.+e 141a/19

muḥavvi *Ar.* Güçlü ve sağlam bir
duruma getiren, güç, kuvvet veren,
takviye eden.

m.+ü’l-mi‘de ol- 154b/15

muḥtezā *Ar.* Bir şeyin gereği olan,
gereken, lazım gelen şey, gerek, icap.

m.+(mücerred-i m.-yı
ṭabī‘atidür) 125b/12

muntazam *Ar.* Düzgün.

m.+ol- 137a/11

murabbā *Ar.* Şekerle karıştırılıp pelte
kıvamına gelinceye kadar
kaynatıldıktan sonra dondurularak
yapılan meyve suyu tatlısı.

m.+sı 156b/06, 156b/07

murād *Ar.* Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

m.+ı 146a/11

m.+ını 146a/09

m.+ı İbokrād 140a/02

m.+ı İbokrāt 146a/07, 146a/18

muraṭṭib *Ar.* Yaş ve nemli duruma getiren, nemlendiren.

m.+atdan 140a/09

muṭbik *Ar.* (Hastalık için) İyileşmeyen, geçmeyen, sürüp giden, sürekli.

m.+a (ḥummā-yı m.) 121b/12, 122a/01

m.+a (ḥummā-yı m.-yı safrāviyye) 121b/14

müstaḥleb *Ar.* Süt gibi beyaz ve sübye tarzında hazırlanmış, süt haline getirilmiş ilaç.

m.+ı münevvimi 159a/19

mutavassıt *Ar.* Orta halde olan, orta.

m.+u'l-ḥāl 147b/13

mu'tedil *Ar.* Orta halde, orta kararda olan, itidalli, orta, vasat.

m.+dür 156b/02

m.+görin- 129a/12

mu'temed *Ar.* İnanılır, güvenilir, emin, itimada şayan.

m. 134b/13, 134b/15

m.+leri 144a/19

mu'teriz *Ar.* Bir sözü, bir fikir veya kararı beğenmeyip çeşitli bahaneler bularak karşı çıkan, itiraz eden (kimse).

m.+ün 146a/18

muṭlaḳ *Ar.* Kesin, tam, eksiksiz.

m. 124a/14

muḫzir *Ar.* Zarar veren, zararlı.

m. 125a/08, 152a/13, 153b/17

m.+ra (ebḫire-yi m.) 154b/13

muḫṭarib *Ar.* Maddi manevi bir sıkıntısı, üzüntüsü veya rahatsızlığı olan, acı çeken, ızdırıp içinde kıvranan (kimse).

m.+ül ('alil-i m. aḫvāl) 153a/06

m.+ol- 132b/10

mübāşeret *Ar.* Bir işe başlama, yapmaya girişme.

m.+et- 137a/19

mübeddel *Ar.* Başka bir şekle konulmuş, değiştirilmiş, tebdil ve tağyir edilmiş.

m.+ol- 137a/03

müberredāt *Ar.* Soğutulmuş olanlar.

m. 159a/09

m.+dan 153a/18

mübtelā *Ar.* (Bir derde, bir hastalığa) Tutulmuş.

m. 160a/18

m.+ol- 126b/09, 126b/10

mücādele *Ar.* Bir şeyin üstesinden gelmek için yılmadan, bıkmadan uğraşma, çalışma, didinme.

m.+i ‘azīme 128b/17

mücerreb *Ar.* Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.

m. 142b/19

mücerred *Ar.* Madde ve cisim halinde olmayan.

m.+i muktezā-yı tabī‘atidür 125b/12

müctemi‘ *Ar.* Toplanmış, bir araya gelmiş, toplu.

m.+ol- 123a/08, 123b/10, 123b/17, 124a/10, 125b/05, 124b/12

müdāvemmet *Ar.* Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma.

m.+it- 161b/12

müdde‘ā *Ar.* İddia edilen, ısrarla savunulan husus, görüş, maksat, fikir, düşünce, tez.

m+ya (işbāt-ı m.) 143a/09

mü’eşşer *Ar.* Tesir edilmiş, kendisine bir şey tesir etmiş olan.

m.+(maḳāmāt-ı m.) 159a/11

müferrih *Ar.* İçer ferahlık veren, rahatlatıcı ilaç.

m.+i yāḳūtı 152b/11

müfriṭ *Ar.* Aşırı, çok fazla, mübalağalı.

m.+(‘aṭaş-ı m.) 154a/15

m.+(seher-i m.) 139b/01

mükedder *Ar.* Kederli, gamlı, üzgün, mahzun.

m. 160b/13

müleyyin *Ar.* Yumuşatan, yumuşaklık veren, kabızlığı önleyen, hafif müşhil tesirli ilaç.

m. 141b/19, 151a/01, 154b/12

m.+e 141b/17

m.+i 144a/02

m.+i ḥafif 142a/02, 143b/19, 149b/01, 154b/10

m.+i ḥafifi 141b/15, 155a/05

m.+i mezbûrî 141b/16

mültehib *Ar.* İltihaplanan, iltihaplı.

m. 157b/18

mümkün *Ar.* Olması, gerçekleşmesi
imkan dahilinde olan, olabilir, kabil,
muhtemel.

m. 148b/12, 148b/19, 155a/06

m.+ol- 137b/18, 140b/17,
154b/09

mümtelî *Ar.* Dolu, dolmuş.

m. 144b/19

münâfık *Ar.* İçi başka, dışı başka olan,
özü sözüne uymayan, iki yüzlü, ara
bozucu (kimse).

m. 121b/01

münāsib *Ar.* Uygun, yerinde.

m. 128b/03, 159a/15

m.+dür 140a/14, 140b/06,
141a/05, 145a/01, 145b/11, 149a/07,
150a/19, 150b/18, 151a/12, 155a/10

m.+(vaqt-i m.) 142a/03

m.+de (vaqt-i m.) 149b/01

m.+ol- 139b/13

münbit *Ar.* Bol ürün veren, verimli,
bereketli.

m. (buḥār-ı m.) 160a/03

mündefi' *Ar.* (Hastalık, sıkıntı vb. için)
Savulmuş, savuşturulmuş, atlatılmış.

m.+ol- 134a/10, 146a/02,
147a/06, 158a/14

münevvim *Ar.* Uyuşturucu, uyutucu
(ilaç vb.).

m. 159a/15

m.+(müstaḥleb-i m.) 159a/19

münḥadîr *Ar.* Yokuş aşağı inen, inişli,
meyilli.

m.+ol- 125a/06

münḥazım *Ar.* Hazmedilen, sindirilen.

m. (ğayr-ı m.) 143b/18

münkız *Ar.* Kurtaran, kurtarıcı.

m. 162a/05

müntehā *Ar.* Bir şeyin varabileceği son
nokta, son, nihayet.

m.+da (vaqt-i m.) 137a/08,
137b/01

münteşir *Ar.* Yayılmış, yaygın.

m.+ol- 122a/05, 133b/14,
137b/07, 139b/16, 145a/18

müntin *Ar.* Pis kokan, kokmuş,
kokuşmuş, bozuk.

m. 131a/04, 132a/14	müsāmaḥa <i>Ar.</i> İhmal.
m.+ü'r-rāyihadur 131a/03	m. 145b/07
m.+edür (revāyih-i m.) 124a/14	m.+et- 154b/02
mürekkeb <i>Ar.</i> Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik.	müsekkın <i>Ar.</i> Sakinleştirici, yatıştırıcı, ağır kesici ilaç.
m. 142a/19	m. 159a/08
mürekkebāt <i>Ar.</i> Mürekkep maddeler, birleşikler.	müsemma <i>Ar.</i> İsimlendirilmiş, belli bir isimle anılmış.
m.+dan 152b/10	m.+ol- 125a/12
mürür <i>Ar.</i> Geçip gitme, bitme, sona erme.	müşhil <i>Ar.</i> Bağırsakların çalışmasını sağlayan, kabızlığı giderici, dışkının kolayca dışarıya atılmasına yarayan ilaç, müşhil.
m.+ından 136a/16, 141a/09, 142a/08	m. 141a/14, 141b/01, 141b/03, 141b/09, 142a/07, 142a/10, 142a/12, 143b/13, 147b/06, 147b/07
m.+et- 144a/11	m.+ün 142a/19
m.+eyle- 145b/08	m.+at 121a/05, 141a/13, 142a/15
m.+ı eyyām 125b/05	m.+i ḥafif 134b/16, 134b/17
müşādif <i>Ar.</i> Rastlayan, tesadüf eden.	m.+i mādde-i ḥummā ol- 141a/16
m.+ol- 141b/13, 144a/01, 145b/15	m.+i şafrā 143b/11
müsā'id <i>Ar.</i> Elverişli, uygun.	m.+vir- 141b/06
m. 134b/16	müsinn <i>Ar.</i> Yaşı ilerlemiş, yaşlanmış, yaşlı (kimse).
m.+ise 145b/08, 148b/12, 149a/04, 161b/02	m.+ise 152b/05
m.+ol- 147b/04	

müstağrebe *Ar.* Garip ve tuhaf görülmüş, şaşılmış.

m.+dendür (umûr-ı m.) 148b/05

müstaḥleb *Ar.* Süt gibi beyaz ve sübye tarzında hazırlanmış, süt haline getirilmiş ilaç.

m.+ini 154a/01

müsta'id *Ar.* Bir işi veya şeyi yapabilme yeteneğine sahip olan, yetenekli, kabiliyetli, hazır.

m.+ol- 121b/07, 122b/05, 124b/09, 126a/12, 125b/08, 125b/09

müstaḥkarr *Ar.* Düzenli bir şekilde devam eder duruma gelmiş, bir karar üzerine olan, dengeli, istikrarlı, yerleşmiş.

m. 160a/15

m.+ol- 143b/05

müstaḥbel *Ar.* İlerdeki, gelecek.

m.+ine (aḥvāl-i m.) 131a/14

müstedil *Ar.* Delille ispatlanmış, delillerinden anlaşılmış.

m.+ol- 146a/05, 144b/03

müsteḥkid *Ar.* Yanıp alevlenmiş.

m.+i 'ufûnet 122a/02, 127b/10, 144b/04

m.+i 'ufûnete 154b/04

müsteḥlî *Ar.* Yayılmak suretiyle her tarafı kaplayan, yayılan.

m.+ol- 147b/18

müşābih *Ar.* Benzeyen, benzer.

m. 128b/05, 128b/08, 130a/01, 137a/04

m.+dür 123b/01, 132b/19

m.+ol- 121b/15, 121b/17

müşāhede *Ar.* Gözlem sonucunda varılan görüş, kanaat, teşhis.

m.+eyle- 156b/04

m.+it- 132b/08, 134b/15, 135a/13, 156b/16

m.+olın- 128b/12, 147b/04, 152a/06

müşāhid *Ar.* Gören, müşahede eden (kimse).

m.+dür 141b/09, 147b/05

müştedd *Ar.* Şiddeti artmış, şiddetlenmiş.

m. 145b/01

müşterek *Ar.* Ortak kullanılan.

m.+den 144b/18

müşāla'a *Ar.* Düşünme ve inceleme sonucu ortaya çıkan görüş, fikir, kanaat.

m.+eyle- 121b/06

müte'affin *Ar.* Çürüyüp bozularak etrafa kötü koku yayan, kokuşmuş, çürümüş.

m. 123b/08, 130b/08, 147a/10, 147a/15, 148b/17, 158a/09

m.+e 135b/12, 147a/08

m.+e (aḥlāt-ı m.) 130a/01, 131b/02

m.+de (aḥlāt-ı m.) 130a/14, 149a/16, 149a/19

m.+nün (aḥlāt-ı m.) 127b/07, 149b/05, 149b/08

m.+yi (aḥlāt-ı m.) 141a/17

m.+e (aḥlāt-ı m. ol-) 136b/04

m.+(aḥlāt-ı m. ol-) 126a/03

m.+(dem-i m.) 139a/10, 145b/13

m.+de (mādde-i m.) 143b/05

m.+ol- 122a/03, 123b/05, 123b/06, 123b/10, 123b/12, 124b/07, 125b/15, 126a/16, 127a/15, 135b/10, 143a/14, 143a/16, 143b/04, 143b/07, 145b/11, 148a/07, 149a/15, 149b/02, 160b/10

müteāḥḥir *Ar.* Sonra gelen, sonraki.

m. 144a/19

m.+in 152a/01, 152a/09, 152a/13

m.+leri 121a/10, 142b/18, 149a/02

m.+in (eṭibbā-yı m.) 122a/02

m.+in (ḥazāk-ı m.) 150a/03, 154a/12

m.+in (ḥükemā-yı m.) 127a/06, 139b/17, 141a/14, 148a/05, 150b/02

m.+inden (ḥükemā-yı m.) 144b/15

m.+inden (mehire-i m.) 152a/16

müte'ayyin *Ar.* Meydanda olan, meydana çıkan, zuhur edip belirli duruma gelmiş olan.

m.+ol- 141b/12, 155a/05

müte'ellim *Ar.* İlim tahsil eden (kimse), talebe, öğrenci.

m.+ol- 154b/07

müteferriḥ *Ar.* Çeşitli, muhtelif, ayrılmış.

m. 137a/04

mütegayyir *Ar.* Başka bir şekle giren, başka bir hal alan, değişen, başkalaşan.

m.+ol- 136b/10, 136b/12

müteḥallil *Ar.* Ayrışmış, çözülmüş.

m. 135a/16, 155b/11

m.+ol- 161a/19, 161b/12,
148a/09, 139a/19, 148a/09

mütehayyir *Ar.* Şaşmış, şaşırmış,
hayrete düşmüş.

m.+ol- 124b/15, 132b/04,
139b/12

müteḳaddim *Ar.* Önde bulunan, öne
geçen, öndeki, evvelki.

m.+in 152a/09, 152a/11

m.+in (mezheb-i m.) 152a/19

mütelāṣī *Ar.* Yok olan, mahvolan,
izmihlâle uğrayan.

m.+ol- 162a/08

mütemādī *Ar.* Sürüp giden, sürekli,
aralıksız, devamlı.

m.+ol- 126b/16

müterākım *Ar.* Birikmiş, toplanmış.

m. 157b/14

müteveccih *Ar.* Yönelmiş, yönelen.

m. 146a/12

N

nabız *Ar.* Kalbin dakikadaki atış sayısı,
nabız.

n. 128a/15, 128b/04, 128b/12,
137a/11

n.+da 128a/13, 128b/11,
129a/18, 138a/08

n.+dan 127b/18

nabẓ *krş.* nabız.

n. 129b/04, 134a/02

n.+a 128b/03, 137b/01

n.+da 133a/07

n.+ı 128a/01, 129a/07, 136b/05,
136b/07, 153a/07

n.+ında 136b/02

n.+ından 120b/10

n.+ise 129a/11

n.+uñ 128a/07, 128a/11, 128b/08

n.+ı mezbūr 128b/14, 128b/19

n.+ı mezbūruñ 136b/07

n.+ı ṭabī‘iyyesinden 128a/01

n.+ı ṭabī‘iyyesine 129a/07

n.+ı ṭabī‘iyyeye 128b/02

nāfi‘ *Ar.* Faydalı, faydası olan.

n. 144b/03, 151a/12, 155b/05

n.+dür 150b/11, 154b/19,
155a/01, 155a/04, 159b/12

nağamāt *Ar.* Nağmeler, ezgiler.

n.+ı laṭīfe 159a/12

nākıř *Ar.* Tam olmayan, eksik, noksan.

n.+dur 123b/02, 126b/08

n. (buhrān-ı n.) 135a/07, 146a/12

n.+ol- 126b/13, 146b/07,
146b/09

naķ *Ar.* Sıcak suda haşlamak.

n.+it- 144a/06

n.+olın- 142b/05

nām *Far.* İsim, ad.

n. 122b/18, 125a/16, 125b/07,
127b/16, 138b/01, 152a/16, 152a/17,
152b/02, 160a/18, 162a/12

nās *Ar.* İnsanlar, halk.

n.+a (ekşer-i n.) 122b/07

nāřı *Ar.* İleri gelen, neşet eden.

n. 124a/09

nāyibe *Ar.* şiddet, musibet, bela.

n. (ħummā-yı n.) 122a/08,
132b/12

naşar *Ar.* Bakış, bakma, göz atma.

n.+olun- 143a/10, 143a/19,
143b/01

n.+olın- 138a/04, 138b/15,
143a/16, 143a/17, 143a/17, 149a/14

naşc *Ar.* Olgunluk, olma, pişme, kıvam bulma, yetişme.

n. 132a/01, 132a/04, 136a/13,
136a/15, 136a/17, 136a/18, 142b/11,
142b/12, 142b/14

n.+a 142b/11

n.+ı 137b/18

n. (ba'de'n-n.) 134b/04,
134b/06, 134b/12, 135a/03, 135b/02

n. (kable'n-n.) 132b/04,
132b/09, 133a/03, 133a/11, 135b/18,
136a/10

n.+ı kāmilden 142b/10

ne *Ne.*

n. 121b/02, 123a/15, 127a/18,
132a/06, 138b/06, 139a/16, 145a/09,
146a/09, 147a/17, 151b/08, 151b/09

nebāt *Ar.* Bitki.

n.+atdan 149b/07

n.+atun 124a/18

n.+iyyenün (ķuvvet-i n.)
131b/15

nedāve *Ar.* Islaklık, nemlilik.

n. 123a/09

n.+ı beden 155b/11

nefes *Ar.* Akciğerlere hava alıp verme, soluk, nefes.

n. 129a/15

n.+i 129b/06, 129b/08

n.+li 159a/12

n.+(‘usret-i n.) 129b/10,
139a/15, 139a/16

nef’i *Ar.* Fayda, çıkar, kar, menfaat, faydayla ilgili.

n. 141b/09, 147b/05, 148a/06

nefsānī *Ar.* Canlı olmanın gerektirdiği arzularla ilgili, bedene ait olan maddî isteklere, nefse ait.

n. 120b/12, 129b/04

n.+yyeden (‘avārız-ı n.) 141a/10

n.+yyenün 138a/11

n.+yyeye (rūh-ı n.) 129b/16

nefs *Ar.* Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği.

n.+i dimāğa 160a/05

n.+ -i dimāğda 160a/15

n. -i dimāğı 160a/17

n.+i ḥummā 122a/13

n.+i ḥummānun 131a/13,
154a/09

n.+i mi‘de 154b/03, 154b/05

nemle *Ar.* Vücuttaki karıncalanma.

n.+ye 128b/05, 128b/08

nesne Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey.

n.+den 156a/08

netīce *Ar.* Bir olay veya durumun sonunda meydana çıkan olay veya durum, sonuç.

n. 126b/12

n.+vir- 126b/14

n.+i kelām 144a/18

n.+ - pezīr ol- 126a/13

netn *Far.* Kötü, kerih koku.

n.+i rāyiḥa 131a/06

nevbet *Far.* Nöbet.

n. 122a/12

nevm *Ar.* Uyku.

n. 130a/01, 160b/18

n.+de 160a/01

n.+(bā‘ış-i n.) 160b/16

n.+i ġarīḳ 130a/03, 139a/17,
160b/14

n.+i ġarīḳa 160b/15

niçün Niçin.

n. 136a/01

nifās *Ar.* Yeni doğum yapmış kadının durumu, loğusalık.

n. 148b/14

n. (dem-i n.) 148b/07

nilüfer *Far.* Nilüfergiller familyasından, durgun sulara ve havuzlarda yetişen, uzun saplı, yuvarlak ve geniş yaprakları su üzerinde yüzen, beyaz, pembe, mavi ve sarı büyük çiçekli su bitkisi. *Nymphea*.

n. 142b/02, 144a/13, 153a/19, 154a/02, 159b/09

nisbet *Ar.* Kıyas edilirse, göre, nazaran, nispetle.

n. 121a/16, 138a/06

nisvān *Ar.* Kadınlar.

n.+dan ise 145a/02, 148b/06

n.+ı (tāife-i n.) 148b/14

nisyān *Ar.* Unutmak.

n. 129b/13

nitekim Gerçekten, olduğu gibi, nitekim.

n. 142b/13

nizām *Ar.* Ölçülülük, uygunluk, ahenk.

n. 137a/11

n.+ı 137a/14

n.+ol- 137a/13

noķşān *Ar.* Eksiklik, kusur.

n. 144b/10

n.+ından 157b/01

n.+ı ‘aķla 137b/05

n.+ı Şehve 140b/01, 140b/07

n.+ı tervih 123a/05, 123a/13, 123a/14, 126a/01, 128a/06

n.+ı tervihē 126a/01

noķta *Ar.* Biçimi kalemin kağıda bir defa dokunması ile meydana gelen ben gibi ufak Şekil, benek.

n. 133b/02

n.+lar 132b/18

nūfūz *Ar.* (İçine) Geçme, (içe) işleme.

n.+ına 151a/08

n.+et- 151b/07

nūks *Ar.* Yeniden başlama.

n.+e 142a/13

nūmāyān *Far.* Görünen, meydanda olan, ayan, aşikar.

n.+ol- 132b/19

O

o 3. tekil şahıs.

o.+na 137a/03

okut- (Şarkı, türkü vb.) Söyletmek.

o.-alar 159a/12

ol Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı, “o”nun eski şekli.

o. 123a/16, 127a/19, 128b/04, 129a/08, 129a/10, 129a/12, 129a/12, 131a/04, 135b/13, 135b/16, 136a/16, 139a/17, 141a/15, 143b/04, 145a/10, 145b/08, 145b/15, 146a/10, 147a/18

ol- Gerçekleşmek, meydana gelmek, olmak.

o.-a 132a/06, 132a/13, 135a/06, 137a/05, 140a/11, 148b/03, 152a/05, 152b/16, 156a/15, 157b/18, 161b/15

o.-acak 155b/11

o.-amayup 148a/01

o.-an 123b/08, 124a/14, 124b/03, 124b/08, 126b/08, 126b/18, 127a/09, 127b/14, 129b/09, 130a/12, 130b/09, 130b/14, 131a/05, 131a/11, 132b/13, 136a/09, 136a/14, 136b/07, 138a/18, 138b/03, 139a/08, 139b/06, 142a/19, 143a/02, 143a/12, 143b/15, 144b/05, 144b/08, 145a/17, 145b/05, 146b/04, 146b/12, 146b/15, 147a/12, 147b/07, 148a/04, 148a/12, 148b/16,

149a/12, 149a/16, 149b/01, 149b/06, 149b/07, 151a/05, 153a/09, 153b/18, 154b/17, 155b/09, 155b/13, 160b/04, 160b/11, 160b/12, 160b/16, 161b/10

o.-anların 160a/18

o.-aydı 146a/17, 146a/19

o.-dı 152a/18, 160b/02

o.-dığı 155a/05

o.-dılar 144b/04, 146b/03

o.-dugı 141b/12, 146a/13, 148b/17, 159a/07, 161a/19

o.-dugına 130b/18, 131b/19, 158a/16, 160a/15

o.-dugından 151b/16

o.-dugındandır 128b/07, 128b/17

o.-dugını 131b/11, 131b/11, 133a/08

o.-dukda 132b/14, 153a/04

o.-dukdan 156a/07

o.-dur 132a/13

o.-ıcak 122b/10, 123a/04, 128a/07, 131b/09, 135b/19, 139b/17, 143a/14, 146b/08, 147a/13, 147a/19, 148b/18, 149a/18, 154b/09, 158a/01

o.-madandır 130a/16

o.-madı 160b/01	o.-mayup 135b/15, 137a/14
o.-madığı 148a/03	o.-maz 125a/19, 143a/13, 144b/03, 146b/11, 147b/19, 154b/07
o.-madığındandır 131b/17	
o.-maduğı 128b/09, 145a/14	o.-maz ise 138b/09, 141b/17, 148b/12, 149a/01, 157b/17, 158a/19, 158b/08, 160a/12, 160a/14
o.-magla 125b/17, 126a/05, 126a/16, 127b/11, 128a/09, 128b/03, 129a/12, 133a/03, 133a/05, 135a/16, 138b/16, 143b/04, 143b/10, 144b/05, 144b/09, 145b/12, 146a/06, 146b/14, 147a/01, 151b/04	o.-mazsa 134a/14
	o.-muş 156a/15
	o.-sa 137a/08
o.-magladur 149a/17	o.-sun 132a/06, 149b/07, 149b/08
o.-mak 132a/17, 134a/06, 139b/05, 140a/08, 143a/09, 153a/18, 156a/02	o.-una 143b/03
o.-maksızın 125b/04	o.-up 126b/11, 127b/03, 128b/07, 131a/16, 136b/08, 137a/04, 154b/04, 154b/06, 155b/06, 157a/12, 158a/18
o.-mamaga 134a/17	
o.-mamak 146b/01	o.-ur 122a/19, 123a/04, 124b/10, 125b/09, 125b/18, 127a/08, 129a/02, 130a/14, 133a/17, 137a/18, 145a/12, 151b/05, 151b/12, 157b/14
o.-ması 135a/19, 137a/09	
o.-masına 129b/09, 135a/16, 139a/07, 155b/06	o.-ur ise 122b/16, 133a/19, 134a/17, 134b/05, 135b/16, 136b/04, 138b/06, 138b/14, 138b/17, 138b/19, 141a/06, 148a/18, 149a/06, 155a/11, 156b/15
o.-masında 122a/02	
o.-masındandır 136b/01	
o.-masının 129a/08, 131a/19, 133a/13, 133a/17, 135b/09	o.-ursa 132a/06, 132a/08, 132a/15, 136a/02, 137a/01, 138b/16, 142a/10
o.-maya 140a/09, 141b/02, 142a/05, 152a/06, 155b/18	

o.-up (aḥlāt-ı müte‘affine ol-)
136b/04

o.-ur (aḥlāt-ı müte‘affine ol-)
126a/03

o.-an (‘ārız ol-) 135b/16

o.-dı (‘ārız ol-) 160a/19

o.-dı ise (‘ārız ol-) 156b/18

o.-madandur (‘ārız ol-) 129b/16

o.-mak (‘ārız ol-) 129b/13,
130b/18, 133b/07

o.-maz ise (‘ārız ol-) 135a/01

o.-mış ise (‘ārız ol-) 149a/02

o.-ur (‘ārız ol-) 122a/07,
122a/11, 122a/13, 124b/10, 127a/17,
127b/06, 128a/19, 129a/05, 129b/18,
130a/01, 130a/07, 130a/10, 130a/13,
130a/17, 133a/08, 133a/12, 133b/10,
133b/12, 136a/09, 138a/09, 141a/18,
154a/17, 154a/18, 154b/01, 154b/02,
154b/08, 157a/07, 157b/03, 159a/01,
160b/15, 161a/15, 162a/10

o.-ur ise (‘ārız ol-) 135a/12,
140b/02, 156b/13, 158a/09, 160a/02,
160b/10

o.-ursa (‘ārız ol-) 130b/13,
139a/12, 139a/14, 157b/01, 158b/14

o.-magla (bār-ı ‘aẓīm ol-)
128a/05

o.-ursa (bārid ol-) 128a/19

o.-masına (bar ol-) 129b/01

o.-magla (baṭī ol-) 125a/15

o.-magla (baṭī’ül-haẓm ol-)
124b/14

o.-up (ber-ḳarār ol-) 137a/12

o.-an (cā’iz ol-) 121a/05,
141a/13, 155b/17

o.-ur iken (cārī ol-) 134a/03

o.-ursa (cārī ol-) 139a/04

o.-andan (ceyyid ol-) 136a/03

o.-anı (ceyyid ol-) 132b/06

o.-maga (ceyyid ol-) 136a/05

o.-sun (ceyyid ol-) 137a/02

o.-anı (dāḥil ol-) 154b/14

o.-maz ise (def‘ ol-) 140b/07,
153b/14, 161a/13

o.-up (def‘ ol-) 134a/08

o.-an (ebdān-ı müsta‘ide ol-)
123b/13

o.-dugı (eṭ‘ime-i ceyyide ol-)
124a/07

o.-mak (evlā ol-) 138b/04

o.-up (fāsıd ol-) 124b/16

o.-ur (fāsīd ol-) 125b/17,
126a/06, 126a/10

o.-mayup (fevt ol-) 134b/14

o.-ması (ğālib ol-) 134a/15

o.-masına (ğālib ol-) 137b/02

o.-ur (ğālib ol-) 143a/11,
144b/11

o.-ur ise (ğālib ol-) 122a/17

o.-a (ğālīz ol-) 137a/07

o.-magla (ğālīz ol-) 127a/15

o.-ur (ğālīz ol-) 125a/01,
157b/15

o.-ur ise (ğālīz ol-) 126b/15,
136b/14

o.-ıcak (ğarīb ol-) 137a/01

o.-ur ise (ğāyib ol-) 139a/02

o.-magla (gūnā-gūn ol-) 124a/04

o.-ur (gūnā-gūn ol-) 126b/03

o.-dukda (ḥādīṣ ol-) 123a/18

o.-ması (ḥādīṣ ol-) 122b/19

o.-mıṣ ise (ḥādīṣ ol-) 121b/14,
121b/16

o.-up (ḥādīṣ ol-) 125a/10

o.-ur (ḥādīṣ ol-) 124a/17,
127b/14

o.-ur ise (ḥādīṣ ol-) 123a/10

o.-magla (ḥādd ol-) 127b/08

o.-masmun (ḥafīf ol-) 127a/06

o.-ur (ḥafīf ol-) 145b/04

o.-ur ise (ḥafīf ol-) 127b/02

o.-ursa (ḥafī ol-) 137a/13

o.-dı (ḥalāṣ ol-) 152b/02,
152b/03

o.-dılar (ḥalāṣ ol-) 162a/05

o.-dugı (ḥalāṣ ol-) 134a/05,
135a/05, 142b/12

o.-dugını (ḥalāṣ ol-) 136a/19

o.-mak (ḥalāṣ ol-) 161b/01

o.-muṣı (ḥalāṣ ol-) 161a/16

o.-ur (ḥalāṣ ol-) 121a/19,
126b/09

o.-an (ḥāşıl ol-) 123a/07,
124b/11, 146b/17, 146b/18

o.-magla (ḥāşıl ol-) 126a/11

o.-maz (ḥāşıl ol-) 125a/03,
147a/07

o.-up (ḥāşıl ol-) 123a/17,
126a/06

o.-ur (ḥāşıl ol-) 123b/16,
124a/12, 124a/16, 124b/16, 125a/04,
125a/16, 143b/14

o.-ur (ḥaṭarnāk ol-) 123a/10

o.-ur (ḥavf-nāk ol-) 123a/18

o.-an (ḥāzık ol-) 128a/15

o.-mamadan (hażm ol-) 125a/02,
125a/09

o.-maz (hażm ol-) 124a/09,
125b/18

o.-mazdan (hażm ol-) 125a/06,
126a/09

o.-maz ise (hażm ol-) 125a/18

o.-dılar (helāk ol-) 152b/01

o.-dugı (helāk ol-) 134a/03,
134b/07, 135b/04, 142b/13

o.-dukların (helāk ol-) 144b/14

o.-magla (helāk ol-) 145b/01

o.-ur (helāk ol-) 121a/18,
126b/10, 136a/18

o.-ur ise (ḥılṭ şafrāvī ol-)
127b/08

o.-dugına (ḥummā-yı redīe ol-)
128b/01, 129b/11, 132b/15

o.-madıgı (imkān ol-) 148a/04

o.-ur (kādır ol-) 141a/19,
145b/05

o.-ur (kalıl ol-) 128a/02

o.-a (kalilü'l miqdār ol-)
141b/02

o.-ur (kavī ol-) 136b/06

o.-maz (kemā-yenbağī ol-)
124a/12

o.-up (kerihü'r-rāyiḥa ol-)
136b/19

o.-up (keşif ol-) 123a/05

o.-ur (keşif ol-) 123a/13

o.-up (keyfiyyet-i semmiyye-yi
ḥafıyye ol-) 136b/17

o.-a (köpüklü ol-) 131a/09

o.-an (lāzım ol-) 121a/16,
131b/09, 135b/07, 143b/08, 143b/10,
159a/02

o.-ur ise (ma'an ol-) 135b/12

o.-ur ise (ma'a ol-) 131b/03,
137a/16, 138a/19

o.-an (mā-bakıye ol-) 141a/18

o.-an (mādde-i ḥummā ol-)
127b/02, 128b/06

o.-maga (mağlūb ol-) 148a/01

o.-up (mağlūb ol-) 135a/15,
138a/14

o.-ur (mağmūr ol-) 128a/06

o.-maya (maḥcūb ol-) 134a/08

o.-magla (maḥlūt ol-) 143a/11

o.-up (maḥlūt ol-) 133a/18

o.-masinun (maḥūf ol-) 123a/01,
123a/11

o.-a (mā'īl ol-) 131a/08

o.-ursa (mā'īl ol-) 137b/10

o.-a (ma'lūm ol-) 121a/09,
121b/12, 122b/03, 126a/12, 126b/18,
127b/19, 129b/05, 130a/06, 131a/01,
131a/11, 133b/16, 135a/03, 139b/04,
141a/13, 142b/17, 143a/04, 143b/03,
145a/04, 149a/14, 151b/10, 152a/08,
154a/04

o.-acak (māni' ol-) 160b/15

o.-alar (māni' ol-) 161a/05

o.-ur (māni' ol-) 142a/06,
151a/09

o.-an (maşīb ol-) 130b/10

o.-madan (maşīb ol-) 130a/11

o.-masıdur (menhī ol-) 123b/14

o.-ur (menhī ol-) 123b/17

o.-a (meshūk ol-) 152b/13

o.-masına (me'ūf ol-) 138a/12

o.-masında (me'ūf ol-) 128a/03

o.-masından (me'ūf ol-)
120b/12, 120b/14, 129b/04, 130a/04

o.-masındandır (me'ūf ol-)
129b/04

o.-dugum (me'yūs ol-) 153a/15,
162a/03

o.-up (mu'ayyen ol-) 122b/12

o.-dugından (muḥālif ol-)
141b/10

o.-magla (muḥālif ol-) 126b/03

o.-ursa (muḥālif ol-) 125a/13

o.-magla (muḥtāc ol-) 146b/06

o.-up (muḥtāc ol-) 146a/11

o.-ur (muḥtāc ol-) 135a/08

o.-dugı (muḥtelife ol-) 135b/10

o.-magla (muḥtelife ol-) 126a/17

o.-makdur (muḥteliṭ ol-) 124b/08

o.-ur ise (muḥteliṭ ol-) 127b/04

o.-an (muḥavviyü'l-mi'de ol-)
154b/15

o.-dukda (muntāzam ol-)
137a/11

o.-ur (muḥṭarib ol-) 132b/10

o.-a (mübeddel ol-) 137a/03	o.-madı ise (müşādif ol-) 145b/15
o.-anların (mübtelā ol-) 126b/09, 126b/10	o.-up (müşādif ol-) 141b/13, 144a/01
o.-an (müctemi‘ ol-) 123b/10	o.-up (müsā‘id ol-) 147b/04
o.-masından (müctemi‘ ol-) 124b/12	o.-an (müsem mā ol-) 125a/12
o.-ur (müctemi‘ ol-) 123a/08, 123b/17, 124a/10, 125b/05	o.-an (müshil-i mādde-i hummā ol-) 141a/16
o.-madugından (mümkün ol-) 137b/18	o.-an (müsta‘id ol-) 122b/05, 126a/12
o.-maz ise (mümkün ol-) 140b/17	o.-anlara (müsta‘id ol-) 124b/09
o.-ur ise (mümkün ol-) 154b/09	o.-anların (müsta‘id ol-) 125b/08
o.-mak (münāsib ol-) 139b/13	o.-maga (müsta‘id ol-) 121b/07
o.-dı (mündefi‘ ol-) 146a/02	o.-ur (müsta‘id ol-) 125b/09
o.-ması (mündefi‘ ol-) 134a/10	o.-magla (müstaḳarr ol-) 143b/05
o.-maz ise (mündefi‘ ol-) 158a/14	o.-dılar (müstedil ol-) 146a/05, 144b/03
o.-ur (mündefi‘ ol-) 147a/06	o.-ur (müstevlī ol-) 147b/18
o.-magla (münḥadır ol-) 125a/06	o.-ur (müşābih ol-) 121b/15, 121b/17
o.-dukdan (münteşir ol-) 145a/18	o.-an (müte‘affin ol-) 122a/03, 124b/07, 127a/15, 135b/10, 143a/16, 143b/04, 145b/11, 148a/07, 149b/02, 160b/10
o.-masına (münteşir ol-) 137b/07	
o.-ur (münteşir ol-) 122a/05, 133b/14, 139b/16	

o.-dukda (müte'affin ol-) 149a/15	o.-up (mütelāṣī ol-) 162a/08
o.-magla (müte'affin ol-) 123b/05	o.-ur (mütemādī ol-) 126b/16
o.-mazdan (müte'affin ol-) 143b/07	o.-an (nākış ol-) 146b/09
o.-up (müte'affin ol-) 123b/12	o.-magla (nākış ol-) 126b/13
o.-ur (müte'affin ol-) 123b/06, 123b/10, 125b/15, 126a/16, 143a/14	o.-ur (nākış ol-) 146b/07
o.-up (müte'ayyin ol-) 141b/12	o.-mayup (niẓām ol-) 137a/13
o.-ur ise (müte'ayyin ol-) 155a/05	o.-ur ise (nümāyān ol-) 132b/19
o.-ur (müte'ellim ol-) 154b/07	o.-ur (netice-peẓīr ol-) 126b/13
o.-masa (müteğayyir ol-) 136b/10	o.-sa (raķīķ ol-) 131a/08
o.-ur ise (müteğayyir ol-) 136b/12	o.-maya (rāsīb ol-) 137a/04
o.-a (müteḥallil ol-) 161a/19	o.-anını (redī ol-) 136a/03
o.-ınca (müteḥallil ol-) 161b/12	o.-dugına (redī ol-) 131a/17
o.-mamagla (müteḥallil ol-) 148a/09	o.-dugını (redī ol-) 128a/16
o.-masına (müteḥallil ol-) 139a/19	o.-magla (redī ol-) 121a/11, 127a/10, 135b/13
o.-maz (müteḥallil ol-) 148a/09	o.-sun (redī ol-) 137a/02
o.-ur (müteḥayyir ol-) 124b/15, 132b/04, 139b/12	o.-dugına (redīe ol-) 133a/01
	o.-maz (rüsüb ol-) 131b/05
	o.-masına (şağīr ol-) 128a/07
	o.-up (şağīr ol-) 128b/08
	o.-mayan (şāhibü't-tecrübe ol-) 128a/12
	o.-an (şaḥīḥ ol-) 142b/19

o.-up (şākıṭ ol-) 153a/14	o.-magla (semmiyyet ol-) 136a/10
o.-ur (şākıṭ ol-) 128b/13	
o.-ur ise (şākıṭ ol-) 153a/07	o.-magla (serī'ü'l-istiḥāle ol-) 126a/04
o.-up (şākīl ol-) 132b/02	o.-maga (sersām ol-) 139b/02
o.-anlar (sākin ol-) 124b/01	o.-ur ise (sevdā-yı ḡalīz ol-) 127b/04
o.-makdur (sākin ol-) 124b/05	
o.-maz (sākin ol-) 122a/13	o.-madugından (sūr'at ol-) 128a/13
o.-maz ise (sākin ol-) 154b/12	
o.-ur (sākin ol-) 122a/18, 130a/18	o.-up (şeddü'l-a'rāz ol-) 153a/06
o.-an (sebeb ol-) 147a/10	o.-ur (şedīd ol-) 127b/01, 127b/12, 127b/15
o.-dugından (sebeb ol-) 147b/09	o.-dılar (şifā-mend ol-) 153a/16
o.-magla (sebeb ol-) 126a/02	o.-dugı (şurūt-ı faşd-ı mevcūde ol-) 154b/10
o.-up (sebeb ol-) 155b/15	
o.-ur (sebeb ol-) 123b/06, 123b/12, 124b/03, 125a/11, 125b/07, 126a/07, 128a/08, 128a/12, 130b/16, 132b/05, 137b/01, 140a/06, 141b/05, 141b/07, 142a/14, 143b/16, 145a/07, 148a/02, 155b/14	o.-una (ṭabḥ ol-) 144a/04
o.-urlar (sebeb ol-) 124b/06	o.-mayup (ṭabī'ī ol-) 122b/08
o.-ur ise (semm ol-) 136a/04	o.-maga (ṭāri ol-) 130a/03
o.-dugına (semmiyyet ol-) 137b/16	o.-mıṣ (ṭāri ol-) 134b/07
	o.-ur (ṭāri ol-) 122a/11, 127a/04, 127b/07, 154a/14, 154a/15
	o.-ur ise (ṭāri ol-) 158a/11
	o.-maz ise (te'şīr ol-) 128b/01
	o.-ur ise (tezeyyüd ol-) 129a/02
	o.-a (vāḳi' ol-) 122b/13, 137a/10

o.-an (vāḳi‘ ol-) 121a/07,
122b/06, 131a/02, 131a/02, 135a/03,
136a/01, 146b/08, 154a/03, 156b/05

o.-dı (vāḳi‘ ol-) 151b/09

o.-dı ise (vāḳi‘ ol-) 157a/06

o.-dugından 144b/06

o.-dukda (vāḳi‘ ol-) 129b/04,
145a/13, 146a/12, 161a/17

o.-ıcak (vāḳi‘ ol-) 122b/15

o.-makdur (vāḳi‘ ol-) 124a/06

o.-maz (vāḳi‘ ol-) 129a/01

o.-mazdan (vāḳi‘ ol-) 135a/18

o.-maz ise (vāḳi‘ ol-) 134a/13

o.-mıṣḍur (vāḳi‘ ol-) 141b/11

o.-sa (vāḳi‘ ol-) 133b/05

o.-up (vāḳi‘ ol-) 126a/16,
134b/04, 134b/06, 138a/18

o.-ur (vāḳi‘ ol-) 121a/19,
123a/03, 123a/13, 126a/18, 128a/06,
128b/16, 128b/19, 129a/01, 129a/17,
129a/19, 130b/08, 132b/12, 133a/03,
133b/08, 135a/07, 135b/02, 138a/10,
139a/16, 144b/07, 144b/10, 146a/06,
149a/10

o.-ur ise (vāḳi‘ ol-) 122b/09,
129a/19, 129b/10, 132a/01, 135b/03,

137a/16, 137b/02, 145a/03, 153b/12,
154a/16, 154a/19

o.-ursa (vāḳi‘ ol-) 138a/13

o.-ur ise (vaḳt-i tezeyyüde ol-)
137a/18

o.-madan (vāṣıl ol-) 128a/09

o.-madandur (vāṣıl ol-) 129a/06

o.-mamalarından (vāṣıl ol-)
145a/16

o.-ur (vāṣıl ol-) 134b/11

o.-an (vaḳ‘ olın-) 148a/13,
148a/17

o.-a (zāhir ol-) 149b/16

o.-an (zāhir ol-) 128b/03,
143a/08

o.-dukda (zāhir ol-) 147b/06,
147b/14, 154a/10, 161b/01

o.-dukdan (zāhir ol-) 141b/19,
142b/12, 145a/19

o.-maksızın (zāhir ol-) 142b/11,
142b/15

o.-mayup (zāhir ol-) 136a/19

o.-maz (zāhir ol-) 127a/16

o.-mazdan (zāhir ol-) 147b/12,
160a/07

o.-maz ise (zāhir ol-) 139a/05,
139a/08

o.-uncaya (zāhir ol-) 140b/19

o.-ur (zāhir ol-) 121a/17,
124a/01, 126b/01, 127a/12, 127b/10,
129a/16, 137b/14, 137b/17, 138a/01,
147a/13, 155b/03

o.-ur ise (zāhir ol-) 131a/05,
135a/18, 138a/16, 138b/01, 154a/13,
162a/06

o.-dugından (za'if ol-) 128a/14

o.-dugındandır (za'if ol-) 133b/11

o.-up (za'if ol-) 128b/18,
148a/02

o.-ur (za'if ol-) 122b/14,
123a/02, 124a/08, 127a/10, 128a/10,
128a/11, 139a/09, 147b/17

o.-ur ise (za'if ol-) 145b/17

o.-an (zā'il ol-) 137a/06

o.-madugından (zā'il ol-) 146a/16

o.-ur (zā'il ol-) 146a/18

o.-ur ise (zā'il ol-) 130b/05

o.-dugına (ziyāde ol-) 139a/06

o.-dugından (ziyāde ol-) 126b/12

o.-dugındandır (ziyāde ol-) 130a/15

o.-magın (ziyāde ol-) 154b/06

o.-magla (ziyāde ol-) 127a/08,
133a/10

o.-mak (ziyāde ol-) 128b/09,
139b/07, 139b/09

o.-masına (ziyāde ol-) 129b/07,
139a/10, 139a/11

o.-up (ziyāde ol-) 130a/02,
131b/01

o.-ur (ziyāde ol-) 121b/03,
122b/01, 122b/02, 122b/17, 123a/06,
123a/16, 127a/19, 128b/05, 133a/15,
139a/17, 139b/15, 141b/04, 145a/11,
145a/12, 146a/16

o.-ur ise (ziyāde ol-) 121b/02,
123a/15, 127a/18, 127b/15, 139b/08,
147a/17

o.-ursa (ziyāde ol-) 137a/12,
138b/13, 139a/16, 152a/13

olm- Olmak fiiline konu olmak.

o.-a 149b/19

o.-an 138b/12, 150a/06

o.-dukda 146a/06

o.-mayup 151b/03

o.-maz ise 145a/08

o.-muş 149b/18, 150a/04	o.-an (istidlāl olın-) 120b/08,
o.-ur 147a/09	120b/10, 120b/12, 120b/14, 121a/01,
o.-ur ise 146a/02	126b/17, 129b/04
o.-dı (beyān olın-) 142b/14	o.-ıcak (istidlāl olın-) 121a/14
o.-a (cezb olın-) 161a/18	o.-ur (istidlāl olın-) 122a/15
o.-a (faşd olın-) 144b/18,	o.-an (isti‘māl olın-) 149b/14,
161b/03	151a/03, 152b/10
o.-dığı (faşd olın-) 147a/19	o.-sa (isti‘māl olın-) 150b/10
o.-dukda (faşd olın-) 139a/04,	o.-maz (i‘tibār olın-) 142b/11
144b/06, 144b/09	o.-maz ise (muḥāfaẓa olın-)
o.-mayanlar (faşd olın-) 144b/14	154a/08
o.-sa (faşd olın-) 147b/17	o.-maya (müṣāhede olın-)
o.-ur ise (faşd olın-) 147a/08	152a/06
o.-dukdan (ḥalt olın-) 158a/05	o.-ur (müṣāhede olın-) 128b/12
o.-ur (ḥavf olın-) 162a/01,	o.-ur ise (müṣāhede olın-)
162a/03	147b/04
o.-sa (ḥılt olın-) 151a/13	o.-a (naḳ‘ olın-) 142b/05
o.-mayup (ibtidā olın-) 121b/07	o.-a (naẓar olın-) 138b/15,
o.-magla (ihmāl olın-) 144b/12	143a/17, 143a/17, 149a/14
o.-mayup (ihmāl olın-) 154a/11	o.-mak (naẓar olın-) 143a/16
o.-ması (iḥrāc olın-) 147a/15	o.-sa (naẓar olın-) 138a/04
o.-a (iḥtiḳān olın-) 153b/09,	o.-mazsa (ri‘āyet olın-) 124b/18
154b/10	o.-a (saḥḳ olın-) 152b/06
o.-dı ise (istifrāğ olın-) 147b/13	o.-ur ise (suāl olın-) 139b/18
	o.-a (ṭabḥ olın-) 150b/07

o.-up (ṭabḥ olun-) 140a/19

o.-an (taḥrīr olun-) 141b/15

o.-dukdan (taḳṭīr olun-) 156a/18

o.-ur ise (ta'yīn olun-) 121b/08

o.-dı ise (te'hīr olun-) 145b/14

o.-dukda (te'hīr olun-) 145a/11

o.-ur ise (te'hīr olun-) 145a/10

o.-a (tenāvül olun-) 152a/08

o.-an (tenāvül olun-) 123a/07, 123b/15, 124a/08, 125a/18, 139b/11

o.-ursa (tenāvül olun-) 124b/17

o.-muş (terbiye olun-) 150a/17

o.-dı (tertīb olun-) 120b/04

o.-caya (zāhir olun-) 150a/06, 150b/08

o.-dugı (ẓann olun-) 146a/07

o.-a (ẓamm olun-) 150b/08

o.-an (ẓikr olun-) 122a/09, 128a/15, 129b/04, 140a/19, 140b/02, 142a/01, 142a/11, 149a/10, 149b/17, 150a/03, 150a/14, 150a/19, 150b/19, 151a/07, 151b/10, 152b/19, 153a/05, 154b/09, 155a/05, 155a/09, 156a/01, 157a/15, 158a/12, 162b/06

o.-dugı (ẓikr olun-) 140a/08

olun- *krş.* olun-

o.-an (istidlāl olun-) 127b/19, 130a/05, 131a/01, 131a/12

o.-an (isti'māl olun-) 151a/03

o.-maz (i'timād olun-) 138b/14

o.-a (naẓar olun-) 143a/19, 143b/01

o.-sa (naẓar olun-) 143a/10

o.-ursa (suāl olun-) 135b/17

o.-a (ṭabḥ olun-) 162a/17

o.-an (tenāvül olun-) 130b/14

o.-an (ẓikr olun-) 131b/09, 132b/04, 133b/16, 134a/04, 134a/18, 141b/17

o.-dugı (ẓikr olun-) 135a/10

on Dokuzdan sonra, on birden önce gelen sayının adı.

o. 134b/02, 141a/03, 142b/08, 150b/03, 153b/08, 156a/16, 157a/05, 157a/09, 159b/07, 160a/13

on beş On dörtten sonra gelen sayının adı, on beş.

o. 142b/07

on beşinci On beş sayısının sıra sıfatı, sırada yeri on dördüncüden sonra, on altıncıdan önce olan.

o. 125a/17

on birinci On bir sayısının sıra sıfatı, sırada yeri onuncudan sonra, on ikinciden önce olan.

o. 121a/04, 138a/16, 141a/12

o.+sinde 125a/17

ondördüncü On dört sayısının sıra sıfatı, sırada yeri on üçüncüden sonra, on beşinciden önce olan.

o.+de 134b/02

on dört On üçten sonra gelen sayının adı, on dört.

o. 142a/08, 142a/09

o.+de 126b/13

on ikinci On iki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri on birinciden sonra, on üçüncüden önce olan.

o. 121a/05, 142b/15

onlar 3. çoğul şahıs.

o. 142a/16

onuncu On sayısının sıra sıfatı, sırada yeri dokuzuncudan sonra, on birinciden önce olan.

o. 121a/03, 139b/03

oñurğa Omurların eklem oluşturacak şekilde birleşmesiyle meydana gelen ve

kafatasından leğene kadar uzanan kemik iskelet, bel kemiği.

o.+sinun 148a/15

on üç On ikiden sonra gelen sayının adı, on üç.

o. 120b/04

on üçüncü On üç sayısının sıra sıfatı, sırada yeri on ikinciden sonra, on dördüncüden önce olan.

o. 121a/06, 154a/03

on yedi On altıdan sonra gelen sayının adı, on yedi.

o.+de 126b/14

orta İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer.

o.+sından 155a/11

ot Bir iki mevsim veya bir yıl, yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı, ot.

o.+ı 149b/19, 155a/03, 157a/10, 157b/06, 159a/17, 159b/05, 162a/15, 162a/16

otuz Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı, otuz.

o. 142b/06, 144a/14, 153b/15, 156b/06, 159b/18

otuzar Otuz sayısının her birine otuz veya her defasında otuz tane anlamına gelen üleştirme şekli.

o. 144a/16

Ö

öl- Son bulmak, özelliğini yitirmek.

ö.-e 155b/19

ö.+mezden 143b/17

ört- Kaplamak.

ö.-eler 150b/15

P

pāk *Far.* Halis, saf, katışıksız, temiz.

p. 157b/17

pālaz Cıvcıvlikten çıkmış kaz, ördek, hindi, güvercin yavrusu, biraz büyüyüp piliç haline gelmiş yavru.

p.+ını 160b/08

papadya Birleşikgillerden, baharda taç yaprakları sarı, ortası beyaz çiçekler açan, ateş düşürücü, spazm çözücü, sinirleri yatıştırıcı, rahatlık verici, bağırsak gazlarını giderici hassalara sahip bir yıllık otsu bitki. *Matricaria chamomilla*.

p. 158b/02, 161a/06, 161b/07, 161b/11, 161b/14

pāre *Far.* Parça.

p. 155a/02

p.+sine 155a/17

p.+sini 141a/01

parmak İnsanın el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemlerli uzantılardan her biri, parmak.

p.+larını 160b/18

Pārūtīdās Bir hekim.

p. 161a/15

pas Mide bozukluğundan dolayı dilin üzerinde meydana gelen beyaz tabaka, pas.

p. 157b/14

p.+ı 157b/08

pek Sağlam, kavi.

p. 137a/04, 159a/06

pelteşin *Far.* Paluze isimli tatlı kıvamında, gevşek.

p.+it- 155a/07

penbe *Far.* Açık al renk, açık kırmızı gülün rengi, kırmızıya biraz beyaz karıştırılmasıyla elde edilen renk.

p. 152b/18

pes *Far.* Şu halde, öyleyse, imdi.

p. 122b/10, 123a/04, 128a/07,
131b/08, 143a/14, 146b/07, 147a/18,
148b/18, 149a/17, 154b/08, 158a/01

pezir *Far.* Sonuna geldiği kelimelere
“kabul eden, kabul edebilecek olan,
alan” anlamı katarak Farsça usulüyle
birleşik sıfatlar yapar.

netice-pezir ol- 126b/13

piliç Cıvcıvlikten çıkmış tavuk yavrusu,
henüz ergin duruma gelmemiş tavuk
veya horoz.

p. 140a/10, 140b/08

p.+den 140a/15

pire Pireler takımından, gövdesi yassı,
derisi sert, ayakları tutucu küçük böcek,
pire, *Pulex*. p. 132b/19

piş- (Yiyecekler) Isı etkisiyle çiğliği ve
hamlığı giderek yenilebilir duruma
gelmek.

p.-miş 140b/12

popliyon Bir tür merhem.

p. 158b/09, 159b/11

pür-takşir *Far.+Ar.* Kusurlarla dolu.

p.+(fağır-i p.) 151b/08, 152b/04,
153a/14

R

rābi‘ *Ar.* Dördüncü.

r.+(faşl-ı r.) 120b/08, 126b/16

r.+(vech-i r.) 127a/15, 144b/11

rāhat *Ar.* Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma
durumu, huzur.

r. 132a/18

raḥim *Ar.* Memelilerde yavrunun içinde
oluştugu ve doğuncaya kadar büyüyüp
geliştiği ana karnındaki etten torba, döl
yatağı.

r.+e 148b/16

r.+de (‘urūḳ-ı r.) 148b/15

rāk *Ar.* Saf.

r.+den (mā’-i r.) 123b/08

raḳīḳ *Ar.* İnce.

r. 127b/08, 131b/04, 137a/07

r.+i 160a/15

r.+inden 131b/16

r.+ini 133a/06, 134b/09,
137b/19, 147a/12, 158b/19, 159a/03,
161b/17

r.+iken 136b/14

r.+ol- 131a/08

rāsib *Ar.* Dibe çöken, tortulaşan.

r.+ol- 137a/04

ra‘še *Ar.* Titreme, titreyiş.

r. 133b/12, 133b/14, 160a/01,
160a/05

rāvend *Far.* İki çenekliler sınıfının kara
buğdaygiller familyasından, büyük
yapraklı bazı türleri süs bitkisi olarak
yetiştirilen, bazı türleri sebze olarak
yenilen, iştah açıcı, kuvvetlendirici, ishal
kesici, gaz giderici hassaları sebebiyle
hekimlikte kullanılan çok yıllık otsu
bitki. *Rheum*.

r. 142a/16, 142b/04

rāyiḥa *Ar.* Koku, güzel koku.

r.+lı 132a/17

r.+lu 124b/01

r.+(bed r.) 124a/15

r.+i kerīhesidür 124a/18

r.+(müntinü'r-r.) 131a/04,
132a/14

r.+dur (müntinü'r-r.) 131a/03

r.+(kerihü'r-r. ol-) 136b/19

rāziyāne *Far.* Maydanozgiller
familyasından, boyu 1 – 1,5 metreyi
bulan, hoş kokulu, yaprakları almaşık
dizilişli, tohum ve kökleri ilaçlarda
kullanılan, gaz giderici, iştah açıcı, idrar
söktürücü, kan arttırıcı hassalara sahip,
iki veya çok yıllık otsu, ıtırılı, Ege ve
Akdeniz bitkisi. *Foeniculum vulgare*.

r. 153a/01

rebī *Far.* Besleyen şey, gıda.

r. 150b/09

red' *Ar.* Kabul etmeme, geri çevirme,
geri döndürme, redd.

r.+it- 155b/10, 158a/03, 159a/15

redā'et *Ar.* Hastalık ve yarada azgınlık.

r. 128b/06, 131a/06, 131a/07,
137b/16, 160a/16

r.+e 145a/07

r.+i 127a/07, 133a/10, 134a/17,
136b/18, 139a/17, 154a/09

r.+idür 123b/15

r.+inden 133b/01, 154a/10

r.+ine 130b/01, 130b/03,
131a/10, 131b/15, 132a/15

r.+(killet-i r.) 138b/16

redī *Ar.* Azgın, vahim (hastalık veya
yara).

r. 121a/13, 135a/04, 135a/16,
135b/09, 155b/18

r.+den 132b/06

r.+dür 132a/11, 135a/14,
136b/16, 137a/15, 137b/09, 161a/16

r.+dür ('alāmet-i r.)132a/19,
133b/07, 139b/01

r.+si 132a/13

r. (buḥār-ı r.) 122a/04

r. (delil-i r.) 133a/08

r.+dür (delil-i r.) 132b/01,
133b/04, 137a/08, 137a/10, 138a/02

r. (hult-ı r.) 130b/10

r.+ol- 121a/11, 127a/10,
128a/16, 131a/17, 135b/13, 136a/03,
137a/02

r.+ye (ḥummā-yı r.) 122a/15

redie Ar. Redi kelimesinin
taamlamalarda ortaya çıkan aynı
manadaki müennes şekli.

r. 156b/14

r. ('alāim-i r.) 121a/18, 134a/04

r. ('alāmāt-ı r.) 138b/14

r. ('alāmet-i r.) 131b/11, 136b/10

r. (a'rāz-ı r.) 121b/04, 124a/01,
124a/04, 127b/09, 127b/13, 128a/15,
128b/03, 129a/16, 145a/18, 146a/16,
154a/07, 155b/02

r.+de 152a/10

r.+den (a'rāz-ı r.) 127a/02

r.+dendür ('alāmet-i r.) 130b/07,
132a/04, 132a/17, 135b/19, (a'rāz-ı r.)
158b/17

r.+dür 137a/01

r.+dür ('alāmet-i r.) 130b/05,
132a/01, 133a/04, 133b/03, 134a/19,
135a/13, 135b/03, 135b/06, 135b/14,
136a/13, 136b/12, 136b/14, 137a/05,
137a/06, 137a/14, 137a/17, 137b/04,
137b/15, 139a/03, 139a/05, 139a/18,
139b/03

r.+si 121b/19

r. (aḥlāt-ı r.) 123b/16, 124a/09,
124a/12, 124b/16, 125b/02, 125b/05,
126a/06, 126a/10, 128b/10, 129b/01,
135a/01, 139b/09, 154a/05

r.+den (aḥlāt-ı r.) 130a/07

r.+nün (aḥlāt-ı r.) 123b/19,
128a/04, 129a/02, 138b/08, (a'rāz-ı r.)
121a/07, 134a/08, 154a/04

r.+yi (aḥlāt-ı r.) 139b/10,
140a/05

r. (ebḥire-i r.) 129b/14, 157b/17

r.+yi (ebḥire-i r.) 155b/11,
159a/14

r.+(eṭ'ime-i r.) 124a/06

r.+den (eṭ'ime-i r.) 123b/16

r.+ (ḥummeyāt-ı r.) 123a/10

r.+de (ḥummeyāt-ı r.) 139a/14

r. (ḥummā-yı r.) 121b/12,
122b/11, 123a/17, 123b/06, 123b/12,
124a/13, 124b/02, 124b/09, 125b/06,
126a/07, 126a/11, 130b/18, 131b/11,
131b/18, 152a/18

r.+de (ḥummā-yı r.) 121a/07,
121a/17, 122a/01, 124a/03, 126b/06,
126b/13, 127b/16, 127b/18, 132b/08,
137a/10, 143b/11, 154a/03

r.+nün (ḥummā-yı r.) 120b/05,
120b/06, 120b/07, 120b/08, 120b/09,
120b/11, 120b/15, 121a/02, 121a/03,
121a/08, 121b/11, 121b/18, 122b/03,
122b/16, 122b/18, 123a/19, 126a/17,
126b/16, 130b/19, 131b/10, 139b/03,
143a/05

r.+yi (ḥummā-yı r.) 126b/09

r.+(ḥummā -yı r. ol-) 128b/01,
129b/11, 132b/15

r.+si (keyfiyet-i r.) 143a/02

r.+(keyfiyyet-i r.) 136b/03,
149a/12

r.+(mādde-i ḥummā-yı r.)
121b/13

r.+ol- 133a/01

re'is *Ar.* Baş, başkan, amir.

r.+ede (a'zā-yı r.) 148a/12

r.+eden (a'zā-yı r.) 153a/12

r.+eye (a'zā-yı r.) 151a/08,
151b/07

renk *Far.* Cisimler tarafından
aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki
sonucu meydana gelen duyum.

r. 136b/19

r.+i (rengi) 133a/16, 136b/11,
148a/17

r.+ine 138b/15

rüsüb *Ar.* Duran bir sıvının dibinde
meydana gelen birikinti, tortu, çökelti.

r. 131b/05, 131b/06, 131b/13,
137a/03, 137a/06

r.+ol- 131b/05

revāyih *Ar.* Güzel kokular, rayihalar.

r.+i müntinedür 124a/14

re'y *Ar.* Oy.

r.+i ṭabīb 144b/19

ri'āyet *Ar.* Uyma, itaat etme.

r. 142b/18, 149a/19, 151b/03

r.+olın- 124b/18

risāle *Ar.* Genellikle belli bir konuda
yazılmış küçük kitap.

r.+i ḥāmse 120b/03

ru‘āf *Ar.* Burun kanaması.

r. 133b/02, 133b/07, 134a/14

rub‘ *Ar.* 72 saatte bir nöbet yapan.

r. (ḥummā-yı r.) 121b/17

rub *Ar.* Dörtte bir.

r.+larına 155a/01

rufadan Kaynar suda kabuğu ile birlikte pişirilmiş, tam katılaşmamış (yumurta), rafadan.

r. 126a/07

rūḥ *Ar.* İnsan ve hayvanda vücudu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can.

r.+ı ḥayvānī 120b/11, 128a/05, 128a/10, 129b/03

r.+ı ḥayvānīden 128a/10

r.+ı ḥayvānīnün 128a/02, 128a/09, 129a/03

r.+ı nefsāniyeye 129b/16

r.+ı zāc 150a/07, 150a/08, 150b/18, 152b/09

ruḥṣat *Ar.* İzin, müsaade.

r.+vir- 139b/18

rummān *Ar.* Nar.

r.+ın 140b/04, 140b/16

ruṭūbāt *Ar.* Nem, yaşlık; eski tıbbā göre tabiatta bulunan dört rükün ve esastan biri.

r.+un 157b/01

r.+ı fāsideden 123b/10

rūcū‘ *Ar.* Dönme, geri dönme.

r.+et- 146b/13, 146b/19, 147b/01, 147b/11

r.+it- 147a/02

S

sā‘at *Ar.* Altmış dakikalık zaman birimi, saat.

s. 141a/09, 144a/06, 144a/11

s.+de 123a/02

ṣabāḥ *Ar.* Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri.

s.+adeğin 142b/04

sābıḳ *Ar.* Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.

s.+(üslūb-ı s.) 149b/03

sābıḳa *Ar.* Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.

s.+sı (esbāb-ı s.) 123b/13

sābıḳān *Ar.* Bundan önce, evvelce.

s. 154b/09, 158a/12

sābi *Ar.* Yedinci.

s.+(faşl-ı s.) 120b/13, 130a/04

şac Başı kaplayan kıllar.

s. 161a/03

şac- (Bir şeyi) Ortalığa dağıtmak, etrafa serpmek, dökmek.

s.-alar 159a/10

s.-dukdan 156a/09

şadīd *Ar.* Yaradan akan sarı, pis kokulu sıvı, irin.

s. 132a/10, 132a/14

sādis *Ar.* Altıncı.

s.+(faşl-ı s.) 120b/11, 129b/03

s.+(vech-i s.) 127b/10

şāfin İç aşık kemiğinden topuğa kadar giden büyük damar.

s. 145a/03, 148b/13

şāfi *Ar.* Temiz, arı, katıksız, saf.

s. 145b/12

şafra *Ar.* Karaciğerin salgıladığı yeşil sarı renkte acı sıvı, öd.

s. 126a/05

s.+dan 127b/03

s. (ğalebe-i s.) 126a/19

s.+vi (hılt-ı s.) 143b/09

s.+vi (hılt-ı s. ol-) 127b/08

s.+(müshil-i s.) 143b/11

s.+(‘ufūnet-i s.) 121b/13

şafra *Ar.* Karaciğerin diğer organlardan fazla çalışmasından dolayı hırçın, zayıf bir bünye ve mizaca sahip olan (kimse).

s.+yye (ḥummā-yı muṭbiḳa-yı s.)

121b/14

şag 1. Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan.

2. Yaşamakta olan, hayatta bulunan (kimse), diri, canlı.

s. 144b/18

s.+iken 160b/08

şagar *Ar.* Küçük, düşük.

s.+ına 128a/11

şagırlık Sağır olma durumu, sağırlık.

s. 139a/14

şagır *Ar.* Küçük, ufak.

s. 128a/01, 128b/04, 129a/02

s.+ol- 128a/07, 128b/08

şāhip *Ar.* Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, malik.

s.+inün 125a/10, 125b/04

s.+’ü t-tecrübe 144b/15

s.+’ü t-tecrübe ol- 128a/12

şahîh *Ar.* Gerçek, doğru.

s. 131b/06

s.+ol- 142b/19

şahk *Ar.* Dövmek, ezmek.

s. (ba‘de’s-s.) 156a/07

s.+it- 152a/03, 152a/05, 155a/16

s.+olm- 152b/06

sā’ir *Ar.* Başka, öteki, öbür.

s. 126b/07, 131b/18, 132b/05,
133a/02, 137a/09, 138a/18, 138b/12,
139b/06, 139b/14, 140a/02, 142b/09,
143a/06, 146a/15, 148a/12, 149a/14,
160b/12

s. (dem-i s.) 126a/13

şakıt *Ar.* Düşen, düşmüş.

s. 145a/12

s.+ol- 128b/13, 153a/07, 153a/14

şakıl *Ar.* Sıkıntı veren, bunaltan,
bunaltıcı.

s.+ol- 132b/02

sākin *Ar.* Yerinde duran, hareketsiz.

s. 158a/19, 158b/08, 160a/12,
160a/14, 160a/19, 160b/02

s.+ol- 122a/13, 122a/18,
124b/01, 124b/05, 130a/18, 154b/12

şalata Çiğ ot ve sebzelere patates ve
havuçla limon veya sirke, tuz, zeytin
yağı, soğan vb. lezzet verici maddeler
karıştırılmak suretiyle yapılan ve
yemeklerle birlikte yenen yiyecek.

s. 140b/05

şālîh *Ar.* Elverişli, uygun, yarar.

s. 125a/19, 136a/06

şālîş *Ar.* Üçüncü.

s.+(faşl-ı s.) 120b/07, 122b/02

s.+(vech-i s.) 127a/12

şamem *Ar.* Sağırlık.

s. 139a/12

şāmin *Ar.* Sekizinci.

s.+(faşl-ı s.) 120b/15, 130b/19

şandal *Ar.* Sarımtırak renkli, çok
dayanıklı, sert ve çok makbul bir odunu
olan, çeşitli türlerinden çıkan yağlı ve
reçineli esanslar lavantacılıkta,
sabunculukta kullanılan, Afrika,
Endonezya ve özellikle Hindistan’da
yetişen ağaç. *Santalum album*.

s. 156a/04

s.+dan 156a/15	şayıkla- Uykuda veya bir hastalığın verdiği dalgınlık sırasında anlamsız, tutarsız sözler söylemek.
şānī <i>Ar.</i> İkinci.	s.-mak 160a/01
s.+(faşl-ı s.) 120b/06, 121b/11	sa'y <i>Ar.</i> Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht.
s.+(kısm-ı s.) 125b/14	s.+it- 121b/07, 133a/06, 137b/18, 141a/12
s.+(şart-ı s.) 143a/02, 149a/12, 149b/02	şayf <i>Ar.</i> Yaz mevsimi, yaz.
s.+(vech-i s.) 123b/07, 127a/09, 128a/08, 144b/04, 147a/09	s.+da (faşl-ı s.) 123a/06
şar- (Etrafını) Kuşatmak, çevrelemek.	sāzende <i>Far.</i> Ut, keman, tambur vb. musiki aleti çalan kimse, saz sanatçısı, çalgıcı, mutrip.
s.-salar 160b/06	s.+yi 159a/13
şarımsak Zambakgiller familyasından, toprak altında bir soğanı olan, gövdesi uzun, yassı ve sivri uçlu yapraklarla sarılmış, keskin kokulu, iştah açma, damar genişletme, mikrop öldürme, tansiyon ayarlama vb. pek çok tıbbi hassaya sahip, 30 – 100 santim yüksekliğinde otsu bitki. <i>Allium sativum</i> .	s.+ye (üstād-ı s.) 159a/11
s. 125b/13	sebeb <i>Ar.</i> Bir şeyin olmasına yol açan şey, neden, sebep.
şarı şandal <i>krş.</i> Sandal.	s. 157b/02
s. 153a/02	s.+den 123a/05, 132b/09, 136a/08, 138b/10, 139b/12
sārī <i>Ar.</i> Bulaşıcı.	s.+i 121b/14, 121b/16, 123a/12, 123a/14, 123b/19, 124a/05, 124a/06, 124a/11, 124a/14, 124a/18, 124b/03, 124b/06, 124b/07, 124b/17, 125a/01, 125b/06, 125b/16, 127a/17, 128a/02, 128b/06, 128b/16, 129a/02, 129a/06, 129a/08, 129a/14, 129b/07, 129b/08, 129b/14, 129b/16, 130a/01, 130a/10, 130a/14, 130b/08, 130b/13, 131a/05,
şaru Altın rengi, kükürt rengi, sarı.	
s.+sı 153b/08, 157a/05, 161b/14	

131a/19, 132b/02, 132b/13, 133a/04,
133a/04, 133a/13, 133a/17, 133b/09,
133b/11, 133b/12, 134b/08, 136b/01,
137b/17, 137b/19, 141b/04, 145b/03,
146b/13, 147a/02, 148b/02, 149a/01,
149a/08, 154a/15, 154b/03, 156b/14,
157b/01, 158b/14, 160b/10, 162a/07

s.+ini 135b/09

s.+inün 135b/15

s.+i qavîdür 126b/05

s.+i qavîsi 122b/07

s.+i zâhirsiz 121b/04

s.+ol- 123b/06, 123b/12,
124b/03, 124b/06, 125a/11, 125b/07,
126a/02, 126a/07, 128a/08, 128a/12,
130b/16, 132b/05, 137b/01, 140a/06,
141b/05, 141b/07, 142a/14, 143b/16,
145a/07, 147a/10, 147b/09, 148a/02,
155b/14, 155b/15

seder *Ar.* Göz kararması.

s. 129b/17

seher *Ar.* Gece uyuyamama hastalığı,
uykusuzluk.

s. 127a/03, 129b/17, 154a/13,
158b/14, 158b/17

s.+i müfriṭ 139b/01

sekiz Yediden sonra, dokuzdan önce
gelen sayının adı.

s. 160a/13

sekizer Sekiz sayısının her birine sekiz
veya her defasında sekiz tâne mânâsına
gelen üleştirme şekli.

s. 156a/12, 156a/14

semâvi *Ar.* Göğe ait, gökyüzüyle ilgili.

s.yedür (esbâb-ı s.) 123b/04

semiz otu Semizotugillerden, küçük,
yuvarlak, etli yaprakları ve sapı sebze
olarak yenen, C vitamini ve demir
bakımından zengin otsu bitki. *Portulaca
oleracea*.

s. 149b/19, 155a/03, 157a/10,
157b/05, 159a/17, 159b/05, 162a/15,
162a/16

semm *Ar.* Zehir.

s.+i 133a/05

s.+ün 127a/09, 128a/04,
129b/07, 133b/09, 140b/06, 141b/06,
144b/08, 144b/09, 149b/10, 151a/07,
151a/08

s.+ol- 136a/04

semmî *Ar.* Zehirle ilgili, alakalı.

s. 122a/04, 129a/10, 129a/15,
133b/13, 138b/03, 140a/04, 140a/09,
143a/02, 147a/10, 147a/14, 148a/04,
148a/11, 148a/12, 148b/04, 148b/17,
150b/01, 158a/10, 158a/15, 162a/04

s.+sini 138a/01	s.+(keyfiyyet-i s.) 143b/05
s.+(cemī'-i s.) 153a/11	s.+(keyfiyyet-i s.-yi hafıyye ol-) 136b/17
s.+yi (hılt-ı ğalīz-i s.) 134b/18	semmiyyet <i>Ar.</i> Zehirli olma, zehirlilik.
s.+(hılt-ı s.) 129a/09, 129a/12	s. 122a/01, 122a/16, 122a/17, 122b/06, 123a/17, 124a/16, 128b/06, 128a/08, 131a/19, 131b/02, 131b/02, 133a/10, 133a/18, 133b/01, 133b/14, 135b/12, 135b/16, 136b/01, 139a/06, 139b/15, 143a/12, 143b/06, 144b/12, 145a/09, 145a/12, 145a/18, 147a/01, 147a/17
s.+nün (hılt-ı s.) 129a/09	
s.+(zāt-ı s.) 153a/10	
semmiyye <i>Ar.</i> Zehirli.	
s. 154a/05	
s. (aḥlāt-ı s.) 135b/11	
s.+de 160b/11	s.+den 126b/08, 132b/03, 146b/16
s.+den 129b/19	s.+e 129b/03, 151b/12
s.+den (aḥlāt-ı s.) 154b/14	s.+i 121b/02, 126b/12, 127a/07, 136a/07, 136b/04, 145a/08, 149b/01, 150a/09, 150b/17, 151a/13
s.+nün 128b/10, 129b/01, 130a/11	
s.+nün (aḥlāt-ı s.) 154b/04	s.+in 147b/02
s.+yi 135a/02, 149a/13, 151b/06, 156b/14	s.+inden 162a/07
s.+yi (aḥlāt-ı s.) 148a/07	s.+ine 127a/05, 131b/08, 133b/18
s. (ebḥire-i s.) 129a/06, 134b/11, 137b/06	s.+ini 151b/15, 162a/11
s.+yi (hılt-ı s.) 130b/14	s.+li 148b/02
s.+(keyfiyyet-i s.) 136a/16	s.+ün 134b/10, 143b/15, 149a/16
s.+den (keyfiyyet-i s.) 136b/06	s.+i hafıyye 126b/06
s.+nün (keyfiyyet-i s.) 136a/15	s.+ol- 136a/10, 137b/16

Senertos (1572- 1637) Özellikle kimya ve simya alanında tanınmış bir Alman doktor ve akademik yazardı. Wittenberg Üniversitesi'nde tıp alanında hocalık yapmıştır. *Daniel Sennert*.

s. 126b/05, 127b/16

Serābyūn 6. yüzyılın ikinci yarısında Abbasi devrinde yaşamış Arap hekim. *Davud b. Serabyun*.

s. 151b/18

serhoşt Eğreltiotugiller familyasından, boyu 120 cm'ye kadar olan bir bitkidir, *Aspidium filiz-mas*.

s. 142a/16, 142a/17, 142b/08

serī‘ *Ar.* Hızlı, çabuk, süratli.

s. 125a/14

s.+dür 148a/06

s.+ü'l-hazm 124b/14, 125b/02

s.+ü'l-istihāle ol- 126a/04

serī‘an *Ar.* Süratle, çarçabuk.

s. 127a/16, 127b/09, 136a/07, 154b/06

sersām *Ar.* İnsanı sersem eden, sersem hale getiren bir hastalık.

s. 134b/01, 154a/15, 159a/01, 160a/07

s.+a 137b/09, 160a/06

s.+ol- 139b/02

sevād *Ar.* Siyah, kara.

s.+a 131a/08

sevdā *Ar.* Eski tıpta insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının aralarındaki dengeye bağlı bulunduğu kabul edilen dört unsurdan (ahlat-ı erbaa) biri [Diğerleri kan, balgam ve safradır.]

s. 121b/16

s. (galebe-i s.) 126b/01

s.+yı gālīz ol- 127b/04

sevdāvī *Ar.* Eski tıbbā göre insan vücudundaki dört ana unsurdan biri olan sevda ile ilgili, sevdadan kaynaklanan, hüzünlü, tasalı, melankolik.

s. 149a/06

s. (hılt-ı s.) 138b/18

seyelān *Ar.* Akma, akıntı.

s. 151b/14

şiddik *Ar.* Sadık, doğru.

s.+dür 151b/15

şifat *Ar.* Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hal ve vasıf.

s.+i 142a/19, 144a/02, 144a/12,
150a/11, 150b/03, 150b/11, 152b/12,
153a/18, 153b/06, 156a/03, 156a/11,
156b/06, 157a/03, 157b/05, 158a/03,
158b/02, 159a/19, 159b/05, 159b/09,
159b/15, 161b/13, 162a/13

şıhhat *Ar.* Sağlık, sıhhat.

s. 137a/12, 138a/19

s.+i 131a/15

şık Hiç ara veya aralık vermeden, çok sık.

s.+ça 132b/01, 132b/01,
132b/11, 132b/11, 158b/01, 158b/01,
160a/11, 160a/11

sık- Sıkıştırıp suyunu veya yağını çıkarmak.

s.-up 152b/08

şıkıl- Sıkmak işine konu olmak, sıkılmak.

s.-madan 128a/18

s.-ması 128a/18, 129a/05

sır *Ar.* Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

s.+rını 127a/06

sikencübin *Ar.* Balla sirkenin karışımı olan, harareti kesen, safrayı söndüren ekşi şerbet.

s. 149b/17, 153b/16, 153b/17

sirāyet *Ar.* Geçme, bulaşma, sirayet.

s. 145a/18

s.+e 122b/12

s.+i 120b/07, 122b/03, 122b/04,
122b/17, 144b/08

s.+ine 141b/07

s.+it- 122b/07, 143a/12,
143b/06, 145a/09

s.+i hummā 122b/05

sirke Bazı çorbalara, yemeklere, salatalara ekşilik vermesi için konulan, halk arasında ateş düşürmesi ve ferahlatması için vücuda sürülen ekşimiş üzüm suyu, sirke.

s. 157b/07, 159a/09

s.+de 161a/08

s.+leri 140a/14

s.+si 140b/03, 158a/03

siyāh *Far.* Kara, siyah.

s. 138b/19

s.+a 148a/17

şoğan Zambakgillerden, kat kat kabuktan ibâret yumrusu ve şerit şeklindeki uzun yeşil yaprakları yemeklerde, salatalarda kullanılan, keskin kokulu ve acı otsu bitki. *Allium cepa*.

s. 125b/13

şoğulcan Birçoğu omurgalı hayvanlarda ve insanlarda asalak olarak bir kısmı toprak içinde yaşayan, ufak, uzun, yuvarlak veya yassı kurt, solucan.

s. 162a/06, 162a/07

s.+ı 162a/10

şok- (İçine veya arasına) Girmesini sağlamak.

s.-alar 141a/04

s.-up 156a/19, 161b/08, 161b/11

şol Kalbin bulunduğu tarafta olan, sol.

s. 145a/01

şomakı *Ar.* Çok sert ve damarlı, kızıl ve yeşil renkli bir mermer.

s. 152a/04, 152b/16, 162b/01

şoñra İçinde bulunulan veya bahsedilen anın daha ilerisindeki bir zamanda, sonra.

s. 126a/09, 128b/13, 128b/19, 132b/10, 134b/16, 136a/16, 138a/13, 141a/08, 141a/09, 141b/19, 142b/04, 142b/10, 142b/12, 144a/11, 144a/15, 145a/18, 145a/19, 145b/13, 153b/02, 154b/02, 156a/07, 156a/09, 156a/19, 158a/05, 158b/04, 159b/19

s.+dur 142a/08

şovuk Isısı düşük, harareti az olan, soğuk.

s. 123a/03

söğüd Söğütgiller familyasından, daha çok su kenarlarında yetişen, pek çok çeşidi olan, uzun ve acı yapraklı, kabuğu kolay soyulur ağaç. *Salix*.

s. 159a/10

şu Hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş rengi, kokusu ve tadı olmayan şeffaf sıvı madde, su.

s. 140b/14, 150a/14, 150b/10, 157a/11, 162a/10

s.+lar 157b/07, 162a/17

s.+larda 162b/06

s.+ları 162a/16

s.+larına 157b/06

s.+larını 140b/08, 154b/18, 155a/03

s.+ya 130a/13, 153b/15

s.+yı 140a/11, 140b/09, 140b/15, 144a/04, 149b/18, 150a/02, 150a/05, 150b/14, 152b/08, 153a/05, 153b/07, 156a/09, 156b/13, 157a/03, 157b/04, 157b/05, 158b/10, 159a/18, 162a/12

s.+yına 140b/11

s.+yını 150b/10

s.+yla 140b/03, 142b/03, 144a/15, 149b/18, 150a/05, 150a/13,

150a/15, 150b/07, 153b/01, 158b/03,
159b/03, 159b/06, 159b/18

s.+yun 124b/04

suāl *Ar.* Sorulan şey, soru.

s.+olın- 139b/18

s.+olun- 135b/17

subeke *Ar.* Bir külçe.

s.+si 141a/05

şudā' *Ar.* Baş ağrısı.

s. 127a/03

s.+un 129b/14

s.+i şedīd 129b/12

suḵūt *Ar.* Düşme, yukardan aşağıya
inme.

s.+a 153a/07

s.+ı ḵavī 145a/13, 157a/12

s.+ı ḵuvāya 148b/01

s.+ı şehve 130b/08, 130b/17

şūret *Ar.* Dış görünüş, suret.

s.+de 125b/19, 130a/16,
136a/16, 151b/01, 157a/08, 157b/15,
160a/17

şuša- Su içme ihtiyacı duymak, su
içeceği gelmek.

s.-maya 130b/02

şu'ūd *Ar.* Yüксеğe, yukarıya çıkma.

s. 157b/18

s.+dan 159a/15

s.+et- 129b/14, 130a/08,
133b/13, 158a/16, 158b/19, 160a/03,
160b/14

s.+eyle- 130a/03

s.+it- 129b/19, 133b/09,
137b/07, 158a/02, 158a/10, 158a/15,
158b/16, 159a/02, 159a/16, 160a/04,
160a/05

sübāt *Ar.* XIX. yüzyılın ikinci yarısında
ölüm uykusu, koma, letarji karşılığı
olarak kullanılmıştır.

s.+a 130a/01, 160b/10

sūd Besin değeri yüksek, tatlımsı, özel
kokulu, mavi veya sarıya çalan beyaz
renkli sıvı, süt.

s. 126a/08

sūdde *Ar.* Peklik, mide dolgunluğu.

s. 125a/04, 125a/07, 125b/19,
148a/12

s.+ler 125b/19

sühṛ *Ar.* Kalp veya akciğer (hizasında).

s. 148b/04

sühūlet *Ar.* Kolaylık, yumuşaklık.

s. 146b/15

sükker *Ar.* Şeker.

s.+i 142b/06, 149b/17, 153b/16

s.+li 150a/12, 157a/10, 162a/15

sükün *Ar.* Dinme, kesilme, yatışma.

s. 127a/08, 134a/16, 140a/04,
148a/03

s.+bul- 155a/18

s.+ı a'rāzdan 141a/08

sülük Sülükgillerden halkalı bir solucan türü, sülük, *Hirido medicinalis*.

s. 149a/03, 149a/04, 161a/10,
161a/11

s.+ler 149a/07, 149a/11

sülüş *Ar.* Üçte bir.

s. 161a/07, 162b/02, 162b/05

s.+i 162a/18

sünger Suni olarak elde edilen ve döşemecilik, eczacılık gibi pek çok iş dalında kullanılan süngersi madde.

s. 161b/08

s.+i 159b/13

sür- (Bir şeyi bir yüzey üzerine) Tabaka hâlinde yaymak, sıvamak.

s.-eler 154b/16, 158b/09,
159b/11, 161a/06

s.-meyeler 154b/17

sür'at *Ar.* Çabukluk, hızlılık, sürat.

s.+i 128b/05, 128b/09

s.+ol- 128a/13

süril- (Bir şey bir yüzey üzerine) Tabaka hâlinde yayılmak, sıvanmak.

s.-ür ise 159b/12

sürül- *krş.* Sürilmek.

s.-ür ise 159b/08

süzül- (Sıvı için) Aşağıya doğru kayarak yavaş yavaş akmak.

s.-e 142b/05

Ş

şāhid *Ar.* Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.

ş.+ı kavīdūr 132b/16

şakīka *Ar.* Yarım baş ağrısı, migren.

ş.+dan 158a/07

ş.+larına 158b/08, 159b/10,
159b/15

ş.+ya 158a/07

şart *Ar.* Bağlı bulunulan dış durum, vaziyet, hal.

ş.+a 142b/18, 149a/18

ş.+ı evvel 142b/19, 143a/03,
149a/19

ş.+ı s̄anī 143a/02, 149a/12,
149b/02

şa‘riyye *Ar.* Kılla ilgili, kılcal.

ş.+de (āverde-i ş.) 147a/11

şaşır- Şaşkın duruma düşmek, şaşmak,
hayret etmek.

ş.-ır 142a/01, 142a/06

şaşkınlık Şaşkın olma durumu.

ş. 160a/02

şāz-ı revān *Far.* Genellikle cami
avlularında bulunan, ortasındaki
fıskıyeden ve kenarlarındaki
musluklardan su akan, üzeri açık veya
bir kubbe ile örtülü, daire şeklinde, dört
köşe veya çok köşeli havuz.

ş. 159a/08

şebeke *Ar.* Ağ gibi yayılmış hat veya
yolların bütünü.

ş.+leri 129b/15

şedd *Ar.* Sıkı sıkı bağlama, sıkma.

ş.+ü’l-a‘rāz ol- 153a/06

şedīd *Ar.* Şiddetli.

ş. 129b/12, 137b/09, 151b/05

ş. (a‘rāz-ı ş.) 154b/02

ş.+e (a‘rāz-ı ş.) 127a/11

ş. (fūāk-ı ş.) 154a/19

ş. (hezeyān-ı ş.) 160a/19

ş. (şudā‘-ı ş.) 129b/12

ş.+ol- 127b/01, 127b/12,
127b/15

şehir *Far.* İnsanların toplu olarak
yaşadığı yerleşim yerlerinden, idari ve
mülki bakımdan köy ve kasabadan
sonra en büyük olanı; kalabalık
yerleşim merkezi, kent.

ş.+ün (şehrün) 123b/09

şehve *Ar.* Karşı cinse duyulan şiddetli
arzu, cinsel istek; şehvet kelimesinin
taamlamalarda kullanılan şekli.

ş.+(nokşān-ı ş.) 140b/01,
140b/07

ş.+(sukūt-ı ş.) 130b/08, 130b/17

şeker *Far.* Şeker kamışı, şeker pancarı
vb. bitkilerin öz suyundan veya
nişastasından çıkarılan, birleşiminde
karbon oksijen ve hidrojen bulunan
maddelere verilen ortak isim, şeker.

ş. 140b/05, 150b/08, 153b/07,
157a/04

şekk *Ar.* Şüphe, zan.

ş. 144a/19, 144b/16, 147b/11

şekil *Ar.* Dış görünüş, dış çizgiler,
biçim.

ş.+inde (şeklinde)122a/12,
131a/09, 153a/03

şerbet *Ar.* Sıvı halinde ilaç, bilhassa
müshil.

ş. 142b/06, 142b/09, 149b/18,
150a/02, 150a/05

ş.+i 144a/07, 144a/15, 149b/16,
153b/03, 154a/02, 156b/11, 157a/15,
159b/04, 162a/13

ş.+ine 150a/04

ş.+ini 155a/19, 157a/13,
157a/14, 158b/10, 159b/07

ş.+ler 149b/17

ş.+lere 150a/03

ş.+leri 149b/19, 150a/02,
150a/14, 150b/19

şerif *Ar.* Şerefli, kutsal, mübarek.

ş.+e ('użv-ı ş.) 136b/13,
137b/13, 143b/02

şey *Ar.* Nesne, madde, cansız varlık,
şey.

ş. 125a/09, 130b/12, 130b/14

ş.+ün 128b/15, 147b/01

ş.+i 147a/06, 151b/02,
153b/13

şey'en fe şey'en *Ar.* Azar azar.

ş. 123a/09

şiddet *Ar.* Tabii halinden daha fazla
olma, aşırılık, fazlalık.

ş. 121b/03, 122a/14, 127b/13

ş.+i 151a/19

ş.+inde 139b/19

ş.+ini 151a/07

ş.+li 158a/16

ş.+i 157b/02

ş.+i 131a/04

ş.+i 141b/05

şifā-mend *Ar.+Far.* Hastalıktan
kurtulmuş, sağlıklı.

ş.+ol- 153a/16

şıraṭ *Ar.* Neşter.

ş. 148a/19, 148b/10

ş.+it- 148a/18

şiryān *Ar.* Atar damar.

ş. 133a/15

şīşe *Far.* Cam, sırça.

ş. 148a/05, 148b/12, 153a/10,
158b/06, 160a/10, 160a/11, 160a/13,
161b/05, 161b/06

ş.+ler 148a/14, 148a/16,
148b/04, 148b/09, 153a/08, 159a/07,
161a/02, 161a/04

ş.+nün 148a/06, 148a/19,
148b/03

ş.+yi 153a/10

şurūṭ *Ar.* Şartlar.

ş.+ı faşd-ı mevcūde ol- 154b/10

ş.+ı mezbūreye 151b/03

şu'ūr *Ar.* İnsanın kendini bilmesi ve
içinde yaşadığı zamandan ve mekândan
haberdar olabilmesi melekesi, bilinç.

ş.+ı 125b/04

şüphe *Ar.* Tereddüt, kuşku, şek.

ş. 144b/01, 144b/16

şitā *Ar.* Kış mevsimi, kış.

ş.+da (faşl-ı ş.) 122b/18, 123a/11

T

ta'affün *Ar.* Çürüme sonucu kokma,
bozulma.

t. 122b/15, 125b/06, 125b/10,
125b/12, 127b/15, 135b/15, 136a/02,
139a/06, 139a/08, 139a/10, 144b/12,
146b/16, 147a/17, 147b/02, 149b/09,
162a/11

t.+den 126b/06, 127a/08,
136a/09, 139a/06, 149b/03

t.+dendür 131a/06

t.+e 123b/14, 123b/17, 126a/12

t.+i 123b/01, 143b/14, 149b/04,
150a/09, 151a/10, 151a/13, 151b/11

t.+e 131a/07

t.+i 145a/06, 150b/17

t.+isemmiyyet.den 139a/11

t.+üne 132a/08, 132a/15

t.+i (ğaleyān-ı t.) 153b/18

t.+(māni''ü't- t.) 149b/06

t.+et- 126a/14

t.+eyle- 130a/13

t.+i ahlāṭa 131b/14

t.+it- 126a/15, 127a/16

t.+i demden 138b/16

t.+i havādur 123b/02

ta'ām *Ar.* Yemek, aş.

t. 124a/11, 124b/17, 125a/05,
125b/17, 126a/08, 126a/10

t. (ba'de't-t.) 125a/05, 141a/07,
141a/08, 157a/17

t.+a 154a/17

t.+da 130b/17

t.+(ḳable't-t.) 157a/16

t.+a (tertib-i t.) 124b/18

ṭabābī‘ *Ar.* Tababet, tıp ilmi.

t.+(muhtelifü’t-t.) 125a/08

ṭabāyi‘ *Ar.* Tabiatlar, yaratılışlar, huylar.

t. 151a/12

t. (ihtilāf-ı t.) 123b/18

ṭabḥ *Ar.* Pişirme, pişirilme.

t.+dan 142b/04, 144a/15, 153b/02, 158b/04, 159b/18

t.+it- 140b/03, 140b/18, 159b/07

t.+ol- 144a/04

t.+olın- 140a/19, 150b/07

t.+olun- 162a/17

ṭabī‘ī *Ar.* Tabiatla ilgili, tabiatla olan, tabiatla bulunan, doğal.

t.+ol- 122b/08

ṭabī‘iyye *Ar.* Tabiat bilgisi.

t.+ (ef’āl-i t.) 120b/13

t.+nüñ (ef’āl-i t.) 130a/04

t.+yi (ef’āl-i t.) 142a/01

t.+den (ḥarāret-i t.) 126b/19

t.+sinden (nabż-ı t.) 128a/01

t.+sine (nabż-ı t.) 129a/07

t.+ye (nabż-ı t.) 128b/02

t.+i ḳalile 146b/05

tābi‘ *Ar.* Birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden.

t.+dür 122b/06

ṭabī‘at *Ar.* Bir varlığın tabiî özelliklerinin bütünü.

t. 123a/08, 124a/02, 124b/15, 126b/02, 128b/16, 128b/17, 130b/15, 131b/16, 132b/05, 133a/10, 135a/01, 135a/06, 135a/08, 135a/11, 135a/15, 136a/03, 136a/06, 136a/08, 139b/10, 144b/10, 146a/04, 146a/09, 146a/11, 146a/12, 147a/05, 156b/15

t.+a 128a/05, 128b/07, 129a/03, 137b/02, 141a/18, 146b/07, 147b/18

t.+e 124a/02, 126b/02

t.+ı 151b/04, 157a/01

t.+ına 143a/17

t.+i 125a/13

t.+un 121a/13, 133a/05, 136a/11, 137b/11, 146b/06, 146b/09, 146b/14, 147b/09, 148a/14, 153b/13, 156b/17

t.+ün 131a/10, 132a/02, 132a/09, 134a/14, 138a/04, 138a/14, 142a/05

t.+den (galebe-i t.) 134a/10

t.+idür (mücerred-i muktezâ-yı
t.) 125b/12

t.+ cilde 137a/19, 138a/01,
147a/12

t.+ı faşddan 145b/04

t.+ı insānuñ 149a/16

t.+ı māddeyi 132b/03, 137b/17

t.+ı maḥmūm 151a/18

t.+ı maḥmūma 143a/10

t.+ı taḥte'l bār 147a/15

ṭabīb *Ar.* Doktor, hekim, tabip.

t. 122b/18, 125b/07, 128a/12,
128a/15, 134a/06, 134b/08, 135b/08,
138b/01, 141b/13, 144a/01, 144b/16,
145b/15, 151a/11, 151b/18, 152a/16,
152b/02, 160a/18, 162a/12

t.+an-ı mezbūrān 146b/04

t.-i cāhil 127a/01, 132b/12

t.+ı kāmīle 121a/16, 131b/09,
135b/07, 148b/17

t.+ı mesfūr 136b/02, 138b/03,
147a/03

t.+ı mezbūrdan 156b/01

t.+(mu'ālece-i t.) 136b/09

t.+(re'y-i t.) 144b/19

ta'dīl *Ar.* Doğru hale getirme, düzeltme,
yatıştırma.

t.+ı mizāc 155b/12

t.+ı ḥarāret 155b/03

tafşīlen *Ar.* Tafsilatlı olarak, bütün
ayrıntıları ile.

t. 121a/06, 141b/14, 142b/16

tagīnuk Karışık, düzeni bozulmuş,
perişan (yer veya şey), dağınık.

t. 131b/13

taḥammül *Ar.* Zor şeylere dayanma
gücü, tahammül.

t.+ı 161b/04

t.+inden 139b/07

t.+ine 161a/10

t.+eyle- 161a/18

t.+ı kavī 161b/03

taḥfīf *Ar.* Hafifletme.

t. 146b/14

taḥkīk *Ar.* Bir şeyin ne olduğunu, doğru
olup olmadığını anlamak için yapılan
araştırma, soruşturma.

t.+eyle- 133a/09

taḥlīl *Ar.* Birleşik bir maddenin
birleşimindeki yalın cisimlerin niteliğini

veya niceliğini anlamak için yapılan iş,
analiz.

t. 161b/17

t.+den 149b/11

t.+it- 123a/09, 148a/08, 158b/13,
158b/18, 160b/07

t.+i kaviden 128b/09

t.+i mādde 161b/07

t.+e (kuvā-yı t.) 151a/09

taḥrīk *Ar.* Kımıldatma, oynatma,
harekete getirme.

t. 132b/09, 151b/06

t.+it- 130b/15, 151b/06

t.+i mādde 141b/03

t.+i mevādd 143b/13, 143b/14

t.+i mevādd it- 132b/09,
141b/03, 147b/08

taḥrīr *Ar.* Yazı yazma, kaydetme,
kaleme alma.

t.+olın- 141b/15

taḥsīn *Ar.* Güzel bulup takdir etme,
övme, alkışlama.

t. 162a/13

taḥt *Ar.* Alt, aşağı.

t.+i ahlāṭda 135a/15

t.+i ārzda 124b/07

t.+i cilde 132b/13

t.+(ṭabī‘at-ı t.el-bār) 147a/15

tāife *Ar.* Grup halindeki insan topluluğu,
bölük, fırka, takım, cemaat.

t.+i nisvānı 148b/14

taḥarruḥ *Ar.* Yara durumunu alma, yara
derinleşip büyüme.

t.+dan 153b/11, 156b/19

taḥayyüd *Ar.* Bağlanma, bağlı olma,
kayıtlanma, mukayyet olma.

t. 136a/08

taḥdīr *Ar.* Kıymet biçme, değerini
belirleme.

t.+ce 147a/19, 148a/04, 154b/11

taḥlīl *Ar.* Azaltma, indirme.

t. 147b/02

taḥtī *Ar.* Parçalama, ayırma, kesme.

t. 153b/18

taḥṭīr *Ar.* Damıtma, imbikten geçirme.

t.+it- 150a/13, 150b/15, 152b/07

t.+olın- 156a/18

taḥviyyet *Ar.* Takviye.

t. 150b/19

t.+vir- 151a/09, 153b/10,
156b/19

ṭamar Canlı varlıkların vücudunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.

t. 133a/14, 144b/19

t.+dan 160b/02, 160b/04

t.+ından 145a/03, 148b/13,
161b/02

t.+lar 143a/07

t.+lardadır 148b/16

ṭamla Bir sıvının ufak bir yuvarlak şeklindeki çok küçük parçası, damla.

t. 140b/18, 157b/06

ṭamla- Damla halinde düşmek, damla damla akmak.

t.-mak 133b/07

t.-ya 133b/04

ṭaraf *Ar.* Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.

t.+a 146a/04, 146a/10, 146a/10,
146a/13

t.+dan 148b/10

t.+ına 134a/07

t.+ından 148b/08, 161b/03,
161b/05

t.+ını 155a/11

t.+ı āḥire 161a/18

ṭarīḳ *Ar.* Yol.

t. 144b/10, 144b/13

t.+i 144b/17, 147a/05, 147b/10

t.+le 152b/05

ṭāri *Ar.* Birden bire ortaya çıkan, ansızın beliren.

t.+ol- 122a/11, 127a/04,
127b/07, 130a/03, 134b/07, 154a/14,
154a/15, 158a/11

ṭaşarruf *Ar.* Bir şeye sahip olma ve sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi.

t.+a (adem-i t.) 132a/02

ṭaşdīḳ *Ar.* Gerçek olduğunu söyleme, doğru olduğunu bildirme, doğrulama.

t.+eyle- 152a/01

ṭaşfiye *Ar.* Arıtma, arıtım, arıtılma, saflaştırma, saflaştırılma, pak ve temiz duruma getirme, getirilme.

t. (ba‘de’t-t.) 144a/05, 144a/07,
162a/18

ṭāsi‘ *Ar.* Dokuzuncu.

t.+(faşl-ı t.) 121a/02, 133b/15

ṭaş Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki maden,

tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim.

t. 159b/02

taşra Dışarı.

t.+dan 155b/07

t.+ya 148a/10, 148a/11, 154b/14

tatlı Şeker tadında olan, içinde şeker bulunan, tadı hoş olan, ağıza hoş gelen.

t. 150a/15, 159b/05, 159b/17

tatlı *krş.* Tatlı.

t. 144a/15, 153b/03

tā'ūn *Ar.* Veba.

t. 122b/04, 126b/11

t.+a 126b/10

t.+da 126b/08, 151b/09, 152a/09

tavuk Sülüngillerden, dünyânın her tarafında yetiştirilen, eti ve yumurtası için üretilen, kanatları kısa ve küt, evcil kümes hayvanı. *Gallus*.

t. 140a/11, 140b/08, 153b/06, 157a/03

ta'yîn *Ar.* Belirleme.

t. 121a/10, 131b/11

t.+eyle- 121b/05

t.+olın- 121b/08

tāze *Far.* İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.

t. 140b/17, 157a/04, 159a/10, 161b/08

tebrîd *Ar.* Soğutma.

t.+eyle- 140b/13, 159a/04, 159a/09

t.+it- 153b/17

tecāvüz *Ar.* Bir sınır ve hizanın ötesine geçme, belli bir haddi aşma.

t.+et- 142a/03

t.+it- 141b/16

tecrübe *Ar.* Deneme, tecrübe.

t.+lerinde 152a/14, 154a/12

t.+mizde 144b/14

t.+(şāhib-i t. ol-) 128a/12

t.+(şāhib-i t.) 144b/15

t.+eyle- 133b/06

tecviẓ *Ar.* Yapılmasına razı olma, uygun görme, izin verme.

t.+et- 141b/02, 146b/02

t.+eyle- 141a/16, 141b/08, 145a/16, 145b/19, 152a/12, 152a/16

tedbîr *Ar.* Bir şeyi önlemek için yapılan hazırlık, önlem, tedbir.

t. 146b/11, 160a/19
t.+e 156b/17
t.+i 148b/11
t.+inde 154b/02
t. (hüsn-i t.) 152a/02
t.+eyle- 153a/16, 154a/11
t.+i ahsen 160b/16
t.+it- 121b/10
tedrîc *Ar.* Derece derece, yavaş yavaş.
t. 125b/04, 134b/19, 135a/02,
135a/10, 152a/04, 152b/06
tedrîcî *Ar.* Yavaş yavaş olan, derece
derece.
t. 136b/16, 136b/17
teemmül *Ar.* İyice, etraflıca düşünme.
t. 136b/02, 151a/18
tefekür *Ar.* Düşünme.
t. 143b/03, 151a/18
tefrîk *Ar.* Ayırma, ayrılma.
t.+it- 132b/06
te'hîr *Ar.* Erteleme, sonraya bırakma.
t.+it- 136a/07
t.+olın- 145a/10, 145a/11,
145b/14

Teḳaddümetü'l-mua'refe *Ar.* Hipokratın
bir tıp eseri.

t. 130b/04, 132a/03, 133b/15,
135b/05, 137b/04, 139a/13

t.+den 121a/14

t.+si 121a/02

t.+de 142b/13

tekmîl *Ar.* Tamamlama, bitirme.

t.+et- 146b/10

tekrâr *Ar.* Aynı durumun yeniden bir
daha meydana gelişi, tekrar.

t. 126a/09, 153a/13

temirhindi *Ar.* İki çenekliler sınıfının
baklagiller familyasından, boyu 20 – 25
metreyi bulan, Hindistan ve Tropik
Afrika'da yetişen sıcak iklim ağacı.
Tamarindus indica.

t. 142b/03, 150a/04, 162a/14

t.+yi 144a/06

tenāvül *Ar.* Yeme, içme.

t.+inden 124b/11

t.+et- 124a/06, 125a/08, 126a/08

t.+eyle- 124a/11, 125b/16
156b/12

t.+it- 130b/12, 153a/04

t.+olın- 123a/07, 123b/15,
124a/08, 124b/17, 125a/18, 139b/11,
152a/08

t.+olun- 130b/14

teneffüs *Ar.* Nefes alıp verme, solunum.

t.+et- 129b/06

tenezzül *Ar.* İnme, nüzul etme.

t. 135a/01

tenkib *Ar.* Dolaşp, gezmek.

t.+e 134b/18

tenkih *Ar.* Bir şeyin fazla ve gereksiz
kısımlarını çıkarıp ayıklama, arıtma.

t.+it- 143b/19, 160a/17

tenkiş *Ar.* Azaltma, indirme, eksiltme.

t. 130b/11

t.+et- 141a/18, 147b/03

t.+it- 145a/07, 145a/08

ter Deriden sızan, yapışkan tuzlu sıvı,
ter.

t. 132a/16, 132a/18, 132a/19,
132b/01, 134b/09, 134b/14, 134b/19,
135a/12

t.+den 132b/10, 134b/16

terāküm *Ar.* Yığılma, birikme,
toplanma.

t. 157b/08

terbiye *Ar.* Kıvama gelmesi için
işlemden geçirip bekletme.

t. (ba‘de’t- t.) 152a/07

t.+olın- 150a/17

tere *Far.* Turpgillerden, yapraklarından
salata yapılan ve çeşitli türleri bulunan
baharlı bitki.

t. 125b/13

terk *Ar.* Bırakma, terk.

t.+et- 146b/18, 158b/14

terkik *Ar.* İnceltme, yumuşatma.

t.+et- 151b/07

t.+it- 135a/02

tertīb *Ar.* Düzenleme, hazırlama.

t.+i ıa‘āma 124b/18

t.+olın- 120b/04

tervīh *Ar.* Rahata erdirmeye, rahat ettirme;
rahatlık.

t. 149a/10

t.+den 144b/09

t.+i ıalb 144b/06

t.+(nokşān-ı t.) 123a/05,
123a/13, 123a/14, 126a/01, 128a/06

t.+e (nokşān-ı t.) 126a/01

te'sîr *Ar.* Bir nesnenin kendini hissettiren gücü, etki, tesir.

t. 160a/16

t.+e 143b/16

t.+i 122b/10

t.+inden 123b/04

t.+et- 136b/18

t.+eyle- 121b/09, 157a/14,
159b/12

t.+it- 129a/15, 136a/17, 161a/01,
161a/07, 161a/09, 161b/13

t.+ol- 128b/01

teskîn *Ar.* Yatıştırma, sakinleştirme.

t. 145a/07, 150a/09

t.+et- 162a/11

t.+eyle- 140a/09, 159a/04

t.+it- 149b/10, 150b/02, 159a/14

tesliyet *Ar.* Avutma, teselli verme.

t.+i hâtır it- 141a/11

tesmiye *Ar.* Ad koyma, adlandırma,
belli bir isimle isimlendirme.

t.+eyle- 121a/12

t.+si (vech-i t.) 120b/05, 121a/09

teşennüc *Ar.* Kasılma, spazm.

t. 154a/17

teşhîş *Ar.* Araştırarak bir hastalığın ne olduğunu belirleme, adını koyma, tanı.

t.+de 124a/04

t.+e 121b/07

t.+ine 131a/14

t.+et- 145a/17

t.+eyle- 121a/10, 121b/09

t.+it- 128a/14

t.+i hummāya 121a/15, 133b/18

t.+i mādde 122a/08

teşvîş *Ar.* Karıştırma, karma karışık etme.

t. 129b/16

t.+i 133a/05

t.+inden 156b/18

t.+ine 131a/10, 132a/02, 136a/11

tevak্কuf *Ar.* Bekleme, durma.

t.+eyle- 135b/08

teveccüh *Ar.* Bir tarafa doğru yönelme,
doğrulma.

t. 134a/16

t.+ünde 129a/13

t.+et- 129a/09, 130b/15, 136b/13

t.+eyle- 146a/04

t.+it- 134a/18, 134a/19, 134b/03,
142a/01, 146a/03, 146a/10

tezāyüd *Ar.* Artma, çoğalma.

t.+ünden 134a/12

tezeyyüd *Ar.* Ziyadeleşme, çoğalma,
artma.

t.+inde 140a/07

t.+ünde 132b/17

t.+de (vaqt-i t.) 135a/09, 137a/17

t.+ol- 129a/02

tıbbiye *Ar.* Tıp okulu.

t.+ye (fā'ide-i t.) 155b/08

t.+ye (k̄ānūn-ı t.) 141b/10

tlā *Ar.* Sürülecek veya sürünülecek sıvı
veya merhem.

t. 158a/02

t.+sını 158b/07, 161a/05

t.+yı 158a/02

tıyn-ı mahtūm *Ar.* Limni adasında
çıkarılan şifalı olduğuna inanılan
maden, mühürlü toprak.

t. 151a/03

t.+dur 151b/19

tiryāk *Ar.* Hayvani, nebati ve madeni
maddelerin karışımından meydana
gelen, sancıya, öksürüğe, yılan ve akrep
sokmasına, bazı hastalıklara ve
zehirlenmeye karşı kullanılan afyonlu
macun, panzehir, antidot.

t. 151a/15, 156a/12

t.+dan 151b/18

titre- (Vücut veya bir organ) Kasların
kasılması sonucu hızlı ve küçük
hareketlerle sarsılmak.

t.-mek 122a/07, 129a/18,
137b/05, 137b/06

t.+mesi 129a/17, 137b/03

toğra- (Bir şeyi) Keserek parçalamak,
parça parça kesmek, doğramak.

t.-yalar 150b/12

toğrı -e yönelmiş olarak, -e karşı,
doğru.

t.+lugında 160b/01

tohum *Far.* Bitkilerde döllenme
sonunda çiçekten sonra oluşan ve
toprağa gömülünce kendisinden yeni bir
bitki üreyen tane.

t.+ı (tohmı) 156a/04, 157a/18,
159b/02, 159b/16, 161b/14, 162a/14,
162a/15, 162a/15

t.+ından (tohmından) 152b/19

toğuzuncı Dokuz sayısının sıra sıfatı, sırada yeri sekizinciden sonra, onuncudan önce olan.

t. 138a/16

tol- (Boş bir şey veya yer) İçine giren bir şeyle dolu hale gelmek, boş olmaktan çıkmak, dolmak.

t.-ınca 152b/07

topāc Arap doktor Serabyun'un ilaçdan daha faydalı olduğunu belirttiği nesne (?).

t. 151b/17

toz Bir maddenin un haline gelmiş çok ince şekli.

t.+ı 155a/15, 155a/15

t.+ından 150a/16, 155a/13

tur- Var olmakta devam etmek, varlığını sürdürmek, berdevam olmak, durmak.

t.-ur ise 136b/09

tūrmantilā Üst sınıfı parmakotları olan, Türkçede sarı topuzluk adıyla da bilinen bir tür bitki. *Tormentilla*.

t. 152b/14

turunc *Far.* Turunçgiller familyasından, kışın yaprağını dökmeyen, güzel kokulu beyaz çiçekler

açan Akdeniz bölgesi ağacı, turunç. *Citrus avrantium*.

t. 140a/13, 140b/04

tut- Karşısına getirmek, yaklaştırıp göstermek.

t.-alar 159b/14

t.-up 157b/12

U

‘ūd ağacı Tropikal bölgelerde, özellikle Doğu Asya ve Malaya'da yetişen, yapraklarını dökmeyen, meyvesi armut biçiminde bir ağaç, öd ağacı. *Aquillaria agollachia*.

u. 153a/01

‘ufūnet *Ar.* Çürümüş bir şeyden yayılan pis koku, irin.

u. 122a/16, 122a/19, 123a/16, 127a/17, 127a/18, 127a/19, 129b/08, 131a/19, 139a/04, 141b/05, 145a/12

u.+e 122b/06, 125b/09, 143a/18

u.+i 141b/04

u. (istifrāğ-ı mādde-i u.) 144b/07

u.+(müstevkid-i u.) 122a/02, 127b/10, 144b/04

u.+e (müstevkid-i u.) 154b/04

u.+i şafrā 121b/13

ūlā *Ar.* Birinci, ilk.

u.+da (mecrā-yı u.) 141b/12

u.+yı (mecrā-yı u.) 143b/18

umūr *Ar.* İşler.

u.+ı müstağrebedendür 148b/05

ur- Uygulamak, basmak, vurmak.

u.-alar 153a/09, 160a/10,
160b/09, 161b/13

u.-mada 149a/03

u.-mak 161b/18

u.-up 161a/02, 161a/04, 161a/10

‘urūḳ *Ar.* Damarlar.

u. 123a/08, 128a/19, 132b/05,
134a/02, 143a/12

u.+da 123b/17, 125b/05,
130a/12, 144b/05, 147b/04, 147b/07

u.+da (aḥlāt-ı u.) 126a/13

u.+ında 125b/08

u.+da (dāḥil-i u.) 122a/02,
122a/03, 131a/11, 143b/09, 143b/15,
144b/04, 144b/08, 146a/01, 147a/07

u. (imtilā-yı u.) 145b/18,
147b/12

u.+ı kebīredür 147a/11

u.+ı kebīrden 147a/13

u.+ı mezbūrede 148b/16

u.+ı rahimde 148b/15

urul- Uygulanmak, vurulmak.

u.-mada 149a/05, 153a/13

usan- Sıkılıp artık ondan hoşlanmaz,
onu istemez duruma gelmek, bıkmak,
bezmek.

u.-ur ise 154a/18

‘uṣāre *Ar.* Bitki veya hayvan
dokularında bulunan ve bunlardan
sıkma yoluyla elde edilen besleyici sıvı,
öz su, besi suyu.

u.+lerinün 156a/14

u.+si 140b/16, 150a/01, 155a/13,
156a/18, 159b/18, 162b/03

u.+siyle 140b/04, 140b/04

uṣḳūrdiyūn *Yun.* Arapça sum-ı berri ve
Türkçe yaban sarmısağı olarak
adlandırılan, tedavi amaçlı tıpta da
kullanılan bir tür bitki.

i. 151a/17, 156a/13, 156b/10

‘usret *Ar.* Sıkıntı, zahmet, zorluk,
güçlük.

u.+ı nefes 129b/10, 139a/15,
139a/16

ūṣīrūdīnū Sürülecek bir merhem.

u. 158a/01, 158b/07, 161a/05

uyan- Uyku durumundan çıkmak.

ü. 148b/10

u.-dugı 160a/01

üçüncü Üç sayısının sıra sayı sıfatı, üçüncü.

uyluk Bacağın kalçadan dize kadar olan kısmı.

ü. 129a/16, 137b/14, 142a/03

u.+larından 153a/08

ü.+si 143a/18

uyu- Uyku halinde olmak.

ürper- Titremek, sarsılmak.

u.-mak 141a/07

ü.-mek 122a/06, 132b/12, 132b/15

u.-maga 161a/04

üslûb *Ar.* Oluş, yapış veya yapılaş biçimi, tutulan yol, tarz, usul.

‘uẕv *Ar.* Bir vücudu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ, uzuv.

ü.+ı sâbık 149b/03

u.+a 143b/01, 151b/13

üstâd *Ar.* Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukûfu bulunan kimse.

u.+dan 143b/02

u.+ı şerîfe 136b/13, 137b/12, 143b/02

ü.+ı sâzendeye 159a/11

u.+ı ‘aşabî 154b/06

üşü- Soğuğun etkisini duymak, soğuktan etkilenmek.

u.+ı âhîre 143b/02

ü.-mek 122a/07

Ü

üzere Gibi, olduğu yolda, olduğu biçimde.

üç İki den sonra gelen sayının adı, üç.

ü. 126b/12, 127a/10, 145b/09, 145b/13, 147a/04, 152b/09, 153a/04, 156a/15, 156b/12, 158a/05, 158a/06, 159b/02

ü. 140a/08, 143a/09, 146a/19, 153b/04, 156a/02, 157a/12, 160b/17, 161a/10

üçer Üç sayısının her birine üç veya her defasında üç tane anlamına gelen üleştirme şekli.

üzeri Vücut, gövde, beden.

ü.+nde 132a/10, 132a/14, 152a/04

ü.+ne 126a/09, 140b/12,
153a/04, 156a/08, 156a/10, 156a/11,
155a/02, 155a/12, 155a/13, 155a/14,
155a/17, 155b/04, 156b/12, 155b/17,
156b/01, 158b/07, 161b/07, 161b/08,
161b/11, 161b/16

üzre Üzere kelimesinin konuşma
dilinde ve nazımda kullanılan şekli.

ü. 120b/04, 126a/18, 127a/02,
127a/08, 131b/13, 134a/06, 134a/17,
136b/08, 136b/09, 139b/05, 146a/19,
146b/18, 148a/03, 149b/04, 152a/09,
152a/19, 153a/16, 153b/09

V

vāfi *Ar.* Yeter, کافی, elverir.

v.+deden (emrāz-ı v.) 152a/18
v.+dedendür (emrāz-ı v.)
122b/04

vākı‘ā *Ar.* Olmuş olan şey, geri
çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu.

v. 158b/17

vakıyye *Ar.* Vukıye, okka.

v. 144a/04, 150b/07, 150b/07

vākı‘ *Ar.* Olan, vuku bulan.

v. 135b/18, 155b/13

v.+ol- 121a/07, 121a/19,
122b/15, 122b/06, 122b/09, 122b/13,
123a/03, 123a/13, 124a/06, 126a/16,

126a/18, 128a/06, 128b/16, 128b/19,
129a/01, 129a/01, 129a/17, 129a/19,
129a/19, 129b/04, 129b/10, 130b/08,
131a/02, 131a/02, 132a/01, 132b/12,
133a/03, 133b/05, 133b/08, 134a/13,
134b/04, 134b/06, 135a/03, 135a/07,
135a/18, 135b/02, 135b/03, 136a/01,
137a/10, 137a/16, 137b/02, 138a/10,
138a/13, 138a/18, 139a/16, 144b/06,
144b/07, 144b/10, 141b/11, 145a/03,
145a/13, 146a/06, 146a/12, 149a/10,
146b/08, 151b/09, 153b/12, 154a/03,
154a/16, 154a/19, 156b/05, 157a/06,
161a/17

vaķit *Ar.* Zaman.

v. 129a/02, 151a/01

v.+de 122b/14, 123a/01

v.+siz 128a/18, 132a/16,
132b/09

vaķt *krş.* Vakıt.

v.+i 132b/07, 142a/07

v.+inde 160b/13

v.+i buķrānda 136a/04

v.+i ĥācetde 152a/07

v.+i ĥarīfde 123a/09

v.+i ibtidā 158a/13

v.+i inĥiķātda 142b/07

v.+i intihāda 135a/14, 136a/12	v. 120b/03, 120b/12, 121a/01,
v.+i münāsib 142a/03	121a/10, 121a/11, 121a/13, 121a/14,
v.+i münāsibde 149b/01	121a/14, 121a/18, 121b/01, 121b/03,
v.+i müntehāda 137a/08,	121b/03, 121b/07, 121b/09, 121b/15,
137b/01	121b/17, 122a/01, 122a/03, 122a/04,
v.+i tezeyyüdde 135a/09,	122a/09, 122a/10, 122a/10, 122a/11,
137a/17	122a/12, 122a/13, 122a/16, 122a/16,
v.+ tezeyyüdde ol- 137a/18	122a/18, 122a/18, 122a/19, 122b/01,
var Mevcut, var.	122b/02, 122b/06, 122b/07, 122b/14,
v. 143b/03	122b/18, 123a/02, 123a/06, 123a/07,
v.+dur 121b/19, 122a/16,	123a/11, 123a/19, 123b/01, 123b/02,
126b/07, 134a/09, 147b/16, 151b/11,	123b/08, 123b/08, 123b/09, 123b/13,
151b/14, 151b/17	123b/15, 123b/15, 123b/17, 123b/17,
v.+ınca 148a/16	123b/18, 123b/18, 124a/02, 124a/03,
var- (Belli bir yere) Ulaşmak, vasıl	124a/03, 124a/05, 124a/07, 124a/08,
olmak.	124a/09, 124a/14, 124a/18, 124a/19,
v.-ınca 153a/08, 158a/07,	124a/19, 124a/19, 124b/03, 124b/06,
160a/08	124b/06, 124b/10, 124b/14, 124b/15,
v.+ise 143a/07, 143b/18,	124b/17, 124b/19, 124b/19, 125a/01,
145b/19, 153b/05, 157a/12	125a/04, 125a/07, 125a/11, 125a/14,
vāşıl Ar. Ulaşan, erişen.	125a/16, 125a/17, 125a/18, 125a/19,
v.+ol- 128a/09, 129a/06,	125b/01, 125b/06, 125b/07, 125b/09,
134b/11, 145a/16	125b/10, 125b/13, 125b/13, 125b/13,
vaz' Ar. Koymak.	125b/14, 125b/14, 125b/17, 125b/18,
v.+olın- 148a/13, 148a/17	125b/19, 126a/04, 126a/06, 126a/08,
ve Ve.	126a/08, 126a/13, 126a/14, 126a/19,
	126b/02, 126b/02, 126b/12, 126b/14,
	126b/15, 127a/03, 127a/03, 127a/03,
	127a/03, 127a/05, 127a/07, 127a/10,
	127a/13, 127b/06, 127b/07, 127b/07,
	127b/08, 127b/09, 127b/12, 127b/12,
	127b/13, 127b/14, 127b/16, 128a/01,
	128a/04, 128a/05, 128a/06, 128a/10,

128a/11,	128a/13,	128a/13,	128a/16,	133b/06,	133b/08,	133b/08,	133b/10,
128a/17,	128a/17,	128a/18,	128a/18,	133b/11,	133b/17,	133b/19,	133b/19,
128a/18,	128a/19,	128b/01,	128b/04,	134a/02,	134a/02,	134a/04,	134a/08,
128b/05,	128b/05,	128b/06,	128b/08,	134a/11,	134a/12,	134a/13,	134a/14,
128b/10,	128b/11,	128b/14,	128b/19,	134a/14,	134a/16,	134a/16,	134a/17,
129a/01,	129a/02,	129a/02,	129a/02,	134a/18,	134a/19,	134b/02,	134b/02,
129a/03,	129a/05,	129a/05,	129a/05,	134b/10,	134b/15,	134b/19,	135a/02,
129a/07,	129a/11,	129a/17,	129a/18,	135a/06,	135a/09,	135a/11,	135a/13,
129a/18,	129a/19,	129b/01,	129b/04,	135a/17,	135a/19,	135b/01,	135b/01,
129b/08,	129b/09,	129b/10,	129b/12,	135b/04,	135b/12,	135b/14,	135b/17,
129b/13,	129b/13,	129b/16,	129b/17,	136a/03,	136a/05,	136a/11,	136a/17,
129b/17,	129b/17,	129b/19,	129b/19,	136a/18,	136b/02,	136b/05,	136b/05,
130a/06,	130a/06,	130a/07,	130a/07,	136b/06,	136b/08,	136b/08,	136b/09,
130a/09,	130a/11,	130a/15,	130b/02,	136b/10,	136b/11,	136b/11,	136b/13,
130b/07,	130b/07,	130b/12,	130b/17,	136b/16,	136b/18,	137a/04,	137a/05,
130b/19,	131a/03,	131a/04,	131a/06,	137a/05,	137a/06,	137a/11,	137a/12,
131a/07,	131a/08,	131a/10,	131a/15,	137a/13,	137a/14,	137a/15,	137a/16,
131a/16,	131a/18,	131a/19,	131b/01,	137a/17,	137b/01,	137b/03,	137b/03,
131b/02,	131b/03,	131b/04,	131b/04,	137b/06,	137b/07,	137b/10,	137b/10,
131b/05,	131b/05,	131b/07,	131b/07,	137b/13,	137b/16,	137b/16,	138a/01,
131b/11,	131b/12,	131b/13,	131b/13,	138a/03,	138a/07,	138a/09,	138a/09,
131b/13,	131b/14,	131b/15,	131b/15,	138a/09,	138a/10,	138a/10,	138a/11,
131b/17,	131b/19,	132a/02,	132a/07,	138a/15,	138a/17,	138b/07,	138b/08,
132a/07,	132a/07,	132a/08,	132a/09,	138b/14,	138b/15,	138b/17,	138b/19,
132a/09,	132a/10,	132a/13,	132a/14,	139a/02,	139a/02,	139a/03,	139a/10,
132a/15,	132a/16,	132a/17,	132a/18,	139a/12,	139a/15,	139a/17,	139b/01,
132a/18,	132b/01,	132b/03,	132b/06,	139b/02,	139b/06,	139b/09,	139b/10,
132b/07,	132b/11,	132b/14,	132b/15,	139b/11,	139b/13,	139b/13,	139b/16,
132b/16,	133a/02,	133a/02,	133a/03,	139b/19,	140a/05,	140a/07,	140a/07,
133a/05,	133a/06,	133a/07,	133a/07,	140a/08,	140a/11,	140a/12,	140a/13,
133a/08,	133a/09,	133a/10,	133a/12,	140a/13,	140a/13,	140a/13,	140a/15,
133a/14,	133a/16,	133a/16,	133a/16,	140a/16,	140a/17,	140a/17,	140a/18,
133a/18,	133a/19,	133b/01,	133b/02,	140a/18,	140b/01,	140b/06,	140b/07,

140b/08, 140b/10, 140b/12, 140b/14,	149b/12, 149b/14, 149b/15, 149b/16,
140b/14, 140b/15, 140b/17, 141a/01,	149b/17, 149b/19, 149b/19, 149b/19,
141a/04, 141a/04, 141a/05, 141a/06,	150a/01, 150a/01, 150a/01, 150a/03,
141a/07, 141a/08, 141a/09, 141a/11,	150a/04, 150a/07, 150a/09, 150a/09,
141a/16, 141a/18, 141b/02, 141b/03,	150a/12, 150a/14, 150a/14, 150a/15,
141b/05, 141b/08, 141b/13, 141b/13,	150a/17, 150a/19, 150b/01, 150b/01,
141b/16, 142a/01, 142a/04, 142a/06,	150b/02, 150b/07, 150b/08, 150b/12,
142a/06, 142a/15, 142a/16, 142a/18,	150b/16, 150b/17, 150b/17, 150b/18,
142b/02, 142b/02, 142b/12, 142b/19,	150b/19, 151a/01, 151a/02, 151a/06,
143a/13, 143a/18, 143a/18, 143b/03,	151a/06, 151a/09, 151a/09, 151a/10,
143b/04, 143b/07, 143b/07, 143b/11,	151a/12, 151a/12, 151a/12, 151a/13,
143b/14, 143b/14, 143b/15, 143b/16,	151a/13, 151a/15, 151a/15, 151a/16,
143b/16, 144a/07, 144a/09, 144a/15,	151a/17, 151a/17, 151a/18, 151a/18,
144a/19, 144b/05, 144b/15, 144b/17,	151a/19, 151a/19, 151b/02, 151b/05,
145a/01, 145a/02, 145a/06, 145a/07,	151b/05, 151b/06, 151b/07, 151b/09,
145a/07, 145a/09, 145a/12, 145a/12,	151b/11, 151b/12, 151b/12, 151b/13,
145a/14, 145a/17, 145a/17, 145a/18,	151b/15, 151b/15, 151b/16, 151b/16,
145a/18, 145b/01, 145b/03, 145b/04,	151b/17, 151b/19, 152a/01, 152a/01,
145b/07, 145b/08, 145b/10, 145b/10,	152a/07, 152a/09, 152a/09, 152a/12,
145b/11, 145b/14, 145b/16, 145b/16,	152a/15, 152b/02, 152b/04, 152b/07,
146a/02, 146a/04, 146a/05, 146a/08,	152b/07, 152b/10, 152b/11, 152b/12,
146a/15, 146a/15, 146a/17, 146a/18,	152b/16, 152b/17, 152b/18, 152b/18,
146b/03, 146b/10, 146b/15, 146b/16,	152b/19, 153a/05, 153a/06, 153a/09,
146b/16, 147a/03, 147a/10, 147a/12,	153a/11, 153a/11, 153a/12, 153a/13,
147a/17, 147b/02, 147b/03, 147b/05,	153b/03, 153b/06, 153b/09, 153b/10,
147b/07, 147b/08, 147b/08, 148a/01,	153b/11, 153b/11, 153b/12, 153b/12,
148a/06, 148a/07, 148a/09, 148a/11,	153b/13, 153b/18, 153b/18, 153b/19,
148a/11, 148a/12, 148a/14, 148a/17,	154a/01, 154a/05, 154a/12, 154a/13,
148b/04, 148b/06, 148b/09, 148b/10,	154a/14, 154a/15, 154a/17, 154a/19,
148b/14, 148b/16, 148b/17, 149a/04,	154b/03, 154b/04, 154b/05, 154b/07,
149a/08, 149a/09, 149a/10, 149a/13,	154b/08, 154b/08, 154b/10, 154b/12,
149a/16, 149b/03, 149b/06, 149b/07,	154b/12, 154b/14, 154b/16, 154b/16,
149b/09, 149b/10, 149b/10, 149b/11,	154b/17, 154b/18, 154b/19, 154b/19,

155a/01, 155a/01, 155a/02, 155a/04,
155a/06, 155a/08, 155a/09, 155a/10,
155a/12, 155a/13, 155a/15, 155a/16,
155a/18, 155b/01, 155b/02, 155b/03,
155b/04, 155b/08, 155b/10, 155b/10,
155b/11, 155b/12, 155b/13, 155b/15,
155b/17, 155b/19, 155b/19, 155b/19,
156a/01, 156a/03, 156a/08, 156a/13,
156a/13, 156a/16, 156b/01, 156b/02,
156b/02, 156b/04, 156b/14, 156b/17,
156b/18, 156b/19, 157a/02, 157a/06,
157a/07, 157a/09, 157a/10, 157a/11,
157a/11, 157a/14, 157a/15, 157a/16,
157a/17, 157b/02, 157b/03, 157b/04,
157b/08, 157b/10, 157b/12, 157b/13,
157b/17, 157b/18, 158a/03, 158a/08,
158a/08, 158a/08, 158a/10, 158a/10,
158a/12, 158a/13, 158a/14, 158a/16,
158a/16, 158a/17, 158a/18, 158b/01,
158b/05, 158b/06, 158b/08, 158b/08,
158b/09, 158b/10, 158b/11, 158b/12,
158b/13, 158b/14, 158b/15, 158b/15,
158b/16, 158b/16, 158b/18, 158b/19,
159a/01, 159a/02, 159a/04, 159a/06,
159a/07, 159a/08, 159a/10, 159a/11,
159a/12, 159a/13, 159a/13, 159a/14,
159a/15, 159a/16, 159a/18, 159b/03,
159b/08, 159b/10, 159b/10, 159b/11,
159b/15, 159b/15, 159b/19, 160a/01,
160a/01, 160a/01, 160a/03, 160a/05,
160a/09, 160a/10, 160a/11, 160a/14,
160a/14, 160a/16, 160a/19, 160b/03,
160b/05, 160b/07, 160b/09, 160b/09,

160b/11, 160b/18, 160b/18, 160b/19,
161a/05, 161a/06, 161a/11, 161a/13,
161a/14, 161b/07, 161b/11, 161b/12,
161b/12, 161b/16, 161b/17, 161b/17,
161b/18, 162a/02, 162a/06, 162a/07,
162a/08, 162a/08, 162a/09, 162a/09,
162a/10, 162a/11, 162a/15, 162a/16,
162a/19, 162b/02

vebā *Ar.* Farelerden insanlara geçen ve salgın halini alan bulaşıcı, ateşli, öldürücü hastalık, taun.

v. 123a/19

v.+dan 123b/01

veca‘ *Ar.* Ağrı, acı, sızı.

v. 154b/12, 155a/10

v.+ı mi‘de 130a/06, 154a/18,
154b/07, 155a/18

v.+ı mi‘dededür 154b/03

vech *Ar.* Sebep, vesile.

v.+i 123a/01, 123a/11, 145a/06

v.+ile 147a/04

v.+ı evvel 123b/03, 127a/07,
128a/03, 144b/02, 147a/04

v.+ı hāmis 127b/02

v.+ı rābi‘ 127a/15, 144b/11

v.+ı sādīs 127b/10

v.+i şālīş 127a/12, 144b/07,
147a/16

v.+i şānī 123b/07, 127a/09,
128a/08, 144b/04, 147a/09

v.+i tesmiyesi 120b/05, 121a/09

vecih *Ar.* Tarz, biçim, yol.

v.+le 127a/06, 128a/03, 135b/09,
144b/01

v.+ledür 123b/03

ve-lā *Ar.* -sız, -siz anlamındaki ön ek.

v. 144b/01, 144b/16

velā *Ar.* İlaç yapımında kullanılan bir
nesne.

v. 156a/07

velākin *Ar.* Lakin, fakat.

v. 121b/18, 157a/01

ve'l-hāşıl *Ar.* Sonuç olarak, sözün
kısası, kısacası.

v. 131a/06, 145b/06, 148a/18

venedik tiryākı Zehirlenmeye karşı
kullanılan bir antidot, Venedik tiryakı.

v. 162a/18

verd *Ar.* Gül

v.+(mā'-i v.) 152a/05, 152b/07,
152b/08, 152b/13, 156a/14, 158a/04,
159a/09

verem *Ar.* Vücutta herhangi bir organa,
özellikle de akciğerlere yerleşen Koch
basilinin yol açtığı bulaşıcı, ateşli
hastalık, tüberküloz.

v. 139b/02, 161a/15, 161a/17,
161a/19, 161b/01, 161b/08, 161b/11,
161b/16, 162a/01, 162a/02

v.+ini 162a/04

v.+(mādde-i v.) 161a/18

veril- Vermek işi yapılmak, vermek
işine konu olmak.

v.-mek 134b/17

v.-ür ise 151b/03

veyā *Ar.* +*Far.* Ya da, veya.

v. 121b/15, 122a/06, 122a/07,
122b/15, 123b/09, 124b/04, 124b/04,
126b/01, 126b/01, 126b/14, 127a/10,
127b/04, 128b/12, 128b/13, 129a/09,
129a/10, 129a/13, 129a/14, 129a/16,
130b/11, 130b/11, 130b/13, 131a/08,
131a/09, 131a/09, 132a/11, 132b/17,
132b/17, 133a/02, 133a/02, 134b/01,
137a/02, 137a/04, 137a/07, 137b/14,
138a/16, 138b/18, 139a/06, 140a/10,
140b/03, 140b/04, 140b/18, 141b/12,
142a/14, 142b/06, 142b/08, 143b/02,

143b/18, 144a/03, 144b/18, 145b/07,
145b/09, 148a/17, 148a/18, 148b/16,
149b/04, 149b/06, 149b/13, 149b/18,
150a/02, 150a/05, 150a/16, 150a/17,
150a/18, 151b/16, 152b/09, 153a/04,
153a/07, 155a/03, 155a/07, 155a/07,
156b/12, 157b/05, 157b/06, 158b/06,
159a/06, 160a/10, 160a/13, 162a/04,
162a/16

veyāhūd Yahut, veya, veyahut.

v. 124a/10, 126a/05, 128b/17,
130a/08, 130a/12, 130a/15, 137a/03,
137b/12, 142a/09, 142a/16, 142a/17,
142b/01, 142b/07, 144a/08, 144a/09,
145b/15, 147b/13, 148b/07, 149a/01,
149b/15, 150a/04, 152b/09, 154b/10,
154b/15, 155a/14, 156a/10, 157b/10,
157b/12, 159b/04, 160b/07, 160b/12,
160b/19, 161a/03, 161a/18, 161a/19,
161b/06

vilāyet *Ar.* Diyar, ülke, memleket.

v.+de 124a/05

vir- Vermek, iletmek, eriştirmek.

v.-dügüm 152b/01

v.-dügümüz 152a/19

v.-e 155b/19

v.-ecek 151a/01

v.-eler 140b/10, 140b/11,
140b/12, 142b/07, 142b/09, 142b/10,

144a/02, 144a/08, 151a/02, 152b/09,
152b/10, 153b/16, 154a/02, 155a/02,
155a/06, 155b/01, 157a/10, 157a/11,
157a/13, 157a/15, 157a/19, 158b/11,
159a/15, 159a/17, 159a/18, 159a/19,
159b/04, 159b/04, 159b/08

v.-mede 141b/09, 151a/17

v.-mek 140b/13, 140b/16,
141b/15, 141b/19, 142a/10, 143b/12,
151b/02, 155a/06

v.-mekden 142a/12

v.-se 150a/18

v.-seler 140b/05

v.-ür 150b/19, 151b/13, 151b/16,
151b/16, 161b/18

v.-ilür (cevāb vir-) 136a/02,
140a/01

v.-ür (haber vir-) 129a/18

v.-ici (kuvvet vir-) 149b/12

v.-ür (kuvvet vir-) 151b/16

v.-mek (müşil vir-) 141b/06

v.-ür (netice vir-) 126b/14

v.-diler (ruhşat vir-) 139b/18

v.-mek (taķviyyet vir-) 156b/19

v.-ür (taķviyyet vir-) 151a/09,
153b/10

viril- Vermek işine konu olmak, verilmek.

v.-dügi 139b/14

v.-e 140a/16, 154b/10, 157a/16

v.-en 139b/05, 139b/12, 141b/01, 142a/15

v.-mede 141a/14

v.-mege 142a/03

v.-mek 140a/03, 140a/14, 142b/15, 143b/19

v.-menün 142a/07

v.-mesi 152a/10

v.-mesin 152a/12

v.-mesini 152a/15

v.-ür ise 139b/15, 140a/05, 142a/13, 143b/13, 157a/17

vücüd *Ar.* İnsan veya hayvan gövdesi, beden.

v.+ı 152a/06

Y

ya Ya da.

y. 122a/14, 149b/06

yābis *Ar.* Kuru, rutubetsiz.

y.+e (edviye-i bāride-i y.) 149b/13

yağ Itırlı bitkilerden çıkarılan sıvı halindeki kokulu, uçucu madde, yağ.

y. 152a/05

y.+ı 157a/05, 161a/06, 161b/14

y.+ına 161b/11

y.+ından 157a/08

y.+lardan 154b/16

y.+larını 154b/16, 159b/10

yakın Arada az mesafe bulunan, yakın.

y. 127b/11, 128b/02, 129a/08, 129b/09, 138a/18, 139a/07, 148a/17, 148b/16, 153a/07, 154b/04, 161b/10

yaku Tedavi maksadıyla vücudun ağrıyan, hasta olan yerlerine yapıştırılan, üzerine koyu lapa halinde bir madde yayılmış olan bez veya bu iş için özel olarak hazırlanmış eczalı parça.

y. 161b/16, 161b/18

y.+dan 161b/18

y.+yı 161b/13

yākūt *Ar.* En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde, sadece elmasın çizebildiği çok değerli taş, billurlaşmış alüminyum oksit.

y. 151a/04

y.+ı (müferrih-i y.) 152b/11

yalnız Sadece. ancak, yalnız.

y. 134b/13, 136a/02, 136a/09

yan Vücudun sağ veya sol tarafı, yan.

y.+ında 142b/19

ya'nî Demek ki, sözün özü, yani.

y. 122a/18, 122b/02, 122b/08,
123a/03, 123b/04, 123b/07, 123b/15,
127a/11, 128b/12, 143b/01, 149b/03,
152a/06

yap- Üretmek, imal etmek.

y.-up 140b/10

yapağı Kırılmış koyun yünü.

y.+dan 161b/10

yaprak Bitkilerin solunum, özümleme,
terleme vb. olaylara yarayan, genellikle
klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre
değişen yeşil uzantısı.

y. 150a/12, 157a/10, 162a/15

y.+ı 144a/13, 153a/19, 158b/03,
159a/10, 159b/16

y.+ları 140a/18, 140b/02

yar- Kesip açmak, delip açmak,
yarmak.

y.-up 155a/11, 160b/09

yara Bir dış etkiyle, bir hastalık veya
arıza sebebiyle vücutta meydana gelen
kesik, yara.

y.+lar 154a/16

yarım Bir bütünün ayrıldığı iki eşit
parçadan her biri, bir bütünün yarısı,
yarım.

y. 150a/17, 150b/04, 150b/07,
152a/15, 152b/01, 153a/02, 156a/17,
159b/06, 162a/18, 162b/03

yassı Basık ve yayvan.

y. 158a/07

yaş Islak, nemli.

y.+ını 161b/09

yayıl- Sınırı genişlemek.

y.-magla 133a/15

yaz- Yazıya geçirmek, yazı ile
anlatmak.

y.-dı 130b/04, 132a/12, 132a/19,
137b/05

y.-miş 125b/01

y.-mişdur 125a/12, 125a/17

yedinci Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada
yeri altıncıdan sonra, sekizinciden önce
olan.

y. 137b/17, 138a/17

ye- Ağızda çiğneyerek yutmak.

y.-mek 140a/12

yeni (Aynı cinsten olan şeyler için)
Öncekinden sonra olan, sonra gelen.

y. 150b/03, 159b/13

yer Bir nesne veya kimsenin kapladığı
yahut kaplayabileceği boşluk,
bulunduğu mahal.

y.+ine 140b/14, 150a/14,
150b/10, 155a/15, 157a/11

y.+lerinde 123b/09

ye's Ar. Şiddetli üzüntü, keder.

y.+inden 134a/11

yeşil Sarı ile mavi arasında yer alan
renk, yeşil.

y.+e 131a/08

yevm Ar. Gün.

y.+i buhrānda 132b/07,
134b/02, 134b/06, 134b/07, 134b/12,
135a/03

yıgıl- Yığmak işi yapılmak, bir yere
küme halinde konulmak.

y.-miş 124a/19

yımırta Kümes hayvanları ve özellikle
tavuk tarafından yumurtlanan,
beslenmede çok önemli bir yeri olan,
protein ve lipit bakımından çok zengin,
üstü beyaz, kırılğan bir kabukla kaplı,
beyzi biçimde bir besin maddesi,
yumurta.

y. 126a/08, 153b/08, 157a/05,
161b/14

yi- krş. Yemek.

y.-seler 126a/10, 150a/07

yine Bir daha, tekrar, gene, yine.

y. 128b/14, 136a/18, 143b/10,
158b/08, 160a/14

yirmi On dokuzdan sonra gelen sayının
adı, yirmi.

y. 142b/01, 144a/05, 144a/08,
153b/07, 156b/07, 157a/04, 158b/10

y.+de 126b/14

yirmi beş Yirmi dörtten sonra gelen
sayının adı, yirmi beş.

y. 142b/05, 144a/07

yirmi dört Yirmi üçten sonra gelen
sayının adı, yirmi dört.

y. 123a/02, 161a/08

yirmişer Yirmi sayısının her birine
yirmi veya her defasında yirmi tane
anlamına gelen üleştirme şekli.

y. 153b/04

yoğ Bulunmayan, mevcut olmayan
(şey).

y.+sa 144a/10

yoğur- Hamur durumuna getirmek için üzerine basa basa karmak.

y.-up 153a/03

yohsa Ters bir ihtimal anlatır; aksi takdirde.

y. 151b/01, 153b/13

yok Bulunmayan, mevcut olmayan, yok.

y.+dur 122a/01, 125a/09, 126b/07, 131a/15, 141b/09, 147b/11, 149a/05, 152a/15, 153a/13

y.+ise 161b/04

yukaru Bir şeyin üstte kalan tarafı, yukarı.

y. 158a/06, 160b/01

yut- Ağızda olan bir şeyi boğazdan aşağı indirmek, yutmak.

y.-alar 157b/12

yübüset Ar. Kuruluk.

y. 130a/17

y.+den 130b/02

y.+dendür 158b/16

y.+i 151a/10, 151b/11

yük Bir şeyin başka bir şey üzerine binen ağırlığı, kuvveti, sıklet.

y. 128a/05

y.+i 132b/02, 146b/14

yürek Kalp.

y. 128a/11, 128a/18, 129a/05, 129a/17, 147a/10, 153a/09, 155b/17, 156a/10, 156a/11, 156a/19

y.+de 155b/02

y.+den 133a/14, 148a/11, 153a/11

y.+e 128a/08, 129a/06, 129a/15, 129b/08, 133b/09, 134a/16, 134b/11, 146a/03, 155b/10, 156b/02

y.+i 149b/11, 150b/01

y.+inde 151a/05

y.+ün 150b/16, 151b/14, 155b/04

yüz Surat, çehre, yüz.

y. 144a/04, 153b/02, 156a/15

y.+e 121b/01

y.+ünden 148b/09

yüz elli Yüz kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı, yüz elli.

y. 144a/17

yüzer Yüz sayısının her birine yüz veya her defasında yüz tane anlamına gelen üleştirme şekli.

y. 162a/17

Z

ẓa'af *Ar.* Zayıflık.

z. 122a/14, 128a/10, 129b/16,
137a/16, 147b/17, 147b/18

z.+ına 131b/07, 131b/15,
132a/09, 155b/14

z.+ındandur 134a/11

z.+ı beden 124a/11

z.+ı kavīden 148b/19

zāc *Ar.* Toprağın ve bitkilerin demir
eksiğinin giderilmesinde, topraktaki
kirecin çözülmesi ve topraktağın ph'ın
düşürülmesinde kullanılan kimyasal
madde, demir sülfat.

z.+(rūḥ-ı z.) 150a/07, 150a/08,
150b/18, 152b/09

za'ferān *Ar.* Safran.

z. 161b/15

ẓāhib *Ar.* Bir düşünceye, bir zanna
inanan, uyan, kapılan (kimse).

z. 155b/06

ẓāhir *Ar.* Bir şeyin görünen tarafı, dış
yüzü, dış görünüşü.

z. 132b/17, 133a/06, 139a/02,
145b/16

z.+dür 128b/09

z.+i 146a/19

z.+sız (sebeeb-i z.) 121b/04

z.+i bedende 127b/01, 127a/14,
127b/11, 146a/06

z.+ol- 121a/17, 124a/01,
126b/01, 127a/12, 127a/16, 127b/10,
128b/03, 129a/16, 131a/05, 135a/18,
136a/19, 137b/14, 137b/17, 138a/01,
138a/16, 138b/01, 139a/05, 139a/08,
140b/19, 141b/19, 142b/11, 142b/12,
142b/15, 143a/08, 145a/19, 147a/13,
147b/06, 147b/12, 147b/14, 149b/16,
154a/10, 154a/13, 155b/03, 160a/07,
161b/01, 162a/06

z.+olın- 150a/06, 150b/08

ẓa'if *Ar.* Güçsüz, kuvvetsiz, zayıf.

z. 125b/18, 129a/14, 155b/14,
155b/18

z.+it- 130b/11

z.+ol- 122b/14, 123a/02,
124a/08, 127a/10, 128a/10, 128a/11,
128a/14, 128b/18, 133b/11, 139a/09,
145b/17, 147b/17, 148a/02

z.+ü'l-kavī 147b/14, 147b/16

zā'il *Ar.* Devamlı ve kalıcı olmayan,
sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

z.+ol- 130b/05, 137a/06,
146a/16, 146a/18

Zaḳota 1575-1642 yılları arasında yaşamış Portekizli bir hekim. *Zacutus Lusitanus*.

z. 152a/16, 156b/05, 162a/11

zamān *Ar.* Başı ve sonu olmayan soyut kavram, vakit, zaman.

z.+ımda 152b/04

z.+ıyla 134b/04

zamm *Ar.* Katılmak, eklenmek, zammedilmek, zammolunmak.

z.+it- 140b/05, 154a/02, 157a/09

z.+olın- 150b/08

zann *Ar.* Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.

z.+eyle- 146a/07, 152a/13

z.+it- 122a/09, 127a/01, 132b/12

z.+eyle- 138b/05

z.+olın- 146a/07

zarar *Ar.* Zıyan, kötü sonuç, zarar.

z. 146b/18

z.+ı 149a/16, 149a/18

z.+ından 146b/19

z.+ını 149b/11

zarūret *Ar.* Mecburiyet, zorunluluk.

z. 141b/17

zāt *Ar.* Bir varlığın hakikati, hüviyeti, mahiyeti.

z.+ı semmī 153a/10

zehir *Far.* Girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağı, zehir.

z.+den (zehrden) 142a/12

zelzele *Ar.* Deprem, yer sarsıntısı.

z. 124b/07

zıt *Ar.* Nitelikleri, özellikleri ve durumları birbirine aykırı olan (şey), bir şeyin aksi, tersi, karşıt.

z.+dı (zıddı) 128a/09, 149a/17

z.+dudur (zıddıdur) 140b/07

zīmād *Ar.* Yakı.

z. 155b/12

z.+ı 156a/02

z.+un 155b/17

z.+ı bāride 155b/04, 155b/08

z.+it- 155a/14, 156a/10

zıkr *Ar.* İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak.

z.+olun- 131b/09, 132b/04,
133b/16, 134a/04, 134a/18, 135a/10,
141b/17

z.+olın- 122a/09, 128a/15,
129b/04, 140a/08, 140a/19, 140b/02,
142a/01, 142a/11, 149a/10, 149b/17,
150a/03, 150a/14, 150a/19, 150b/19,
151a/07, 151b/10, 152b/19, 153a/05,
154b/09, 155a/05, 155a/09, 156a/01,
157a/15, 158a/12, 162b/06

zīrā *Far.* Çünkü, şundan dolayı, zira.

z. 121a/12, 121b/13, 122a/15,
122b/05, 122b/14, 122b/19, 124a/02,
124a/15, 124b/05, 124b/13, 125a/05,
125a/09, 125a/14, 125b/04, 125b/17,
126a/19, 126b/02, 126b/08, 126b/11,
127a/17, 128a/17, 128b/02, 128b/07,
130b/03, 130b/10, 131b/16, 132a/02,
132a/03, 132a/12, 132a/17, 133b/03,
133b/18, 134a/01, 134a/10, 134b/05,
134b/13, 134b/17, 135a/15, 136a/11,
136a/14, 136b/03, 136b/12, 136b/15,
136b/16, 137a/08, 137a/18, 137b/04,
137b/09, 137b/11, 137b/15, 138a/03,
138a/05, 138a/08, 138a/14, 138b/06,
138b/11, 139a/01, 139a/05, 139a/13,
140a/04, 140a/09, 140b/06, 142a/01,
142a/05, 142b/11, 143a/07, 143a/13,
143b/12, 144b/13, 145a/11, 145b/03,
145b/11, 145b/19, 146a/09, 146a/15,
146b/04, 146b/06, 146b/12, 147a/01,
147a/14, 147b/07, 147b/16, 148a/06,

148b/13, 149a/07, 149a/15, 149b/05,
150a/08, 151b/11, 153a/10, 153b/17,
154a/09, 154b/13, 155b/06, 157b/07,
158a/02, 158b/12, 158b/17, 160a/16,
161a/11, 161b/16, 161b/19

ziyāde *Ar.* Fazla, çok, ziyade.

z. 122b/01, 124a/10, 124b/17,
125a/05, 125b/15, 125b/16, 126b/19,
127b/06, 127b/17, 128a/13, 129a/15,
130a/10, 130a/17, 130a/18, 130b/03,
130b/06, 132a/08, 133a/02, 133a/12,
134a/06, 136a/11, 136b/02, 136b/05,
136b/10, 137a/18, 137b/04, 138a/13,
138b/05, 139a/07, 139a/19, 139b/18,
140a/05, 140a/14, 141a/05, 141a/06,
141b/05, 144a/05, 148a/19, 148b/03,
149a/17, 150a/19, 151a/15, 151a/17,
151b/05, 152a/12, 154b/17, 155a/01,
155b/14, 161a/12, 161b/19, 162a/02,
162a/02

z.+ce 145a/03, 148b/10, 153b/14

z.+dür 125a/14, 146b/19,
147a/18

z.+ise 122a/19

z.+it- 141b/05, 143b/15, 155b/13

z.+i ġaleyān 141b/04

z.+ol- 121b/03, 121b/02,
122b/01, 122b/02, 122b/17, 123a/06,
123a/15, 123a/16, 126b/12, 127a/08,
127a/18, 127a/19, 127b/15, 128b/05,

128b/09, 129b/07, 130a/02, 130a/15,
131b/01, 133a/10, 133a/15, 137a/12,
138b/13, 139a/16, 139a/06, 139a/10,
139a/11, 139a/17, 139b/07, 139b/08,
139b/09, 139b/15, 141b/04, 145a/11,
145a/12, 146a/16, 147a/17, 152a/13,
154b/06

zuhūr *Ar.* Meydana çıkma, baş
gösterme, görünme.

z.+ına 126b/05

z.+ında 121b/08, 128b/15,
141a/07, 146a/15, 146b/02, 146b/11,
147a/03

z.+et- 138a/08, 161b/03,
161b/04

z.+eyle- 131a/09

z.+it- 121b/05, 127b/09,
128a/16, 133a/13, 133a/14, 133b/19

zu‘m *Ar.* Sanmak, zannetmek.

z.+eyle- 155b/05

zümrüd *Ar.* Alüminyum, berilyum
silikatı olan yeşil renkte, çok değerli taş.

z. 151a/05, 151b/15

KAYNAKÇA

- Ayverdi, İlhan ve Ahmet Topaloğlu (Redaksiyon-Etimoloji), **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2011.
- Baytop, Turhan, **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- Baytop, Turhan, **Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi (Geçmişte ve Bugün)**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1984.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitapevi, Ankara 1992.
- Dilçin, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.
- Doğan, Şaban, **Ebulfeyz Mustafa Efendi, Risâle-i Feyziyye Fî Lügâtî’l-Müfredâtî’t-Tıbbiyye**, Değişim Yayınları, İstanbul 2011.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin (Editör), Ramazan Şeşen, M. Serdar Bekar, Gülcan Gündüz, Veysel, Bulut (hızl.), **Osmanlı Tıbbi Bilimler Literatürü Tarihi (History of The Literature of Medical Sciences During The Ottoman Period)-I**, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (Ircica) Yayınları, İstanbul 2008.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin (Editör), Ramazan Şeşen, Cemil Akpınar, Cevad İzgi (hızl.), **Türkiye Kütüphaneleri İslâmî Tıp Yazmaları (Arapça, Türkçe ve Farsça) Kataloğu**, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (Ircica) Yayınları, İstanbul 1984.
- Koç, Aylin (hızl.), **Hâşim-nâme**, Palet Yayınları, Konya 2010.
- Kültürel, Zuhâl ve Aylin Koç (hızl.), **Ebu’l-Hikmet Ahmed Muhsin, Meyvenâme**, Palet Yayınları, Konya 2011.
- Kültürel, Zuhâl ve Aylin Koç, **Ruhsal Hastalıklara Dair Bir Risâle: Sevdâ-yı Merâkiyye**, Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, S. 30, İstanbul 2014, s. 217-244.
- Önler, Zafer (hızl.), **Celalüddin Hızır (Hacı Paşa), Müntehab-ı Şifa Sözlük**, Simurg Yayınları, İstanbul 1999.
- Önler, Zafer, “XIV.-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili Ve Söz Varlığı” Kebikeç, S. 6, Ankara 1998, s. 157-168.
- Önler, Zafer (hızl.), **Celalüddin Hızır (Hacı Paşa), Müntehab-ı Şifa I, Giriş-Metin**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1990.

Önler, Zafer, “ **Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer Alan Sağlık Bilgisi Terimleri**”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1985, Ankara 1989, s. 87-130.

Özkan, Mustafa, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2009.

Redhouse, Sir James W., **A Turkish And English Lexicon**, Beirut 1987.

Sarı, Nil, “**Tıp-Osmanlı Dönemi**”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 41 (Tevekkül-Tüsteri), İstanbul 2012.

Şehsuvaroğlu, Bedi N., Ayşegül Erdemir Demirhan, Gönül Çantay Güreşsever (hızl.), **Türk Tıp Tarihi**, Bursa 1984.

Şeşen, Ramazan, Cemil Akpınar, Cevat İzgi (hızl.), **Fihrisü Mahtûâtî't-Tıbbî'l-İslâmî**, İstanbul 1984, s.215-219.

Topaloğlu, Ahmet (Redaksiyon-Etimoloji), **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C. I-II-III, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2005.

Türk Dil Kurumu, **XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü**, C. I-VII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1963-1974.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

Unat, Ekrem Kadri, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural, **Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

Yavuz, Ali Fikri, İsmail Özen (hızl.), **Bursalı Mehmed Tâhir: Osmanlı Müellifleri (1299-1915)**, C. I-II-III, Meral Yayınevi, İstanbul 1975.

Yıldırım, Nuran, “**Hayâtîzâde Mustafa Feyzî**”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 17 (Hayal-Hilafiyat), İstanbul 1998, s. 16-17.

İnternet Kaynakları

https://www.yazmalar.gov.tr/detayli_arama.php?cmd=search&eserAdi=&yerno=&yazar=Hayat%EE-z%E2de+Mustaf%E2+Feyz%EE+b.+Mehmed+b.+Ahmed+R%FBm%EE+%28%F6L+1151%2F1738%29¬=&koleksiyon=&olcu=&kutuphane=&satir=&kagit=&yaprak=&yaziTuru=&dvd=&konu=&mustensih=&istinsahYeri=&telif1=&telif2=&telifTuru=Hicri&istinsahTarihi1=&istinsahTarihi2=&istinsahTarihiTuru=Hicri&submit=%A0%A0Ara%A0%A0 (20.04.2016)

EK: ORİJİNAL METİN

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين وبعد رسالة
خامسه اون اوج فضل او زرترب اولون
فصل اول خا در ديدنك وجه شبيهه سي بيانده
در فصل ثانی خا در ديدنك ماهيتي بيانده در
فصل ثالث خا در ديدنك سريني بيانده در
فصل رابع خا در ديدنك حرارتن اسند لال
اولان علامتوري بيانندن در فصل خامس خا
در ديدنك بنفندن اسند لال اولان علامتوري
بيانده در فصل سادس خا در ديدنك روح
جواني و نفساني موقوف اولما اسندن اسند لال
اولان علامتوري بيانندن در فصل بايع افعال
طبيعه موقوف اولما اسندن اسند لال اولان
علامتوري بيانندن در فصل ثامن خا در ديدنك

قارود و تراز دن اسند لال اولان علامتوري
بيانده در فصل ناسع خا در ديدنك نقد مده
المرنه سي بيانده در اوجي فصل خا در ديدنك بيان
معليه سي بيانده در اون برنجي فصل يوحني
سنيالي خا اولان مسلمات بيانندن در اولون
فصل تو خا نك تفصلا معليه سي بيانندن در اون
اوجي فصل خا در ديدنك ده واقع اولان اعراض
نك معليه سي بيانده در فصل اول خا در ديدنك
نك وجه شبيهه سي بيانندن در معلوم اولكده بو
خا ي كا لاجين متاخر لوري تعيين و تشخيص
بابي: ماده سي واقعاي روي اولما مالبه ليمي
البه شبيهه البيلو زير الاحسين لسانن لفظا لاله
ردی معنا سنده در يوحني ده طبيعتن حوالی
و حتى نك علامتوري و نقد مده لوفه دن اسند لال
اوجي لكا ي مضبوط دكلدركي تشخيص
لازم اولان علامتوري طبيع كامله نسبت البه
مضبوط در مملو خا در ديدنك علامتوري ظاهر
اولو و بعضي هلا ل اولو و بعضو ده علامتوري
واقع اولو و بعضي خلاص اولو و في الحقيقة يوحني

بوزه کوی منافع در شمن کید و آلای جمد
 ستمی نه قدر زیاد و لولو ایشه اعراضی ضعیف
 و غایط سی زیاد و لولو و اکثر یا بوجی شدت
 اله اخذ الی لکن سبب ظاهر و اکثر یا بوجی شدت
 ر د به ظهور اید حاصل کل بوجی فیقین لیل
 حکایت کتاب لونی مطالعه البیوت اول افرو
 تشخیص مستعد اولنه سی این لو و اگر ابتدا
 اولم یوش اعراض ظهور نین نقین اولنور اید
 اکثر یا کاهجه علاج نانو الی و اگر تشخیص لایک
 سوزین ند بولد ر لوی ایشه حلا در مریضه باعث
 اولور فصل ثانی ستاد و د به لک ماهیتی باینز
 در معالوم اوله که ستاد و د به خای مطبفه انسا
 مندند ریز اما د ستاد و د به عفونت صفرا
 غلبه سی سببی اله حادث اولش ایشه ستاد مطبفه
 صفرا نه اعراضه مشابه اولور و اگر بلف و یا
 سودا غلبه سی سببی اله حادث اولش ایشه
 ستاد لازمه و ستاد و د به اعراضه مشابه اولور
 و اگر بجهت قوی بود که ستاد و د به لک ایشه
 کند و به مخصوص بر کفیت ر د به سی وار د اما

ستاد مطبفه ماده ستم بوفد و ستاد و د به
 مستوفد عفونه داخل عروق و اولم ستم ایلاد
 نأخرین اتفاق ایلد لولو و داخل عروق و متعین
 اولان اخلاط لادن بر بخار و د سی و ستمی اطراف
 بدنه منتشر اولور و د بید لولو اما بخار و د سی و ستمی اطراف
 عضلاتی لدغ نایک اله تر بوضه او بر بدن و تا
 نتمه ملک و تا او شمن عارض اولور و نایک غایط
 سطله ایلاد تشخیص ماده این مریضه ستاد نایک
 غلیظ اید ریز و بود کر اولن ان اعراض کاهجه
 هر کون و کاهجه کون انوری و کاهجه و د بوزین
 بر طاری اولور و کاهجه کون بر کای کوه عارض
 اولور و بولور اعراض مریضه نوز ککلر
 عارض اولور و اعراض مریضه نوز ککلر
 اولماز اما شدت یا ضعف حتی نیک اعراض حتی
 استدلالات اولنور و د ستاد و د به باعث اولان
 اخلاط ستم و د عفونت و د و اگر
 اخلاط ستم غالب اولور ایشه اعراض حتی
 خفیف و ساکن اولور و ستمی مجموعا لول و اضطرار
 اکسل اولور و اگر اخلاط عفونت زیاد ایشه

فضلانہ

حرارت حتی زیاده و اعراض حتی زنی زیاده اولوز
یعنی محمود نام واضطراری زیاده اولوز فصل ناک
حمام و دندانک سیرابی بیابان و در معلوم اولکه که
بوجی امراض و افق و دندانک سیرابی طاعون کبی
و کلدر و زهر اسوات حتی مستعد اولان ابدان و
اختلاف و افق اولان سمیت و عفونت نابع در
اکثر ناسه سیراب ابدان سبب قویست
هوای و یعنی فصول اربعه دندانک سیرابی طاعون کبی
هر قی فصل اختلاف و افق اولوز ابدان
ثانی و امضیه و ریس ابدی بوله ابدی ابدان
مستعد حمام و دینه حدود و اختلاف افق هوا
معین اولوز اکثر خلقت سیرابه ابدان اولوز
خصوصا اختلاف هوا فصل خریف و افق اوله
زیر اب و فخر ابدان انسان ضعیف اولوز و اکثر
هوای اختلاف و یا تغنی دینی و افق اولوز
اولوز ابدان مستعد حمام و دینه دندانک
سیرابی حتی زیاده اولوز حاصل کلام مراد
نام طبیب حمام و دندانک فصل فخر و فصل شاده
حد و ثانی و غایت مختصر و دینی زرا کور

مشابه در کون هونک نفقنی و فسادنی و نادان
ناقص در و نوجانک اسباب باده سی نفقنی و
در هونک فسادنی و خنی یکی و حلاله در و حلاله
اسباب سماویه در یقنی نظا و سنج سده نک تا نایله
هوامنفقن اولمغله ابدان مسفعن استنشااق
ابدان اخلاطی منفقن اولور و تا رده حد و نه سبب
اولور و حله ثانی اسباب ارضیه در یقنی جنینی
حلال اولان مده و اکدن و مقام اسن دن و منفقن
مزیه له کدن و حیفه لودن و با شهرک الجی بزرور
مجمعه اولان رطوبات فاسن دن هوامنفقن
اولور ابدان مسفعن استنشااق ثانی ابدان
فاسن منفقن اولوب حله رده حد و نه سبب
اولور و اسباب سابقه سی ابدان مسفعن اولان
اخلاط فاسن نک نفقنه منفقن اولما سیدر
و متاکولات و مشروبات و دانید و یقنی تناول
اولان اطعمه زده دن اخلاط و رده حاصل
اولور و عروق و حله اولور و نفقنه منفقن اولور
و دخی و بدیکه اخلاطی طبایع و اخلاطی اطعمه
سببی ابدان اخلاط و رده نک اخلاطه کور و نور

حجۛ ده اعراض رده بری برینه غایظ ظاهر
اولور و زور ابقراط طبیف طبیفه و بدن بدن
و غذا غذا به مخالفه و دیدنی و حله رده رده
اعراض رده کونا کون اولمغله اکثر اخلاطی حله
خطا ابدان و دیدنی و بر سببی دخی بر و لایم
فقط واقع اولمغدر سببی اطعمه رده تناول
اندر و اطعمه حله اولدی حله دخی ابدان فاسن
ابدان انسان ضعیف اولور و تناول اولان اطعمه
کایقنی هضم اولور و مقصور هضم دن ناشنی لایم
رده حله اولور و با خود لایم حله زاده
طعام تناول اولور و ضعف بدن سببی ابدان هضم
کایقنی اولور اخلاط و رده حاصل اولور
اسباب مذکور حله رده حد و نه سبب اولور
و بر سببی دخی مطلق لایم و اولان و لایم
منفقه در زور ابدان حله حله ابدان
ماعد استیت دخی حاصل اولور ابدان مسفعن
استنشااق ثانی ابدان حله مزبور حله اولور
و بر سببی دخی بعضی بنایانک رایحه کور حله
مغلاطه بوستانی و مطلق حله وجود و انجیل حله

فرسند سکنی اولان و فی الواقع بونلو بر اجداد
 دکلده اما هوای افساد آنک ابله جاه و زنده حشر
 سبب اولور و ترسبی دخی دیاع خانه اولان
 محله و تکاند و تکانان اصلا بن صوبک و نیزه
 سکنی اولقد ز بر ابله و دخی هوای افساد ابد
 لو و حدیث حانه سبب اولور و ترسبی دخی
 خن راضه و متغی اولان هوای زلزله سببی ابله
 فوق الارضه اولان هوایه مختلط اولقد
 بوهوای استنشاق ابله مستعد اولان و جاه
 رزیه تارض اولور و دیدکی و دخی دیدکی
 اطعمه مختلفه تناولدن حاصل اولان اخلاط
 فاسده نك مجتمعه اولاستندن اصابت الیون مضر
 اصلاح الیك غایه الفایه کوج در دیری زیر
 بعضی اطعمه سبب لضم و بعضی اطعمه بطی لضم
 اولغله طبعیت مختار اولور و قوت هاضمه دخی
 فاسد اولور و اخلاط رزیه حاصل اولور و لضم
 زیاده طعام تناول اولور و سبب دخی
 بود که ترنوب طعامه رعایت اولما زنده الیون
 بعضی سی حار و بعضی سی بارد و بعضی سی لطیف

و بعضی سی غلیظ اولور و بو اختلاقی سببی ابله
 اطعمه کما یبقی هضم اولامدن اخلاط جند
 حاصل اولما ز قصور هضمدن اخلاط فاسد
 و غلیظه حاصل اولور و سبب ابرایش الیون مختص
 بعد الطعام زیاده حرکت ابد و لوسه زو طعام
 هضم اولما زدن اول معدده دن مخدر اولغله
 سبب ابرایش الیون و سبب دخی دیدکی بدک
 انسانه مختلف الطباع اطعمه تناول اتمدن مضر
 بر سبی یوقدد دیری رزیه کما یبقی هضم اولامدن
 امراض مختلفه حادث اولوب صاحبان موده
 سبب اولور و دیری و حایینوس دخی ابراض حاد
 استی الیه مستی اولان کما یبقی ابله باطن و باطنیه
 اطعمه نك طبعیت بری ترنوبه مختلط اولور و مضر
 زیاده در دیری رزیه بعضی سبب مضر سبب و
 بعضی سبب بطی اولغله جملہ سندن اخلاط فاسد
 حاصل اولور و دیری دخی قاعه نام کما یبقی
 اولون مجسمه و آون بشی باطنیه یا زامشده و کما
 تناول اولان اطعمه و لوسه مضر ده هضم اولما ز
 ابله تده صالحه غذا اولما ز دیری دخی اطعمه

کتابک الجسد و النفی فصلان به از مشکده
فی الحقیقه سبب الحضم ایسه ده اخلاط و ده
حاصل ابرجی الطمه دن احتراز لازم در دیر
زیرا صحت شوری اولی سوزن ندوچ ابله
عزیزه اخلاط و دینه جعده اولور و سرور نام
ایله واده سبب ابله نفق حاصل ابله تازیه
حد و نه سبب اولور دیری و هرقا دو نام طیب
دخی دین که بو حایه مستعد اولور و سرور
اخلاط فاسد هر حق اولور و نفق و نه مستعد
اولور و اخلاط فاسد حاصل ابرجی و نفق
قبول ابرجی غذیه یکی قسم در قسم اول بعضی
اغذیه نک نفق قبول نمده سی مجر و مقضای
طبیعی در مثله صر مسق و صوفان و تره و یاد
و بالغ و قانون کبی قسم ثانی عوارض حسب ابله
منعفی اولور مثله زیاده اجینان ادم دنفه
زاده ابله بجه تاول ایسه کثری سبب ابله
فاسد اولور زیر اطعام جوق و غله و معدن سی
ضعیف اولور و بر شوخیه هضم اولور و نفق
انزکی صورتی سده ابراث ابله و سده اولور دخی

تقصان تر و صحه باعث اولور و نقصان تر و
ایسه غلیان اخلاط سبب و غله بعد القیان
اخلاط مستفی اولور و حقی حد و نه باشد اولور
دیری و بعضی ابله بجه دخی سبب الاستخار
اولور و باخو د معدن ده و هقدار صفر و غله
فاسد اولور و اخلاط و دینه حاصل اولور
جاده و نه حد و نه سبب اولور دیری مثله و نه
دان بر طه و سود کی و بعضی دخی طلم تناول
انزک نقص کم هضم اولور و نه اولور و نه کوار
طلم یسه لو کسی دخی فاسد اولور و نه ط
و دینه حاصل و غله تازیه حد و نه باعث
اولور دیری معلوم اوله که نفق مستعد ابله
اخلاط و نه فاقان ابله معاد و نه هضم و نه سبب
اخلاط ابله مخلوط و نه و نه اولور و نه نفق
اخلاط و نه نفق ابر ایسه دم دخی اخلاط
ایله ابله و غله غلیان و افق اولور دم دخی منفی
اولور و نه غلیان ذلک حاد و نه دانه سبب و نه
اولور و نه غلیان دخی اخلاط و نه و نه اولور
و نه بعضی مجموع اعراض غلیان صفر و بعضی

غلبه بلم و با غلبه سود و با غلبه دم ظاهر
 اولوز نرا طبعیت طبعیت و بدن بدنه و غلبه
 مخالف اولغله اعراضی دخی کونگون اولوز
حاصل کلام اسباب مذکور را منضم بخشنده
 ر دینه ظهور رده سبب فوید و بدله اما سوس
 حکیم حمار دینه ده نقصان ماعدل و سبب
 خشنه دخی و اد رکه سبب حیاتی بوقد لکن
 طاعون اولان سببند ناقص و دیرک زرا
 حمار و دینه منبج اولان کثیری حمار اولوز
 اما طاعون منبج اولان کثیری حمار اولوز
 دیرک زرا طاعون امراض حمار و اولوز
 و سبب زاده اولدغندن اوچ دوت کونج
 بز اولوز اما حمار دینه ناقص اولغله اولوز
 و با اولوز و کاهجه کونی ده سبب و زرا
 و اما غلبه غلبه اولوز ایسته کاهجه و زرا
 دانه منادی اولوز **فصل رابع** حمار دینه
 حرارتند استنلال اولان اعراضی بیانده
 د و معلوم اولد که بونج نیک ابتد اسنوز اولان
 حرارتک حرارت طبعیت و د فرقی زاده قلیل

در حقی طبع جابل لازمده خفیه ظن
 اید مع هذا حرارت عند الازره کونج اعراض
 ر دینه دن مجومه غشای و صدام و کرب و سحر
 و قلی صلازی اولوز اعراض مزبور را اسبه مملوک
 سببند دلالت اید و بونج ده اسنوز حرارتک
 حقیق اولاسنک سون حکما منخوین النی و جملة
 بیان ایدلو **وجه اول** حقی سبب و دانی
 نقصان زاده اولغله حرارت سکون اوزره اولوز
وجه ثانی ماده حقی اولان سبب کفیتی کینه شدن
 ر دی اولغله بروکی و با اوچ کون حرارت ضعیف
 اولوز و بقی حقی ده خف کون و نور و حمار اعراض
 شدید ظاهر اولوز **وجه ثالث** بونج ده حرارت
 غریزه و ارواح قلبه اعانت انکلیچون داخل
 بدنه غریزه انکلیچون ظاهر بدن حرارت خفیه کون
وجه رابع منفق اولان اخلاط غلبه اولغله
 سبب منفق اید مد کندن خارج بدن حرارت ظاهر
 اولوز و بونج حرارت عفتون سبب الله عارض اولوز
 عفتون نه مرته زاده اولوز ایسته حرارت دخی
 اولوز مرته زاده اولوز اما عفتون کال اولوز

حرارت دخی شدید اولور و اگر حکم ظاهر بران
 خفیف اولور ایسه ده **وجه خاص** ماده حی
 اولان اخلاط غلیظه صفراء و اولوب ایلم
 غلیظ مختلط اولور ایسته و یا سودای غلیظ
 اولور ایسته ابتدا حی ده حرارت خفیف کورنور
 لکن زیاده عطش عارض اولور و کاهیه کوب
 و قلیق طاری اولور و اگر اخلاط منفذات
 اکثری خالص صفراء اولور ایسته رفیق واحد
 اولغله التهاب سریع ظهور ایدر و آخره از به
 معاطا ظاهر اولور **وجه سادس** بوجی ده مستور
 عفونه حوائی قلبیه یقین اولغله ظاهر بران
 حرارت خفیف و باطنی شدید اولور و **کاهیه**
 بوجی ده ابتدا شدت ایله و اعراض دینه ایله
 معاحداث اولور و اگر ماده حی اولان اخلاط
 نفیق زیاده اولور ایسته حرارت حی ابتدا
 اولور اما مستور و هوفا دو نام حکیم و حیات
 ددینه ده ابتدا حرارت خفیف کورنور ایسته زاده
 مخوفد و بدین **فصل خاص** حیات و دینه ده منصف
 استدلالی انسان علامه منلو بیانن در معلوم اراکه

لوحی

بوجی نك انسان مجموع بعضی صغیر و بعضی طبیعه
 سندن فوقی قلیل اولور **سیمی** روح حیوانی نك
 ایکی جمله مازن امان سندن **وجه اول** بوجی ده
 ستمک غلبه سی و اخلاط ددینه نك کورنی اواحد
 و طبیعه با عظیم اولغله روح حیوانی بونک
 السندن منور اولور و نقصان و روح واقع اولور
 پس **مندی** بونک اولیجی اول حی ده بعضی صغیر
 اولسان سبب اولور **وجه ثانی** ستم بونک
 و اصل اولان دن روح حیوانی نك ضرری اولغله
 روح حیوانی ضعیف اولور و تصف روح حیوانی
 بونک دخی ضعیف اولور و بعضی صغیر نك و لغت
 سبب اولور و نیا علی ذلک صاحب تجربه اولسان طبیع
 بنفصر عظیم و زیاده سرعت اولان دغندن و حرارت
 حی دخی ضعیف اولدغندن تشخیص منور **افها**
 حاذق اولان طبیع ذکرا و انسان بعضی ایله اعراض
 ددینه ظهور ایدر چکنی و حی نك روی اولدغنی
 استدلال ایدر زیور ابوعلی مجموعله کوب و قلیق
 و غم و عطشه و بونک صغیر سی و صغیر دن و قلیق
 ستر عرض عارض اولور و اگر عرق بارد اولور و سله

و معالجه نك تاثيرى اولماز ايشه حكاه رديه اولنده
 د ليل فريد زير بوجى ده بنض طبيعيه يقين
 اولغله ظاهر اولان اعراض رديه بنضه مناسب
 د كلده و كاهيجيه اول حتى ده بنض برمرتته صغير
 و غلبه مشابه كور نور و سوعى زاده اولور
سبى ماده حتى اولان اخلاط طالع و دات و تفت
 جوق اولوب طبيقه بار عظيم اولدغند زير
 بنضك صغير اولوب و غلبه مشابه كور نور
 سوعى زاده اولوب خصل قورى دن اولدغى ظاهر
في الحقيقة اخلاط د رديه و ستمه نك بار عظيم
 و كاهيجيه بوجى ده بنض ده اخلاط كوركور نور
 فتوات مشاهير اولور يقينى بنض برونياكى
 و باش ضرب نك نك نك سوعى ساقط اولور
 بديع نه ضرب ايد و اكثر يا بنض مورو بوجى
 بيا انسان حلال خضيه ديكورى شينك ظهور
 واقع اولور **سبى** طبيقه اله مرض بايننده
 مجادله نظيره اولدغند زير و باجود طبيقه
 ضيف اولوب فعاله زمه سنى اجري ايلن مورو
 و بنض مورو حصبه دكلدك نك نك واقع اولور

دكلدك

كاهيجيه اخلاط قاي واقع اولور فتوات واقع اولماز
 و كاهي عظيم و كاهي صغير اولور **سبى** اخلاط ط
 رديه نك طبيقه بار عظيم دن و روح جوق نك
 ماقوف اولما سندن دك و كور اولان بنض واقع اولور
 مجومه غشى بورت صطحه سى و كور و قلوب عاقر
 اولور **سبى** يور كك انجوه ستمه و اصل اولما
 دند و بوجى نك اولدور مجومك بنض بنض طبيقه
 سنده يقين اولما سنان سبى يور كك اول حتى
 خاط سبى و باخاط سبى نك بخارى قلبه توجه
 اندك قلوب قورى بولسوز اول سبى و باخارى
 كند و دن دفع ايد و بنض اسه نك فعل
 و ماغله اول حتى ده معتدل كور نور اما اولما
 سبى و باخارى قلبه اكجى نوجندن قلوب و كى
 حادرف ضيف بوناق ايله و باخلىان سبى ايله
 سبى بخارى زاده كلوب نفس يوره كد تاثير ايدور
 اكجى و باجوجى كور اعراض رديه ظاهر اولور
 و كثر يا بوجى ده يور نك نك سى واقع اولور
 و نجم خنبر و يور و بوجى بنض ده حتى نك
 واقع اولور و اكور علا متبند حتى ده واقع

اولو رايشه اخلاط رديه و سيميه نك بدنه بار
اولا سنه دلايل ايد و اگر وقت تزوق اولور
ايشه سيميه دلايل ايد فصل سادس روح
جواني و نقصاني مآووف اولما سندن استدل
اولان علا منور يا منور در معلوم اولكه كه نيو
خنيك ابتدا سندن هجوم تقشيت نكمن نفسي بار د
چهار ايشه سيمي ستمك زياده اولما سنده دلايل
ايد و اگر نفسي قو ز ايشه سيمي عفيفت يوركه
يقين اولان علا اولما سنده دلايل ايد و اگر
تجربه عسرت نفس و افغ اولور ايشه و خنوع
باطنه و دخی التهاب حتى ايد ايشه ستمك و ديه
اولدغنه دليل قوبر و قو ريضه صديغ شديد
و هيران و نسيان عارض اولق بوجي نك علا منور
در صديغ سيمي دماغه اخيره رديه صعود
اندك شيكه لري لدغ ايشه سندن هرنالك
سيمي روح نفساينه يه ضعف و نشو و نما عارض
اولما د نيز و بعضي مجموعمه سدر و دوار و تهر
عارض اولور اسبابي دماغه اخلاط عسرت
و سيميه دن اخير صعود ايشه سندن نيز و بطن

سانه مشابه نوم عارض اولور سيمي اخلاط
منعقه ايله معاكج بلم زياده اولور بخاري
دماغه صعود ايلدك نوم غريق طاري اولغنه
باعث اولور فصل سابع افعال طبيعيه نك مآووف
اولما سندن استدل اولان علا منور يا منور در
معلوم اولكه كه بوجي ده كرب و قلق و وجع معده
و سيميه نك سيمي سيمي عارض اولور اسبابي
اخلاط رديه دن بخار صعود ايشه نيز و باخود
بر مقدار معده به دوكلدك نيز و كا هيمه بوجي
زياده عطش عارض اولور سيمي اخلاط خنوع
و سيميه نك بر مقدار معده به منصوب اولادن
و باخود اطراف معده اولان عروق اخلاط
نقص ايله دن عارض اولور اما بقصود صريه
افقاي از اولور سيمي اخلاط منعقه ده غليظ
و سيميه نك زياده اولدغنه دن و و باخود معده
غلظ بلم اولما د نيز و بوقصور نيز مجموعمه اسانه
زياده بوسه عارض اولور استنشاق هوا نك
ايله عطش ساكن اولور اما مشروباتي زياده
اجزاء ايله حارتي خفف بولما نك اعراض مزبور

حتی نك دانسته دلالت ابدی با خصوص مجمل
 لسانی نبوسند ان جملیه و اخصاص صامیه
 حتی نك زیاده دانسته دلالت ابدی را ان
 مفد مة العرفه كنایه بار دیگره جنات حادّه و
 بلا سبب عطش زابل اولور ایسه عاده منزه
 در دیرگی **حاصل کلام** بو حتی ده زیاده عطش
 وعدم عطش حاجت ردیده ندارد و **کامیه** بو
 حتی ده سقوط شهور واقع اولور **سببی** منفی
 اولان اخلاطک بر مقدارى معروضه در کمال
 در بر انصبا اولان خلط ردی معروضه
 فواستى ضعيف ابدی و با حسی تقصیر و با
 ابطال ابدی و اگر مجموع بوشی تنازل ابدی
 در عقی عثمان و یاقینی عارض اولور سببی
 تنازل اولان شئی معروضه اولان خلط سببه لی
 تحریک ابدی طیف دفعه فوجه انکون نئی
 عثمان حد رنده سبب اولور **حاصل کلام** بو
 حتی ده مجموع سقوط شهور و عقیب طعام ده نئی
 عثمان عارض اولی حتی ده زیاده اولغنه دلیل بود
فصل ناسم حواء دینه نك برازدن و قارون دن

استدلال اولان علامه بی بایسته در معلوم اراده
 بو حتی ده واقع اولان بر اربعه جملیه واقع اولان
 برازدن منقن الراجحه در بر بو حتی نك علامه
 خصوصندند و اگر شدت بخاد ان اول منقن الراجحه
 براز ظاهر اولور ایسه سببی بر نه اولان اخلاطک
 ردات و نفقندند و **الحاصل** برازدن منقن راجحه
 اخلاطک ردات و نفقنه دلیل فو بر خصوص
 براز رفیق اولسه و یاشله و یاسواده مایل اوله
 و تاکی کلو اوله و با اسهال شکلده ظهور ایله
 اخلاطک دانسته و طبیق نشوننده دلالت ابدی
 معلوم اوله که مآدسی داخل عروق اولان
 امراض جمعی سینه فارورده ان استدلال اولان
 احکام دلیل فو بر اما بو حتی ده نفس جانک
 تشخیصه دلیل فو بر **لکن** حتی نك حوال مستعمل
 دلالت صحیحی بودند و اگر اول حتی ده فارورده
 مجموع اخصافا دروسی کی اولوب و بو حتی نك
 بعضی علامه بی دخی بلور انسته حتی نك ردی ایله
 دلالت ابدی و بو حتی ده فارورده مجموع اخصافا دروسی
 کی اولان سببی بود که **الحاصل** معلوم عقیب و غرض

زیاده اولوث و اخلاط حركت بنمودن اول
سبب خلطی اجزا نمند و اگر سبب خلطی است
کثیره ابله سالو اولیسه قاروره غلیظ و ولان
کورنور و اکثرا بوجی ده بول رفیق و چک کورنور
و اصلا در سوب اولان و اگر سوب کورنور ابله
در سوب صحیح دنگه فضا در تن عرق اولنور
و بوجی ده کوکان قاروره قوی نک ضعفه و
اخلاط سیمنه دلالت ابد پس ابدی بول
اولیجی طبیب کامله لازم اولان بود و ذکر اولیسه
قارور ابله حله رده نک بعضی علایمی بولنور ابله
حله رده اولی غنی تبیین و علامت رده اولی غنی
استدلال ابله و بوجی ده اکثرا قارور غلیظ
و بولانق و حورنور کورنور و طاعتی سوب
دخی کورنور اسبابی نفق خلطه و غلبه
غلبانه و قوت نبینه نک ضعفه و ردا نشه
دلالت ابد زو اطبقت خلطک غلیظی فتن
ابو مغه قدرتی اولان و خندند و اگر قارور ده
مزبور ابله سبب علایم دخی بولنور ابله حله
رده اولی غنی دلالت ابد و کاهیه بوجی ده

اکثرین قارورده و فضا واقع اولور ابله علامت
رده دخی اطبقت نشویشنه و عدم نقصونه
دلالت ابد زو ابقراط نقده الموفه کتابن
دید که هر قارور که اکثرین فضا کو سوبه غلبه
رده دخی در دیری خصوصا امر اضحاده دن
اولی مرقس نه مرینه حاد اولور سه اولی در دیری
و اگر بوجی ده قارور قوی و غلیظ و ولانق
اولور سه اخلاط ک زیاده نفقنه و ماده نک
حکمه و قوی نک و طبقت ضعفه دلالت ابله
و اگر بوجی ده قارور اولور صدید کورنور سه
و بالوان مختلفه کورنور ابله غایت و دیری
زیر ابقراط کتاب مزبور ده بازیکه قارور
نک غایت دخی سی اولد که قوی اوله و
اولور صدید کورنور دیری و اگر قارور منقن
اولی حله اولور سه اخلاط نک نفقنه و ردا نشه دلالت
و در ابله کورنور بوجی ده ابتدا لرین و فتن و کلان
و در ابله کورنور بوجی ده ابتدا لرین و فتن و کلان
و در ابله کورنور بوجی ده ابتدا لرین و فتن و کلان
و در ابله کورنور بوجی ده ابتدا لرین و فتن و کلان

دیدگی و دخی بوحی ده صغده صغده نرگان بلبل
 ردید رسبی اخلاط نک یوکی ثقیل اولوب
 و ستمیدن طبعیت ماده فی انضاج ابره مدکن
 مستحور اولور قبل القیه بلا وقف ذکر اولسان
 عرق کلکه سب اولور اما سبز جیمانه طبعیت
 اولاماده فی انضاج و جیدر اولانی ردی د نرگز
 ایدر بعد یوم جیمانه و قی ایلد دفع ایدر رد
 عرق مجموع خف برک مشاهد ایدر اما جلد و نه
 ده قبل القیه و قفس خربک مواد ایدر بوسید
 نرد نصک مجموع خف کفر لککه دخی مضطر
 اولور و بوحی ده صغده صغده لا ترتیب حتی ایلد
 اور بر من واقع اولور و طبیب حاصل ایدر اثن
 ایدر سببی حین غلیظان رخ حله حتی اولان
 عضله نه بخار داخل اولد قد حقت ولدی ایلد
 اور بر من ابراث ایدر و یوم عرض حماء و نه
 اولد غشه شاهد فویدر و بوحی نشا ایدر
 و یا تر ندر و یا انشا سمن مجموعک ظاهر سمن
 بین الناس خفیه دبر کلری فرغری فقط
 بوه بکنه مشاهد در نمایان اولور ایسه حتی نک

دوبله اولد غشه دلیل فویدر و اکثری ارقد ده
 و ستر اعضا ده بر و یا اکثر و یا زاده و کاه
 چوق واقع اولور قبل الذخیر و بلا حرق اولمله
 علامت ردیه در سببی اقراط غلیظان سبی
 ایلد و کسب غش نشویشی اولمله سنی خططک بر
 مقدار فی و دققی ظاهر بر نه دفعه سبی ایدر
 بر تحجان بنصر اخلاط و قریضه کرب و قلیق
 عارض اولور و تخصصه نک دلیل ردی اولد و نخی
 اقراط و جالینوس تحقیق البیوب دبر لککه
 لاططک سمیت و دماقی زاده اولمله طبعیت
 قبل القیه و الحران خارج بر نه دفعه غلظه اند
 سندن عارض اولور و دیله و آرقده زاده
 اولاسنک سببی بود که شکریه مقعرین ظهور
 ایدر بوبک طر و تور کدن ظهور رایدن بوبک
 شیران دخی ارقدیه با لملله آرقده زاده اولور
 و تخصصه نک رکی فرغری و کاهی بود و کاهی
 بنسبی اولور و اولاسنک سببی اخلاط نک
 سمیت ایلد غلوط اولوب اقراط غلیظان و اخلاط
 دلالت ایدر و اکثر بنسبی اولور ایسه لقا طک

اید ایسته سرسام ویا لغوش یراث لبر قیضون
 یوم جران و بقضون اون برنجی و قیضون اون
 دور و جیح فوجیه ایست هلاک ایلر امدی یوم
 حتی ده استغرافات زانیه و لغ و لوب بر ایلر
 اولور ایسته کلیت ایلر علامت جیح و کلدر زو ایلر
 بعد التصح یوم جران و لغ و لوب جیح هلاک
 طاری اولشی لکن یوم جران و مریض هلاک
 اولدی چوق کورلشد سببی بود که طبیعت
 عرق کو متن و مادک رقیقنی آروپ تر ایلر خارج
 ایلر اما مادک غلیظی فالو و سیمین بخاری
 حرکت کلک ایلر سیمین یور که واصل اولور
 مریض هلاک ایلر سیمین ذلت بعد النج یوم
 جران و لک عرق کلک معتمد و کلدر زو ایلر
 دیکه تر ایلر مجوم فوجیه و بخت وخی
 مشاهد ایلر ایسته معتمد و کلدر و لوب و کوفی
 طیل مساعرا ایسته تر و نصک و مسهل خفیف
 و بولک معقولدر و لوبی و ماسهل خفیف
 باقی فوجیه غلیظ سیمی بی تنقید ایلر
 و کور ایسته حتی دن تدیر ایلر کلور و ریضه

نزل عارض اولماز ایسته طبیعت اخلاط روده
 و سیمین تر ایلر تدیر ایلر دفع ایلر ایلر دلائل
 ایلر معلوم اوله که بعد التصح یوم جران و لغ
 اولور عرق دایماری و کلدر کا صیح جیح و لوب
 خلاص اولدی و حتی کورلشد اما سیمین ایلر
 طبیعت جمله ماده بی اخراج ایلر اوله و کور
 سن اخراج ایلر ایسته جران ناقص و لغ و لوب
 طبیعت ماده بی جران اخراج و دفع ایلر
 اولور و کورلشم مرقاد و دن منفولدر که وقت
 تر و کورلشد کیمی عرق تدیر ایلر کلور ایسته
 کا صیح طبیعت ماده بی دفع ایلر دلائل ایلر و کور
 و کلر جیح مریضه خف عارض اولور ایسته علامت
 جیح و کورلشد مشاهد ایلر ایسته علامت
 دینه در و لوبی اما وقف انتها و غایت و لوب
 زرا طبیعت خف اخلاط و مرقاد و لوب و کوفی
 دخی مصل اولغی کلک جران و لوب و ماسهل
 دلائل ایلر و لوبی و کور عرق استغرافات و لوب
 واقع اولماز دن اولر ظاهر اولور ایسته جران
 ایلر نل جیح اولماسی مامولدر و بوجی ده

کامیه اجناسی و آلوانی و اوقاتی مختلفه
اسهال واقع اولور اگر اول حقیقه بعد التیج دنی
واقع اولور ایسه علامت دیته در اما بقضله
خلط و بقضله علامت اولدنی دنی کورلشد
اقا بقراط تقدمة المعرفة کانهم اختلاف
الوان امراض حاده علامت دیته در در
فی نفس الامر طبیب کامله لازم اولان عاقل اولان
حکم امتیاز توقف بلیله مرقا و طبیب اسهال
مزبور و دی اولما سنک سببی یورو جهال یار
ایله که اسهاله الوان مختلفه اولدنی دنی ضعیف
اولان اخلاط ستمیه دخی اخلاط مختلفه در
و اگر اخلاط مختلفه معتقنه ستمیه الله معا
اولور ایسه کیغتری غایت دی اولغله اول
حتی ده اسهال علامت دیته در و اگر اخلاط
مختلفه ده نفق جوف اولما یوب حتی یک سبی
نک اکثری ستمیه اولور ایسه اول حقیقه عارض
اولان اسهال مخوف و کلدر دیری و اگر ستمیه
اولور ستمیه قبل التیج واقع اولان اسهال غایت
علامت دیته دند بولبله اولیجی بوجی نک

اولن واقع اولان بخون مخوف و کلدر دندور
ایسه جواب و بولور که اکثر نفق بالکتر اولور
طبیعت انضاج ایدر و دی اولانی جند اولان
بروز و وقت جمرانه دفع ایدر اما اعلى سم اولور
ایسه انضاجی قبول الی و خلط جند اولان
صالح و کلدر بنا علی ذلک طبیعت انضاج انکه
ناخبر ایدر سه مرفعی ستمیه ایله سم بیا معلول ایدر
توسسیدن طبیعت ابتدا و فنی ایله تقید ایدر
اسهال عارض اولور اما بالکتر نفق اولان جندان
ستمیه اولما مصله قبل التیج اسهال جود و کلدر
دیو طبیعت نشوینده و خلط زیاد و حذنه
ه لالت ایدر بنا علی ذلک مرقا و وقت انهدا کو
نفق دخی کورفور ایسه بوجی ده اسهال علامت
دیته در دیری زو اخلاط الله خلوط اولان
کیفیت ستمیه نک بر مقداری نفق فو لاندکی
صورتی بر فو کون مورو نفق اول کیفیت ستمیه
انضاج و ایدر احد ناندور نفق موجد اکبر
بنه مجرم علامت اولور دیری و دخی دیری که نفق
ظاهر اولیجی خلاص اولدنی دخی کوردر دیری

کامجه اجناسی و آلوانی و اوقاتی مختلفه
اسهال واقع اولور اگر اول حسی به بعد التضرع
واقع اولور ایسته علامت دینه در اما بقول
خلو و بصلو علامت اولدنی دنی کورلشد
اما بقول مقدمه المعرفه کلامه اختلاف
الوان امر اخر حاده علامت دینه در و در
فی نفس الامر طبیب کامله لان اولان عاقل و اوله
حکم اتیمم توفیق ایله موقاد طبیب اسهال
مزبور و دی اولما سنک سببی بود و جهل یار
ایله که اسهال اولان مختلفه اولدنی کیمشقی
اولان اخلاط سیمیه دنی اخلاط مختلفه در
و اگر اخلاط مختلفه متعقده سیمیه الله معا
اولور ایسته کیفتلوی غایت ددی اولغله اول
حقیقه اسهال علامت دینه در و اگر اخلاط
مختلفه ده نفق جوق اولما یوب حقیق سبی
نک کثری سیمیه اولور ایسته اول حسی ده عارض
اولان اسهال تحرف و کلدر و دیری و اگر سوال
اولور سیه قبل التضرع واقع اولما استغاثات
علامت دینه در و بویه اولجی بوجی نالت

اولن واقع اولان بخون مخوف و کلدر و نلور
ایسه جراب و بریلور که اکثر نفق بالک اولور
طبیب انفاج ایدر و ددی اولانی جید اولان
برور و ق جمران دغه ایدر اما اعلی س اولور
ایسته انفاجنی قبول الی و خط حید اولما شه
صلی و کلدر بنا علی ذلک طبیب انفاج ایتمک
ناخبر ایدر سه مریضی سیمیه ایله سیمیه ایله
توسیدن طبیب ابتدا و فی الله تقید ایدر
اسهال عارض اولور اما بالک نفق اولان بخون
سیمیه اولما منله قبل التضرع اسهال مجود و کلدر
زرا طبعیتک نشو نشنه و خطک زیاد و حدنه
اولان ایدر بنا علی ذلک موقاد و وف انفاج و اگر
نفق دنی کورفور ایسته بوجی د اسهال علامت
دینه در دیری زرا اخلاط ایله خطوط اولان
کیفت سیمیه نک بر مقداری نفق قول اندکی
صورتی بر کون موو رند نفق اول کیفت سیمیه
انضاجه و ایدر واحد تان ایدر نفق موجود ایکن
نیه مجوم علامت اولور دیری و دنی برید که نفق
ظاهر اولجی خلاص اولدنی دنی کور دینه در

سببی سیمت اخلاط اولی استندند و دیدی
 و طبیب مسفور و جمومک بنضرم زیاد نامند
 که کرد دیدی و تراختی نک مادمه سی کیفیت دیده
 الهه اخلاط منصفه اولوب سیمتی از اولو رایسه
 بوجومک بنضرم عظم و قوی و انبساطی زیاده
 و التهابی قوی اولو را اما مادمه سی کیفیت سیمت
 دن اولان جمومک بنضرم بنضرم مزبور نکندند
 و اگر بوجی ده فارور غلظت و سیمت از وره اولوب
 بولانقلتی برقرار و وره طوری رایسه و صماچیه
 طبیب الهه متغیر اولسه علامت دیده و زیاده
 مخوف دیدی و اگر فارور و دنکی و قوای
 متغیر اولو رایسه علامت دیده در بر اما دانند
 و عضو شریفه توجه اندیکنه دلالت اید و اگر
 فارور و رقیق اید دقت غلظت اولو رایسه علامت
 دیده در زیر افراط غلظت دلالت اید
 و اگر تدریجی بولانرایسه غایت دیدی و زیاده
 خلط بر کیفیت سیمت خفیه اولوب تدریجی
 و دامی ثابته اند که دلالت اید و اگر فارور و
 کر به الراجحه اولوب با خصوص اطراف و دن

غریب اولوب اولو رسنه علامت دیده در خاصه
 کلام هر تنقی فارور که جید اولوب و آردی
 اولسون دقت مبدل اوله و با سیمت و سیمت اوله
 و با سیمت مشابه اولوب بک رایسه اولوب و متفرقه
 دخی اوله علامت دیده در و کاهی کور و کاهی
 زانیا اولان رسوب دخی علامت دیده در و قهر
 فارور که جی رقیق و با غلظت اوله خصوصاً
 وقت متغیر ده بولانرایسه دلیل دیدی و زیاده
 آبساط فارور و دن از اولو رایسه سیمت و سیمت
 دلیل دیدی و دیدی خصوصاً علامت دیده و واقع
 اوله و بوجی ده بنضرم منظم اوله و کور و کور
 برقرار اولوب و التهاب زیاد اولو رسنه سیمت
 مانول و اگر نظام اولوب التهاب خفیه اولوب
 علامت دیده در و اگر نظامی اولوب اختلافاتی
 اولو رایسه غایت دیدی و اگر اختلافات سیمت
 سوزان اولو رایسه و خصوصاً صفا الهه معانی
 اولو رایسه علامت دیده در و اگر وقت تدریجی
 اولو رایسه زیاد و کور و کور و کور و کور
 طبیعت جله خصیبه دقت مشابهت انک الهه

اختلافات بنه سبب اولور واکو کورق مشهاد
واقع اولور ایسه ترضک طبیعت غالب وکله
دلالت ایدر و یوچی ده لسان و آل ترمه سی
زاده علامت رده در زو البقراط تقدیه
الغرفه کاینده باز دیکه لسان ترمک نقصان
عقله دلالت ایدر و آل ترمک و مانده انحر
سینه و حاده صعود ایدر اعصابه منتشر
اولماسنه دلالت ایدر دیری هریان دایم
شدیر دکل ایسه ده غایت دیدر زو اسرار
دلالت ایدر واکو فارورع بیاض و بیاضه مایل
اولور سه علامت موند زو طبیعت کجی نه
دلالت ایدر و یلخورد ماده سختی وکله وعضو
شرینده انتقال نمده سنه دلالت ایدر واکو کورق ده
خصیه آویچی ویا دورده کورق ظاهر ایدر
ایسه غایت علامت رده در زو الخلاط
ر دات و سمیت اولدغنه دلالت ایدر واکو
خصیه بدیجی کورق ظاهر اولور وکله
ماده فی انضاجه سی ایدر خطک نفیجی نمکی
اولا دغندن غلیان سببی ایه خطک رقیق

دیمی سی طیف جلور دفع ایدر خصیه طاهر
اولور حاصل کلام یوچی ده حصیه دلیل دیدر
زوا البقراط و جالینوس دیدر که که اخلاطک
استفادانه نظر اولسنه طبیعت جلور دفع
ایرکی خصیه به استفرغ دیکو زو اخلاطک
اخلاطه نسبت ایه غایت اردو دیدر و انحر
خصیه خطک حد تنه و غلیانده دلالت ایدر
زوا خصیه ظهور ایدر که بنضج اختلافات
تنظیمه وکرب و قلق و اعصاب فرجی غایض اولور
وقادوره ده حورت وکله نفق واقع اولور
انحراف موندوره قوای جوانیه و تقساینه نک
غایت مازوف اولماسنه دلالت ایدر وکله غرضدن
صکرم موبضه خفت واقع اولور سه زاده
مخفد در زو طبیعت مغلوب اولوب ماده حتی
ایله خاربه دن فراغده دلالت ایدر واکو خصیه
ظفر زنجی ویا اون برنجی کورق ظاهر اولور ایسه
خطک غلظتده دلالت ایدر واکو بدیجی کورق
یقین اولان بام ده واقع اولوب سائر علامت
جبر ایه ممال اولور ایسه حتی نامولدر که

فراقسطو نام طیب خصبه جوق طاهر
 اولو راسه کم علامت دکلدر دیری اما مرقادو
 اعتواض ایلا دیدیکه طیب مسفوسنی اولان
 اخلاطک کثیری استغراغ قیلندن اولی اولق
 طق ایله ای اما بنم عند مد دخی زیاده نخوند
 نر ارجاع خصبه نه مقدار جوق اولو راسه
 کثورت اخلاطه و غلبه دلالت ابرز بنه غلبه
 جالینوس و ابقرط بحسب الطبع اخلاط و دینه
 نک استغراغی کفایت مقدار اولماز اسیه
 علامت جند دکلدر دیریله توبسیدن بن دخی
 کثورت خصبه به اعتماد اینم دیریله خصبه
 جوق استغراغ اولشان آرد اما سابقه علامت
 جند ابله خصبه زیاده اولو راسه عقولدر
 و اگر علامت دینه ابله اولو راسه اعتماد
 اولماز دیری و خصبه نک رکنه نظر اولده
 اگر قول اولو راسه نفق دم دن اولغله قلت
 و دانسته دلالت ابردر و اگر بنفصی اولو راسه
 خلط سوداوی نک غلبه سنده و باور تنغریزه
 نک انطفا سنده دلالت ابردر و اگر سیه اولور

علامت موندن رر اجرات غریزه نک انطفا سنده
 دلالت ابردر و اگر خصبه کافی ظاهر و کافی غلبه
 اولو راسه غایت علامت دینه در و اگر بوجی
 فصد اولو راسه دم خالص جاری اولو راسه غریزه
 ظاهر اولماز اسیه غایت علامت دینه در و اگر
 سیمت فصدن زیاده اولو راسه و یا نفق قلبه
 زیاده یقین اولما سنده دلالت ابرز بنه غلبه
 ابتدا در اولان فصد لوده نفق ظاهر اولماز اسیه
 دم خالص چنده سندن قوای مجوم ضعیف اولور
 و اگر دم متعفن چقار اسیه اخلاط نفق زیاده
 اولما سنده بلکه نفق سیمتدک زیاده اولما سنده
 دلالت ابردر و بوجی ده صم غرض اولور رشه کم
 علامت دکلدر دیریله ابقرط نقدیه المعرفه کتابدر
 حیات دینه ده صغری غرض اولور رشه کم
 علامت دکلدر دیری و بوجی ده صغری نفق
 واقع اولور و صغری نفق دینه زیاده اولو راسه
 دانی اولو راسه زیاده اولور و بوجی ده نفوم
 غریزه علامت دینه در با خصوص معالجه ابله
 خف کثرت غریزه نک زیاده معتدل اولما سنده دلالت ابردر

و بوجی ده سه مغرط غایت علامت دیدر
 سوسام اولنده دلالت اید و قویق اردنم ورم
 غایت علامت ردیه در او بوجی فصل جلد
 ناک اجمالا معلله سی بسانم معلوم اوله که بو
 حتی ده برلان اغذیه اعتدال و زره اولان
 در و سبب جنات حاده ده لازم مع اغذیه بو
 حتی ده جابو دکدر اما مجموع تملکدن زاده
 اولق دخی ممنوع در او غذا زاده اولور ایسه
 استعدادی و اخلاط ردیه زاده اولق لازم
 کلور و طبعیت دخی اخلاط ردیه بی اصلاح
 و تناول اولان اغذیه بی هضم اتمک بایستن
 مختلر اولور بوسیدن بوجی ده برلان اغذیه
 کمیت و کیفیت ده مناسب اولق لازم در و کو
 مجموع غذایی سبب جنات حاده ده و برلدکی
 کبی غایت از و برلور ایسه سبب دخی زاده
 اولور و اخلاط منتشر اولور ایسه بوجی
 اولیجی حکما مناسبت بوجی ده غذیه بر مقدار
 زاده و رخصت و بریلور کو سسوال اولور
 بقراکد استقامت امر اخذ ده و اعراضک شدت

غذا دن منع لازم در دیری دنلور ایسه جواب
 و برلور که متواد انفراد سبب امراض حاده ده
 دنگد بلکه بوجی ده غذا و برلور لازم در
 زرا غذا ایله سی کیفیت بر مقدار سکون بولور
 و او حد اعتدال دن زاده و برلور ایسه اخلاط
 ردیه بی در هضمه سبب اولور حاصل کلیم بو
 حتی ناک استهنا و ترتد نغ و انتها سبب اغذیه
 مجموع ذکر اولدیغی اوزره اولق لازم در و کیفیت
 اغذیه مرطباتدن اولیه زبانی سبب کلیم
 ایله بو موضوع مجموع اغذیه سی بی ویا کج
 نازق مسلول قلوبین صوتی اوله و او مجموع اقبال
 ادرسه اندرن دخی ناک جابو در و اغذیه منور
 به لئون و آتاج قادی و قورق و تورق و کل
 سر که لوی اکشلی ایله و برلور زاده مناسب
 و او مجموع بی دن او ادر ایسه کلک مسلول
 و اوله و او اغذیه مغرور ناک کمالینه حقیق
 ادر ایسه لایسن در و او مسلول قلوبین صوتی
 قوری قولاغی و لسان ثور و اسفوز زنده و باور
 ایله معاطع اولور نوب ذکر اولان اکشلی و دن بوی

فوتز ایسه دخی معقولد و اگر مجموعمه نقصان
شهو عارض اولور ایسه ذکر اولان یبر افری
صوبله طبع ایله بر مقدار کل سرکه سی واکشی
نورخ عصاره سیله و یا قارمین عصاره سیله
صلته ایله بر ازیجی شکر دخی ضعیف لیر و ورسه
غایت مناسبد و زرا بونلر اشتهای چی و تنک
ضد بد و اگر نقصان شهون بو عیاجات لیدر
اولماز ایسه تاوق و یکم صولور قبول ایتر ایسه
بر مقدار بادم حرم سی لسان نور صولور ایله
بابوب و بر و و دردت لیش دریم بیاض غایت
ایجی لسان نور صوبله بانو کور و بر و لغیر
اورزیده بادم حرم سی و بر و و تجمیر ایجی لیش
المالی بنور ایلیوب و بر و غایت معقولد و
و اربه جلابی دخی اکسک ایتمه لور و صوبله
معطر اسفور زنده را صولور ایجه لور و کا ایجه
رمان عصاره سی و بر و غایت معقولد و
و اگر ممکن اولماز ایسه تازه اسفور زنده را
طبع باریک ماد مطبوخه بر و طبله لیمون و آب انج
قاروی اکشوری قوبه لور و متوضی ظاهر الیجه و لیک

و بر مقدار اسفندر قوشن انک پاره سنی استی
انک ماد مطبوخه قویب جفاره لور بعد ایجه
لور و قارود و دیدر که فوکی جکی اون دضه ماد
فراخه لجا و اطفا انشه لور و قورونکی صولور
زیاده مناسبد و اگر خالص البیاض لور سبک
سی اولور ایسه زیاده اعلی در دیدر و بوچی
اعراض ظهور نر و بعد الطعام اویق جاز و کلا
اما سکون اعراض در صکر و بعد الطعام برکی
مساعت مرورند نصکره جاز و در و بوچی ده
عوارض نقصانیه دن غایت احتراز لازم در
مهما انک مجموعی تسلیت خاطر ایتر غم و خوشی
دضه سی لور لور بر و فصل بوچی ده
استیجالی جاز اولان مسهلات بیان نر و معلوم
اوله که بوچی ده مسهل و بر و حکا مناسبت
انقلاب الیله و نقصان اول چی ده جاز و کلا
و بعد معطر قطعا جاز ایله لور جاز و کلا
ماد بوچی اولان اخلاط معقنه بی بر مقدار
تقصین انک ایله طبعه خف عارض اولور و قار
بقیه اولان ماد ایله مقاومت قادر اولور و دیدر

اقا بشرط آنکه و بران مسهل ادویه حاد در
اولیه و قبل المقدار اوله دیدله اما تخم زیتون
دیدله که مسهل تخمک مواد ادویه و تخمک قاده
سیمی الهه غلطان زیاد اولو و زیاد غلطان غرق
زیاده اید و زیاد غلظت شدت تجامه سبب اولو
تخمه و مینوردن ما عا مسهل و موم سبب جمع
اخلطه سبب سبب اولو دیدله و *الحقیقه*
خجور الینلو که اقوالی ایچ و اصولی با بقضای
مسهل و موم مضرت یومر بلکه تقی مشاهد
دیوانه طوری دعوی قانون طبیعه به مخالف اولو
مانع آنکه ما اتفاق واقع اولمشد که موم
و یا تجرای اولی و چکن اخلطه اولدی متدی اولو
و طبیب دخی اولی حجامه مضاد فی اولو و غلطان
حتی دخی کال بولدی ایسته بو مخالف فضا فضا
بانی اولی و تخم زیتون ملین خفیف و موم
جائز در *لک* ملین مینوری تجاور زیتون اولو
ملینه ضرورت اولی زیتون محلی ضرورت در کو
اولی حقیقه زیتون استعمال اولو زیتون
ظاهر اولی قدر مضحک ملین و موم فضا جائز

زیرا که اولی مضرتدن ما عا افعال طبیعه
داخل میده جذب لید حکیم موقاد و ملین خفیف
و بر لکه وقت مناسب حتی ناک و سیمی کوئی تجاور
انیم که در دخی و اخلطه دخی غلطان
باشی اولیه زیر صفا فیان طبیعت اخلطه
شاشی و انضاجه مانع اولو و موم موم
فی احداث الیو اما مسهل و موم و قتی تخمک
ایند اسندن اون دوش کون موم و موم
در دخی و یا خور اون دوش کون اولی تخمک
اخلطه ملین اولو مسهل و موم جائز
در دخی اما که اولی اوقات غیری الیه
مسهل و موم دن زهر دن اجتناب اید رکی
احراز لازم در دخی اگر و یلو رایسه نکسه
سبب اولو و یا حجامه مریضه باعث اولو
و اوقات موقاد و بران مسهل بونلو در
زاد کل مکر و یا خور سخیست الیه را اولو
و یا خور سخیست الیه خارش بونالی بونلو
مانع اسنی استعمال جائز و کلد و آدویه مینورد
دن موم اولی مسهل صفتی بود در موم

نشانده و حاجت بده توجه
ایده خنبدی

ار یکی و با خود اما سه ار یکی بکوی خانه نشاند
 و بنشیند و بنام او چکار بنماید هرگز این کسر
 در دم نهم نهد بی در دم مقدار کفایت صوابه
 طبع و نفسی یکی در دم را و این خشنود صابر
 و دین نفع اولده نفع سوزله بکوی بی در دم
 و با او نوز در دم سکری کل مکر را به شربت یاد
 و رفت اخلاط طاهره و فله و و به و با خود او
 بش در دم سرخشت و با او نوز در دم خیار شادابی
 ابله شربت الیزه و و به لکن بو معطوب سابر
 چنانچه نفع کامل و نفس و و به لکن انا بوحی ده
 نفعه عینا را و نوز زرا نفع ظاهر اولدی سوزن
 محمود خلص اولدی و نفع ظاهر اولدی سوزن
 هلاک اولدی و نفع ظاهر اولدی سوزن
 ده بیان اولدی بنا علی ذلک مطبوع می نور نفع
 ظاهر اولدی سوزن و و به لکن انا بوحی ده
 فصل بوحانک تقصیر معالجه سی بیانده و
 معلوم اولده که نوحی نفع معالجه سنه حکم اولدی
 متاخوری یکی شرطه رعایت لا ز غدر و دیار و
 شرط اول حکم معنور و در بیان مجرب و صحیح

میلاد

معالجات ابله استعداد سجای قار شلفند
 شرط ثانی مادی و اما اولان سی کیفیت و نفع سی
 یاد هر باب ابله دفع انک در شرط اول
 استعداد سجای مقابل انک بیانده و معلوم
 اولده که سجای و نفع کیفیت استعداد سی
 بدن نجوم و ده سابر اخلاط طاهره سی و نفع
 و اریسه طهر ابله سجای دم ابله خلوط و در و
 ظاهر اولان حصه لایق ابله ابتدا جوت
 اوزره اولی اثبات مدینه و دلیل قوی و
 فی الحقیقه طبیعت محومه نظر اولنده انک
 بری غالب اولو و اما سجای سی دم ابله خلوط و اولان
 عروق ابله اولان سمیت اخلاط طهر سرات
 ابله و نوز سی غلیظ سوز اولان و و به لکن انک
 اخلاط متعفن اولو و لیس ابله بونله و نفع
 نفع استعداده باعث اولان و و به لکن انک
 نظر اولان لازمه و او کسی متعفن اولان مادی
 نفع استعداده باعث اولان و و به لکن انک
 اولده او سجای کیفیت و عتق و نفع و نفع
 قوی سنه نظر اولنده و و در سجای اخلاط طاهر

بر عضو حرکتی نظر اولنه یعنی مازندک بر
عضودن عضو کنج و یا عضو سرفیه انتقال
اتک احتمالاً و ارمیدر تفکر اولنه و دخی معلوم
اوله که متغی اولان ماده فان اولغله و اول
ماده متغی ده کیفیت سینه مستقر اولغله
اقتضی ابد که سهیت جمله قانه سرات ایتوزن
اول و انعطاف و دمن جمله سی متغی اولان
اول ابتدا لازم اولان فضا نمکد اگر حکم غلبه
ایدهن خلط صفراوی ایسه ده دم ایله اخل
سرفق مع اولغله سینه اول امر ده لازم اولان
فضای نمکد و بوجتاده و ده ده اغزدن مسهل
صفرا و بومن فطعا جائز دکلد زبرو محله
مسهل و بوبور ایسه تحریک مواد انمکله غلبان
حاصل اولور و تحریک مواد و غلبان ایسه متغی
زیاده ابد و سهیتک داخل سرفق اولان خارج
و دمن جمله سینه تاثیر سبب اولور اگر محموم
اولان اول علیلک معن سندر چک اخلاط
و یا غرضی غلبه و ارایسه مجرای اولای
تنقیه ایدجی ملین خفیف و بولک لاینا سدر

اما بشرط انکه طبیب حتی انکی کوننه مصادف
اولوب که انجی کونوم بوملین و ده لوصفی بود
ماددین اریکی و یا اما سیه اریکی فرق دانه
و فیه لسان نور صوری ایله طبع اولنه بود و ده
فانیه بعد القصیه زناده ایسی یکی بکوی و ده
خزده لیش غره ندی انی ساعت نفع ایدم لوم
و بعد القصیه کوی بش درم بنفشه شری ایله
و یا بود کوی درم کل کور ایله ازوب دفعه وین
لور و حتی دن یکی کون چندی ایسه و یا خود
مجموع فیضی بوجنه حقه لینه ایله اخفات
ایز بش انی ساعت مورو اندک دفعه و فصد
ازمدد حقه نك صفی بود و ابله کوی بنفشه
بیش هر برنن بور فضا قوری بندر چکی
بیش درم اما سیه اریکی او نوز دانه صفرا
کتابه سوبلا طبع دفعه بنفشه شری و طلو
باده یاغی هر برنن او نوز درم بخار شبر
بالی بش درم بوجله بی یوزالی درم ماده بنفشه
ایسی یکی حل ایلیب اخفات ایدم نتیجه کلام
حکما لاطیان مناخر و معند لوی بوجی نه امثالک

ولا شبهه قصدك لزومى دورت وجهك اثبات
 الابدو وجه اول جالبوسك جيات عفتنه ده
 قصدك نافع علاج اولما ديريكي قول الله مستدل
 اولدلو وجه ثاني بوجي ده مستوفد عفتوت دتل
 عرفتو و قبلك حولى سدر اولان عرفتو اولله
 قصد اولند فخر ترويج قلب واقع اولد غندن اعدا
 استفاد عاده عفتوت واقع اولور ديدلو وجه
 ثالث ستمك سرايى داخل عرفتو اولان خاظم
 اولغله قصد اولند فخر ترويج دن ماعدا استمك
 مقدار نه نقصان واقع اولور بوطريق اللطيف
 مادم حياه ثالث اولور ديدلو وجه رابع بوجي ده
 قصد افعال اولغله تفقن بالله سميت بوم تدايه
 نافع اولور كذا بوطريق الله علاج قبول البرزوا
 اكثو قصد اولما ينلو بغير به موده علاج اولد فخر
 كوردك ديدلو وجه حكا منا خزين دن صاحب
 التجربه موفاد و طبيب بلا شك ولا شبهه بوجي ده
 قصد لازم دردمي و قصدك طريق بودركه
 صانع قول مستوفد كذا و باجك دن قصد اولله
 هر شق طر ممتلى بولور ايسته راي طبيب الله فان

بوجي

الى مناسبت و آرنده سى كون كال اول صول قولدن
 الدلو اكثوم نسوانن ايسته و ابتدا مروضه
 جيني واقع اولور ايسته اتقدن صانق طر نزن زاده
 جه فان الله معلوم اوله كه اكله مستفوزون
 بوجي ده ابتدا امر دن قصد اكل لازم دردمي
 و جيني بودركه قصد اكل تفقن منع و امتلا بى
 تنقيص ابر و عطفاني شكلى و در داند سبب اولان
 سميتى دى تنقيص ابر كر قصد اولماز ايسته
 سميت جميع فانه سويت ابر و بوجي ده قصد نه
 مونه ناخو اولور ايسته مضرتى اول مرند
 زاده اولور زوا قصد ناخو اولند فخر ترويج
 سادط اولور و سميت عفتوت زاده اولور
 مع هذا سقوط فخر واقع اولد فخر استغفار جانور
 اولد بى فخر الشنايه معلوم در دى ديدركه
 اسبابه ديارك حكا ستمك اكثو بوجي ثالث
 حقيقته و اصل اولما ملون قصد بجز اللطيف
 و ابتدا محتاجي تنقيص نبوت و جمع بهر اولان
 دمه سميت سويت و منتشر اولند نقصن و عطف
 روزه ظاهر اولد قد نقصن محل سى قصد اكل و

ایله مرضی مستند و اکثری هلاک اولغله خطا
ایلدی ای تقس الامر بو حیثی که اولکی کوننر فصد
الزم و لازم دندر زو اقصا سببی ایله امتلا
بدن خفیف اولور و طبیعت فصدن مانقیه باث
حتی اولان ماده ایله مختار به قادر اولور و دیدی
والحاصل نوحی ده مقدار کفایه فصد ایله
برو یا یکی فصد ایله مساحت اتمه لو و اکثری
مجموع مساحت ایسه اول حیثی دن جو کون مرور
ایله مشی ایسه یکی و بالوج فصدنک لافند
ولیکه کاهیجه دوت و اکثری ایست کر فصدنک
مناسبدر زو اکثری متعق اولان دم و اولی
محل بیدر اولغله ابتداء امر دن جفتان فان صافی
کو نور افرا یکی اوج فصد دن صکم دم متعق
حقیقه باشلو و اگر عدم تشخیص فصدنک
اولدی ایسه و باخو و طبیب اول جماله مصداق
اولدی ایسه و خصوصاً خضیه ظاهر و قوی
مجموع ضعیف اولور ایسه فصدنک خطرناک
نایدی و لک بعضی طلاً امتلا می عروق و شی
وار ایسه بو مختار فصدی بخو و ایلدی زو

قبل الفصد ماده خضیه داخل عروق و ایکن
حکایت منه فصد اولدی و اگر فصد اولور ایسه
ماده داخل بدنه بلکه یو که توجه ایدر و دیدی
و انقراض طبیعت نوحه ایله یکی طرفه اعانت اکثر
در دین یکی قوی ایله مستند اولدی و خضیه
ظاهر بنام اولغله فصد اولور قان عکس ماده واقع
اولور و طبیعت ایله الحقیقه مواد انقراض فصد
اولدی یکی و کلدر و اعتراض ایدن انقراض
مردنی فصد ایدن زو انقراض طبیعت نه
طرفه توجه ایدر ایسه اول طرفه اعانت لافندر
دیندن مردی طبیعت اعانت محتاج اولور
بحران ناقص واقع اولد قان طبیعت متوجه
اولدی طرفه اعانت انک لافندر و کلدر نوحی ده
ایسه خضیه بحران دفع و کلدر بلکه جنین عرضی
در زو خضیه ظهور نر مجموعه کوب و قان ساق
اعراض رینه نازل اولد فصدنک ماعدادخی زیاده
اولور و اگر بحران دفع اولدی اعراض نوبون
نازل اولور ایدر و مع هذا مواد انقراض فصد
اعراضی اوزن ظاهری اوزن اولدی هیچ

براستفراغ عکس ماده معقول و لماق لازم کار
 ادبی حاصل خصه ظهور و نقدی مجوز
 انمیلو ابراط و جالینوس کلا مندان بی خبر اولاد
 زیر اطمینان موزوران حیات حاد و اولاد
 استفراغات طبیعه قلیله محود و کلدد و بدلو
 زیر استفراغ آتیه محتاج اولغله طبیعت فنی
 ناقص اولور طبیعت اعانت لازم در دیدار پس
 امدی بویله اولیجی بوجی و واقع اولان خصه
 استفراغ قلیله طبیعت ناقص اولان ضایع
 ایله تکمل لازم در و دخی هرقاد و حکیم خصه
 ظهور و نقد معقول تدبیر اولان و دیری
 زیر اقصایه خارج برین اولان خصه داخل
 بدنه رجوع اتمد کندک ماحصل اقصایه سبی ایله
 طبیعت نوکی تخفیف اولغله فوت حاصل ابر
 و قصد مابقیه اولان ماده بی سلوک ایله خارج
 بدنه دفع لید و دیری و دخی دیری که تغیر و ثبت
 دن حاصل اولان اخلاقی قصد اتموب عالی
 اوزر تولد اتمدن حاصل اولان ضرر خصه ناک
 داخل بدنه رجوع اتمه سی ضرر زنده زنده و دیری

بیر

زیر اخلاقی سبب جوف اولغله قصد لازم در
 کرجم خصه لر قصد سبی ایله داخل بدنه رجوع
 ایدر ایسه و دخی طبیب مسفور خصه ظهور
 قصد اولو تینی اوج و جهله انشائات ایله وجه
 اول طبیعت خصه هر بی ایله ماده کثیر و دفع
 این و ناشی قلیل منافع اولور بلکه اصناف
 حاصل اولان آثار اخلاقی و دفع اخلاقی کثیر
 منفعت باقی قلو قصد اولور ایسه اخلاقی
 موزوره استفراغ اولور و دیری وجهه نانی خایه
 سبب اولان منفعت و سنی خلطک جماله سی بورت
 اطراف عروق کثیر و دخی اما خصه اورد
 شریده اولان خلطک رقیقی و جوفی سبی طبیعت
 حلال دفع اتمدن ظاهر اولور و بویله اولیجی معروف
 کبر در استفراغ اولی در زیر اقصایه سبی
 منفعت خلطک خارج اولانده سی ایله طبیعت سخت
 الباهره موزر قالملاز دیری وجهه ناک بوجی ناک
 ماده ستر و منفعت و سبب نه موزنه زنده اولور
 ایسه شطرح دخی اولقد زنده در سبب دیری
 بویله اولیجی قصد اولانده منفعت وجهه ماده خصه

بش التي در هم شستك داخل بدنه رجوع انكه سى
مقتضى نكند ماده حكيك نفق و سمنق نقيل
و مقتضى نك اولی در درمی حاصل **كل** قواء
عليل مساعدا و ارب عروق و اعلى مشا هر
اولش و ايسه فصد انك لازم در و مقتضى اهد
اقا خصبه ظاهر اولد قه مسلک غايه القايه
ممنوع و خطنا كدر زير مسهل عروق و اولان
ماده في اخراج ايتز و تحريك مواد ايد و تكلان
خطا طه سبب اولد غندن ماده طبعنا خص
طريق ماده في خارج بدنه دفع انك نك نك
بدنه رجوع لدرمه سمنق بوقدد درمی
اقا خصبه ظاهر اولان اول امتلا عروق
متوسط الحال اكن استفرغ اولدى ايسه و
ياخود مريض ضيف القوى ايسه خصه ظاهر
اولد قه فصد انك خطا بايز دكلد **لكه** خطا
عظمه سى و اورد رز رجوع ضيف اقوى اكن
فصد اولشه قوی دخی ضيف اولو و مسقف
قوی دن طبعته دخی ضيف مسفولى اولور
ماده - عرض ايله بخار به اقتدارى اولان

و انفضاج ماده به دخی فاد اولو اسيوب مغلوب
اولشه سبب اولور ايدى قوی ضيف اولوب
مريض سكوت و وزن اولدى حاله فصد انكه
امكان اولدى نقد وجه بتر اولان سمنق خطك
اخراجه حكا مشا تری بدل فصد شیشه و فتنه
اتقان ابد بلو زير اشسته نك فعلی سر لبد و فتنی
عظمه در و قان ايله مشفق اولان خطك طه سبه
في استفرغ اورد و اوسى خطك ايتز و اوج
مخل اولما غله قوی دخی مختل اولان و تروا
جانی داخل بدن طهر به دفعه جذب اورد
وسى بخاری بود كرن طهر به جذب اورد و
سائر اعضا ريشه ده اولان سمنق ايتز و سمنق
حاصل ابدن اخلاطی وضع اولان محله جذب
ايد و طبعنا فتنه اعانت ابد ايدى شیشه
لوا قضي اكر كرن مجمل و كور غا سناك ابد
انتها سبه و ارجه اكن طرا فتنه شیشه لونه بلو
و وضع اولان محلك ركنی سياهه يقين و ايدى
اولور ايسه شرط ابد ل و الحاصل دورق و تروا
بش شیشه نك محلك في شرط ابد ل و ايدى ابد ل

اکو ایدر لویسته استغفار عصف در سقوف طوفیه
 باعث اولو حکم موقاد و هر چی که سبی بی سبب
 زاده اشد سندان اولو بو مقوله سبی ده شیشه ناک
 فنی سحر مرتبه سی در و شیشه لوسی خارج بر نه
 جلبا نده سی امور مستغفر به دندر دیری اگر
 شوم شونان استغفار و سبی دم جضاب ابتدا سندان
 لغز اندری ایسه و یا خود دم نقاس بر خنجه کلان
 اصابت ایدر ایسته محومه ناک کی طرف زن قصه ناک
 ایچ بوزن دن دز لونه کلنجه شیشه لویقه لویقه
 طرف زن اوچر دانه سنی شرط ابر لوی و یاد ده
 دم چخاره لوی بید بوی جالینوس دخی مایع ایلادی
 اکو شیشه قوی میکی اولو ایسته قوی محوم سید
 ایسته ایاقدن صافن طرف زن قصه معقولد زوا
 طانقه شونانی جضی و نقاس اثنا سندان سبی اخف
 انکر دم فاسد ایدر سبی کویا بر و روم ده
 و بار حجه یغین اولو بویک طریده و ژ و سرف
 منورده ده و ملک متعفی سبی اولو سبی ضعیف کامله
 معلوم در پس ایدر بویله اولیجی قصه ایتات
 معقولد اکو بویجی ده ضعف قوی دن قصه میکی

اولا ایسه و یا خود سبی دم بوسر ک احسان سبی
 ایلد عارض اولش ایسه جهو و حکا لاطن منام
 لوی مقصد دورت سولک اودمغ اتفاق ایلدی
 اکو محوم قراسی مساعد ایسه بش و انی سولک
 اولد بایس یوقدد دیریلو با خصوص محوم مک
 مزاج اصلیه سی سود اوی اولو ایسته غایه
 القایه مناسبدر دیریلو سولکل امتصاحی
 سبی ایل جمع اعضا باطنیه ده مخزن دمی و
 دردی سنی جذب ایدر و اعضا منورده ده
 تروج واستغفار واقع اولو و سبی ذکر اولد
 ایتا سولکل و ما غدن اسفل بر نه لوی جذب ایلر
 دیریلو شرط ثانی ماده سبی اولو کیفیت زده
 و سبیه فی باد هر بات ایلد مقابل ایلک بیاتن
 معلوم اولد که بعد القصه سبب اخلاطه فطر اولد
 زوا اخلاط متعفی اولد لادن مضوی کیمی الله در
 و اخلاط متعفی ده اولو سبب مضوی طبیعت
 انسانک زیاده مضوی اولو غله در پس ایدر
 بویله اولیجی بویکی مضوی دفع اتمک لکی شوطه
 رعایت لازم در شرط اولو اخلاط متعفی ده

اولان سیمتی مقدار کفایه ملای تخفیف الیه وقف
مناسبه استغفار انکدر **شرط ثلثه** متفق اولان
اخلاطی تفقدن منع و تضاج انکدر یعنی سلب
سابق اوزن فصد انکدر و یا تفقدن منع ایچی ایچی
استعمال انکدر زیرا اخلاط منفقه ناک منفذ
یا غلبه اندر و یا ساری اولان اشیا اندر و یا غلبه
التفقد اولان ادویه کونک بنانان اولسون و کونک
جواهر دن اولسون **حاصل کلام** اخلاط منفقه
نک مضرتنی دفع انکدر تفقدن و غلبه ای دفع ایچی
و حذف نسکین ایچی ادویه استعمال لبر و کونک
ضررتنی دفع انکدر ادویه تحلیله منع و توری
حفظ ایچی و غوت و ریحی باد زهریات دارد
استعمال لبر و کونک ادویه بارد یا یاسکا استعمال
لبر و ریحی دهر پلانه استعمال اولان باد و غوت
بولود راغ قاوی و لیمون اکشوی و یا خورشید
لوی اقاخو ضلوی ضاهر اوله و کونک انا شربت
و سنجین سکوی ذکر اولان شربت استور زنده
صوفی الیه و یا التون اطفا و لیمون ضوید شربت
اولنه و لسان نود و سوناق و هندی شربت

و ناز

و ناز عصاره سی و قوی فوایدی و قوی کشار
و یا شربت سی و قوی فوایدی و قوی کشار
ایچده لور و خدای مناجاتی ذکر اولان شربت
و تهرندی شربت و یا خور التون اطفا و لیمون
صوبله و یا سفور زنده و صوبله الیه شربت
اولان کلشک خوضی ضاهر انجیده و یا برای
فقره روح زاج فوسه لور و کاشکونک لیمون
غایه انجیده ممدوح در دبد لور و روح زاج
تفقدن منع و غلبه ای نسکین و سیمتی فارشاد
دبد لور حکیم موفا و دوما مقطری غایت مدح
الیه صفی بود و قوی فوایدی لسان نود و
و بوستانی هند باد سفور زنده را سکر لبر و
هر کونک برر مقدار مقدار کفایه صوبله و غلبه
لبر و و صورتیه ایچده لور و ذکر اولان شربت
بو صورتیه ایچده لور و یا شربت و بو صورتیه
الیه و یا مام مقطر الیه و یا مام مقطر بارد و غلبه
لبر و دهر و یا بویتیه و یا شربت و یا مام
مازای و یا داسطو محبتی خل ایچده و بو صورتیه
زباده مناسبت و بو ذکر اولان شربت ناک غلبه

باد زهر در پوره کی حفظ و سعی دفع ابر و عقابانی
 تسکین ابر و وحکا. مناخوی بومطوخی ملج ابلد
 صفتی بود رکاب به ایون کرمه مام طار ابلد غسل
 ابلد ثابتن بر فغان مسنول ابلد لسان نور چکی
 قبضه فوزی قولانی هند با اسفور زنده زهر
 بر لولن بر قبضه اناج فاوی چکی کی درم
 بروقه صوبله طبع اولنه بوم و خیه فله و زمند
 شکو دخی ضم اولنه و توضعی ظاهر اولجه دند
 اکشی انار زنی فویس استمال ابلد مفضل اناج
 صوبی دخی کابجه صوبونه استمال اولنه
 غایره الغایه نافع در صفتی بود ریش الی اناج
 فاوی بون قابی و کشی می ابلد انجه طوخ بلو
 و چکو دکاری دخی خرده ابر. ایچنه فیه لو
 دورت بومق مقلاری اسفور زنده اصولی ابله
 اورنه لوبق مقلاری استمال ابلد بومام
 مقلر بوز کلباد زهر بد قلی مقلر ابر و
 سمیتی فارسلار و تفعنی منع ابر و و ریکی دفرم
 روح زاج فوسه لوبانه الغایه مناسیده و افعال
 مذکور به نقویت و پرو و تو ذکر اولندان سیر

و مطبوخ لری استدار حی دنا ملین و و جک تفت
 کلینجه دله و و بوجی. جواهر دنا و غیری دنا
 استمال اولندان باد زهریات بونلر و طین غنیم
 کلار منی مویان کیم بونلری باقوت اغای
 زهر دیکیم بوز کیم اولان کون انج دنا زهر
 ماری دنا سطلو بیجونی و تونلر انشالی کی و
 بوز کرا اولندان باد زهریات سمک شدنی کسر
 انز کندن ماعدل اعضاء رتبه به سمک نفوذته
 مانع اولور و ارحه نقویت و و توتوای
 خطبه قومز منع ایلر و یوسنی ابله تفعنی فاغلا
 بناعلی دلت سرقا و طیب جمع باد زهریات بارده
 حله ابران و اخلاطه و جیم طبایعه نافع و تهر
 فاکرات و مشربانته غلط اولنه تفعنی توتی
 مقابله ابر و دهری اتا بوجی به باد زهریات خارده
 دن زیاد استوا لازم در مشلا نوباق و مقنر و
 عذرو و اخلاقا دیکلری کوله ملائکه کوی دیکر
 و دارچین و اسفور دیون کی بونلری و و ریح زلاله
 ناسل و تفت کرازم در اکو طیبف محجم بلغی و غریک
 بود فی غایب و تحوم مسن و حی نلک شدنی دخی

مصح

و با قوت بکوت قوت و روز و روزگار
مصح به قوت و روز
مصح

بوجه تصور نزع باد زهر بارده باله حار و قی
خلط الیه شی قلس و ورمک لا باس در و آخر
سورط مزبور به رعایت اولی و ثوب و رول و زیاده
باد زهر حار و طبیعتی حار را مانده حتی نیک خراش
زیاده شدید اول و غلبه فی الزور و آتش طری
تحریک ایدر بلکه اغلاط فاسد و سمیه فی تحریک
و توفیق انکلا اعضا و تبسسه به نفوذ اندر و
اما بوضو بر نفیض باد زهریات حار و قی تده
حتی و نه طالع نزع استعمال تمک واقع اول و قی
معاد اوله که ذکر اولشان جواهره منافع کثیر
و ارد در جواهر بودت و بیوستی الیه تقنی
منع ایدر و بالخاصه سینه مقابل اول و زو و اعضا
باطنی به قوت و بر و بعضی عضوه خاصه
مخصوصه سی دارد مثلا سیلابی بود که نجات
صد نفوذ و هوایک سینه شی منع ایدر و زور و دما
قوت و بر و زو و اندابی باد زهر اول و غلبه مانده
شرح عظیم وارد و طویح حقیق حکا غیر بر
سراب بون طبیب تر با فدا افضل در دیدن
جمهور اطباء انجری و کل ارضی الیه طبلن خنجر

مدح الیله و متاخیرین تصدیق الیله و جواهر
مزبور و نیک استعمال نزع حسن تدبیر بود و ذکر اول
مذکور و بی حکم سینه ایدر و بقدر انچه اکل
کچر و توفیق صماقی موم و زور نزع و در ج الیه
ماء و در قوت سینه ایدر و حی باغی اوله انچه
الذرق و قی و سی اولیه یعنی وجودی مشاهد
اولیه و قی و سی و در و ب و قی حار و
تفاوت اولیه معلوم اوله که باد زهر ماری
مفیدین و متاخیرین اتفاق اوزر و طالع نزع و
حار و زده و و تله سی غایت تمدوح در اقا
مقدار استعمال نزع اخراج الیله و متدین
بیش نیک ایدر و زیاده و تله سی خنجر الیله و
زیاده اول و زده مضر طری الیله و اما متاخیرین
خنجر لوز و بیش نیک ایدر مقدار باد زهر و متدین
بوفد و دیدن و یازم در همه دله و تله سی
خنجر الیله و مهر متاخیرین زور و نزع نام طبیب
معالجات خنجره نام کتاب نزع حکایت الیله و ترم
دیار نزع و حکا و زده امراض و افاده و ن اول و
مدح متدین اوزر و باد زهر و بر و بکوت نزع

صلوات اولینو اتا بریم در زمین بود ره دل و روح
 خلاص اولری درمی و تو اغوز نام طیب دخی
 بوجی ده بر دریم ایچیلر اکثری خلاص اولری
 دمی و بو فقیرو بر تقصیر دخی زانم ده دانه
 کیفیت استغاثی بو طریقله اختیار الملم و کومک
 کومش ها و نرسیم سنی اولنه بقیه ندریم ایله
 ما و ورده تقصیر الیم وصل الیم و تو فغان طریقه
 ما و در فقیه لیم یقین کی فخر لیمون صوفی صوفی
 ووه و با جو دیک ویا اوج فطره روح زاج
 قویوب و یون لوز بوجی ده موکلان ن استغاث
 اولسان مفرح یاقوتی باد و دیبا سسطو مجرور
 و مرقاد و نکل علی ارمی میو سید در صفتی بود کل
 ارمی ممد و در ایله مستحق اوله درورت دریم
 نور مستهل کوی ایچلیقا هر لوزین ایکنش دریم
 فغوری سر جان بر دریم فیل دینی کیک بو نازی
 صفا فی مومر و انش اوله و فرموزی کل خروسی
 هر لوزین بر صحت دریم قانون جکودکی و انج
 قانون جکودکی و بنده جکودکی لیلوزین و نورزی
 قولانی چندن و ذکر اولسان لیلره هر لوزین

بارم دریم باد زغوز کوی
 مسن آید بر دریم
 ۶

بر دریم انیسوت رازبانة و ارجین شو و انج
 صاری صندل هر لوزین بر دریم انج قانونی
 اکشی سی ایله جنو سی بوغروب مجنون شکنج
 اول فغان کی ویا اوج دریم شاول الیم اوز نینه
 استور و نه و صوفی ایچله نو واکو وک اولانان مظلما
 ار استنم علیل مضطرب الاحوال و شد الاخر
 اولوب نبضی سقو طه یقین ویا سافدا اولو ایسه
 آتار اولیقلوزین امانده و ار خله شیشه لوفیه نو
 بقیه ارقاسنه اوده نو و توره مقابله سدر اولاد
 دورت شیشه بی حجامت ایل لوزین شیشه ذات
 سنی و بیج سنی بخاری و غلطان ایل حواری نور کون
 و اضفاء و تبسه دن ایلر جلبدنه خدیب اندر
 واکو نکوار افقنی ایلر سده اولریم باس بو قدر
 فی الواقع بو فقیرو بر تقصیر حواسی سافط اولوب
 غایوس اولنم مومضای کیموه به منوال مشروح
 اوزین تیدر الیم بلطف الله تعالی شفا من اولد
 اکو مستجاب موموقمه اثنا سدرم احتقان فقیرو
 ایلر سده مبردا تری اولق لادم در صفتی بود
 ایلر کوی بنفشه یبرای غایلو فوجی مفسر ایلر

هر بر لوزن بر در عصاره کفایت مقدار صوبه
 طبع و نصیحت بوزن الی در مع مایه مطبوخه لب
 الی در مع خیار شنبلیله بنفشه شربتی و طبله
 باغی هر بر لوزن بگویشد در مع عادت او در
 احتقان ابرو و اگر مجموع لینی و راسیه بود
 احتقانی ابرو و صفتی بود در راسیه چلاقی و طری
 صوفی هر بر لوزن التمش در مع شکو شکوئی در مع
 بام باغی اون در مع بوطله صا در معی یکی دانه
 عادت او در احتقان اولیه و بوقصه عضله
 نقوی و بر و امعانی در مع لوزن خلط غشی ابرو
 و لک غشی من ابرو و امعانی نفخه حنطه ابرو
 و اگر مجموعه غشیان واقع اولو راسیه و قتی لک
 طبعه کفایتی بوحنه و قتی لک و شیطانی
 جنوب غشیان دفع اولو راسیه فاذن زاده
 حارنی بر کاسه قناملش صوبه او فود در مع
 سنجینی سکوی قوی و من لوزن بگویشد فانی ابرو
 مزایسه مضمون کلد رز اسنجینی تبریا ابرو
 و معمر ده اولان اخلاطی تقطیع ابرو و غشیان تقطی
 من ابرو و هر لختام مجموعه بوزن ابرو در مع

مستغلبی مایه هند یا ایه مستغلب لبوب و تر
 مقدار نلوزن شربتی دخی ضم ابرو دفعه وین لوز
 اوزن او جی فصل سما در معده واقع اولان
 اعراض دیده نک معالجه سی بمانند در معلوم
 اوله که بوجایه باعث اولان اخلاط در معده
 حرکت لبوب شربتی اعضا در برنده اصابت
 ابرو راسیه کونا کون اعراض دیده اثرات ابرو
 اتصاف مزبورده عافله اولیا راسیه هلاک و مفید
 باعث اولو رز بوجی نک اعراض و دانی نشو
 حنک و دانتون اشد و راسیه اعراض ظاهر
 اوله قنامل لوزن بگویشد بوجی لک لوزن در
 و حنک من خنک بخرید لوزن بوجی بولید لک
 اگر مجموعه سهر و باش اغری ظاهر اولو راسیه
 در عقیب هر زبان طاری اولو و عقیب هر زبان
 سرسام طاری اولو و اگر عطش مغز سببی
 ابرو بوجی بخرید باره لوزن اولو راسیه در عقیب
 شربتی اعراض اولو و اگر عطش اقبال بخرید
 اوصاف راسیه در عقیب و جمع مع اعراض اولو
 و اگر غشیان واقع اولو راسیه در عقیب فواف

شدند عارض اولور **حاصل** عارض خفیدن
 صکی عارض شد عارض اولور و بدین مصلو
 اینه لو و اگر وجع معده ده در سببی نفس معده
 مستغرق غفرت یقین اولوب و اخلاط سینه
 خنثی معده نیک یچنه دخول نمک و نفس معده
 دخی عضو عصبی اولوب حتی زیاده اولمیان سرها
 منالم اولور اغذیه افشالی اولما و وجع معده و
 غشاق و فی و فواق عارض اولور **بسی**
 بولما اولمیح ممکن اولور ایسه سابقا ذکر اولمان
 ملین خفیف و ترلا و یاخود احتقان اولد و تر و ط
 قصد موجود اولدنی قد وجه فان التی دخی جان
 در و اگر ملین و احتقان و وجع ساکی اولما از ایسه
 معده فی دلت اهر لوریز دلت اخنی مغزی
 و اخلاط سینه دن معده به داخل اولانی طسیر
 به جذب لور و یاخود مقوی المعده اولما از علانی
 سوره **حاصل** ایوه و مصطکی یا غلوی و بویانه دن
 زیاده حار اولانی اد هانی سوریه لور و **حاصل**
 استور زنده را و لسان نور و صوری غایت ایستی
 ایچک نافه در و اکشیلور دن اخراج قافی و لیمون

و انرا اکشیلوری زیاده نافه در و بونلور رب
 لوبنه بر باره انک ای خطا ایدوب و و لور و زنده
 استور زنده را و یا سهر اونی صولونی باره ایچک
 غایت نافه در و اگر معده فی لدخ اید و خلط حاد
 اولدنی متعبین اولور ایسه مقدما ذکر اولمان ملین
 خفیف و بومل ممکن ایسه و و لور و آله اید و جلین
 و یا ایوه جگر کنی و یا بوز قطنانی پلنه شین
 ایدوب و تر و قح قطره لیمون اکشیلوری دخی قویب
 ایستی ایچک لور و ذکر اولمان باد زهر بارین دخی
 بومقدار قوز ایسه مناسبد و اگر معده ده وجع
 اولور ایسه بر انکی او زنا سندن یا رب اید و طری
 اش و غایله سمن قود و لور و زنده اکشی انار
 عصاره سی و و که لور و زنده دیار و دون قوز
 اکوب ایستی لکین معده او زنده ضما اید و لور و یاخود
 دیار و دون قوزی بر نه مرجان قوزی و کل و سی
 و دار چین هر لورین بومقدار الوب جماعتی اید
 انک با ده سنه کالاقول اکوب ایستی لکین معده و زنده
 قویب لور و اگر معالجات موفقه اید و وجع معده کون
 بولما ایسه عیاض خفیف شربت قویب و زنده

بارد ابله و سوز و تواتر انداده و با سطلو جوی نزن
 کسک اتمه نو و بوجی ده مور کرم دخی اعر اخر
 ر د نه ظاهرا و لوز و بعضی طبایع ابله حرات
 ایجون بود کل و حکم و اوز زنده ضما بار د
 فوسفی نافع زخم ابله اقا حکم موقاد و خطا
 عظیم و الماسنه د افس اولوب منع ابله ز برابو
 حتی ده طشر د ن افساد بار ده قوم جاز و کل
 و قاعه طبعیه به ظاهره شمع هنر ضما بار د
 خارج بدن اولان حرات ستر سیدی برودنی ابله
 داخل بدن و بیکه بود که دوع ابله و مسامانی غایر
 و نرا و بدن ابله منخل و اجبی ایچو ز دینه بی
 حبس ابله و قدیل مزاج اغد کندن ماعل ضما
 اولان محله و نافع خلی حراتی زاده ابله و
 حرات ستر سیدی ضعیف کن زیاد و ضعیف سبب
 اولو و بیکه حرات ستر سیدی انظفا سبب
 اولو و بیکه حرات ستر سیدی اولو و بیکه
 و بوجی اوز زنده قناسی جاز اولان ضما بار د
 قوی ضعیف نکر ماعل دخی دخی اوله
 و قبله فوت و بیا د خریتی دخی اوله و آرد و

انفاس ابله و دیر و ذکر اولان اوصاف ابله
 موصوف اولی اوز و ضما اختصار ابله
 صفی بود ر اغاج فاوی بیکه دخی ایچ و قوزی
 قولاخی نخه لسان نو و حکمی کل قری سنی ضما
 بولون د دور د دخی زهر ایچ دخی ابله
 دور د دخی بسط و صله کوی دوت دخی ابله
 ملا کوه بدن کیمی غبار اوله قری صکر و ابله
 نشانه دن بر کیمسه به قویب و اوز زنده و اکی قفر
 اسفورد زنده راصوفی صاجد قریض کن ابله حکم
 دیکوت بود که اوز زنده ضما ابله و بیکه و با خود
 بوما و مفری بود که اوز زنده قویه و صفی بود
 د با سطلو جوی تربان هر تر لوزین سکوز د دخی
 اسفورد بون و اسفانی بوز و قوزی قولاخی
 عصا و لوزین هر لوزین سکوز د دخی ابله
 بوز د دخی اوج د لوزین غبار اولش اوله
 اوز د دخی اوج د لوزین غبار اولش اوله
 بولون بوم د دخی اوج مسحق بود دخی مسکت
 الماسی عصا و سی الی دخی اوج ضما بوز و قفر
 اوله قریض کن بوز و قویب ایچو ابله بود که

اور زنده نوبه و طبیب منور و در امور مردم که بر ما
مقطر معتمدند حرارت و غلبه ای از نور و نور که
فایده عظیم در استعمال الیهم موصوفه منافع کثیر
سن مشاهد الیهم در میان و مظهر احسان
دقت بوجهی ده واقع اولان خففتان بوجهی خففتان
الیهم در صفتی بود در اصل مزنی سی او نورده
نشان نورده می مری سی بجوی درم نبل و می پرده
سی یکی درم یک بونیزی و بجوی درم دیاسفول
بجوی نیش درم باد زهر ماری و بجوی درم
و کلک سفورده بون درم غایج قافون کندی سی
لش درم اسفوزنه و لشربتی الیهم بجوی درم
یکی و با بوج درم تناول الیهم بونیزنه
اسفوزنه را صوفی اچله لو ای اسفوزنه
اولو را بسله سبی اخلاط و دینه و سینه ای
طبیف دفع انده سندن بر اگر اسفوزنه اولو
ایسکه محوم بعد اسفوزنه خففتان بر مشاهد الیهم
بوسر من تدبیر محتاج دکلدر و اگر طبیعت
شوشن و اخلاط کلد غنیزن عارض اولو
ایسکه امعانی تفریدن حفظ و برده نقوت و برده

بجون علاج محتاج در و کتی دفعه طبیعتی
قبض اندن احتراز این و تو حقه الیهم
این بوضعتی بود در باره سلاجی تا و ق صوفی
بولندن بر و کرج کاسه شکو بکوی درم ناز
نوبه صا و سی یکی دانه کل باغی اون درم
و اگر امعاده فوجه واقع اولدی ایسکه لنت الیهم
فان کور نور و امعاده مقص عارض اولو
بوصور زنه احتقان منور و کجنگ بکر که باغز
اون درم ضمیر برب احتقان این و او آسوده
سوزانی و سکولی براق شربتی و سوز
و طبع خلوی صورت و سوز و لو و کت افراط
اوزده اولو ب سفوف قوی اسفوزنه و اگر اسفوزنه
کل شربتی دونه منور و مطبوخی الیهم و لو
و اگر بودنی نا بولر ایسکه کل قوی شربتی
موسس شربتی الیهم خلط الیهم و لو و کت
اولان شربتی فافضه قبل الطعام و برده و اگر
بعد الطعام و بولر ایسکه لنتی از نور و اگر
البر ایسکه یکی درم موسس شربتی
مذا کلد شکو الیهم خلط الیهم و لو و کت

عارض اولوسه سببی رطوبت آنک نقصانند
و حتی نیک شدت حرارتند نیز بواسطه ایله سانه
خشونت و جلائق عارض اولور العلاج بو
اخر آنک صوبی ایله اغری مضغه و غریغ ایله
غسل آنک در صفی بود در کل صوفی و یا سمن
اوی و یا اسفوز زله را صور لوبنه برخ طله
سره که قریب غریغ ایرع لور بر اوصو که لسانک
خسوفتی و انحر دن دغان گیمی تراکم ایرن پاصی
غسل ایرد بعد صافش بزر قطونا لعابی ایله
لسانی و دو غازی غسل ایرع لور و یا خور در مقدار
کباری غازی جکر کی لبتی ایله حب دوز لور
را غریغ ملو نوب ازلد که بو طله لور و یا خور
ایجه بادم حری سی ایجه لور و یا ایجه مجرمک
دلیر پاصی بر مرنبه مغراکم اولور که قورم در
غلیط اولور بو صور دن بعد غریغ و غسل
کو مشق فاشق ایله غازی زله بعد غسل ایرع لور
و اگر پاک اولماز ایسه احتمال دکه انجی رد به
دماغه صعود ایلیوب ملتهب اولور و هیزبان
ایراث ایلیبه بو عرضله دخی اهتمام لازم در

پس ایلمدی بویله اولیجی اوشی و روی نویدگر
طلابی قوبه لور ترا بو طله دماغه صعود ایرن
انجی بی منع و ردع ایرد صفی بود در کل سرکه سی
ماء و رد همن و رد هر تر لوبن بر رخشان حکم
خالد او نند قد نقصک کتان بزی اوج دورت
فات ایرد التندک یو قار و اوج بر منی مقصد
بضی ایرد تر شقیقه دن بر شقیقه به و از خلد نو
به لور و اگر باش اغری سی و ار فده اغری سی بوزن
هرن اغری سی عارض اولور ایله اسبابی متفق
وسعی اغری طلدن صعود ایرن انجی و در اگر اغری
مذکور و حتی نیک اولنهر طاری اولور ایسه معظم
معالجه لوری فصد آنک در و یا باغداد کر اولانات
حفظه ایله احتقان آنک در و اگر وقت ایرد اگر کرب
فصد و احتقان ایله اعراض مزبور و منه فده
اولماز ایسه صعود ایرن انجی نیک غایت سنی
و شدت ایرد غنه دلالت ایرد و صعود ایرد کی
محلی ایرد آنده سنده دلالت ایرد و اگر مریطه
اضطرابی باش اغری سندن اولور و معالجات
مرفوعه ایله ساکنی اولماز ایسه مجرمک در زورنی

واينقلو بوما مطبوخ باله صيغه صيغه غسل
اير لو صفتي بودر پايده چكي ايه كوخي شش
بهر اي هر روز بر رايوج مقدار كفايه صوبله
طبخه د فستق غسل اير لو **لعل** د زردن الشقي
سعي اكثر باد لك اير لو وقتا الذي مفرمه ايله
يكه يا غلبه لو ويا قوري شيشه فوبه لو وياش
اور زينه او شي رود ي بو طلي سني اكسك ائمه لو
واكو بنه ساكني اولما زابسه اللهه وشقيقه لوبه
وتور نيك دكلوبينه بو پيوت مرعي سوره لوه
وگوي در هم اف خنقاش شربتني لسان نور صوف
ايله ازوب ورس لو واكو اغوي ارقه ده ايسه
دلك اير لو يرد لك مساماتي اجر وانجي ي
تخليل اير لو واكو ايله احتقان لينه مرفومه
بي تر ائمه لو واكو سهر طراض اولو رسه سبي
حجيك افراط غلبه شندن و حرارت حدي دن و
صعود اير لو انجي نيك حد تنين و لكن و بوسندن
در واقعا سهر طراض رديه دندردن و ترا قوباني
تخليل اير لو و انجي ايله معا اخلاط فاسره نيك
دقيقي دماغه صعود اير و در عقب هوانان

براش اير و قدس سر سام طراض اولو و ايمدي
لازم اولان بودر كه صعود اير لو انجي ي و
اخلاطك دقيقي عكس مادي ايلوب غلبه ي
شكيني ايله و حرارت حدي تبوي ايله مثلا
مهمولك دانما د زونين الشقي سني دلك قوي ايله
لوققا ايلوي مفرمه ايله يك يا غلبه لو ويا قوري
شيشه لوبالدر لوبينه چكه لو و تخوم اولديني كانه
مصنوع شاذ روان قوبه لو و مسكن مريضاني
مهورات ايله تبوي ايله لو مثلا سر كه ايله ماه
ورد صاچه لو و اطرافنه نازه سكود بيراغي
اصا و استاد ساز نيمه مقامات مؤثره جالار
و حوب تفصيل خواستني به دني نغمات لطيفه او قوده
لو و بواشته خواستني وساز نيري دفع ايريك
حرارت نسكيني اير يجي و دماغه انجي و رديه ي
صعودن منع و دفع اير يجي مناسب منوم و ريه لو
و دماغه انجي لطيفه نازده صعود اير يجي
اغذيه نازده و ريه لو مثلا كو ندين سمن اولف
سورف ايله مطبوخ باد مرعي سني و ريه لو و انشام
بو مستطاب منومي و ريه لو صفتي بودر و بوزو

اولدی ایکی فاشنک ار اسندن یوقا روطونلر
کورین طردن قصد ادرم هیزان ساکن اولدی
دیرک و حکم موقاد و هیزان غرضی ایچورن
اوچن اولان طردن قصد اتمک معقولد دیر
و بعد قبولت ان جگر کندی حرارت ایلد باشه
قرب صارسه لرد مانان حرارت غرضه سنه
امداد ادرم و اخلاط فاسد بی تخلیل ادرم و
خود کوکوسن پاله زنی صانع ایکی ارقا سندن
باروب باشه اوره لو را کوکوسن ده لغوس و
سبات عارض اولور ایسه سببی متعفن اولان
اخلاط فاسد و سیمته ده معاولان چک بلغم
و باخود سائر اخلاط غلیظه ایلد اولان بلغم غلظت
اندرکی و فتنه و مانعه مکرر ارواح بخار غلظت
صعود اتمدن بنا علی ذلک مجموعه نوم غریب
عارض اولور ایکی نوم غریفه مانع اولاجق
شدیمو احسن بودر که باعث نوم اولان بخاری
اسفل برنه منوال مشروح اوزر عکس مایه
ایر و نوم غلبه انکرک ال و لیک بر قفلو
ایجه چک مرتبه چکه لو و باخود قولدرن و

و بالندن قفلو فر بر لو کوکوسن و خنی نایلو
ایتر ایشله ارقه سنه شیشه لو اورد چات
ایر و باخود کسه ده صاج و کزنی محله
شیشه لو اورد چات ایر لو **الحاصل** ایشله
مانع اولان و باشنه او شیرو دینو طراسنی
باید یاغی ایلد خط ایشو سور لو و کوکوسن
دخی نایلو ایتر ایشله نشت درم چندنی دستوی
یکوی دورت درم سکه ده سل ایتر قوفود لو
بر دخی نایلو ایتر ایشله حکما لاطین اتفاق
اوزر مشعور سولک اوردی قوزنک تخله کور
قان ایزر لو زین سولک عکس مایه ادرم و کخا
غلظت بی زیاد جذب ادرم و مانع ایلد
جذب ادرم دیدیلو و اگر بو نخل دخی دفع اولان
ایسه تور سنه معکس قوفود لو و بوجی ده قوفود
اوردیم ورم عارض اولور حکما لاطین بار و شیشه
دیر و بوجی غایت دیدر خلص اولمش ایزر
الاکو ورم واقع اولدق قوای محوم بعضی سنه
خنی ایشله و باخود مایه ورم طرف اخر جذب
اولد و باخود ورم مختل اولد بوبله اولدغی

کدام

حاله خلاص اولی ماملود را میدی ورم ظاهر
اولدقن قوای مریض مساعد ایسته باشی مریض
ظهوا تیری طریقتی فصد اولنه محلی قوی
مقداری قانی ایددله اگر محلی بوق ایسته ظهوا
اندکی طریقتی ارقه سینه شیشه قوی جاست
ایم لومو با خود باز سینه شیشه قوی جاست
ایم لومو آوزینه خلیل مادی ایچون پاید چکنی
ضنادوب تاز سونو صوفوب ورم اور زنده
قوبه لوبعش یاشنی الوب ضونلک قوتنی الله
یقین اولانی یا بعدن بر مقدار الوب ایچون
پاید باغنه صوفوب ورم اوز زنده حاکم اولو
و محال او لجنه مداومت ایم لومو اگر بودنی
ناید ایچون ایسته بو یا قوی اورد لوصفتی بود
بومله صاوسی پاید باغنی دو کشتی کانی
رعزلن جمله ایچونی هو انج و کوب مرم اوله
و حاکم ورم اوز زنده قوبه لومو با قو مادنک
رقیقتی خلیل و غیظنی انصاح ایدد و شکله
اسفند و ورم اوز بو یا قو قوی با قو ورم
جایز دکللد بزاده قوی زیاده جذب ایدد

اکو ورم بو بر ایسته مریضک بو غلا سندن خونی
النور واکو ورم دفعه زیاد بو بر ایسته زیاد
خون و لومو حکیم مرقاد و مایوس اولن مریضک
ورمنی النور و یاد مریضک ایله سنی خلطک
بمقداری منفذ بولغله اکو قوی خلاص اولد لومو
دیدی واکو بو سنی ده صوغلیان ظاهر اولد ایسته
سببی سنی نیک ستمندن و سوزنن صوغلیان
کاد انژدن و کاد بوزنن کلور و کاکه منلاشی
اولوب معدنی لومو ایدد و تجمعه کوب و قلوب
عاض اولو و تجمعه صوغلیان هلاک ایدد سنی
نیک منفذ و ستمنه سنی نسکین نیک ایچون رقتی
نام طیب بو سنی نیک اعراضنم بو صوبی اختار
البدن تقو و سنی بو سنی تحسین ایم دم صفتی
بودر نور هنری مالی الی درم قوی قوی سنی
و سوزنی سنی سکونی براق سنی هر تونن بود
درم قوی قوی سنی و سوزنی صوبی و تجمعه
هر تونن بوزنن درم بو صوبی ایله لومو مریضک
اولد لومو کیم بعد القصه و نیک بایق برم
درم قوی و دیا ستمه مریضک هر تونن بود

8011	Ham. 1025	1025
I		
V		
E.		

درم صافی مرصده از لش کیک بویری
 لش درم دو کیش قورالنه و ضل دشی براده
 سی هر برین برم درم لیون عصاره سی
 دورت درم باد زهر ماری بر و نک
 قومی روحان از لش لش درم ادویه
 مرقومه بی ذکر اولسان صولوده
 ازده لو کاهینه بر رخخان

آنچه لر
 مم
 مم
 مم